

ROMAN

BALKAN

HALİDE ALPTEKİN

BALKAN

BALKAN

HALİDE ALPTEKİN

YİTİK
HAZİNE
YAYINLARI

BALKAN

Copyright © Yitik Hazine Yayınları, 2010

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Hasan Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-9944-766-30-2

Yayın Numarası

48

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7

Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Aralık 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Yitik Hazine Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.hazineyayinlari.com

www.yitikhazine.com

hazine@hazineyayinlari.com

*Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak
Neler yapmış bu millet en yakın tarihe sor bir bak!
Yerim sensin, göğüm sensin, cihanım, cennetim hep sen,
Nasıl bir zinde millet çıktı gördüm hasta sinenden!*

Süleyman Nazif (Türk İlahisi'nden)

Vefa borcum olduğuna inandığım;
sevgide üstün tutulan varlıkların
en değerlisi
vatanımız için çalışanlara,
vatan uğrunda çarpışarak
gazi olanlara,
canlarını seve seve vererek
şehid düşen,
gönlü yüce,
saygıdeğer
büyük insanlara
armağan olsun!

*Canı, cananı bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek, vatanımdan beni dünyada cüda.*

Mehmet Akif Ersoy

Balkanlar, için için kaynıyordu. Huzurlu bir hayat isteyen, bölgedeki bu çalkantıdan rahatsız olmaya başlayan Mahmut Bey, köydeki çiftliklerine taşınmayı uzun uzun düşündü.

Selanik'teki konakta rahatları iyiydi. Hizmetçileri, aşçıları, yardımcıları vardı. Eşi Behiye Hanım da oldukça rahattı. Selanik'i de çok seviyordu. Çocukları Kadir ve Mazlum da bu şehirde okula gittikleri için mutluydular. Henüz çocuk yaşta olan Hafize, evin neşe kaynağıydı, ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Gönüllerindeki hayaller, gerçeklerle ters düştü.

Selanik huzursuz bir şehir olmaya başlamıştı. Çetelerin birkaç evi basması üzerine kesin kararını verdi Mahmut Bey. Çiftliğe taşınacaklardı. Hazırlıklar yapıldı. Kişisel eşyalarını valizlere doldurdular, konaktaki eşyalara hiç dokunmadılar. Konağın bembeyaz patiska perdelerini, şehir huzura kavuştuğu zaman

dönmek üzere indirdiler ve bir iki görevliyi, konağın bakımını için bıraktılar.

Kapının önünde bekleyen faytona bindiler. Hafize'yi kucağına alan Mahmut Bey, ön tarafa oturdu. Karşısına güzel eşi Behiye Hanım geçti. Delikanlı olan oğulları Kadir ve Mazlum da annelerinin yanına oturdular.

Arkadaki arabalarda yardımcıları ve valizleri vardı. Hep birlikte, aynı anda hareket ettiler.

Arabalar sokaktan uzaklaşana kadar, hiçbiri gözlerini evlerinden ayıramadılar. Yüreklerini; bu konakta, özenle katladıkları, sıcacık aile bohçasının içinde bıraktılar.

Tekerlekler döndükçe gözlerinden uzaklaşan bu konak alelade bir ev değildi. Mahmut Bey, bu evde dünyaya gelmişti. İlk eğitimini yine bu evde anneciği Nigar Hanımdan daha sonra da dadısı Cevriye Kal-fadan almıştı. Ne de olsa ilk terbiye ocağı; anne, baba kucağıydı.

İlk mektebe, rüştiyeye, idadiye bu konağın kapısından çıkarak gitmişti. Evkafa katip olduğu gün koşarak çıktığı tahta merdivenlerin gıcirtısı hâlâ kulaklarında daydı.

Gelenekten gelen saygı, görgü ve de nezaket icabı, önce ağabeyi Recai Bey evlendi. İşi gereği Üsküp'e yerleşti. Daha sonra da ablası Gülfidan Hanım, en son da ailenin en küçüğü olan Mahmut Bey evlendi.

Mahmut Bey, daireye gidip gelirken, önünden geçtiği evlerden birinin kafesleri arkasında bir genç kız

görmüş ve beğenmişti. Ne var ki; babası Selami Hoca onu, uzak akrabalarından Behiye Hanımla evlendirmek istemiş, nitekim de öyle olmuştu.

Behiye Hanıma önce söz kesilmiş, çeşitli hediyeler, kurbanlık koçlar gönderilmiş, daha sona da düğün dernek kurulmuştu, nikahta keramet vardır, düşüncesiyle ... Ataerkil bir aile yapısı içinde yetişen Mahmut Bey de rıza göstermişti buna. Üç gün üç gece yapılan düğünün sonunda; büyükannesinden kalan elmas küpeleri, yüz görümlüğü hediyesi olarak Behiye Hanımın kulağına takmış, duvağını açmıştı.

Annesi Nigar Hanımın, babası Selami Hocanın baş tacı edilesi ellerini, her cuma, bütün aileye yetecek kadar geniş olan üç katlı bu konağın salonunda defalarca öpmüş, onların cumalarını kutlamış, hayır dualarını almıştı.

Baba Selami Hoca hep geri planda kalmış, çocuklarıyla fazla yüz göz olmak istememiş, onları uzaktan sevmişti ama çocukları hastalandığı zaman, başuçlarında hüngür hüngür ağlayan da oydu. Sert görünümüne rağmen yüreği çok yufkaydı. Çevresinde Selami Hoca lakabıyla tanınırdı. Aslında hoca değildi. Cami, köprü, imaret ve medrese inşaatlarında kalfa olarak çalışırdı. Hâli vakti yerinde olduğu için; yoksullara hayır hasenat işlerinde de bulunur, bu yüzden, bu unvanla anılırdı.

Mimar Sinan ustaya aşırı derecede hayran bir kalfaydı. Kendisi de inşaatçı olduğu için, onun eserlerindeki mükemmeliyeti kusursuzluğu çok iyi idrak edebiliyordu. Şaşırıyordu. Bu zat-ı muhterem, bu zat-ı müstesna hangi yüce mektepleri bitirmişti, hangi kıymetli

hocalardan ders ve feyiz almıştı, almıştı da bu abidevi eserleri meydana getirmişti. Hepsi birer şaheserdi. Bu eserler gelecek nesillere bırakılacak övünç kaynaklarıydı. Her mecliste, her fırsatta onun yüce kişiliğinden, eserlerinden söz açar, anlata anlata bitiremezdi.

Selami Hoca; kalıcılığın, taşlarla mümkün olduğuna inanır, medeniyetin de tarihe taş eserlerle imza atacağını söylerdi. Ona göre; insanoğlu taşları üst üste koyarak şaheserler yapmış, bir yandan da durmadan yıkmıştır. Taş ve insan arasında ruhani bir bağ vardır. Ömrü boyunca taşlarla haşır neşir olan insanın, ölümlünde de başına bir taş dikilir ve üzerine “Hüvelbaki!” yazılarak bir tarih atılır ve son nokta konulurdu.

Annesi Nigar Hanım, Selami Hocaya karşı son derece saygılı bir kadındı. Huzurlu bir aile yaşantıları vardı. Bu konakta; ablası Gülfidan, ağabeyi Recai ve kendisi mutlu bir çocukluk dönemi geçirmişlerdi.

Annesinden sonra, Cevriye Kalfa da çocukların eğitimiyle yakından ilgileniyordu. Ayrıca konağa gelen misafirlerle de... Cevriye Kalfanın eşi Cihangir; konağın kahyalığını yapar, alışveriş işlerine bakar, eksik gedik ondan sorulurdu. Karı koca, arka bahçede kilerin yanına sonradan eklenen çıkma odalarda otururlar, gerektiği zaman çağrılmak üzere adeta el altında tutulurlardı.

Üsküp'lü iki genç kız da küçük yaşlarda temizlik için yetiştirilmek üzere konağa alınmışlardı. Nigar Hanımın ve Selami Hocanın istedikleri gibi eğitilmişlerdi. Her ikisi de Nigar Hanımın eli ayağı gibiydiler. Konak, onların sayesinde pırıl pırıldı, mis gibi sabun, lavanta kokuyordu. Bu iki genç kız da anneleriyle birlikte ar-

ka bahçede Cevriye Kalfaların evlerinin karşısındaki odalarda oturuyorlardı. Nigar Hanım ve Selami Hoca bu kızların çeyizlerini hazırlayarak, evlenme çağı gelince de onları evlendirip, hayır dualarını alacaklardı. Onlar evlenip gitmeden önce yerlerini yenileri alınır, onların eğitilmeleri sağlanırdı. İşler de böylece bir düzen içinde yürürdü.

Ağabeyi Recai'nin evlenmesinden sonra, ablası Gülfidan'ı İstanbul'a gelin olarak istediler. Gidip gidip geldi görücüler, "ille de isteriz" diye tutturdular. Başedemeyeceklerini anlayan aile, Gülfidan'ın da gönlü olduğundan araştırmaya karar verdi.

– Ben bir İstanbul'a gidip geleyim Nigar Hanım. Tahkikat yapayım, neyin nesidir, kimin fesidir, kimlerdendir bunlar. Bizim Paşa Dayımlara Çamlıca'ya bir uzanayım, bakayım. On, on beş günde avdet ederim inşallah.

– Siz nasıl münasip görürseniz öyle olsun efendim, inşallah hayırlısı olur, dedi Nigar Hanım.

Selami Hoca, uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a geldi. Doğruca Çamlıca'daki Paşa Dayısının konağına gitti. Dayısı, yengesi, çocukları ve torunlarıyla görüştü, özlem giderdi. Bu seferki ziyaretinin sebebinden söz etti.

Ertesi gün dayısının oğluyla Sultanahmet'e giderek damat tarafına belli etmeden, el altından araştırma yapmaya karar verdiler. Yemekten sonra Paşa Dayısıyla oturup sohbet ettiler.

Paşa Dayı; vaktiyle ordu hizmetinde bulunmuş, umur görmüş, neredeyse yüz yaşına merdiven daya-

mış, hâlâ sağlıklı, iki hanımını dar-ı dünyadan, dar-ı bekaya yolcu etmiş, akli melekesi yerinde, geçmiş dün gibi hatırlayan, bugünkü olayların da muhakkemesini yapabilen, bir yaşlı gençti.

– Vaziyet-i umumi nedir, neler var, neler oluyor İstanbul’da, dedi Selami Hoca.

Lafı kaptı da Hocanın ağzından, konuşmaya başladı Paşa Dayı. Meğer çok dertliymiş: “Bir vur bin dinle kase-i fağfurdan.” misali.

– İçim yanıyor içim Selami oğlum. Kars, Ardahan, Batum, Beyazıt gitti, Ruslar’a bıraktık. Üstüne üstlük Kıbrıs’ı da İngilizler’e, sözüm ona emaneten verdik. Emaneten olur mu oğlum, gitti mi gider. Giden gelaydı, mezardaki pederim gelirdi. Bir devletin başına zeval gelmeyegörsün arkası kesilmez bunun. 300 yıl önce fethetmiştik Kıbrıs’ı, ha şimdi elimizle İngiliz’e hediye ettik. Bir de Ali Suavi olayı çıktı fesühhanallah. Bu nasıl iştir, adama dakika başı la havle çekiyorlar. Sabah akşam dua ediyorum Allah’a, bu musibetler nihayet bulsun diye. Kars, Ardahan, Batum, Beyazıt çıktı ya elimizden canı çok sıkılmış buna Ali Suavi’nin. Hükümdarı değiştirirsem ülke rahatlar diye düşünmüş herhâlde. Çırağan Sarayına giderek V. Murat’a: “Gel tahta çık ve bizi Moskoflardan kurtar!” demiş. Açık açık tek başına ihtilal yapmak istemiş. Hasan Paşa da kafasına vurduğu bir odunla Saray’da, oracıkta öldürüvermiş Ali Suavi’yi. Ali Suavi’yi padişaha Mabeyn Mareşali Eğinli Said Paşa takdim etmişti. Bu olaydan sonra padişah onu görevden aldı ve Mabeyne Gazi Osman Paşayı getirdi, Plevne kahra-

manını. İki el bir baş içindir Selami oğlum, iki el bir baş için. El ele vermezse, beraber şaklamazsa, vay o vücudun hâline. Vücut ne yapsın? Neden dedim bunu bilir misin? Abdülhamit'e kızıyorlar, tek başına idare ediyor, tek başına karar veriyor, tek salahiyyetli diye. O ne yapsın, birisine mührü veriyor, sadrazam olması için, Fransız taraftarı çıkıyor. Onu azlediyor, bir diğerine veriyor, İngiliz taraftarı çıkıyor. Bir başkası Rus... Bu kadar da soysuzluk olmaz, vatana ihanet olmaz ki canım, bırak Allahasen. Savaş; at üstünde, askerin önünde, askerin ortasında, kumandanlarıyla idare edilir. Kılıcı savurduğunda havayı parçalayacaksın, çın çın öttüreceklerin demiri. Şahadet şerbetini içmek için gireceksin savaş meydanına, tasın elinde... Rumelili kumandanlar, emirleri saraydan beklediler, kararları kendileri vermediler. Oysa idare sende, iktidar sensin, muktedir de sen olacaksın. İktidar olup muktedir olmamak muvaffakiyetsizliktir. Osmanlının şanlı payitahtı Edirne'yi yüz üstü bırakıp, İstanbul'a giden Rumeli Cephesi Başkumandanı Mehmet Ali Paşayı Berlin Anlaşması görüşmelerinde Bismarck: "Şimdi susun, siz sonra konuşursunuz!" diyerek azarlamış, Osmanlının Paşasını azarlamış düşünebiliyor musun? Bir zamanlar karşımızda tir tir titreyenler, şimdi bizi titretmeye, hakir görmeye başladılar. Keşke bugünleri görmeseydi bu yaşlı gözlerim, bu olayları işitmeseydi bu kulaklarım da emr-i Hak vaki olsaydı. İnsan önce itibarını kaybeder, sonra her şeyini. Bütün korkum, bunun Osmanlının da başına gelmesi. Liyakat sahibi olmayanlar vazife almasınlar efendim, burada şerefimiz mevzubahis, istikbalimiz

mevzubahis. Katırcıoğlu Gazi Ahmet Muhtar Paşa gibi, Gazi Osman Paşa gibi kumandanlar lazım Selami. Din, devlet, mülk, millet hakkını kollamalı. Yeri geldiğinde, münasip, layık olan cevabı verebilmeli. Şamar gibi lafı suratına alıp oturmamalı. Kendinden başkasını beğenmeyen, burnu kaf dağında, üstelik de ne konuştuğunu bilmeyen Fransa İmparatoru Üçüncü Napolyon da, Osmanlı Hariciye Nazırı Keçecizade Fuat Paşaya; “Girit’i bize kaçta satarsınız?” diye sorduğunda, Paşa ne cevap vermiş dersiniz azizim?

– İnşallah münasip bir cevap vermiştir efendim.

– Hem de en münasibini vermiş efendi oğlum Selami, en münasibini. Ne demiş biliyor musunuz? “Aldığımız fiyata majeste! Aldığımız fiyata!” Yani binlerce şehidin kanı bedeline...

– Devlet-i Âli-i Osmani’den aldığı her akçe helal olsun Keçecizade Fuat Paşaya.

– Yine başka bir davet esnasında, patavatsızlık yapan İmparator, Fuat Paşaya: “Devletiniz artık pek güçsüz, farz-ı muhâl donanmanız işe yaramaz hâlde. Ne vaziyette olduğunuzun farkında mısınız?” diye aşağılamış. Fuad Paşa altında kalır mı, yapıştırmış cevabı: “Majesteleri hata ediyorlar. Osmanlı öyle bir devlettir ki, üç asırdan beri sizler dışardan, bizler de içeriden yıkmaya uğraştığımız hâlde hâlâ yerinde duruyor.” diyerek susturmuş Üçüncü Napolyon’u.

Paşa Dayı, tatlı tatlı konuşuyor, Selami Hoca da sı-nıftaki öğrenci gibi, ellerini kavuşturmuş, pür dikkat büyüğünü dinliyordu. Âlimin yanında dilini, evliyanın yanında gönlünü tutması gerektiğini çok iyi biliyor-

du. Paşa Dayı da bir asrı devirmiş bir hayat âlimiydi çünkü. Gözleri Paşa Dayının ağzından çıkacak sözcüklere odaklanmıştı. Ortalıkta uçuşurken kayboluverirler diye, çıkan her sözcüğü hafızasına, beynine çiviliyordu hemen. Hiç araya girmiyor, konuşmasını kesmiyordu. Evvel Allah, Paşa Dayı da dur durak bilmiyordu. “Hep beni dinleyin, bu söylediklerim çok mühim hadiseler, kulağınıza küpe olsun. Belki siz de duyduklarınızı etrafınızdakilere aktarırsınız, bir iki şahıs ders alsa, nasiplense kardır.” dercesine.

Biraz sonra Fehiman Yenge odaya geldi. Paşa Dayının, içine bal karıştırılmış kuşburnu, ada çayı, rezene, tarçın, sinamekiyle harmanlanarak demlenmiş çayını getirdi.

– Siz de için Selami Efendi. Paşa Dayınız senelerdir içer, çok faydelerini görüyor, dedi, ikramını yaptı ve odadan çıktı.

Fehiman Yenge, Paşa Dayının üçüncü hanımıydı. Diğer iki hanımı vefat etmişti. İlk eşine olan aşkını, sonsuz sevgisini, bağlılığını söz açıldığında içi yanarak anlatırdı. Selami Hoca da bu sevginin, bu aşkın yıllar geçtikçe azalacağı yerde, katlanarak artmasına ibret ve hayretle ve de gıptayla şahit olurdu. Sohbet konusunu biraz değiştirmek, Paşa Dayıyı aşkı konusunda biraz deşmek istedi:

– Efendim, ne güzel, eşinizin gözünün içine bakıyorsunuz hâlâ. O da size aynı derecede muhabbet duyuyor, Leyla ve Mecnun gibi.

Leyla ve Mecnun’u demesiyle derdi depreşti Paşa Dayının. Öyle bir ah çekti ki yeri göğü inletti.

– Leyla deme Selami, Leylama doyamadım ki ben. Yanımda olmayınca canan; can, can olmuş neye yarar. Omzumda olmayınca başı, baş sağ olmuş neye yarar.

Paşa Dayının Leylam dediği ilk eşi Halise Hanımefendi. Efsane gibi bir aşk yaşamışlardı kendisiyle.

– Ben on beşimdeydim Halise’ mi sevdiğimde. Hem de ne sevgi. Fehiman ve Şüheda Hanımefendilere duyduğum sevgi nezaketin icabı, eşim olmaları hasebiyle duyduğum saygı sadece. Ben iki defa aşık oldum ömrümde, bir üçüncüsü olamaz. Biri, yerlerin, göklerin ve arasındakilerin sahibi olan Rabbime, bir de Haliseme aşık oldum. Halise Hanımefendi on dördündeydi. İstetmeye vakit kalmadan Hicaz’a gelin gitti. Bir iki defa ben görmüştüm onu, bir iki defa da o beni. Ama yangın düşmüştü o an. Ateşi dağlamaya başlamıştı yüreğimizi. “Tut ki sana vurulmuşum, sen başkasına sevdalyken. Benimki de delilik işte, olur ya!” diyemeden gitti Hicaz’a. Ara ki bulasın aşkını. Ferhat gibi dağ mı delersin, Mecnun gibi çöllere mi düşersin, beğen beğendiğini. Artık, yan kavrul, kimse kurtaramaz seni ondan başka. Tutuş tutuş, söndürecek Leylanı ara. Ah İstanbul, sen ne menem bir şehirsin... Nice aşkların dallanıp budaklandı da kök saldı salkım saçak asırlık çınarlar gibi. Niceleri başlamadan bitti, tarihe karıştı. Niceleri de dillere destan oldu senin güzelliğin gibi. Ama en büyük aşk sensin. Aşk içinde aşk barındırmak nasıl bir duygudur, onu da en iyi sen bilirsin. Takdir-i İlahî eğer buluşturacaksa, kavuşturacaksa önüne kimse geçemez, nitekim geçemedi de. Üç beş sene sonra bir gün İstanbul’da bir gezinti sırasında gördüm

onu. Arap kocasını hiç sevmemiş, çocukları da olmamış. Boşanmışlar o da İstanbul'a dönmüş. Muhabbet dalgaları çok hırçındır, ebediyete kadar çarpar vurur, çarpar vurur içinize içinize. Aşındırır, yıpratır, yıkar umutlarınızın duvarlarını. Ya da her çarpışta, her vuruşta, yeni bir duvar örer, yeni bir çıkış kapısı açmak için çırpırır durur. Ama her seferinde biraz kum götürür kıyınızdan, ya da her seferinde ayaklarınızın dibine yığınla çakıl, taş getirir. Bu sefer yeni bir çıkış kapısı açılmıştı benim için, yeni bir umut kapısı. Her gecenin bir sabahı vardır Selami. Geceler kıyamete kadar sürmez. O gidince avuçlarımdan kayıveren hayata yeniden dokundum sanki. Onu bana kavuştur Allah'ım diye dua etmişim hep. Hemen istettim ailesinden. Olur dediler. İstanbul'da evlendik Halisemle. On sene birlikte yaşadım nur-ı aynımla. Otuzuna varamadan kucacağında vefat etti. O bir defa öldü amma, ben her gün ölüyorum kahrımdan, ondan ayrı olduğum için. Bana da iki evlat bıraktı yadigâr. Ondandır çocuklarım; Vuslat ve Hasret'i çok severim. Onların müstesna bir yeri vardır. Vuslat, Haliseme çok benzer. Onu gör Vuslat'ı görme. Onun için yüzüne baktıkça rahmetli zevceyi hatırlarım.

Bir süre konuşmadı, sessizlik oldu. Sonra tekrar Selami Hocaya döndü:

– Bana haber ulaştırsaydın, ben senin namına aileyi tetkik ettirirdim Selami oğlum. Buralara kadar zahmet buyurmasaydın.

Selami Hoca, Paşa Dayının konuyu hafife aldığı-
nı düşündü. Aslında durum öyle değildi. Paşa Dayı;

çocukları, torunları için defalarca kız istemiş, aileleri konusunda araştırmalar yapmış, yaptırmıştı. Bu konuda oldukça tecrübeliydi. Çünkü sadece kendisi için üç tane kız istetmişti. Bu yüzden bu konuya vâkîf ve çok aşınaydı. Onun için önemli olan ülke sorunlarıydı. İnsanlar evlenirler, çoluk çocuk sahibi olurlar, kendilerine takdir edilen ömür kadar da yaşarlar ve sonra da ölürlerdiler. Baki kalan devletti, önemli olan da devletin bekasıydı. O da yeteri kadar yaşamıştı, ölmekten korkmuyordu.

Vatanını da içi karmakarışık, dış düşmanları aç kurt gibi bekler vaziyette bırakıp gözlerini kapamak istemiyordu. İnşallah, bu koca imparatorluk eski onurlu günlerine döner, kaybettiği toprakları tekrar kazanır, bir daha da kaybetmez, akıllanır umudunu taşıyor, yüce hayaller kuruyordu.

Uzun uzun sohbet ettiler. Paşa Dayı yorgun düştü, gözleri küçülmeye başladı. Belli ki uykusu gelmişti.

– Paşa Dayıcığım, arzu ederseniz istirahata çekilin, vakit epey geç oldu.

– Ben yorulmadım lakin, sen yarın erken kalkacaksın, odanı hazırlamışlardır, git, istirahat et.

“Hayırlı geceler!” dilekleriyle herkes odasına çekildi. Selami Hocaya köşkün deniz tarafındaki manzaralı odalardan birini hazırlamışlardı. Pencereden dışarıyı seyretti biraz. Evlerin ışıkları, tek tük kalmıştı. Onlar da birer ikişer sönüyorlardı. “Sabah namaza kalktığım zaman uzun uzun bu manzaranın keyfini çıkarırım.” dedi. Paşa Dayının soluk almadan yaptığı konuşmalar kulağında, hazırlanan yatağa yatar yatmaz uyudu.

Ertesi sabah namaza kalktı, namazdan sonra ortalığın aydınlanmasını bekledi. Pencereden Boğaz'ı seyredecekti ama oturduğu yerde uyuyakaldı.

Bir saat sonra çalınan kapının sesiyle gözlerini açtı. Aşağıya kahvaltıya davet ediyorlardı. Paşa Dayı erken kahvaltı yapıyor, sofrada da herkesin hazır bulunmasını arzu ediyordu. Köşk halkı için bu, arzudan da öte biraz emir gibiydi. Birlikte yenilen yemekler, kalabalık sofralar; aileye huzur, keselere bereket ve nur yağdırdı ona göre. "Ailece yapılan dualarda hikmet, samimiyet ve iyi niyet vardır." der bu yüzden de; sabah kahvaltıları ve akşam yemeklerinde, oğulları, gelinleri, torunları tam tekmil sofrada hazır bulunurlardı.

Selami Hoca da böylesine kalabalık bir aileye hep özlem duymuştu. Ama onun yanında, sadece oğlu Mahmut ve gelini vardı. "Keşke Recai de Selanik'e gelse, bizim ailemiz de kalabalıklaşsa!" dedi içinden. Besmeleyle başladıkları yemekten, doymuş olarak afiyetle kalktılar.

– Rahat uyudun mu Selami. Yattığın oda, köşkün en sessiz ve güzel odasıdır.

– Evet Paşa Dayıcığım, çok huzurlu bir oda, sağ olun, Allah ömürler versin size, diyerek cevap verdi Hoca.

Odasına kahve içmeye davet eden Paşa Dayıyla birlikte, yukarı kata çıktılar.

– Mangalı şöyle yanımıza doğru getirin hanımefendiler, mangal kenarı, kış gününün lalezarıdır.

Cezveler çifter çifter konuldu mangaldaki közlerin

üstüne. Sabah kahvesinin taliplileri çoktu çünkü. Üstelik de bol köpüklü olursa.

– Eskiden günde üç, dört tane içerdim, artık sıhhatim müsaade etmiyor, ikiye düşürdüm. Ama nargileden asla vazgeçmem, sıhhatime dokunsa da fokurdattırım. Onu içerken, bambaşka diyarlara, dünyalara gidiyorum Selami. Torunuma tembihledim, gideceğiniz zat, Sultanahmet’te hatırı sayılır, o muhiti iyi bilen birisidir. Size yardımcı olacaktır, tetkikinizi yapın, vakitlice gelin, oyalanmayın. Yemeğe bekliyorum. Haydi şimdi selametle gidin. Yolunuz açık olsun. Arabacı sizi aşağıya vapura indirecek, hazır bekliyor.

– İnşallah akşama görüşürüz, Allah’a emanet olun, dilekleriyle Selami Hoca ve torun odadan dışarı çıktılar.

Bahçe kapısının önündeki arabayla Üsküdar’a geldiler, oradan da vapurla Kabataş’a geçtiler. Başka bir arabaya binerek Sultanahmet’in yolunu tuttular.

Paşa Dayının bahsettiği kişiyi buldular, araştırmalarını yaptılar, istedikleri sonucu aldılar, sonra da köşke dönmek üzere yola çıktılar. Hava kararmaya başlamış, akşam oluyordu. Selami Hoca yorulsa da güzel bir gün daha geçirmişti İstanbul’da, İstanbul’un güzelliklerini kana kana seyrederek. Bu şehrin her köşesi ayrı bir güzellikteydi. Baktıkça bakası geliyordu.

“Yarın sabah namazından sonra, uyumayacağım ve bu güzel manzarayı, bu güzel şehri, odamın penceresinden dakikalarca seyredeceğim.” diye söz verdi kendi kendine. Bu düşünceler içindeyken, arabacının atları durdurduğunu fark etti, çünkü köşke gelmiş-

lerdi. Hoca minarede “Allahüekber” dedi, onlar içeri girdiler. Üst kata çıktılar, yıkanıp temizlendiler, yolun kirini üzerlerinden attılar. Paşa Dayının yanında namaza durdular.

Akşam yemeği hazırlanmış, köşkün ahalisi, aile fertleri yemek için toplanmışlardı. Bu akşamki sofraya daha bir özeldi, Selami Hocanın şerefine... Bir tek kuş sütü eksikti. Afiyetle, güle oynaya, Paşa Dayının konuşmaları eşliğinde yemeklerini yediler. Sonra da Selami Hoca ve torun gün boyu yaptıklarını anlattılar. Araştırmanın olumlu geçtiğini, ailenin hatırı sayılır, itibarlı olduğunu, oğullarının Plevne gazisi olduğunu...

– Madem çok istiyorlar, öyleyse sen de verirsin Gülfidan kızımızı Selami, o da yuvasını kursun. At beslenirken, kız istenirken... Hayırlısı olsun.

Sonra herkesin huzurunda Paşa Dayı:

– Beykoz’da, köydeki araziden, on dönüm düğün hediyesi veriyorum Gülfidan’a. Güle güle işlesinler, hayrını görsünler. “Benim bir Paşa Dayım vardı, Allah’ın rahmeti üzerine olsun, bu araziyi bize hediye etmişti.” desinler. Öldükten sonra hayır dua ile anılmak isterim. Kimse ahrete bir şey götürmüyor, kefenlerin modası değişmedi, hâlâ cepleri yok Selami.

– Allah gecinden versin Paşa Dayıcığım. Bu kadarına lüzum yoktu, çok fazla oldu.

– Sen karışma, ben ne diyorsam o. Bu torunların hepsine bir o kadar verdim, Gülfidan’ı da torunum gibi severim. Hem artık çok yaşlandım. Belki de bir dahaki gelişinde hayatta olmam Selami.

Paşa Dayının ölümünden bahsetmesi herkesi çok üzdü, bu her birinin yüz ifadesinden belli oluyordu.

– İnsan ömrü ezanla namaz arası kadar kısadır. Doğduğunda, ezanla kulağına ismin söylenir, öldüğünde de namazın kılınır. İşte arada geçen süre de bu kadardır. Bu dünya bir gölgeliktir. Ağaç altında gölgelenip, terini kurutasiya kadar ömür geçer. Bu dünya değirmeni, öğütür de insanı, un kepekten ayırır koyuverir kenara Selami.

Memleket sorunları, söyleşi derken saatlerin nasıl geçtiğini anlayamadılar. Selami Hoca, ertesi gün biraz alışveriş yapacağını, daha sonra da Selanik'e gitmek istediğini söyledi. Bunun için de Paşa Dayısından izin istedi.

– Gelmek senden, göndermek bizden, birkaç gün daha kal Selami, seni çok özlemiştir. Bir dahaki gelişinde Nigar Hanımı da getir, uzun uzun görüşürüz, doyamadık sana. Yarın Moda'ya, kayak müsabakalarına gidelim Selami. Sultan II. Abdülhamit Han Efendimiz tertiplemiş bunu. Bahriye Nazırı Hasan Paşa, İngiliz Maslahatgüzarı, üst mevki devlet ricali ve diğer temsilciler hepsi hazır ve nazır olacaklarmış. Davet edildik, icabet gerekir. Bu şehir-i İstanbul'un kalbi o gün orada atacaktır.

Oğullar, gelinler, torunlar da birkaç gün daha kalmasını isteyince, onları kıramadı, kalmaya karar verdi. Alışverişini yaptı, eşine, oğullarına, Üsküp'teki torunlarına hediyeler aldı, birkaç gün kaldıktan sonra da Selanik'e döndü.

Gülfidan'ın gurbete gelin gidecek olması içlerini acıtmaya başlamıştı. İçleri acısa da olaylar akışında

cereyan etti. Dünürler tekrar geldi, söz kesildi, birkaç ay sonra da düğün dernek kuruldu. Şaşaalı bir düğünle “hem ağlarım, hem giderim” misali Gülfıdan İstanbul’a gelin gitti.

Kalabalık bir ailenin hasretiyle yanıp kavrulan Selami Hoca; geçen zaman içinde, gezilerinden her dönüşünde, küçük oğlu Mahmut Beyin eşi Behiye Gelinin hamile olup olmadığını merak ederdi. Bu küçük konağın içinde bir bebek, bir çocuk, bir torun sesi duymak istiyordu. Büyük oğlu Recai’den olan torunlarını seyrek görmekteydi çünkü. Hele bu torun erkek olursa ömrü de vefa ederse, onu da taş ustası, inşaat kalfası olarak yetiştirecekti. Ocağını o tütürecek, nesebinin devamını erkek torunla sağlayacaktı.

İstanbul’dan döndüğü bir seferde Behiye Gelinin hamile olduğu müjdesini aldı. Sevincinden havalara uçtu. Ayakları yerden kesildi. Yorgun olmasına rağmen bu müjdeyi arkadaşlarıyla paylaşmak için mahalledeki camiye yatsı namazına gitti. Ellerini göğe kaldırarak saatlerce Rabbine şükretti, dua etti.

İçine mi doğmuştu ne, bu yolculuğunda aldığı hediyelerin çoğu Behiye Gelinindi. Ona teşekkür ifadesi gibiydi bu hediyeler sanki. Kadife, ipekli, yünlü kumaşlar, güllü pantof terlikler, süslü, fildişi taraklar, daha neler neler... Ertesi gün de sevincinden konakta çalışan herkese bahşişler dağıttı.

Daha sonra Trablus’a gitti. Oradan da Arabistan’a geçti, Mekke’yi Medine’yi kutsal toprakları ziyaret etti. Varlığını tepeden tırnağa titreten, gönül dünyasını zemzemlerle yıkayan bir kutsal yolculuğa çıktı.

Beklenen torun ramazan ayının 27. gecesini, yani Kadir gecesini dünyaya geldi. Konağı gündüzden bir telaştır aldı. Araba hazırlandı, atlar koşuldu. Şehrin öteki ucundan, ünü bütün Selanik'te duyulan Ebe Remziye Hanım getirildi. Lohusanın, bebeğinin yatağı hazırlandı.

İftardan sonra, akşam namazı ile yatsı namazı arasında bir vakitte Kadir bebeğinin ağlama sesi duyuldu. Kadir gecesini dünyaya gelmişti. Yolculuğa çıkmadan önce, tenbihte bulunan dedesine göre, adıyla gelmişti. Bu torunun adı Kadir olacaktı.

Üç gün sonra kulağına ezan okuyarak, adını fısıldadılar. Bayram ertesi de, dedesi döndükten sonra, konakta lohusa mevlidi okutturulmasına karar verildi. Uzaktan yakından; akrabalar, eş dost davet edildi.

Mevlit günü konağın bulunduğu sokak ve komşu sokaklar, ikişer sıralı misafir arabalarıyla, faytonlarla doldu doldu taşıdı. Hanım misafirler, lohusanın ve bebeğinin bulunduğu orta kata buyur edildiler. Misafirler o kadar çoktu ki, merdiven sahanlıkları bile dolmuştu. Erkek misafirler giriş katındaki geniş salona ve hemen bitişiğindeki odalara, selamlığa kabul edildiler. Mevlithanın koltuğu üst kata çıkan merdivene yakın bir yere hazırlandı. Böylece okunan mevlidi üst kattaki hanımlar da rahatlıkla duyabileceklerdi. Mevlithanın koltuğuna yumuşacık minderler, yastıklar yerleştirildi. Önünde bulunan rahlenin yanındaki sehpanın üzerine de sesi çatallaştığı, Kur'an okurken boğazı gıcıklandığı zaman içmesi için sıcağa yakın ılık şerbet bulunan bardak konuldu.

Mevlit; büyük bir huşu içinde dinlendi, ilahîler söy-

lendi. Her misafir kibleye dönerek, bembeyaz kundaklar içindeki bebeği kollarına aldı, dua etti ve üç defa “dinine, vatanına, ailesine hayırlı evlat olması için” salladı. Mevlitten sonra sıra yemek faslına gelmişti.

Selami Hocanın hâli vakti oldukça yerindeydi. Ama hiçbir zaman gösterişe ve aşırıya kaçmamıştı. Hareketleri de hayat biçimi de mütevazıydı. Gösteriş ve şaşaa için harcanan para, emek ve zamana her zaman birilerinin ihtiyacı olduğunu düşünür ve yaptığı istihbaratlar sonunda bu muhtaç insanları, köyde, kasabada ya da şehrin ücra bir köşesinde bulur, yardımlarını da sessiz sedasız bu dilsiz muhtaçlara ulaştırırdı. Sağ elinin verdiği sadakadan ve yardımdan sol elini haberdar etmezdi.

Verilecek mevlit yemeği doyurucu olmalıydı, ama gösterişe de kaçmamalıydı. Kurulan yer sofralarında çorbalar içildi, yemekler, pilavlar yenildi. İki parmak kalınlığında kaymak tutmuş yoğurtlardan çalkalanan yayık ayranları içildi. Üzerine de köydeki çiftlikte Gülcihan Ninenin açtırdığı bol cevizli baklavalara, burmalar yenildi.

Mevlit sonrası Selami Hocanın Hicaz’dan getirdiği köpüklü Yemen kahveleri içildi, lohusa şerbetleri dağıtıldı, sofralar yapıldı. Konaktaki bütün yardımcıları ve köydeki çiftlikten gelen kadın, erkek diğer hizmetliler, herkes bu tören için seferber oldular. Alınlarının akı ile bu davet başarılı bir şekilde atlatıldı, Selami Hocadan da herkese bol bol bahşiş dağıtıldı...

Dede Selami Hoca Edirne’ye gidecekti. Kadir bebeğin doğduktan üç gün sonra düşen göbeğini, temiz

pamuklar arasına koydu ve köstek cebinin altındaki cebine itinayla yerleştirdi. Edirne Selimiye Camiinin avlusuna gömmek üzere yola çıktı. Tek arzusu torununun Koca Sinan gibi bir usta deha olmasıydı. Bunun için her namazda Allah'a dua ediyordu. Çünkü bu zat-ı müstesnaya hayranlıkla karışık bir muhabbet duymaktaydı.

Mahmut Bey, babası Selami Hocaya sonsuz derecede saygılıydı, ama Sultan Abdülhamit Hana olan bağılığı da onu çileden çıkarıyordu. Selami Hoca her fırsatta padişaha övgüler yağıdırıyor, yaptıklarından söz ediyor üç kıtaya yayılan bu devleti idare etmenin hiç de kolay olmadığını söylüyordu.

Yeri geldiğinde edep çerçevesi içinde Mahmut Bey de fikirlerini söylemekten kaçınmazdı. Yine usulünce tartıştıkları bir gün:

– İş başından yanlış başlamış canım pederim, söylenenlere göre; padişahımız, mazisine ihanet ederek, Devlet-i Osmani'yi Moskoflara satmış. Tahta çıkmadan önce de İngilizlerden altın almış. Kardeşi V. Murat'ı da zincire vurdurmuş.

– Sus, sus, sus evlat kulaklarım duymasın bunları. Bunların hepsi dedikodu. Bari sen söyleme. Bu sözleri duyacağıma bu yorgun bedenim ölseydi daha iyiydi. Kardeşi Sultan Murat Han aklen hasta idi. 93 günlük hükümdarlık döneminde cülus merasimi bile yapılmadı. Şeyhülislam Hayrullah Efendinin fetvası üzerine tahta çıktı. Tahta çıktığında da gözleri dolu dolu idi, kardeşine hiç kıyamıyordu, çünkü onu çok seviyordu. Tahsillerini birlikte yapmışlardı. Ama ne yazık

ki akıl sağlığı yerinde değildi. Koskoca devleti, Yemen'den Arnavutluk'a, Tunus'a kadar uzanan devleti başsız bırakamazdı. Değil İngilizlerden altın almak, sarayın esnafa olan bir milyon liralık borcunu bile cebinden ödemiştir.

Selami Hoca bunları söylerken hiddetlendi, yüzü kıpkırmızı kesildi, hızlı hızlı solumaya başladı. Mahmut Bey; babasının öfkeleneyeceğini, hırslanacağını biliyor, yine de Abdülhamit söz konusu olunca dilini tutamıyordu. Selami Hoca da her seferinde aynı heyecan ve hırsla, aynı cümleleri tekrarlamaktan bıkmıyor, usanmıyordu.

Anne Nigar Hanım alt kattaki konuşmaları işitti, sade bir kahve pişirerek Selami Hocaya ikram etti:

– Buyurunuz efendim, afiyet şeker olsun. Lütfen hiddetlenmeyiniz, onlar henüz çok tecrübesizler. Koskoca devlet nasıl idare edilir, üç kıta üzerinde yaşayan; dili, dini, hatta rengi farklı insanları kardeşçe yaşatmanın kolay olmadığını bilemezler, üstelik de asırlarca... Dostu var, düşmanı var, bilmezler efendim bilemezler, affediniz lütfen.

Yelek cebinden yaldızlı tabakasını çıkardı, incecik bir sigara sardı. Mangaldaki közden sigarasını yaktı. Hanımının uzattığı kahveyi aldı.

– Padişahımız bizi Moskof'a satmış dedikoduları üzerine Osmanlı savaşa girdi. Ordunun savaşa girecek hâli yoktu. Buna rağmen çok büyük kahramanlıklar gösterdiler. Hele bir Gazi Ahmet Muhtar Paşa vardı ki, dillere destan... Yiğit mi yiğit. Talebeler kışkırtılarak “Harp isteriz!” diye sarayın kapısına kadar

geldiler. Tahta yeni çıkan Abdülhamit Han çaresiz kaldı. Ordunun durumunu bildiği hâlde savaşa girdik. Doğu Anadolu’da Katırcıoğlu Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve her er, çok yiğitçe çarpıştı. Rus ordusuna her konuda takviye yapıldığı için daha güçlüydüler. Sonunda Kars düştü. Dedikodu kazanı kaynamaya devam etti ey oğul. Bu sefer de: “Abdülhamit savaşa katılmasaydı, ordu girmezdi, yenilmezdik” demeye başladılar. Elin ağzı torba değil ki büzesin, ağzı olan konuşuyor, padişahın arkasından bile ...

Ancak, Kars şehri düşse de biz Ruslara “Galiptir bu uğurda mağlup!” dedirttik.

– Peki, sevgili pederim, Ayastefanos’a (Yeşilköy) nasıl geldi Ruslar?

– Doğuda kahramanlık gösteren Katırcıoğlu Gazi Ahmet Muhtar Paşa, bu sefer İstanbul’a çağrıldı Çatalca Müdafaa hattını kurması için. Çünkü Ruslar Çatalca’ya kadar gelmişlerdi. Yine ne eğitilmiş, ne de silahımız vardı. Kalabalık bir Rus ordusu, tarihin en büyük meydan muharebelerinden biriyle aldığımız Niğbolu’yu işgal etti. Niğbolu’da dalgalanan bayrağımız indirildi, Niğbolu yas tuttu. Plevne’deki Gazi Osman Paşa da, neferle iç içeydi, neferlerinin başında, bir tarih, bir destan yazdı. Öyle böyle bir destan değildi bu. Bulgarları da himayelerine alıp Ege Denizi’ne açılmak istiyordu çar, Doğu Anadolu’ya da kuzey Ermenistan diyordu. Demek ki bunun güneyi, doğusu, batısı da vardı.

– Heyhat, bu ne cürettir!

– Sen ne diyorsun, düşman dışarıda, sen düşmanca

duygular besleme, kahretme beni. İçerideki düşman dışarıdakinden daha çabuk yıkar ülkeyi, aklını başına devşir. Biraz insafı ol. Olayların teferruatlarını araştırmadan kanaat sahibi olma.

– Ben bu kadarını bilmiyordum.

– Bilmiyorsan ağzını doldura doldura konuşma! Düşman bir tane değil ki. Elin İngiliz’i de tepemizde, “Ruslar, hangi yerleşme merkezinde Ermeni çoğunluğu buldular ki, burada devlet kurma hayali peşine düşüyor.” dediler. Üstelik Rus orduları, Tuna’yı geçerek, Plevne’ye döndürdüler yüzlerini. Gazi Osman Paşa, çok güzel bir savaş taktiği uyguladı ve Rus askerini kırdırdı. Sayıca ordumuzun dört katı olan Rus askeriyeye savaşıyorduk. O büyük kumandan, asker zekasının en üstününe sahipti. Ama yardım getirmesi icap eden komutanlar takviye yapmadığı için yalnız kaldı. Plevne tabyaları delik deşik oldu. Erzak bitti, mühimmat bitti, asker perişan oldu. Vatan sevgisiyle yoğrulan yirmi bin evlat, gelen kış mevsiminin kucağına düştü. O aziz kahraman, askerinin başında çemberi yarmaya çalıştı. Askerin bir kısmı çemberi yardı. Ama çoğu da şehid oldu, sancağı taşıyan er şehid oldu, yine sancak düşmedi. Sonunda Gazi Osman Paşa da yaralandı. Kılıcını teslim etti, kahrolarak... Teslim ettiği kılıç kendisine iade edildi. “Bu kılıç, ona şeref veren zatıalimize aittir!”denilerek... Görünürde kaybetmiştik, ama aslında bu savaşı biz kazanmıştık. Plevne gazisidir diye ablanı da seve seve gelin verdim damadıma, güle oynaya yolcu ettim, gelin gönderdim İstanbul’a.

Elindeki kahve buz gibi oldu, anlatırken kendini kaybetmişti çünkü, kahvenin farkında bile değildi. Oturduğu yerden defalarca kalkmış, elini, kolunu sallaya sallaya konuşmaktan da hâlsiz düşmüştü.

Mahmut Bey müsaade isteyerek odadan ayrıldı. Karı koca odada yalnız kaldılar, bir müddet konuşmadılar, dışarıdaki rüzgârın uğultusunu dinlediler. Selami Hoca öyle hırslanmıştı ki, bir türlü öfkesini yenemiyordu.

– Nasıl olur düşünemiyorum. Üzerinde yaşadıkları vatana, ekmeğini yedikleri, kendilerini idare eden padişaha nasıl dil uzatırlar. Hepsi, bunların hepsi, inkılapçı, isyancı subayların işi. Bütün bu fesat düşüncelerin membaı onlar biliyorum, çok iyi biliyorum. Üstelik de burada, bu şehirde... Hepsine sonsuz kin duyuyorum ve lanetliyorum.

Eşinin tesellisi biraz yüreğine su serpti, ama öfke si öyle böyle bir öfke değildi. Üflediği dumanın şiddeti öfkesine eşdeğerdi sanki. Peş peşe sıralanıyordu dumanın halkaları, sigarası bitti. Bir ikinciyi sardı hemen, onu da içti. Daha sonra oturduğu sedirden kalktı, kafesli pencerenin önüne gitti, kollarını arkasına bağladı, odayı arşınlamaya başladı: Bir aşağı, bir yukarı, bir aşağı bir yukarı...

Kadir bebeğin ağlama sesi duyulmasa odanın içinde yürümeye devam edecekti. Her zamankinden biraz fazla ağlayınca meraklandı dedesi, babaannesine: “Git bak, bakalım nesi var” dercesine başıyla işaret etti Hoca. Bunun üzerine Nigar Hanım odadan çıktı. Selami Hoca da hava kararmak üzere olduğu için,

bahçeye abdest almaya indi. Akşam namazı için camiye gidecekti. Ceketini çıkardı. Köstekli saatine baktı:

– Vakit yakın, dedi, abdestini aldı, bahçe kapısından dışarı çıktı.

Sonbahar kendisini iyice göstermeye başlamıştı. Biraz üşüdüğünü hissetti.

– Paltomu da giymeliymişim, bundan sonra paltosuz, çıkmamalı, dedi.

Sokağın köşesini döndü. Başını öne eğmiş, dalgın dalgın yürürken; arkasından, bir el, omzuna dokundu:

– Selami Efendi kardeşim, akşam-ı şerifleriniz hayırlı olsun!

Akşam karanlığının alacalığında kim olduğunu göremese de sesi tanıdı, cami arkadaşı Nizamettin Efendiydi bu. Kendisiyle iyi anlaşırdı. Aralarında iyi bir muhabbet vardı. Birbirlerine karşı hürmet ve saygıda da kusur etmezlerdi.

Başını çevirdi:

– Bilmukabele efendim bilmukabele, dedi.

– Nasılsınız Hoca Efendi kardeşim, inşallah sıhhat ve afiyettesinizdir, çoktandır zatıalinizi göremiyorum, nerelerdeydiniz?

– Elhamdülillah iyiyim efendim. Edirne ve havalisindeydim. Evvelki gün avdet ettim. İnşallah siz de afiyettesinizdir.

Hem konuştular hem yürüdüler, ama Selami Hoca'nın kafası çok karıştı. Gündüz işittikleri, yaşadıkları onu allak bullak etmişti. Nizamettin Efendiyeye üs-

tü kapalı da olsa söz etse, acaba biraz rahatlar mıydı? Bir an vazgeçti. Yerin kulağı vardı, üstelik ortalık hafiye kaynıyordu, ama arkadaşına da güveniyordu, ağzı sıkıydı onun.

“Oğlum böyle böyle diyor” diyemezdi. İçi içini de yiyordu.

– Şu inkılapçı subaylar, dedi.

– Efendim bir şey mi buyurdunuz?

– İnkılapçılar, padişahımız efendimizi istemeyenler diyorum efendim, kendilerini bir türlü açığa vurmadılar, şehrin içindeler, ama neredeler, nerde toplanırlar bir türlü malumat edinemedik.

– Koskoca II. Abdülhamit Han Hazretleri malumat sahibi olamadı biz nasıl olalım Selami Hoca. Bir şu kadar hafiye teşkilatı var, onlar baş edemediler. Bunların içine sızmanın mümkünatı yok efendim. Çünkü bu teşkilata çok büyük yeminlerle giriliyormuş, Kur’an, bayrak ve silah üzerine yemin ediyorlarmış bunlar ser veriyor, sır vermiyorlar. Ama unutmazınlar, padişahımız efendimizi tahttan indirip daha iyisini mi çıkaracaklar. Düşman dört bir yanımızı sarmış. Gelen gidene her zaman aratırmış, Rabbimizden hakkımızda hayırlısını temenni edelim.

Hararetli hararetli konuşurlarken, yolun nasıl bittiğini camiye nasıl geldiklerini fark etmediler. İçeri girdiler, namazlarını kıldılar, vedalaşarak ayrıldılar. Aynı yoldan geri döndü Hoca. Bahçe kapısını açtı, içeri girdi. Nigar Hanım da namazını eda etmiş, Kur’an-ı Kerim okumaktaydı. Hocanın geldiğini görünce duasını yaptı.

– Hoş geldin bey, buyur.

– Hava epey sertleşmiş Nigar Hanım, bu yıl kış erken gelecek galiba. Ayva da çok bol. Ağaçların dalları ayvaları tartamaz oldu. Kış çok olacak. Bıldır da öyle olmuştu.

– Hayırlı kışlar olsun efendim. Allah fakir fukarayı korusun, onların yardımcısı olsun.

Akşam yemeği saati gelmişti, karnı da acıkmıştı, ama hiç yemek yiyesi yoktu.

– Ben yemek yemeyeceğim Nigar Hanım, odaya çekilip, yatsıya kadar istirahat edeceğim, dedi.

Nigar Hanım bunca yıllık eşini iyi tanıyordu. Keyfi olmadığı zaman yemek yemek istemezdi, biraz üstelemeye de dayanamazdı. Boğazına oldukça düşkündü. Seyahat ettiği şehirlerde tattığı değişik lezzetleri eve döndüğünde tarif eder, hemen yaptırırdı. Yemeğin yapıldığı malzemeler Selanik'te yoksa, o malzemeleri de alıp getirmeye hiç üşenmezdi. Bundan büyük bir keyif alır, hiç yüksünmez: “Keçiye boynuzu ağır gelmez!” derdi.

– Olur mu efendim, kırk gün öğünsüz olmuş, akşam öğünsüz olmamış. Bir iki lokma Allah ne verdiyse yeriz. Üzerine de karanfilli bir ıhlamur kaynattırırım size, sinirlerinizi teskin eder, pek iyi gelir bilirsiniz.

Çok sevdiği eşini kırmadı, akşam yemeğine katıldı Hoca, ama ağzını da bıçak açmadı. Yemek bittikten sonra da her yemekten sonra yaptığı keyfini bile yapmadı. Büyük salonda oturmadı, keyifle sardığı, çubüğün ucuna yerleştirdiği sigarasını tütürmedi, kahvesini yudumlamadı, derhâl odasına çekildi.

Nigar Hanım da eşinin arkasından, oğlu ve gelini-
ne hayırlı geceler temennisiyle yatak odasına çıktı. Bir
tartışma nelere yol açmış, evin tadı tuzu kaçmıştı. Ara
sıra Mahmut Bey ile bu konuda tartışır, ama ko-
nu çabuk örtülürdü. Bu sefer dozu fazla mı kaçmıştı,
yoksa Selami Hoca mı yaşlanıyordu, fazla mı alingan
olmuştu, bir türlü anlayamadı. Bu duruma Mahmut
Bey de çok üzüldü. O da sessizce hanımıyla birlikte
odasına çekildi.

Ertesi sabah on, on beş gün kalmak için Hoca ve
hanımı çiftliğe gittiler. Gitmeden önce de arabayla
uğradığı bir yerlerden büyük oğul Recai'ye ulaştırıl-
mak üzere bir mektup bıraktı Selami Hoca.

Bu mektupta neler yazdığını, içeriğini sadece bü-
yük oğul Recai ve Selami Hoca biliyordu. Recai Bey
mektubu alır almaz eşi ve çocuklarıyla Selanik'teki
konakta aldı soluğu. Mektup çok dokunaklı, etkili ve
duygu yüklü olmalıydı ki Recai Bey, bunu ömrü bo-
yunca cebinde taşıdı.

Çiftlik Selanik'e bir saat uzaklıktaydı. Hoca gele-
ceğini haber vermemişti. Ama burada işler her zaman
yolunda gider, her şey düzen ve intizamında yürürdü.
Çıkan problemler de hâl yolunca çözüldü. Onun
için de çiftlik konusunda gönlü rahattı Hocanın.

Çiftlik yolu oldukça bozuktu. Yağan yağmurlardan
yolda çukurlar oluşmuştu, araba sarsıyordu ama ne
gam... Dönen her tekerleğin tıkırtısı onlara nağme gibi
gelmeye başlamıştı. Battaniyeye sarılsalar da biraz üşü-
müşlerdi. Çiftlik evinde ocakta gürül gürül yanan meşe
odunlarının hayali onları ısıtmaya yetti de arttı bile.

Çiftlik yoluna sapar sapmaz; yemyeşil çayırar, asırlık ağaçlar, mis kokulu çiçekler, dallarda şakıyan kuşlar Selami Hocanın keyifsiz gönlüne keyif kattı. Usul usul şarkı mırıldanmaya başladı. Nigar Hanım da, bu gezi Hocayı rahatlatacak düşüncesiyle derin bir oh çekti, sevindi.

Yolun bitmesine çok az kalmıştı. Çiftlik köpeklerinin havlama sesleri duyulmaya başlamıştı. Şu tepeyi de aştılar mı tamamdı. İşte ahırların duvarları, işte çoban kulübeleri... Orayı da geçtiler mi çiftliğin kocaman, geniş tahta kapısı...

Oratoryoyu andıran, köpeklerin havlama sesleri bir yabancıнын geldiğini haber vermişti bile. Kahya Ramazan Efendi ve hanımı koşa koşa geldiler, portalarını açtılar, arabayı içeri aldılar. Selami Hoca ve eşinin arabadan inmesine yardımcı oldular.

– Hoş geldiniz Hocam, sefalar getirdiniz, ne iyi ettiniz de geldiniz. Zira sizleri çok göresimiz gelmişti.

– Selamünaleyküm Ramazan Efendi, ben de buraları özlemiştim. Birkaç gün kalmak inşallah iyi gelecek ikimize de.

– Ve Aleyküm selam Hocam, buyrunuz, buyrunuz lutfen, çiftliğe şeref verdiniz.

İçeri buyur edildiler, kısa bir istirahatten sonra yemeğin hazır olacağını söyledi Kahya Ramazan Efendi. Gerçekten de öyle oldu, yemek hazırlanmıştı. Çiftlikteki herkes seferber olmuştu. Ocağın üstünde, hazır yufkalarından bol tereyağlı börek pişirildi. Sütlu çorba, kesme makarna da... Bal, pekmez, kaymak ne varsa sofraya donatıldı. Afiyetle yediler.

Dinlendikten sonra da çiftliği gezdi Hoca, pek mutlu oldu. Artık emekli olup buraya yerleşmeyi, ömrünün geri kalan kısmını burada yaşamayı bile düşündü.

Sonra oğlu Mahmut'la yaşadıkları geldi aklına, bir an huzuru kaçtı, yine mutsuzluğun, öfkenin çukuru-na düştü.

“Bir yerlerde, bir şeyleri eksik mi yaptım acaba?” dedi kendi kendine. “Yanlış mı terbiye ettim bu evlatları. Recai, Mahmut gibi değil. Belki o da padişahımız efendimizin yanlışlarını, hatalarını fark ediyor, ama açık açık dile getirmiyor bunları, hele pederine, asla ifade etmiyor. Bu çocuk neden bu kadar asi. Niçin elindekinin en iyi olduğunu idrak etmiyor da, kusurlu taraflarını arayıp buluyor ve daha iyisini, daha da iyisini istiyor. İyinin, güzelin ve mükemmelin daha da iyisi, daha da güzeli, daha da mükemmel her zaman için mevcuttur. Hem de ezelden beri, kal-u beladan beri mevcuttur. Mühim olan hadise, mevcutları muhafaza etmektir. Onlara sahip çıkmaktır. Bunu böyle mütalaa etmem hatalı mı acaba?”

Bunları aklından geçirirken uyuyakaldı. Yorucu bir yolculuk yapmışlardı. Yol belki çok uzun değildi, ama Selami Hocanın allak bullak olan zihni, bedenini yenmiş, bu yüzden de içi geçmiş, çıtır çıtır yanan ateşin yanı başında uykuya dalmıştı. Geçici bir süre de olsa, canını sıkın düşüncelerinden kaçmak, uzaklaşmak istemişti farkında olmadan.

Karısı Nigar Hanımın sesiyle uyandı:

– Komşu çiftlikten eski dostlarımız geldiğimizi duymuşlar, ziyaretinize gelmişler Hoca Efendi.

Uyandı, bir an nerede olduğunu hatırlamaya çalıştı. Kalktı, giysilerine baktı:

– Urbalarımı değiştirelim Nigar Hanım, oldukça kırışmışlar, saygısızlık olmasın efendim

Sarığına, kuşağına varıncaya kadar elbiselerini bohçadan çıkan yenileri ile değiştirdiler.

Komşu çiftliğin sahibi eski dostu ile hasret giderdi, uzun uzun söyleştiler. Söyleşileri bahçe kapısına çekilen bir arabanın sesiyle bozuldu. Gelen Selanik’teki konakta çalışan Cevriye Kalfanın eşi Cihangir’di. Hayra alamet olmadığı içine doğdu Selami Hocanın. Beklenmeyen misafir, Selami Hocaya bir mektup getirmişti, teslim etti. “Hayırlara tebdil eyle Yüce Rab-bim!” diyerek dua etti ve besmele çekerek okumak istediği anda, söyleştikleri dostunu fark etti.

Komşu da; “Mühim bir hadise olmasa, mektup gönderilmezdi.” düşüncesiyle, izin isteyip ayrıldı.

Hoca mektubu okumaya başladı. Nigar Hanım da yanına geldi. Geldi gelmesine ya, kalbi yerinden ha çıktı ha çıkacaktı. Kocasının yüz hatlarını dikkatle incelemeye aldı, mimiklerini gözünden kaçırmamaya gayret etti. Böylece mektubun iyi ya da kötü haberlerle dolu olduğunu anlayabilecekti.

Mektubun ortasına kadar, yüz hatları değişmemişti Hocanın. Aşağılara indikçe yavaş yavaş “la havle” çekmeye başladı. Başını iki yana salladı. Sonunda da öfkeyle kağdı yere fırlattı.

– Nedir bu başımıza gelenler Nigar Hanım, birisi devlet-i Osmani’nin padişahını beğenmez, öbür soy-

suz da elindeki gül gibi kadını. Sen kalk, ne idüğü belirsiz birini, koynuna al, hem de kendi evinde, fesübhanallah, fesübhanallah.

Selami Hoca ha bire söyleniyordu:

– Plevne gazisidir dedim, baş tacı yaptım, her şeye layıktır dedim, gözümün nurunu eş olarak verdim. Bu da yetmiyormuş gibi, sakat hâliyle saray hizmetine yerleştirdim, hatırı sayılır insanlar arasına soktum mendeburun yaptığına bak, nankör. İnsan culuktur hanımım şişer. Benim ağzımı bozdurdu, pis pis kouştum. Tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah...

“Sakat hâliyle” ifadesinden mektubun kimden geldiğini anlamıştı Nigar Hanım. Mektup; İstanbul’a gelin giden, biricik kızı Gülfidan’ından olmalıydı. Çoktandır sesi sedası çıkmıyordu. Selami Hoca da o diyar senin bu diyar benim gezmiş, denk düşürüp de bir türlü İstanbul’a uğrayamamıştı. Yoksa biricik Gülfidan’ı sahihsiz mi kalmıştı. Arkasız, yalnız mı zannetmişti kendisini. Üç çocuğuyla başına bir hâl mi gelmişti?

Ya mendebur dediği damadı; bin bir vaatlerle aldığı gülünü vakitsiz soldurmuş muydu? Plevne Savunmasında sakat kalmış, savaş dönüşü ziyaret ettiği dayısının sokağında oturan Gülfidan’ı her nasılsa görmüş, ona aşık olmuştu. Daha sonra da İstanbul’a ailesinin yanına dönmüş, ama Gülfidan’ı bir türlü unutamamıştı.. Araya hatırı sayılır kimseleri koymuş, bin bir vaatlerle Gülfidan’ı Allah’ın emriyle istemiş ve evlenmişti.

Nigar Hanım biricik evladını İstanbul’a gelin vermiş, ama yüreğinin yarısını da İstanbul’a göndermişti. Düğünden aylar sonra Nigar Hanım ve Selami

Hoca İstanbul'a giderek damadı ve kızını bizzat evlerinde ziyaret etmiş, beş on gün kalmış, misafirleri olmuşlar, gönül huzuru ile Selanik'e dönmüşlerdi. Gülfidan'a getirdikleri hediyelerden, takılardan, yaptıkları düğünden de anlaşıldığı gibi, dünürlerinin de hâli vakti yerindeydi. Gülfidan da eşinin sakatlığını önemsememiş, "yuvasına bağlı olsun, beni sevsin, sadakat gösterebilir yeter" demişti.

Daha sonra beş yıl içinde peş peşe doğan üç torunu, onlara ziyarete gidişi, hediyeler götürüşü, damadının da saray hizmetinde terfi edişleri bir anda gözlerinin önünden geçti. Yanaklarından süzülen yaşları yaşmağıyla sildi, kendini toparlamaya çalıştı. Odanın bir köşesinde Selami Hoca, karşısında Nigar Hanım birbirlerine bakakaldılar. Bir an ölüm sessizliği çöktü odaya:

– Duy Nigar Hanım duy da inan. Burada hiçbir şeyden haberimiz yok. Çok güvendiğimiz damadımız kızımızın üzerine bir Kafkas kızı ile evlenip yeni ev açmış. Duy neler diyor kızımız;

"Yetişin imdadıma, yuvam paramparça oldu. Yüreğim paramparça oldu. Beni kurtarın sevgili validem, sevgili pederim. Gurbet elde, derdimi paylaşacak candan kimsem yok. Gayrı kimselere güvenemiyorum, kocam, can yoldaşım böyle yaptıktan sonra. Tez zamanda yetişin imdadıma da hanemde yanan bu ateşi söndürün."

Hem hıçkırdı, hem okudu Selami Hoca mektubu. Sakallarına süzülen gözyaşlarını mendiliyle sildi sildi okudu, Nigar Hanım da öyle... İkisi de bitap düşmüştü bu haberin üzüntüsünden. Nasıl düşmesinler,

evlat demek, ciğer yarısı demektir. Evlat demek; gönül pasesi demektir.

Ertesi gün araba kışlık erzakla dolduruldu. Konağın kışlık yiyeceği hep burada, çiftlikte hazırlanırdı. Kışlık yufka, kesme makarna, kuskus, bulgur, nohut, kuru fasulye, mercimek, kuru meyveler, pestiller, pekmez, tenekeler dolusu eritilmiş tereyağı, çeşit çeşit turşular, un ve daha neler neler... Araba tepesine kadar dolunca ikinci arabayı hazırlamak şart oldu, çünkü yolculara yer kalmamıştı. Vedalaşarak ayrıldılar çiftlikten.

Bir iki yerde mola verdikten sonra Selanik'e ulaştılar. Bir gece dinlendiler. Ertesi sabah Selami Hoca:

– İstanbul'a ben yalnız gideyim, siz evle alakadar olunuz. Mahmut'un geliş gidiş zamanlarını takip ediniz Hem Recai'ye de mektup ulaştırdık. O da neredeyse gelir. İkimizin birden gitmesi münasip olmaz Nigar Hanım, dedi.

Nigar Hanım da İstanbul'a gitmek, kızı Gülfidan'ını bağrına basmak, üzüntüsünü bir nebze gidermek istiyordu, ama kısmet olmadı. Evi başsız, büyüksüz bırakmak istemedi, gönülsüz de olsa rıza gösterdi.

– Siz nasıl takdir ederseniz öyle olsun efendim, diyerek bağrına taş bastı.

Yolluğu hazırlandı, Selami Hoca ertesi günü yola çıktı. Kartal mı oldu, turna mı oldu, güvercin mi oldu bilinmez, gidilebilecek en kısa zamanda İstanbul'a ulaştı.

Sözü söyle alana, kulağında kalana...

Sultanahmet yakınlarındaki damadının evine vardığında akşam olmak üzereydi. Kapıyı on altı yaşlarında, bir kız açtı. Misafiri içeri buyur etti. Yukarıdan Gülfidan'ın sesi işitildi:

– Kim gelmiş Sırmanur, kapıyı çalan kimmiş? Hem soruyor, hem merdivenden iniyordu. Biricik pedelerini karşısında görünce fenalaştı, gözleri karardı, tırabzanları tutan pamuk elleri usulca aşağıya kaydı, oracığa yığılıverdi. Belli ki çektiği üzüntüyü artık taşıyamaz olmuştu. Genç yaşta evlenen, çoluk çocuğa karışan, gurbet kahrını çeken, vefasızlığa şahit olan bu güzel beden artık bu yükü çekemez olmuştu. Yükünü paylaşmak için kilometrelerce yol gelen pederini görünce de sanki ona devredercesine pes etmişti. Benden buraya kadar demişti.

Selami Hoca koştu:

– Bu terazi bu kadar sıkleti çekmez ki efendim, dedi.

Sırmanur korktu. Gürültüye koşan çocuklar ağlaşmaya başladılar. Mutfakta, yerde gömülü küplerden aldıkları buz gibi birkaç tas suyu yüzüne döktüler.

Sırmanur üzerine çarşafını geçirdi ve bir koşuda birkaç ev ötedeki Gülfidan'ın kayınpeder ve kayınvalidesine haber ulaştırdı, biraz sonra onlar da geldiler.

Kayınpederi bir doktor getirdi. Doktor, Gülfidan'ı güzelce muayene etti. Zayıf düştüğü, sinirlerinin yıprandığı, kuvvetli bir bakıma ihtiyacı olduğu teşhisini koydu, reçetesini yazdı, gerekli uyarıları yapıp ayrıldı.

Neden sonra kendisine geldi Gülfidan. Babasına öyle bir sarıldı, öyle bir sarıldı ki dakikalarca kollarını ondan koparmadı.

– Benim yapabileceğim bir şey kalmadı sevgili pederim. Değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan, dedikten sonra, babasına sarıldı sarıldı ağladı.

– Yeter Gülfidan'ım tekrar bayılacaksın, dedi babası. Babasının kollarında saatlerce yattı. Kayınvalidesi ve kayınpederi de o gece onlarda kaldı. Çocuklar yaşanan olayın bilincinde değillerdi. Babaannesinin ve dedelerinin kucaklarında çok mutluydular. Babalarının yokluğundan haberleri bile olmadı. Çünkü o gece babaları eve gelmemişti. Kayınpeder ve kayınvalide oğullarının gelmediğini gözleriyle gördüler, suçluluk duygusu içinde, sabah erkenden evlerine gittiler. Gelinleri de biraz iyileşmiş, kendini toparlamıştı.

O günün nasıl geçtiğini baba kız anlayamadı. Uzun uzun konuştular, dertleştiler. Gülfidan, kocasının Kafkas kızından sonra Sırmanur isimli bir de bakıcı tuttuğunu, bunun da kendisini ziyadesiyle rahatsız ettiğini anlattı. Derken gün akşam oldu. Damat Muhtin Beyin mesaiden dönüş saati yaklaştı. Gelecek

miydi, gelmeyecek miydi? Selami Hoca sabırsızca gelmesini bekliyordu. Çünkü kulağının çekilmesini, gerekli ihtarin verilmesini kat be kat hak etmişti. Bütün bu olanlara rağmen çok sert konuşmak da istemiyordu, ters etki yapabilir, Damat Muhittin Beyi temelli kaybedebilirlerdi.

Annesi ve babası tarafından, oğullarına gizlice haber ulaştırıldı, kayınpederinin geldiği bildirildi. Bu yüzden ertesi akşam da gelmedi eve Damat Muhittin Bey. Çünkü karşılaşacağı manzaranın, trajedinin, dinleyeceği nasihatlerin hiç de sıcak ve hoş olmayacağını biliyordu, ama ne zamana kadar kaçabilirdi. Üçüncü akşam evinin yolunu tuttu.

Selami Hocanın da sabrı tükenmiş, öfkesi ayyuka çıkmıştı. Kehribar tespîhinin tanelerini birbiri ardınca yuvarlamaya başladı. Dış kapının açıldığı taşlıktaki sedire oturdu, damadını beklemeye başladı. Derken kapının çingırağı çalındı, ardından üzerindeki demir halka...

Üst kat merdivenlerinden koşa koşa inen Sırmanur kapıyı açtı. Çünkü kapıyı onun açması, evin efendisi Damat Bey tarafından kendisine tembih edilmişti. Sessizce:

– Hoş geldiniz efendim, dedi Sırmanur.

Damat Muhittin Bey cevap vermedi. Çünkü tam karşısında Selami Hoca oturuyordu. Yanına yaklaştı:

– Hayırlı akşamlar sayın pederim, hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, dedi. Hoca yerinden kalkmadan elini uzattı, öptüdü.

– Hayırlı akşamlar, siz de evinize hoş geldiniz!

Bu cümlemin altında çok büyük bir ima vardı ama hiç anlamamış gibi yaptı Muhittin Bey. Selami Hoca, aba altından sopa gösteriyordu, ne yapsa hakkı vardı.

Babalarının sesini duyan çocuklar koşarak geldiler, kollarına atıldılar.

– Sen yokken annem hasta oldu, hekim bey geldi, ilaçlar verdi, sen nerelerdeydin, yoksa sen de mi hasta oldun, bak uzak dedemiz geldi.

Çocukların ardı arkası kesilmeyen soruları, konuşmaları, aradaki soğukluğu, elektriklenmeyi azaltır mı diye ortalığın havasını kolağan etti Damat Muhittin Bey, ama nafile. Hocanın yüzünden düşen bin parça oluyordu, çok öfkeli olduğu her hâlimden belliydi. Durumu kurtarmak için ne cevap verebilir, ne diyebilirdi. Olayların hiç su götürür tarafı yoktu.

Derken Gülfidan indi aşağıya, kocasını karşıladı. Zavallı Gülfidan, zedelenen, hatta hiç kalmayan sevgisinin kırıntılarıyla eşine gülümsemeye çalıştı.

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.

Hocanın İstanbul'a doğru yola çıktığı günün akşamı büyük oğul Recai, hanımı ve üç çocuğu Selanik'e geldiler. Babasının gidişine, onu evde bulamayışına çok üzüldü Recai bey. Aldığı mektupta önemli konular yazılı olmalıydı ki, böylesine hayıflan-dı babasına yetişemeyişine.

– Aman Allah'ım kimler gelmiş, can oğlum, can gelinim, hamken tatlı meyvelerim, torunlarım gelmiş benim, dedi Nigar Hanım. Hepsini kucakladı, bağrı-na bastı, öptü, kokladı.

Gurbette yakını olmak kolay değildir. Canınızın bir parçasını orada bırakırsınız. Bu yüzden Nigar Hanımın yüreğinin yarısı Üsküp'te; oğlu Recai Beyin evinde, diğer yarısı İstanbul'da; Gülfidan kızının evindeydi. Recai'sinin Allah'a Şükür rahatı iyiydi, hanımıyla iyi anlaşıyordu, gözü karısından başkasını görmüyordu.

Ya Gülfidan'ı ne hldeydi acaba, babasına derdini aabilmiş miydi, iinin sıkıntısını bir nebze olsa da giderebilmiş miydi? Yoksa anacığını da gelir diye ummuş muydu?

Bütün bunları aklından geçirdi, gözlerinin önüne de Gülfidan'ı geldi. Başında ateşler yanan, dillere destan olan güzelliği, eski hikâyelere dönen Gülfidan'ı geldi. Mektubunu aldığından beri haram olan uykuları geldi aklına.

– Melül mahzun oldun valideciğim, canım valideciğim. Yoksa bizi gördüğüne sevinmedin mi?

Nigar Hanım hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı. Artık kendisini tutması mümkün değildi, sınırları çok yıprandığı için gözyaşları kolay dineceğe benzemiyordu. Bu yüzden uzun süre ağladı. Gelin Hanım da çocukları alarak dışarı çıktı, ana oğlu yalnız bıraktı.

– Bunlar da mı başımıza gelecekti ay oğul? Keşke gurbet ellere vermeseydik yegâne hemşireni. Koskoca Selanik dar mı geldi bize. Nice kısmetleri çıkmıştı. İstanbul'da ne vardı sanki. Soldurdular gülümü, yıktılar fidanımı. Solan gül bir daha açmaz, yıkılan fidan bir daha dikilmez, çürür, yeşermez.. Ben yanmayayım da kimler yansın, kimler ah etsin söyle bana Recai. Pederine hiçbir şey diyemedim, bir tarafına inme iner diye, olanlara çok üzüldü çünkü. Hepsini içime attım, attım da yüreğimi şişirdim. Tahammülüm kalmadı gayrı. De bana, söyle bana, bu ateş sönsün, bir şeyler yap da bu ateşi söndür.

Recai Bey, annesinin yakarışlarına dayanamadı, o da gözyaşlarını tutamadı.

– Geliyorum hemşirem, geliyorum, biraz daha bekle beni. Turnalara tutunup da geliyorum, rüzgârlara asılıp da geliyorum, tez zamanda geliyorum inşallah. Nasıl gelmem sen benim karındaşımın, sen benim can kardaşımın, sen kimsesiz değilsin.

Bir an sustu soluğunu tuttu, o da annesi gibi fi-
gan etmek istedi, istedi ki bu ahı yerle sema arasın-
da yankılansın, yankılarını da biricik hemşiresi duy-
sun. Duysun da yanan yüreğini soğutsun, umutlansın.
Sonra annesine döndü:

– Sevgili valideciğim, yarın sabahtan tezi yok yola
çıkacağız, hem de birlikte, ikimiz.

Nigar Hanım bir an sevindi, ama sevinci boğazına
dügümlendi, kursağında kaldı. Kollarını göğsünün
üstünde sımsıkı kavuşturdu. Birkaç dakika düşündü.
Büyük bir kararsızlık içindeydi. Efendisi, evin reisi
Selami Hoca onu evde bırakmıştı. Ondan izin alma-
dan, görüşünü almadan yola çıkmak, hem de ona rağ-
men. Bu, çok yanlış bir davranış olurdu. Bunca yıldır
böyle bir yanlış yapmamıştı. Hocanın sözünün üstüne
söz koymamıştı. Ama dayanacak hâli kalmamıştı. Bu
davranışa Hocanın rıza göstereceğini umdu.

Böylesi karışık düşünceler içinde zihni allak bullak
oldu. Her şeye rağmen oğluna “evet” demeye karar
verdi. Doğacak her türlü sonucu şimdiden kabullen-
di. Diplerine kadar terleyen saçlarını, ateşler basan
başını havalandırmak için; beyaz yaşmağının uçlarını
sırtına attı, boynunu, başını havalandırdı.

– Kanaatiniz nedir canım valideciğim?

– Pekala evladım, şimdi odama gidiyorum. Hazır-
lıklarımı ikmal edeceğim, inşallah sabah erkenden
yola çıkarız.

Sarıldılar, zor günlerin dayanışması içinde kucak-
laştılar, daha sonra her ikisi de odalarına çekildiler.

Aslan kükrerse atın ayağı tökezlenir.

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra İstanbul'daydılar.

Kapıyı Damat Bey açtı. Karşısında Recai Bey ve kayınvalidesini görünce çok şaşırды, biraz da korktu. Kısa bir süre duraklamadan sonra; misafirleri içeri buyur etti, salona aldı.

Henüz uykudan yeni kalkmış olan aile, kahvaltı için aşağıya inecekti. Erkenden çalınan kapı ve gelen misafirler, hepsini salonda topladı.

Damat Muhittin Bey; ev halkına haber verdikten sonra, salonda yerini aldı, hâl hatır sordu. Büyük bir suçluluk duygusu içinde olacakları izlemeye başladı.

Odaya ilk gelen Gülfidan oldu.

– Rüya mı, serap mı Allah'ım inanamıyorum. Yüce Rabbim şükürler olsun. Canım validem, size doya doya sarılmak istiyorum, burnumda tüten kokunuzu içime, ciğerime çekmek istiyorum. Kulaklarımda yankılanan, hiç unutmadığım, ama hasret kaldığım sesinizi işitmek istiyorum. Canım ağabeyim, kanlım olsun, kardeşim olsun diye boşuna dememişler. Bun-

ca yol teperek gelmişsiniz, bizlerin hatırını sormaya, ben nasıl sevinmem.

Biraz ileri mi gitmişti sevincini belli etmede. Kocasını alınırmıydı acaba? Hiç umurunda değildi artık. O, kendisinin alınacağını düşünmemiş, ikinci bir eş sahibi olmuştu. Belki de, belki değil, apaçık aşikâr ki bir üçüncü eş hazırlanıyordu. Zira; Sırmanur'a olan bakışlarının değiştiğini, Gülfidan, kadın önsezisiyle anlamaya başlamıştı. Kendisine alınan giyecek ve hediyelerden ona da alınıyordu. Onun için: "İp inceldiği yerden kopsun!" dedi. Çünkü kadınlık onuru çok zedelenmiş, ayaklar altına alınmıştı.

Bir ara kocasının yüzüne baktı, alı al, moru mor, olanları izlemekteydi. Annesi de kucakladı Gülfidan'ı, öyle bir kucakladı ki, dakikalarca ayrılmadılar, hasret giderdiler. Annesi; Gülfidan'ı çok zayıf ve bitkin buldu, ama bir şey söylemedi, onu daha çok üzmemek istemedi.

Birer ikişer torunlar da sükün etti, Sırmanur'la birlikte üst kattan. Sadece Selami Hoca kaldı aşağıya inmeyen. Biraz sonra merdivenlerden onun da ayak sesleri gelmeye başladı. Nigar Hanımı bir korkudur aldı, kocasından izin almadan geldiği için, nasıl tepki vereceğini çok merak ediyordu.

– Selamün aleyküm, hoş gelmişsiniz, sözlerinin yumuşaklığı, tonu içini ılıttı, ferahlattı. Gümbür gümbür atan yüreğinin gümbürtüsünü hafifletti.

– İyi ki dün yola çıkmamışım. Yoksa buluşamayacaktık. Ben oraya, siz buraya.. Yolculuğunuz nasıl geçti, ev ahalisi nasıl iyiler mi?

Hatır sorma ve hoşbeşten sonra getirilen hediyeler sahiplerine verildi. Bu hediye faslı en çok çocukları sevindirmişti. Aldıkları kukla ve toplarla birlikte taşlığa oynamaya çıktılar, Sırmanur da arkalarından. Hep birlikte güzel bir kahvaltı yaptılar. Sonra, Damat Bey izin isteyerek işine gitti.

Gülfidan ve annesi de hamama gitmeye karar verdiler. Nigar Hanımın uzun süren yol yorgunluğu ancak bu şekilde geçebilirdi. Çocuklar dedesi ve dayısıyla kaldılar.

Sırmanur'a hamam bohçalarını hazırlamasını söyledi Gülfidan. O da, herkese ait hamam bohçalarının içine; Bursa yapımı birer havlu, peştamal, lif ve hamam kesesi, iğne oyalı birer yemeni, kına, kaş için rastık, birer kalıp Girit sabunu, tarak, ayna ve gümüş tas koydu. Sedefli, çuhalı nalınları torbalarına yerleştirdi. Nigar Hanım, hamamda Gülfidan'ın kollarındaki çürükleri görmüştü. Eve zor attı kendisini. Görüklerini Selami Hocaya acilen anlatmalıydı. Bir fırsatını kolladı, odada yalnız kalır kalmaz anlattı:

– Bana bundan bahsetmedi, dayaktan haberim yoktu. Ben ona sorarım, burnundan fitil fitil getiririm. Benim dövülecek kızım yok. Boş ol dedirtir, alır kızımı götürürüm. Şimdi cezalardan ceza beğensin Damat Bey.

Olanları Recai Beye de anlattılar ve Sırmanur'un derhâl evden gitmesine karar verdiler. Eşinin bu kötü haberi Selami Hocayı çok etkiledi. Bir süre hiç konuşmadı, kafasında birtakım planlar yaptığı belli oluyordu.

– Yaa sevgili zevcem, nur-ı aynım. İşte böyle yaşa yaşa gör temaşa. İnsan, ömrü vefa ettiği zaman içinde neler görüyor neler. Mukadderatımızda bu da varmış. Ben de onu adam sanmıştım. Levent gibi levent demiştim. Dürüstlüğüne, mertliğine hanel getirdi, yazıklar olsun. Yunus Emre boşuna Yunus olmamıştı Nigar Hanımcağım. Zatialinizin de malumudur, odunun bile eğrisini taşımamış dergâha. “Sizin dergâhınıza odunun bile eğrisi girmez.” demiş. Dosdoğru olmuş, kulların indinde de, Allah’ın indinde de mertebesini kazanmış.

Daha sonra küçük bir araştırma yaptı Hoca. Sırmanur zenci kölelerin ve cariyelerin satıldığı Fatih civarındaki hanların birinden mi satın alınmıştı. Yoksa dünyanın dört tarafından toplanan güzel Kafkas ve Çerkez kızlarının satıldığı Tophane Karabaş Mahallesiindeki evlerin birinden mi alınmıştı. Bu sorusunun cevabını aldığı günün ertesi, Damat Bey işine gidince, Selami Hoca Sırmanur’u alarak, Tophane Karabaş Mahallesiine, Sırmanur’un satıldığı eve gitti. Esirci kadın Sırmanur’u görür görmez tanıdı. Hakkında şikayet var zannetti.

– Bu kızı alan kişi evli olduğunu söylemedi mi, diye sordu esirciye Hoca.

– Hayır efendim, evli olduğunu söyleseydi, bu dünya güzeli gider miydi. Baksanıza buna Allah aşkına, kaş göz gerisi söz. Boy, bos, endam. Allah övmüş de yaratmış beyefendi. Ben de yüzümün akıyla tellaliye ücretimi aldım. Uğurlu, kademli olsun, güçlü kuvvetli kız diyerek verdim sahibine. Ayağı hafif aksıyordu alan beyefendinin.

Sırmanur, konuşulanları sessizce dinliyordu, ne de olsa yabancıydı. Yabancı kuşun başı da kanadı altında olurdu.

Hoca teşekkür etti; Sırmanur önde, o arkada evden dışarı çıktılar. Tekrar arabaya binerek, Sultanahmet'e konağa geldiler.

Öfkeden gözü hiçbir şeyi görmüyordu Selami Hoca'nın. Damadının gelmesini zor bekliyordu. Evli olduğunu söylememiş, yalan söyleyerek almıştı Sırmanur'u. Selami Hoca'nın affetmediği en büyük birinci suç, yalandı. İkinci suç sözünde durmamak, üçüncü suç, kavil yerine gelmemek, yani randevusuna sadık kalmamaktı.

Yalan bütün kötülüklerin anasıydı. Yalan yalan doğururdu. Yalan söyleyen bir kişide her türlü sahtekârlık var demekti. Yalanın kararttığı bir kafayı, ilim de aydınlatamazdı. Yalan meselesi Hoca'nın midesini bulandırmaya yetti. Karışık düşünceler içinde, ne yapması gerektiğini, bu soysuza nasıl bir ceza, ihtar vermesi gerektiğini düşündü.

Öğle yemeğini yedikten sonra torunlarını Karagöz ve Hacivat oyunlarının oynatıldığı, kuklacıların da bulunduğu Şehzadebaşı'na gezmeye götürdü. Hem üzüntüsü de belki azalır, kafasındaki düşünceler geçici bir süre de olsa zihninden uzaklaşırdı.

İkinci namazını Mimar Sinan ustanın çıraklık dönemi eseri olan Şehzadebaşı Camii'nde kıldı. İstanbul'a her uğrayışında Şehzadebaşı ve kalfalık dönemi eseri Süleymaniye camilerine mutlaka uğrar, namaz kılardı.

Çocuklara; kırmızı düdüklü horoz şekeri ve kokuları sokağın dört bir yanını buram buram saran közde

pişirilmiş kestane aldı. Çocuklar horozların düdüğünü öttürürlerken; Hoca da ellerinden tutarak evin yolunu tuttu. Çünkü günler kısalmaya başladığı için hava erken kararıyordu.

Konağa geldiklerinde damadı henüz işten dönmemişti. Odada onu beklemeye başladı. Eşinin getirdiği kahveyi içti. Derken kapının çingırağı çalındı. Beklediği an geldi.

Nigar Hanım, Hocanın; yerinde duramayan, oturduğu sedirde, altına aldığı ayağını dakikada bir diğer ayağıyla değiştiren durumunu hiç beğenmedi, bir şeyler olacağını sezdi. Boş kahve fincanlarını alarak dışarı çıktı.

Damat Muhittin Bey, iş dönüşünde önce alt kata, Hocanın oturduğu salona uğradı. Gene öyle yaptı:

– Hayırlı akşamlar efendim, dedi.

– Hayırlı akşamlar Damat Bey buyur bakalım!

Ses tonu hiç de hayra alamet değildi. Hoca oturduğu yerden kalktı, damadının iki yakasına yapıştı:

– Seni kendi ellerimle öldürürüm, öldürürüm de susadığın cehennemine postalayıveririm, dedi. Şal kuşağından çıkardığı dedesinden kalan tarihi kamasını boğazına dayadı.

– Sen ne ahlak fukarası adamsın. Sırmanur’u alırken evli olduğunu nasıl söylemezsin. Gül gibi karının üstüne nasıl iki tane kadın getirirsin. Yarın sara ya gidiyoruz. Senin ne mal olduğunu, huzura çıkarak bir bir anlatacağım. İşe nasıl yerleştirdiysem, öyle de azlettirmesini bilirim. Rezil rüsva edeceğim seni. Bu şehir-i İstanbul’da barındırmayacağım.

Tir tir titremeye başladı damadı. Hocanın gözünden düşmüştü. Dayak olayı iyice tepesini attırmıştı Hocanın. Nigar Hanım, hamamda kızının vücudundaki çürükleri görmese, bunlar olmayacaktı. Bir iki tembihte bulunup Selanik'e dönecekti Hoca.

Sırmanur'un güzelliği ve kesinlikle üçüncü eş konumuna geçmesi olasılığı aileyi çileden çıkardı.

– En kısa zamanda Sırmanur bu evden gitmezse; sen de eski durumuna dönmezsen, ailene sahip çıkmazsan, gözün dışarıda olursa seni bu şehirde yaşatmam, saraya da rezil ederim, bir daha bu şehirde iş bulamazsın.

Kızımı da, torunlarımı da alır giderim, ömr-ü bilah da onları sana göstermem, evlat hasreti ile yanar kavrulursun.

Baktı ki pabuç pahalı:

– Peki efendim, siz nasıl isterseniz sayın kayın-pederim, hürmetler ederim efendim, söz veriyorum efendim.

– Ben senin sözüne de güvenmiyorum. Yarın sabah birlikte huzura çıkacağız.

Geceyi büyük bir huzursuzluk ve korku içinde geçirdi Damat Bey. Yaptığına, yapacağına bin pişman oldu. Keşke bütün bu olanları yaşamayı da yarın olacakların korkusunu çekmeseydi.

Ertesi gün kapının önünden arabaya bindiler. Arabacı arkasına döndü:

– Tamam mı, hareket edebilir miyiz?

Komutunu almak için bekledi.

Selami Hoca:

– Gidelim, deyince kırbacını şaklattı.

Hava yağmurluydu, atlar ve araba kaymasın diye arabacı dizginleri temkinli çekiyordu. Bir süre sessizce yol aldılar. Hoca bu sessizliği bozmak için arabacıya:

– Şehirdeki vaziyet-i umumi nedir arabacı?

Arabacı sanki bu sorunun sorulmasını bekliyormuşçasına makineli tüfek gibi konuşmaya başladı:

– Bundan iyisi Şam'da kayısı beyim. Hiç bu kadar ucuzluk görmemiştim bu yaşıma kadar. Kırbacın ucundan arttırdığım paralarla bir ev kendime satın aldım, bir ev de inşallah oğluma alacağım.

İmar işleri desen çok mükemmel yürütülüyor. Padişahımız efendimiz sırf bu meziyeti yüzünden ömrünün sonuna kadar tahtta kalmalı. Ayrıca maarife de çok önem veriyor.

– Öyle mi Damat Bey?

– Evet efendim. Veteriner Mektebi açtı. Halkalı Ziraat Mektebi'ni açtı. Baytar Mektebi ve Dar-ül fünün da açtıracakmış padişahımız efendimiz.

– Arabacı kardeşim terbiye mekteplerde kazanılır. Çok güzel bir söz vardır:

*“Burası mektep
Mahalli edep
Kim ki bi-edep
Olur müeddep”*

Asrın ilerlemelerini ancak mektepte edinilen terbiye ile yakalayabiliriz.

– Çok güzel ifade buyurdunuz efendim. Bana da soracak olursanız bu konunun ehemmiyeti padişahımız efendimizce de malumdur. İstanbul halkı padişahımız efendimizi çok seviyor. Halifemizdir, Müslümanlar'ın en güçlü insanıdır. Dindardır, kaba kuvvete hiç başvurmamıştır. İstiklal istiyorlar. Muhakeme edebiliyor musunuz efendim. Rusya ve İngiltere'de bir Müslüman, memur bile yapılmazken Osmanlı ülkesinde Ermeniler nazır bile olabiliyor, hâl böyle olduğu hâlde hâlâ Anadolu'da rahat durmamakta, fitne fücur çıkartmaktadırlar.

– Evet, dedi Selami Hoca, daha sonra da ekledi: Bunun üzerine Padişahımız da 4. Ordu komutanı Müşir Zeki Paşayı Ermeni ayaklanmasını bastırmak üzere vazifelendirdi, Hamidiye Alayları ile. O da isyancılara göz açtırmadı. Fransız Akademisi tarihçisi Kont Albert Vandal, ilk defa Abdülhamit Han Efendimize –Kızıl Sultan– dememiş miydi? Bunları söyledikten sonra, damadına dönerek: Senin de malumatın vardır herhâlde bu konularda Damat Bey, ne buyurursun?

– Efendim, bunlar hep dış mihraklı meseleler. Osmanlı'nın ihtişamına gölge düşürmek isteyen meczupların işi. Padişah Abdülaziz Efendimizi de hâl edenler Mithat Efendiyi kullanmamışlar mıydı? Harbiye Mektebi Kumandanı Süleyman Paşa, iki tabur askeri kandırarak Dolmabahçe Sarayını bastı, padişahımız Abdülaziz'i tahttan indirdi. Şeyhülislam da şahsi hırsının ve inkılapçıların oyuncuğu idi. Dolmabahçe Sarayını da yağmaladılar.

Selami Hoca daha fazla dayanamadı, söze karıştı:

– Beş gün sonra, tahttan indirildikten beş gün sonra da Abdülaziz Efendimizin kollarının damarlarını keserek şehid ettiler. Ama intihar ettiği süsünü verdiler. Güya Sultan Abdülaziz, sabahleyin validesini ve cariyeleri yanından kovarak oda kapısını kapatmış, sakalını düzeltmek için bir makas istemiş ve bununla damarlarını kesmiştir. Hiç hafızanız alıyor mu efendim, makasla sol kolunun damarlarını kesmiş, daha sonra da yaralı kolu ile sağ kolunun damarlarını kesmiş. Sakalından koca bir tutam da yolmuş ve bıçağı da kalbine saplamış. Bunun mümkünü yoktur efendim. Peki, diyelim koskoca Osmanlı padişahı böyle öldü, niçin hiç tıbbi araştırma yapılmadı, alelacele bir ölüm raporu hazırlandı. Manevi validesi Beşikbal Perestu Hanımefendiye, cariyelerine hiçbir şekilde olay sorulmamış, adeta örtbas ettirilmiştir bu olay. Hafıza-yı beşer nisyan ile maluldür efendim, unutmayınız, hafıza-yı beşer nisyan ile maluldür...

Bu konuda oldukça dertliydi Hoca, daha çok söyleyecekleri vardı, ama hırsından kalbi çarpmaya başladı, yutkundü, nefes aldı. Damat Bey de fırsattan istifade araya girdi:

– 93 Harbinde mağlubiyetimizin temelinde de Mithat Paşanın hatası vardır. Ordunun harp istediğini, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin yanında harbe katılacağını söylemiş, Rusya'nın da yenileceğini savunmuştu. Bu yüzden harbe karşı olanlara da vatan haini demişlerdi.

– Çok doğru konuştun Damat Bey, II. Abdülhamit Han Efendimiz de çaresiz kaldı. Meclis-i Mebu-

san'dan harp isteyen karar çıktı çünkü. Çıktı da ne oldu, Osmanlı her şeyini kaybederek çıktı bu harpten. Memleketin âli menfaatlerini gözetmeyen Meclis-i Mebusan'ı da haklı olarak kapattı. Bu geçen dönemin mesulü Mithat Paşa ve ekibidir kanaatimce.

Hem konuşuyor hem tedirgin oluyordu Selami Hoca, ama besbelli ki üçü de bu olayları konuşmak ihtiyacı içinde kıvranmışlardı. Arnavut kaldırımlı sokaklarda ilerleyen arabanın tekerlek sesleri konuştuklarını etrafa duyurmaz düşüncesiyle rahat rahat içlerini dökmek istemişlerdi.

Namık Kemal'i oldukça seven Damat Bey ekledi:

– Büyük vatan şairi Namık Kemal'in de dediği gibi; zulüm ve işkence ile hürriyet ortadan kaldırılamaz. İnsanlıktan düşünme kabiliyetini, idraki kaldırabilirsen, hürriyeti de kaldırırsın. Bu da mümkün olmayacağına göre, yani insanlık var oldukça istiklal de var olacaktır.

*“Ne mümkün zulm ile bidad ile imha-yı hürriyet,
Çalış idraki kaldır mukteditersen ademiyetten.”*

Jurnalcilerden, hafiyelerden korksalar da yol boyunca herkes görüşlerini ortaya koydu. Derken Yıldız Sarayı'na geldiler. Sarayın kapısında arabadan inen Selami Hoca ve Damat Bey, dış kapıdan içeri avluya alındılar. Niçin geldikleri, kim oldukları soruldu. Sıkı bir sorgudan sonra içeri kabul edildiler. Selami Hoca, kapıya kadar birlikte gelen damadını:

– Huzura ben yalnız çıkacağım, sen burada salonda bekle, diyerek atlattı.

O dakikaya kadar huzura birlikte çıkacaklarını düşünen Damat Beyin beti benzi sararmış, uğrayacağı mahcubiyetten rahatı kaçmıştı. Yol boyunca bunun korkusunu çekti, laf olsun diye söze karıştı, fikirlerini beyan etti ama içinde kopan fırtınaları da belli etmemek için akla kararı seçti. Bu haber aslında yüreğine su serpmişti.

Selami Hocanın da asıl maksadı onu korkutmak, manevi işkence yapmaktı. Huzura kendisi tek başına çıkacak, o yıl içinde gerçekleştirdiği bayındırlık işlerinden bahsedecek, adeta yıllık çalışma raporunu padişaha sunacaktı. Niyeti başından beri buydu.

Etrafta yaver ve mabeyinciler vardı. Musahiplerden Nadir Ağaya geliş nedenini açıkladı, o da kendisini huzura çıkardı. Selami Hoca temenna ile eğilerek etek öptü.

Sırtında koyu lacivert renkli bir elbise bulunan II. Abdülhamit Han, Selami Hocayı görünce çok sevindi. Çünkü bayındırlık işlerine çok önem veren bir Osmanlı padişahıydı. Bu nedenle Selami Hocanın istediği ödenekler hemen temin edilirdi. Ustalığına da çok güvenirdi Hocanın. Sanki büyük deha Mimar Sinan'ın yanında yetişmişti. Dürüstlüğünden de hiç kuşku duymazdı. Hoca da bunu kötüye kullanmazdı.

Hoca tam söze başlayacaktı ki:

– Efendimiz, emriniz üzere Donanma Kumandanı Hasan Rami Paşa huzura kabulü beklerler, diye sözü kesildi.

Durum önemliydi. Paşa günlerdir yapılan araştırmanın sonucu açıklanacaktı.

– Selami Hoca, yandaki salonda istirahat buyurunuz, kumandanın haberlerini aldıktan sonra zatınızla görüşeceğim.

Tekrar el etek öperek odayı terk etti Hoca. Yandaki salonda istirahata alındı. İki salon bitişikti, içeride konuşulanlar yandaki salondan olduğu gibi duyuluyordu.

Huzura gelen Donanma Kumandanı Hasan Ramî Paşaydı. Geçenlerde Haliç'teki zırhlılardan birinin yandığı haberi ayyuka çıkmıştı. Padişah da derhâl, olayı araştırmak için kumandanı görevlendirmişti.

– Efendimiz, bir tetkik yaptırdım. Bahsi geçen duman gemideki personelin pişirdiği yemekten çıkan dumandır. Hiçbir şekilde yangın mevzu bahis değildir. Bu vesile ile gemilerin birtakım ihtiyaçlarının listesini çıkardım, onları zatıalınıza arz etmek isterim efendim.

– İhtiyaçlarınız gözden geçirilecektir Ramî Paşa. Halk arasında paniğe dedikoduya vesile olan yangın konusunda da daha titiz davranmanız lüzumunu unutmayınız, donanmanın her türlü mesuliyeti sizin omuzlarınızdadır. Sizin ve Osmanlının omuzları da altı asırdır çökmemiştir ve bu yükü taşıyacak kadar kavi ve sağlamdır.

Bütün bu konuşmaları dinleyen Selami Hocaya da sıra geldi, tekrar huzura çıktı, bir yıllık çalışmasını takdim etti. Padişah'tan da övgüler ve çeşitli hediyeler aldı, tekrar damadıyla beraber saraydan ayrıldılar.

Hiç de sözünü ettiği gibi damadını şikayet etmedi, saraya gelişinin asıl maksadını damadından gizledi.

Ama onu korkutarak güzel bir ders verdi. Tekrar arabaya bindiler ve Sultanahmet'teki konağa geldiler.

Damat Beyin annesi ve babası da konağa ziyarete gelmişlerdi. Selami Hoca üstünü başını değiştirdi, akşam namazı için abdest aldı, aşıya büyük salona misafirlerin yanına indi.

Dünürü, Hocanın ağzını aramak için:

– Huzura çıkmışsınız efendim, Zat-ı Şahaneleri nasıllar? Görüşme imkânı bulabildiniz mi, dedi.

Dönüş yolu boyunca Hocanın ağzını bıçak açmamış, bir tek kelam etmemiş, damadı da korku ve heyecandan, içeride olan bitenin merakından çatlamıştı. Annesi ve babası tam zamanında Hızır gibi yetişmişlerdi. Belki onların vasıtasıyla bilgi sahibi olabilirdi. Babasının bu sorusu ilaç gibi gelmişti. Adeta Hocanın ağzının içine düşecekti, dikkat kesilmişti.

– Hasan Rami Paşa da huzurdaydı, halk arasında dolaşan yangın haberi soruşturuluyormuş. Damadı söze girdi:

– Adını Rami'den haramiye çıkaran Rami Paşa mı? Söylentilere göre birtakım yolsuzluklara adını karıştırmış, günahını almayalım amma. Ne yangını efendim, donanmada ne kömür var, ne yelken bezi. Yıllardır Haliç'te hapis kaldılar. Abdülhamit Han Efendimiz ihtilal yaparlar diye bakımlarını yaptırmıyor. Birkaç tanesini göstermelik Avrupa tersanelerine tamir için yolladı, hepsi bu.

Kayınpederinin kızacağını bile bile inadına, ona olan hıncını kusmak için konuşmuştu. Biraz da aile-

sinden cesaret almıştı. Hoca durur mu, hemen cevabı yapıştırdı:

– Sultan Abdülaziz’in tahttan indirilmesinde çok önemli rol oynamıştı donanma askerleri. Bu yüzden tahtını tehdit edeceğinden korkuyor haklı olarak. Aynı akıbeta uğramaktan endişe ediyor.

Damat Bey, her konuşmayı can kulağı ile dinlese de kendisiyle ilgili ipucu yakalayamadı. Çünkü; kayınpederi huzurda konuştuklarından hiç bahsetmedi. Bahsetmeye de niyetli gibi görünmüyordu. Neler olup bittiğini soracak yüzü de yoktu. Anne ve babasının yanında soracak cesareti bulamadı, bundan sonra bu cesareti hiç bulamazdı.

Misafirler gitti, herkes odasına istirahata çekilmeye başladı. Şurası bir gerçektir ki, Selami Hoca, Nigar Hanım ve Recai Bey geldikten sonra, Damat Bey kendisine çeki düzen vermiş, her gece muntazam olarak evine gelir olmuştu. Ayrıca Gülfidan Hanıma da daha nazik ve ilgiliydi.

Bu durum Gülfidan Hanımı biraz kederlendirse de çok mutlu ediyordu. Keşke bu olaylar olmadan bu ilgi oluşsaydı diye hayıflanıyordu. Her şeye rağmen bu durumun tadını çıkarmaya çalışıyordu.

Nigar Hanım torunlarının odasına geçti. Onlara her akşam anlattığı masallardan birini anlatmaya koyuldu. Gülfidan Hanım da odasına çıktı, kocasının da arkasından geleceğini umarak. Ama tahmin ettiği gibi olmadı. Hoca ve Damat Bey büyük salonda yalnız kaldılar, kapıyı da sıkıca kapattılar.

Recai Bey, babasının günün yorumunu yapacağını tahmin ettiği için herkesten önce odasına çekildi.

Masalı bitiren, torunlarını da derin bir uykuya geçiren Nigar Hanım odasına geçti. Selami Hoca odada yoktu. Dışarı çıktı, merdiven sahanlığından aşağıya baktı. Birtakım gürültülerin geldiğini işitti. Birkaç basamak aşağı indi. Salonun kapısında Sırmanur'u kapıyı dinlerken yakaladı. Hiçbir şey görmemiş gibi tekrar yukarı çıktı ve uyumak için odasına çekildi.

Büyük salondan gelen yüksek tonlu konuşmaları duymamak için de odasının kapısını kapattı. Yarım saat sonra Hoca odaya geldi. Yine bağıırıp çağırılmış, sert konuşmuş, damat beyi epeyce silkelemiş, bu yüzden de sinirleri bozulmuştu. Ama bu meseleyi mutlaka hâlledecekti. Başladığı işi bitirmek, başarmak, hem de böylesi hayati bir konudaki işi sonuca ulaştırmak, onu muzaffer bir kumandandan daha mutlu kılacaktı. Süreyi fazla uzatmadan, sürenin dozunu ayarlayarak sonuçlandırması gerekiyordu, zira zaman gergefini işliyordu. Damadıyla yüz göz olmak da istemiyordu.

Bu geceki konuşma sonndan bir önceki konuşmaydı. Bir de Selanik'e gitmeden önce son tembihlerini yapmayı düşünüyordu. Ondan sonrası Damat Beyin bileceği işti.

Nigar Hanıma aşağıda olanlardan bahsetmedi. Sadece:

– Yarın Çamlıca'ya Fehiman Hanım yengemlere ziyarete gidelim, gelmişken onların da gönlünü alalım. Onun için erken kalkalım Nigar Hanım, dedi. Gecelik entarisini giydi, saçsız başına takkesini geçirdi ve uykuya daldılar.

Sonbaharın ortasıydı, kış mevsimi de yaklaşmakta olduğunu haber veriyordu. Konağın kapalı olan ahşap panjurlarından, ıslık çalan rüzgârı işitmek mümkündü. Gece odaya alınan mangaldaki közler, küllerin altına gömüldüğü için sıcaklığı odayı ılıtmaya, ısıtmaya yetmiyordu.

Deliksiz bir uyku uyuyamadılar, gece oldukça huzursuz geçti.

Nigar Hanım ve Selami Hoca sabah namazına kalktılar. Nigar Hanım, mangaldaki küllerin altındaki közleri eşeledi, açığa çıkardı. Abdest alırken üşüyen ellerini bakır mangaldaki közlerden yansıyan sıcaklıkla ısıttı. Namazlarını kıldılar. Sırmanur da kalkmış, mutfaktaki kuzineyi yakmış, çocukların sütünü ısıtmış, kahvaltıyı hazırlamıştı.

Biraz sonra birer birer ev halkı da uyandılar. Selami Hoca ve Nigar Hanım Çamlıca'ya Fehiman Hanım yengelere gideceklerinden söz ettiler. Damat Bey, Gülfidan ve çocukların da gidebileceğini, onlar için de bu kısa yolculuğun değişiklik olacağını belirtti. Selami Hoca, belki yatıya kalabileceklerini, bu yüzden başka sefer onları da götürebileceğini söyledi.

Bu duruma çocuklar üzülse de dedeleri dönüşte onlara sürpriz hediyeler getireceğini söyleyerek gönüllerini aldı. Kahvaltıdan sonra Nigar Hanım, Kapalıçarşı'dan aldığı yeni çarşafını giydi, süslendi, ince tülden peçesini, yüzüne örttü. Öteden beri çarşaf giyer, peçesini takar, sokağa öyle çıkardı. Annesi, nine-leri de hep çarşaf giymişler, vücut hatlarını saklayacak biçimde örtünmüşler, sokağa öyle çıkmışlardı. Padi-

şah II. Abdülhamit'in çarşafı yasaklayan fermanından sonra uzunca müddet çarşaf değil, çarşafı ferace arası bir giysiyle dışarı çıktı. Ama kolay kolay da eski giysi şeklini terk edemedi.

Çarşafsız sokağa çıktığında kendini, ev giysisiyle dışarı fırlamış gibi hisseder, hele İstanbul gibi bir büyük şehirde mümkünü yok çarşafsız çıkamazdı. O yüzden Kapalıçarşı'dan aldığı çarşafını giydi.

Selami Hoca da hazırlandı; setre pantolonunu değiştirdi, paltosunu giydi. Birlikte Kabataş'a gitmek üzere arabaya bindiler. Kabataş'a geldiklerinde Şirket-i Hayriye'nin Suhulet isimli araba vapuru Üsküdar'a doğru henüz hareket etmişti, bu vapura yetişemediler. Nigar Hanım çok üzüldü vapuru kaçırdıkları için. Selami Hoca gözünden bile kıskandı, hâlâ ilk günkü gibi sevdiği, değerli eşini teselli etmeye çalıştı:

– Üzülme iki gözüm, sevgili zevcem. Biraz istirahat ederiz, öbür vapurun gelmesi yakındır. Gözlerim pek iyi seçmiyor ama bakınız karşıda görünüyor galiba.

– Beklemesine bekleriz efendi. Vakitlice gidersek belki akşama döneriz diye düşündüm. Gülfidan'ı yalnız koymasaydık.

Anne haklıydı, şunun şurasında kalacakları günler sayılıydı. Üstelik de sorunlar tam çözülmemişti.

– Biraz kendi hâllerine bırakalım, ben icap edeni yaptım. Şimdi bekleme faslındayız. Bir iki gün kafamızı dinleyelim, Tebdil-i mekânda ferahlık ve fayda vardır. On-on beş gündür yerde miyim gökte miyim bilmiyorum. Sen benim sözümü dinle, zarar görmezsin.

“Peki, siz nasıl isterseniz öyle olsun.” dercesine boynunu büktü Nigar Hanım.

Yarım saat sonra ismini ünlü vatan şairi Namık Kemal’in verdiği Sahilbent vapuru yirmi yedi baca numarasını göstererek iskeleye yanaştı. Nigar Hanım kadınlar, Selami Hoca erkekler mevkiine geçip oturdular.

Sedir ağaçlarının taçlandığı Boğaz tepelerinin her iki tarafını da seyrede seyrede Üsküdar’a geçtiler. Oradan da birkaç mecediyeye, onları Çamlıca Tepesi’ne çıkaracak olan çift atlı landoya bindiler.

Çamlıca tepesine kıvrıla kıvrıla çıkan yolun iki tarafında; mis kokulu, yapraklarını dökmemiş ve de dökmeyecek olan; ladin, köknar, mazı gibi çeşitli çam ağaçları vardı. Çamların arasındaki kavak, çınar, meşe ağaçları yapraklarını çoktan dökmüş; iskelet gibi kupkuru, sevimsiz, çırılçıplak, elinde, avucundaki sermayeyi kaybetmiş, iflas etmiş tüccar gibi zavallı ortalıkta kalakalmışlardı.

Ara sıra ağaçlar arasında, heybetli bir köşk kendisini gösteriyor, köşkün güzelliğini tam keşfedmeden araba önünden geçiveriyordu.

Tepeye yükseldikçe, Boğaz manzarası ayaklarının altına halı gibi seriliyordu. Sonbahar mevsimi olmasına rağmen manzara göz alıcıydı, sanki yalancı cennet gibiydi. Manzara, Nigar Hanımın çok hoşuna gitti. Yıllar önce gelişinde yaz mevsimiydi. Ama kendisi rahatsız olduğu için bu güzellikleri pek fark edememiş, canının derdine düşmüştü. Yanında henüz küçük yaşta olan çocukları da olduğundan, onlara “dur,

sus” demekten, o geziden, manzaradan pek tat alamamıştı. Gülfidan’ın yerini görmeye geldiklerinde de, Çamlıca’ya uğramamışlardı. Şimdi içine sindire sindire manzaraya bakınıyordu. Bu sefer de kış başlamak üzereydi.

“Olsun, bu da güzel. Demek ki, dünyada her şey dört başı mamur olmuyor. Bu yaşıma geldim, edindiğim tecrübe bu. Helva yapmak için şeker buluyorsun, un bulamıyorsun. Un buluyorsun yağ bulamıyorsun. Her üçünü de buluyorsun, bu sefer helvacıyı bulamıyorsun. Ne yapalım sağlık olsun!”

İçinden bunları geçirirken, Selami Hoca’nın:

– Bundan sonraki köşkün kapısında dur arabacı, sözüyle düşüncelerinden sıyrıldı.

Fehiman Hanım yengenin, rahmetli eşi Ragıp Paşanın köşkünün önünde durdurdu atları arabacı. Selami Hoca indi, kibarca, hanımının elini tutarak onun da inmesine yardımcı oldu. Arabacıya:

– Biraz bekleyiniz, evdedirler, ama yoklarsa bizi geriye Üsküdar’a götürürsünüz, dedi. Bahçe kapısından içeri girdiler. Üst kattaki pencerelerden birinin önünde, beyaz yaşmaklı Fehiman Yenge oturuyordu. Başındaki akça pakça yaşmağı, nurdan bir gelin duvağı gibi duran Fehiman Yenge ...

– Evdeler, evdeler Selami Hoca, bakınız yengem pencerenin önünde, demeye kalmadan, yengenin başının kenarından bir ikinci baş daha uzandı. Selami Hoca, arabacıya seslendi:

– Uğurlar olsun evlat, güle güle hayra karşı.

Arabacı, sırtını geriye yasladı, dizgin sallamaktan nasırlaşan elleriyle dizginleri çekti, kırbacını şaklattı. Yönünü tekrar aşağıya çevirdiği arabayı hareket ettirdi. Yıllankavi yoldan aşağıya, tıkr tıkr gözden kayboldu.

Pencereden misafirlerin geldiğini gören köşk halkı hareketlendi, onları içeri buyur ettiler. Fehiman Yenge, gelinler, torunlar çok mutlu oldular, Selami Hoca ve eşini gördükleri için. Bu mutluluğa akşam işten dönen oğullar da katıldılar. Hele Fehiman Yengenin keyfine diyecek yoktu.

– Malumunuz üzere Paşa Dayınız Rahmet-i Rahman'a kavuşalı birkaç yıl oluyor. Onu kaybettikten sonra, akrabalarımı her görüşümde, onu görmüş kadar mutlu oluyorum. Adeta onunla hasret gideriyorum. Ayağınıza kuvvet versin Rabbim, Kabe'ye gitsin ayaklarınız inşaallah. Bizi çok sevindirdiniz, Allah da sizleri sevindirsin. Paşa Dayınız akraba ziyaretine çok önem verirdi biliyorsunuz. Sılayırahim ziyaretlerinin ayrıca çok sevabı olduğunu da söylerdi rahmetli.

– İnşallah, sizin duanız da kabul görür, biz de, Gülfidan'ın evliliği üzerinde dolaşan kara bulutların dağıldığını görürüz. Bu bulutları dağıtmak için geldik. Onun dışında çok şükür sıhhat ve afiyetteyiz. Recai oğlumuzun, Damat Beyin, Gülfidan'ın da çok çok selamları var.

Gülfidan'ın başına gelenleri, Damat Beyin yaptıklarını, marifetlerini bir bir anlattılar. Fehiman Yenge bu duruma çok üzüldü. Nasıl yardımcı dokunabileceğini düşündü, sordu. Buna benzer bir durumla kendi kızı da karşılaşmış; Paşa Dayı, kızını ve damadını

köşke içgüveysi alarak, bu sorunu çözümlemişti. Aynı öneri Selami Hoca için geçerli olamazdı, çünkü evleri çok uzakta, Selanik'teydi.

Fehiman Yenge, Selami Hocaya dönerek, ne yapmayı düşündüğünü sordu.

– “Nush ile uslanmayı etmeli tektir,

Tektir ile uslanmayanın hakkı kötüdür!” yengeciğim. Amma neylersiniz ki koskoca damada kötek atacak hâlimiz yok. Gereklî tembihi yaptım, gözünü korkuttum, bundan sonrası ona kaldı.

Bakıcı kızı göndermeye karar verdiklerini, Damat Muhittin Beyin de bunu kabul ettiğini, ama ev işleri ve çocuklara başka bir yardımcının şart olduğunu söylediler.

Fehiman Yenge, köşkte bulunan Münevver Kadını, eğer kabul ederlerse, onlara verebileceğinden, orta yaşlı olduğu için problem de çıkmayacağından söz etti.

Bu fikir, Selami Hocanın da, Nigar Hanımın da çok hoşuna gitti. Genç olmadığı için, benzer tehlikeyle tekrar karşılaşmazlardı.

Daha sonra bol bol Paşa Dayıdan söz ettiler. Sohbetlerinden, nargile merakından, iyiliklerinden... Hayır dua ile yad ettiler kendisini. Cenaze töreninin de çok kalabalık olduğundan; saraydan, paşalardan, halktan her tabakadan insanın omuzlarında Karacaahmet'te Halise Hanımın yanına gömülüğünden...

Vasiyeti üzerine Paşa Dayının Karacaahmet'te, Halise Hanımın yanına, kıyamete dek doya doya kucaklaşırlar, özlem gidersinler diye defnedilişinden,

her ikisinin başucuna dikilen servi ağaçlarının da bu sonsuz özleme, bu sonsuz kavuşma arzusuna şahitlik edişinden söz etti Fehiman Yenge.

– Öldü ama köşkte düzen değişmedi. Hepimiz; o, hâlâ hayattaymış gibi birbirimize olan saygımızı, sevgimizi, bağlılığımızı sürdürüyoruz. Sabah akşam sofrada tam tekmil hazır bulunuyoruz. Umuyorum ki ruhu da hepsinden haberdar oluyor. Kaptan gitti amma beni bu gemiye ikinci kaptan olarak vekil bıraktı. Gözüm yumulana kadar bu vekaletim devam edecek.

– Allah gecinden versin. İnşallah siz de rahmetli pederim gibi uzun yıllar hayatta kalırsınız hanım anneciğim.

Bunları söyleyen, Paşa Dayının Halise Hanımdan olan kızı Vuslat Hanımdı.

İki lafın biri Paşa Dayıydı. Bu konu da Fehiman Yengeyi üzüyordu. Vuslat Hanım konuyu değiştirmek istedi:

– Valideciğim, çok müteessir oluyorsunuz, arzu ederseniz mevzuu değiştirelim, maazallah hasta olmanızdan endişe ediyorum.

– Hakikatleri kabul etmek zorundayız Vuslatçığım, bizi üzse de. Bazen ölmeyi çok arzuluyorum, Paşama bir an evvel kavuşmak için. Böyle düşünerek günaha girdiğim için de tövbe ediyorum. Çünkü yüce Allah'ın takdiridir, bir ömrün ne zaman son bulacağı. Vakit tamam olduğunda tamam demektir. Ağzınıza lokmayı alırsınız da çiğneyip yutamadan son bulur ömür. Ya da nefesi alırsınız da veremedi son bulur ömür. Hepsi sayılıdır; lokma da nefes de.

Nokta ne zaman konulacak meçhuldür. Ama her dakika, her saniye olabilir. Gündüz gezerken cebinizde, akşam yatarken yastığınızın altında bilin ölümü. O kadar da yakındır hepimize.

Baktı ki etrafı üzüyor, konuyu değiştirdi Fehiman Yenge. Yaşlı olmasa Selami Hocalarla Selanik'e gitmeyi bile düşündüğünü söyledi. Mahmut Efendiyi Gelin Hanımı, torunu sordu, uzun uzun bilgi aldı onlardan.

Fehiman Yenge, o gece Münevver Kadınla konuştu. Aldığı olur cevabını, ertesi günü kahvaltı sofrasında Selami Hoca ve Nigar Hanıma ilettiler. Bu cevap, hepsini çok sevindirdi.

Dağ başına kış gelir, insanın başına iş gelir.

Anneciğini ve babacığını yolcu ettikten sonra, Gülfidan'ın yüreği biraz burkuldu. Çocukların dedeleriyle gitme istekleri, yaramazlıkları da buna eklenince evde epey şamata oldu. Sırmanur'un çocukları avutmaları kâr etmedi. En sonunda dayıları Recai Efendi ikisini de alarak sokağa çıkardı. Hava oldukça soğuktu. Çok sıkı giyinseler de çocukların dışarı çıkacakları cinsten değildi. Ama başka türlü susmak bilmiyorlardı.

Ağabeyi çocukları dışarı çıkardıktan sonra, Gülfidan Hanım odasına bir şey almak için çıktı. Yalnız kalan Sırmanur, günlerdir bu anı kolluyordu. Evin efendisi Damat Beye kendisini başka bir yere satmasını, günlerdir yapılan kavgaların hep onun yüzünden olduğunu, bu evde huzursuzluk çıkardığını, ama kendisinin tamamen masum olduğunu söyledi.

Damat Bey, olanların onunla ilgili olmadığını, başkalarının kuruntusundan ibaret olduğunu Selami Hoca ve Nigar Hanımın, habbeyi kubbe yaptıklarını, misafirlerin yakın zamanda gideceklerini, evin eski huzuruna kavuşacağını ısrarla söyledi.

Bütün dil dökmelerine rağmen Damat Muhittin Beyi ikna edemeyeceğini anlayan Sırmanur, çareyi susmakta buldu. Mutfağa işinin başına geçti. Kahvaltı sofrasını topladı. Akşam yemeği hazırlıklarına girişti. İşlerini toparlamaya koyuldu. Ev işlerinde kendisine yardımcı olan Nagehan Kadın rahatsızlandığı için bunca işi tek başına çevirmeye çalışıyordu. Bu nedenle pratik ve hızlı olmak zorundaydı. Üstelik biraz sonra evin yaramaz çocukları da gelecekti. Aslında çocuklar o kadar yaramaz değillerdi, dedeleri geldikten sonra huyları biraz değişmişti.

Zihni konaktaki kavgalarla dolu olduğu için eski maharetini kaybetmişti. Çünkü eski şevki ve tadı kalmamıştı. Madem, bey satmayı kabul etmiyor, öyleyse başka bir yolunu bulacaktı. Rahatı kalmamıştı burada. Hem düşünüyor, hem de elinde olmadan pembe beyaz yanaklarından birbiri ardınca yuvarlanan yaşları siliyordu. Ne hayallerle gelmişti bu konağa:

– Belki beğenilirim, bana da nikah kıyılır, çoluk çocuğa kavuşurum. Saçları iki örgülü kızlarım, afacan mı afacan oğullarım olur. Ben de huzurlu bir hayata kavuşurum, demişti. Ama düşlediği gibi olmadı. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Bütün bu hayallerini esirci kadının evinden konağa girene kadar sürdürmüştü. Ta ki karşısında gördüğü Gülfidan ve çocuklar onları yıkıncaya kadar...

– Olsun, hiç olmazsa çalışır, karnımı doyururum. Belki bu aile beni baş göz eder yine evlenirim, dedi umudunu yitirmedi.

Daha sonraları Damat Beyin bakışlarından biraz ürktü, rahatsız oldu ama kendisine yapılan yanlış bir hareket olmadığı için sineye çekti bu bakışları, ses çıkarmadı. Oysa işin evveliyatı da varmış. Kendisinden önceki yardımcı ile Damat Bey arasındaki olaylar da bakışma ile başlamış. Sonra iş çığırından çıkmış. Bütün bunları, konakta yapılan kavgaların sonunda öğrendi, ondan sonra da keyfi kaçtı. Bakışlar da rahatsız etmeye başladı.

Hem aile fertlerinin hiçbiri kendisini istemiyordu; Damat Bey ve çocuklar hariç. Çocuklar da onların bilincinde olacak yaşta değillerdi çünkü. Bu nedenle burada kalamazdı, kesin kararlıydı, bir yolunu bulup gidecekti. Ama öyle, ama böyle...

Günlük işlerini topladı. Birkaç saat sonra Recai Bey ve çocuklar döndüler. Çocuklarla oyalandı, derken gün akşam oldu. Damat Bey geldi, sofraya hazırlandı, akşam yemeği yediler. Yemekten sonra çocuklara mısır patlattı, kuzinenin fırınında kestane pişirdi. Akşam yemeği bulaşıklarını topladı.

Çocuklar anneannelerinin anlattığı masallara iyice alıştıkları için, uyumadan önce masal istediler. Sırmanur'a ısrar ettiler. O da çocukluğunda duyduğu öyküleri, yaşadığı olayları masallaştırarak çocuklara anlattı. Onları uyuttu ve çocukların odasına bitişik olan odasına geçti. Yatağında çok derin düşüncelere daldı. Bir sağa bir sola döndü. Uyuyamadı, kalktı. Bu gece, konaktaki son gecesiymi belki. Belki değil, öyle olmalıydı. Ertesi gün buradan ayrılmayı, sessizce gitmeyi düşündü.

Kalktı, bohçasının içine bir kat çamaşır ve elbise koydu. Paralarının bulunduğu cüzdanını da konyuna yerleştirdi. Tekrar yatağa girdi. Pek uyuyamadı, sabah kimse kalkmadan erkenden çıkmalıydı konaktan. Gerçi erken kalkmaya alıştı. Her sabah en önce o kalkar, işleri düzene koyardı, ama bu sefer ya kalkamazsam diye heyecanlandı, paniğe kapıldı. Kalktı, tekrar yatağın içine oturdu, ellerini göğze kaldırarak Allah'a dua etti. Bundan sonraki hayatının güzel, düzgün olması için yalvardı. Yine gözlerinden akan yaşları sildi. Bu kez odada yalnızdı, istediği kadar ağlayabilirdi. Öyle de oldu. Kana kana ağladı, ağlamaya doydum, içini boşalttı sanki. Hem söylendi, hem ağladı, hem de gözyaşlarını sildi. Her zaman çok çabuk bitiveren gece, oluveren sabah bu kez onunla inatlaşıyordu sanki. Bu huzursuzluk içinde, ağlamaktan ve uykusuzluktan ağırlaşan gözkapakları düşüverdi. Bir iki saat uyudu. Daha sonra huzursuz bir sığırayışla fırladı.

“Geç mi kaldım?” dedi kendi kendine.

Pencereye koştu, perdeyi araladı, dışarıya baktı. Ortalık henüz ağarmıştı.

“Daha çok erken, biraz daha vakit geçsin, dışarıda bilmediğim kötülükler gelir belki başıma.” diye düşündü. Ama tekrar yatmayacaktı, kalktı, yatağını topladı. Gecedden hazırladığı çıkını kapının yanına koydu, perdeyi açtı, pencerenin önüne oturdu.

Sokaktan tek tük insanlar geçmeye başlamıştı.

– Biraz daha, biraz daha kalabalıklaşsın ortalık, dedi. Beklemeye başladı. Çocuklardan birinin öksürük sesi geldi. Daha sonra da Gülfidan Hanımların

oda kapısı gıcırtyla açıldı. Ayak seslerini dinledi. Biraz sonra ortalığa yine sessizlik hakim oldu.

Şimdi tam sırasıydı. Daha fazla beklerse herkes uyanabilirdi. Kalktı, çarşafını giydi, peçesini taktı, koynunda paralarının bulunduğu cüzdanını kontrol etti. Bohçasını sıkıca çıkıladı, düğümünü sağlamlaştırdı. Parmaklarının ucuna basarak merdivenlerden aşağıya indi, kapıyı açtı, dışarıya çıktı. Hızlı hızlı adımlarla sokağın köşesini döndü.

İşte şimdi yalnız ve çaresizdi. Ne yapacaktı, nereye gidecekti. Uçmayı henüz öğrenmiş bir yavru kuşun kanat çırparken yuvadan düşmesine benzetti kendisini. Yuvadan aşağıya düşmüştü şimdi. Tekrar uçamazdı. Çünkü uçmayı bilmiyordu, yuvaya da çıkamazdı. Ancak yardımsever bir el onu avuçlarının arasına alır, tekrar yuvaya bırakırsa, yeniden uçu talimleri yapabilirdi.

Gariplik çöktü içine, koskoca dünya yuvarlağında yapayalnız o vardı sanki, başka da kimsecikler yoktu. Ne yapacağım şimdi derken, kafasında birden şimşekler çaktı. Aklına bir fikir geldi. Kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş ya onun gibi bir şey.

Bir seferinde bir iki kadını arzuhâlcinin kapısında görmüş, Gülfıdan Hanımdan dilekçe yazdırmak için beklediklerini, sonra da kadıya gideceklerini işitmişti.

– Ben de yazdırayım, kadıya götüreyim, dedi.

Bir arabaya bindi, arzuhâlcıye gitti. Arzuhâlcı henüz gelmişti; yaşlı, bembeyaz, uzun, seyrek sakallı, kırmızı fesinin etrafı sarıklı, bol siyah cübbeli biriydi. Cübbesinin kolları uzun olduğu için iki kez kıvrıl-

mıştı. Ayağında da boz renkli bir şalvarı ve yemenileri vardı.

İçeride kimse olmadığı için girmeye çekindi Gülfi-dan ama başka çaresi yoktu, bütün cesaretini topladı, girdi. Zaten arzuhâlcı de içeri buyur etmişti bile. Ar-zuhâlcı önde, Sırmanur arkada birkaç adımda odaya girdiler. Hem girdi, hem de göz ucuyla içeriyi kolaçan etti, süzdü.

Yerde eski bir halı vardı. Arzuhalcinin rahlesi kapı-nın karşısında pencerenin önündeydi. Rahlenin üze-rinde boş kağıtlar, hokka, yazı takımları vardı. Yerde sağa sola dağılmış kitaplar... Rahlenin yanında ar-zuhâlcinin nargilesi durmaktaydı. Kapının karşı kö-şesinde ise kocaman küp gibi bir vazo, içinde renk renk çiçekler... Pencerenin el örgüsü dantel tülü ka-palıydı. Tülün kenarında da yana toplanmış, renk cümbüşü içinde yüzen dökümlü bir perde vardı.

Arzuhâlcı yere, rahlenin önüne oturdu. Nargilesini kenara çekti. Eline boş bir kağıt aldı, gözlüklerini taktı ve Sırmanur'a:

– Söyleyin bakalım kime, ne yazdıracaksınız, dedi.

Sırmanur her şeyi bir bir anlattı. O anlattı, arzuhâlcı yazdı. Derken dış kapı çalındı, içeriye burma bıyıklı, iki tane kabadayı girdi. Dışarıda beklemeye başladılar. Ama yarı aralık oda kapısından da içeriyi gözle-mekten geri kalmadılar. Arzuhâlcı ara sıra gözlükleri-nin üzerinden bakıyor, içeriyle ilgilenmeyin dercesine kızıyor, ama kabadayılardan korkusuna da gidip ka-pıyı kapatamıyordu. Derken dilekçe bitti. Sırmanur parasını verdi, dilekçesini aldı, dışarıya çıktı. Tekrar

arabaya bindi, kadıya gidecek dilekçesini verecekti. İki kabadayı da arkasından geliyorlardı.

“Yuvadan düştük, bu sefer de etraftaki, sokaktaki kedilere yem olacağız galiba.” dedi. Bir anda kadıya gitmekten vazgeçti. Tekrar satıldığı eve gitmeye karar verdi.

“Evin önünde arabayı durdurur hemen iner, içeri dalarım. Böylece bu serserilerden de kurtulurum.” diye düşündü.

Hiç olmazsa oraya aşınaydı. Esirci kadın da iyi davranıyordu. Hem kendisine okuma yazma, yemek, di-kiş, ev işleri de öğretmişti. Kötü biri olsa bunların hiçbirini öğretmezdi. Belki gece yaptığı dualar da kabul olur, evleneceği bir eve satılırdı kim bilir?

Arabacının duyacağı bir ses tonuyla:

– Tophane Karabaş Mahallesi’ne çeker misin arabacı, dedi ve kaderine yön verecek, hayatının akışını değiştirecek bir cümle sarf etti. Bunun da farkındaydı. Böylece kendisini takip eden kabadayıları da atlatacaktı.

Arkasına daha sert yaslandı, daha sağlam bastı yere. Kesin kararını vermişti, geriye dönüyordu. En kötü karar bile kararsızlıktan iyiydi çünkü. Kaldı ki gelecek günlerin iyi olmasını umuyor ve can-ı gönülden diliyordu.

Olan olmuş, tavşan bayırı aşmış.

Oğlanın öksürükleri sıklaşmaya başladı. Gülfidan bu öksürük sesinden rahatsız oldu ve çocukların odasına gitti. Elini oğlunun alınına koydu, ateşler içinde yanıyordu. Dayısıyla ve daha önceki günlerde de dedesiyle yaptıkları geziler sonucu çocuklar hasta olmuşlardı. Çünkü havalar birden sertleşmişti. Hemen gerekli ilaçlarını verdi. İçine ayva çekirdekleri attığı, büyük bir demlikte ihlamur demledi, balla tatlandırarak koca koca fincanlarla çocuklara içirdi.

Sırmanur bu saatte kalkmış olmalıydı. Aşağıya mutfığa indiğinde sobanın yanmadığını, kahvaltının hazırlanmadığını gördü.

– Demek ki, o da hasta, dedi.

Ihlamuru kendisi demledi, sobayı yaktı, kahvaltıyı hazırladı.

Eşi, ağabeyi de kalktılar, güzelce kahvaltı yaptılar.

– Sırmanur, herhâlde hasta, biraz uyumak istiyor, henüz kalkmamış.

Eşinden ve ağabeyinden ses çıkmadı. Derken eşini uğurlamak için kapıya yöneldi; paltosunu, fesini verdi:

– Sağ gide selamet gelesin sevgili efendim, güle güle, dedi.

Eşı de aynı nezaketle karşılık verdi. Kapıyı kapadı. Ancak iki dakika sonra kapının çingırağı çalındı. Eşı tekrar karşısındaydı:

– Hayrola, ne oldu, dedi gözleriyle Gülfidan. Eşinin çok şaşkın bir ifade vardı yüzünde.

– Sırmanur’a, odasına bak bakalım, galiba gitmiş, dedi.

– Nereden anladın Bey?

– Kapının yanına ayakkabılarını bırakmış. Yani ben gidiyorum demek istemiş.

Üst kata çıktı Gülfidan. Sırmanur’un kapısını çaldı, çıt yok. Bir daha vurdu kapıya, ses seda yoktu. Açtı, içeriye girdi. Oda bomboştı. Sırmanur’un yerinde yeller esiyordu.

İçinden derin bir oh çekti Gülfidan, ama belli etmedi. Gözlerinin içi gülüyordu, zil takıp oynayası geldi. Zile de ihtiyacı yoktu, zilsiz de oynayabilirdi. Çünkü bayram yapıyordu. Evliliğinin üzerindeki kara bulutlardan birisi kalkmıştı.

– Ne yapacağız Bey, dedi.

– Yapılacak bir şey yok, olan olmuş, tavşan bayırını aşmış, dedi kocası.

Bin bilsen de bir bilene danış.

Bütün gece boyunca, bulutları delinmişçesine yağmurunu boşaltan gökyüzü, sanki bu gökyüzü değildi. Geceki vahşi bulutlar, suç işlemiş yaramaz çocuklar gibi, göğün derinliklerine saklanıvermişlerdi, ama serinliği ve ayazı yerindeydi havanın. Deyim yerindeyse “hürmeti, hatırı sayılırdı” soğğun. Toprağın da, fırından yeni çıkmış baklavanın şerbetini içine çekmesi gibi, onca yağmuru, bereketi yalayıp yutuvermiş, daha yok mu diyen bir hâli vardı, ama zemin hâlâ kaygandı.

“Gece boyunca, ondan ağrımış kör olası dizlerim meğer. Sabah namazına kadar iki defa uyanıp, mangalın kararmaya yüz tutmuş közlerini eşelemem, belki, sıcaklığını artırabilirim, çabam, gayretim boşa değilmiş.” dedi içinden Nigar Hanım.

Penceredeki tahta panjurun, yalama olmuş menteseleri, “tak tak!” ettikçe daha bir artmıştı ağırları, her zangırtıda tokmaklar indirmişlerdi dizlerine sanki.

Bir yandan Gülfidan’ın üzüntüsü, bir yandan dizleri ve Sırmanur’un yerine götürecekleri Münevver Kadın, uykusunu temelli kaçırmıştı. Üstelik damatla-

rı kabul edecek miydi bakalım? Selami Hoca üstüne fazla yüklenmemiş miydi? Onlara göre her şey dozundaydı ama ya kantarın topuzu fazla kaçtıysa?

“Tasasız baş, bostan korkuluğunda olur. Bendeniz de habbeyi kubbe mi yapıyorum yoksa? Niye canımı sıkıyorum ben, eşeği dama çıkaran yine kendi indirir. Meşhur darb-ı meseldir.” dedi.

Ökseye tutulmuş umudunu, bir başka ökseye kadar, şimdilik kurtardı. Kor ateşler arasındaki yüreğini soğuttu.

Kahyanın arabaya koştuğu atların kişneme sesi, dalgınlığını bozdu, uğurlanmaları için her şey hazır-
dı. Başta; omuzlarında halis yünden yapılmış el örgüsü şalı, Fehiman Yenge olmak üzere, çoluk çocuk, herkes hazır-
dı.

Burunlarından sıcak dumanlar çıkan bir çift doru atın koşulduğu araba... Her şey hazır-
dı, vedalaştılar. Münevver Kadınla Nigar Hanım yan yana oturdular, karşılarına da Selami Hoca... Eşyalarını, Münevver Kadının bohçasını arabacının yanına, kalan bir iki parçayı da Selami Hocanın yanına koydular.

Yağmurun yıkadığı çam ağaçları, esanslarını daha bir ortalığa dökmüşlerdi. Hepsi de; ladini, köknarı, sediri pırıl pırıl parlıyordu.

Göge kalem gibi çekilmiş, incecik, dinin şahadet parmağı, narin minareli, kurşun kubbeli camilerle bezenmiş İstanbul manzarası karşılarındaydı. Cennetten bir köşe, bir bağ-ı İrem gibi... Bütün bu tablonun altında da nazlı bir gelin edasıyla salınan Boğaziçi...

Etraftaki görüntüyü de, kokuyu da içlerine sindirdiler. Bu nefis manzara kafalarındaki yoğunluğa rağmen onları uyarıyordu, albenisiyle kendine çekiyordu. Arabacının, dizginleri çekerek atların ve tekerleklerin kaymasını önlemek için sarf ettiği çaba, Çamlıca Tepesinden aşağıya inen yılankavi yolun dikliğini bir nebze azaltır gibiydi.

Toprak, yağmuru ne kadar içse de, demir tekerlekler, kendilerini açılan çamur izlerinden zor kurtarıyordu. Altın zarflı fincanlarla içtikleri sabah kahvesinin telvesi damaklarında; akrabalarının, özellikle de Paşa Dayları vefat etmesine rağmen, Fehiman Yengenin, eksilmeyen alakasının sıcaklığı, dostane tavırları gönüllerinde, Üsküdar Meydanı'nda buldular kendilerini.

Selanik'teki oğlundaydı aklı Selami Hocanın, bir de "Dede, dede" diyerek bacaklarına dolanan, dedesinin yeldirme cebinden çıkardığı horoz şekerlerini çatur çatur kırarak bir solukta bitiren ve elinde sopasını bırakan küf yeşili gözlü torunu Kadir'de.

Ya Gülfidan? Gülfidan'ın sıkıntısını da giderebilir ve bu meseleyi hâlledebilirse içi rahat dönecekti Selanik'e.

"Yoksa bu iş sakat. İki ucu kirli bir değnek. Al bu değneği damadı çevire çevire Sultanahmet Meydanında falakaya yatır diyor şeytan. Ancak öfkemi yenebilirim. Yine de akıllanmazsa ne yapalım, çalıda gül bitmez, cahile söz yetmez. Gözü kapalı giden kuyuya düşer. Evlatlar, karnındayken kanını, hayattayken canını, ölünce de malını yer, diye boşuna dememişler."

Karışık düşünceler içinde; adam başı üç mecidiye vererek bindikleri, lodos nedeniyle, sağa sola yalpalayan vapurla karşı kıyıya geçtiler.

Tokmağın vurulduğu kapıyı kimin açacağına merak ve endişesi, Nigar Hanımın da efendisi Selami Hocanın da gözlerini aynı noktaya yöneltti. Geri planda duran Münevver Kadın da merakla onları gözlüyor, bundan sonra olacaklara bir anlam vermeye çalışıyor, yaşının verdiği olgunluk, tecrübe ve görmüş geçirmişlik nedeniyle olaylara hiç müdahale etmiyordu. Zaten evdeki konumu da bunu gerektiriyordu.

Paşa Dayının evinde, yeri geldiğinde fikri sorulur, o da usulü dairesinde fikrini beyan eder, ev ahalisi de onun fikirlerini nazarı dikkate alır, görüşlerine değer verirlerdi. Çünkü, şimdiye kadar olan ömrünün neredeyse yarısını köşkte geçirmişti. Burada ise yeniydi. Hem bakalım, ev ahalisi, özellikle de Damat Bey kabul edecek miydi? Yoksa bohçası elinde yüz geri dönecek miydi? Şimdi bekleme zamanıydı.

Sıkıntılı, meraklı anlarda geçmek bilmeyen saniyeler... Pür dikkat gözlenen kapı... Dikkat kesilen kulaklar ve kapıya doğru yaklaştığı hissedilen ayak sesleri...

Demek ki birisi geliyor açmaya. Sırmanur mu, bir başkası mı? Evden ayrılmadan Selami Hocanın verdiği direktif işe yaramış mıydı, yoksa değişen bir şey olmamış mıydı? Eğer öyleyse bu damadın kahrı lutfunu aşar olmuştu. Dürüst olsaydı, kimsenin yanında utanmazdı.

Aralanan kapıda damatlarını gördüler. Bu, hayra alamet gibiydi. Çünkü kapı hep Sırmanur tarafından

açılırdı. Demek ki Sırmanur evde yoktu. Öyleyse Münevver Kadının gelişi isabetliydi.

Güler yüzle içeri buyur edildiler.

– Sefalar getirdiniz, sevgili pederim ve validem, buyurun şeref verdiniz.

– Selamünaleyküm evlat, selamünaleyküm.

– Aleykümüsselam, salona buyurun, sizi bekleyen misafiriniz var salonda sevgili pederim.

Misafirin kim olduğunu sorarcasına yüzüne baktı damadının Selami Hoca. Bu bakışın ne anlama geldiğini çözen damat:

– Selanik'ten efendim, Nizamettin Efendi, mahal-lenizden, komşunuz...

Daha da meraklandı Selami Hoca. Nizamettin Efendinin de yakınları, akrabayıtaallukatı vardı İstanbul'da. Selami Hocayı niçin görmek istemiş olabilirdi. Selanik'te ters giden bir şeyler mi vardı yoksa? Oğlu Mahmut'a, gelinlere, torunlara, bir şey mi olmuştu? Daha birkaç saat önce vapurda hatırına gelmişti hepsi.

Cümle kapısından salona geçene kadar cevabını veremediği bu sorular kafasını kurcaladı, zihnini kemirdi. Aşağı yukarı bir aydır süren heyecanını apaçık yansıtan titrek elleriyle, top sakalını sıvazladı. Tepeden tırnağa ateşler basan vücudunun her gözeneğinden ter çıktı. Sırtındaki boz renkli paltosunu çıkardı. Damadı çevik bir hareketle uzandı, paltosunu aldı, duvardaki askıya itinayla astı.

Nigar Hanım ve Münevver Kadın üst kata çıktılar. Aşağıda ne Sırmanur ne de Gülfidan vardı. Besbelli ki

çocuklarla birlikte hepsi üst kattaydılar. Setresinin iç cebinden çıkardığı mendille terini silen Selami Hoca, elini yüzünü yıkarken kaybedeceği zamanı göze alamadı. Çünkü çok meraklanmıştı. Nizamettin Efendinin gelişi hayra alamet değildi. Damat Beyin yanında da sormazdı ziyaretinin sebebini. Nasıl bir kolayını bulmalıydı, nasıl bir punduna getirmeliydi de bu merakını gidermeliydi. Kara kara bunu düşünürken salon kapısında olduğunu fark etti.

Cümle kapısından salona kadar olan üç dört metrelik mesafede neler geçmişti zihninden, kuruntu denizinde boğulmuştu yüreği. Kafasını kurcalayan sorulara hayırlı cevaplar alabilseydi, binlerce “elhamdülillah” diyecekti.

– Nizamettin Bey kardeşim, hoş gelmişsiniz, sizi buralarda görmekten mütehassis oldum efendim. İnsan bir kere muhabbet duymasın dostuna, Fizan’a da gitse, arar bulur, değil mi efendim?

– Sizinle aynı kanaatteyim efendim, benim düşüncelerime tercüman oldunuz.

Kucaklaştılar, hasretle el sıkıştılar, hâl hatır sordular. Geleli birkaç saat olduğunu, Selami Hoca Çamlıca’dan, belki bugün döner de görürüm düşüncesiyle, şansını denemek istediğini, beklemekte de isabetli davrandığını söyledi Nizamettin Efendi. Demek “yanılmamışım” dedi. Hem yoldan gelenlerin, hem de misafirin karınları aç olabileceğinden yemek ikram etmek gerekirdi. Damat Bey sofraya hazırlığı için odaya dışarı çıktı. Yalnız kalan Selami Hoca, Nizamettin Efendiye:

– Hayırdır Nizamettin Efendi kardeşim, damadın yanında soramadım. Tanrı misafirisin, başımız üzere yerin. Hoş gelmişsin, sefalar getirmişsin de hayırdır? İstanbul’u görmek içinse niyetin, bu şehrin sokaklarında olurdu ayakların, saatlerdir beni beklemezdin. Bu yorgun yüreğimin daha fazla üzüntü kaldırarak mecali kalmadı.

– Selanik biraz karışıyor Selami Hocam. Zatialiniz varken de kıpırdanmalar başlamıştı biliyorsunuz.

– Oğlum, gelinlerim, torunlarım nasıllar, sıhhat ve afiyetler mi, diye sözünü kesti komşusunun.

– Hepsi iyiler Hocam, telaşlanma sakın ol. Mahmut Bey on gündür yok, zaptiyeler almış, bir akşam evden götürmüşler. Gelin Hanım bana haber verdi. Ben kendisiyle görüşmek için gittim, ama muvaffak olamadım. İş daha da uzamasın, içerde üzüntüden bir hâl olmasın kendisine diyerek zatialinize haber vermeyi uygun gördüm. Sebeb-i ziyaretim budur.

Selanik’teyken içini kemiren kurt, nihayet başını göstermeye, kendini belli etmeye başlamıştı. Mahmut’un bir yerlere takıldığını, kendisinden gizli işler çevirdiğini tahmin ediyordu, ediyordu da, daha da üstüne gidip, yüz göz olmamak, otoritesini sarsmamak istediği için, bir yerlerden patlak vermesini bekliyordu.

Beklediği an gelmişti, olaylar kıvamına ermişti. Selanik’e gider gitmez icabına bakacak, oğlunu nezaretten çıkaracaktı, bundan emindi. Çünkü hatırı sayılırdı.

Hazır olmasına rağmen canı çok sıkıldı, beti benzi sarardı, midesine kramplar girdi.

Selami Hoca sustu, Nizamettin Efendinin ağzından çıkacak her kelimeyi havada kaptı sanki, can kulağıyla dinledi, yutkundu.

– Onun için bırakmak istedim Nigar Hanımı evde. Geliş gidiş saatlerine göz kulak olsun, takip altında bulundursun istemiştim. Bu oğlanın vaziyetini son zamanlarda beğenmez olmuşum.

– Aklıma ne geliyor, biliyor musunuz Hocam? Bir jurnalcinin kurbanı olmasın, bizim evlat Mahmut? Çünkü saraya giden jurnalin haddi hesabı belli değilmiş. Üstelik de aslı astarı olmasa da hepsi ödüllendiriliyormuş.

– Aynı mevzuu ben de düşündüm. Şimdi seni dinlerken, aynı tahminde ben de bulundum Nizamettin Efendi. Kişi refikinden azar. Yağmuru yel azdırır, insanı el azdırır. Yarından tezi yok Selanik yolu göründü bize. “Şerde de hayır arayınız.” buyurmuş, yüce Rab-bim. Ne diyelim, bir musibet, bin nasihatten evladır. Belki oğul akıllanmıştır. Bir daha da ne yaptığını çöze-medğim, ne olduğunu bilemediğim bu meçhul işlere burnunu sokmaz. Selanik’e varır varmaz da konunun muhteviyatına vakıf oluruz inşallah. Selanik karışıyor demekle neyi kastettin Nizamettin Efendi?

– Hocam, Gavril Paşanın başına gelenleri biliyoruz. Daha dün cereyan etti hadiseler. Hâlâ hafızamızda. Koskoca Osmanlının Filibe Valisi Gavril Paşayı konağında baskın düzenleyerek tehdit etmedi mi Bulgar çeteleri? Sonra da bütün haberleşme vasıtalarına el koyup, etrafla irtibatı kesmemişler miydi? İşte bu kıpırdanmaların devamıdır olanlar.

– Hepsi de; Sırp’ı da Bulgar’ı da Rum’u da Yunan’ı da aynı hayalin peşindeler. Yediğim ekmeğe, içtiğim su gibi biliyorum. Bulgar büyük Bulgaristan peşindedir. Arz ettiğim ve de malumunuz olduğu üzere Osmanlı toprağı Makedonya’da gözleri vardır. Ya Sırlara ne buyrulur? Onlar da, Yunanistan da Makedonya’nın kendilerinin olduğunu savunuyor.

– Hakkıalınız var Hocam. Hepsi çeteci oldu çıktı başımıza. Mıntıkamızda huzursuzluk başladı, barut fıçısı hâline geldi Makedonya. Bulgar; Müslüman köylerini, kasabalarını basıyor, malı mülkü yağmalıyor, ırza geçiyor, halkı katlediyor. Bu paralarla da silah, bomba alıyor.

Yunanistan, Bulgar Prensligi hepsi Osmanlıdan ayrıldı, şimdi kafa tutuyorlar, daha dün ekmeğini yedikleri sofraya nankörlük ediyorlar. Bunların da ayrıldıkları yetmiyormuş gibi...

İçeri giren Damat Muhittin Bey, ikisinin de irkilmesine neden oldu. Neyse ki, konu değişmiş, Balkanların durumu görüşülüyordu.

Hazırlanan sofraya oturdu hepsi. Selami Hoca’nın aklı karışmış, canı sıkkın, iştahı kaçmış olsa da hiç belli etmedi, yemeklerini yediler.

Birkaç gün görmediği, özlediği torunlarıyla oynadı Selami Hoca. Kızı Gülfidan’ın çözmek istediği sorunu ikinci derecede önemli duruma düşmüştü. Abdest almak için çıktığı arka bahçede Gülfidan’la konuştu. Sırmanur’un gittiğini, bu konunun da kendiliğinden kapanmış olduğunu söyledi kızı.

– İnşallah, inşallah yorgan gitmiş, dava bitmiştir!

Münevver Kadın; akli başında, olgun bir hanımefendidir. Ben biraz sonra Damat Beye konuyu açacağım, itiraz edeceğini zannetmiyorum.

– Sevgili pederim sizleri de ta Selanik'ten buraya kadar yordum, üzdüm. Hakkınızı helal ediniz.

– Sıkılma canım yavrum, ne demek üzdüm. Bir daha böyle şeyler söyleme. Bu can bu bedende olduğu müddetçe, uğrunuza canım feda. Bir damla gözyaşınızı, acınızı göstermesin bana Rabbim. Öldükten sonra da sağlığında yaptığım dualar ve ruhum kol kanat gererek muhafaza eder sizleri. Bir göz ağlarken, diğer göz gülmez. Gelip gözdağı vermeseydik, Sırmamur'a çoktan nikah kıyılmıştı. Kol kırılır boyuna yük olur. Bu kadar zahmeti olacak.

– Allah'ım sizleri başımızdan eksik etmesin, hem valideme, hem de size sağlıklar versin diliyorum. Ömrünüze ömür katsın. Sizler geldikten sonra kocamın bana karşı olan tavır ve edası değişti. Mektup yazmadan önceki gün ve geceleri yad etmek istemiyorum. O günlerden daha sıkıntılı ve kasvetli günler yaşayacak mıyım bilmiyorum ama. Allah muhafaza, Rabbim, kimselere hane dağınlığı vermesin. Dertsiz baş, yarasız ağaç olmaz, ama bu dert hiçbir derde benzemiyor. Güneşte kalmayan, gölgenin kıymetini bilmez. Bu sefer güneş bizi çok yaktı. Yaktı da kavurdu. Bundan sonra yaşayacağım her huzur ve saadet dolu dakika için binlerce defa şükredeceğim.

Ertesi sabah, tren bileti almak için evden ayrıldı Selami Hoca. Gara yaklaştığı sırada, çarşıya yakın sokaklardan birinde gördüğü kalabalık dikkatini çekti.

Sarıklı, fesli, cüppeli, şalvarlı, setre pantolonlu, çarıkli, çizmeli her sınıftan ahalinin arasındaki konuşmalara kulak misafiri oldu:

– İstanbul kadısı şu öndeki.

– Yanındaki de muhtesibi.

– Teftişe çıkmışlar, iyi de etmişler. Münasibini yapmışlar. Herhâlde şikayet var, ya da cürm-ü meşhut yaptılar.

– Koyun etini keçiye karıştırmış, keçi diye satmış.

– Üstelik de narhın üzerinden muamele yapmamış.

– Öyleyse falakayı hak etmiş haspam.

– İşte böyle hem de çarşının ortasında, esnaf arkadaşlarının gözü önünde ...

– Aynı manzaraya ben de şahit olmuşum bıldır Manisa’da. Bu da falaka mı? Acem halısı gibi sermişlerdi satıcıyı yere, yer misin, yemez misin? Vurdukça şimşekler çakıyordu kırbaçtan.

– Suçu neymiş ki öylesine okkalıydı falaka?

– Yazın en sıcak günü, ağustosböcekleri cır cır kulaklarımızda... Güneş tepemizde boza pişiriyor. İçimiz yanmış, şöyle, karlı, buzlu bir şerbet içelim dedik çarşıda. Gele gele sulu, ekşi bir vişne suyu geldi önümüze. Bir muhtesip çağırdık. “Hani bunun güllabisi, karanfili, buzu, karı? Sen bu ülkeyi sahipsiz mi sanırsın bre arlanmaz, köpeksiz köy buldun, değeksiz mi gezersin, tez yatırın falakaya.” Bu ne ki, Manisalı’nın yediği falakanın onda biri bu. Gene insaflıymış bu muhtesib.

Kimi; “Bu kadar da dövülmez ki canım!” diyordu.

Kimi; “Yediği az bile, indirin sırtına, hem de okkalıca!” diyordu.

“Eğlence arıyorsan halkın arasına gir, al sana ortayunu, al sana Hacivat, al sana Karagöz, al sana meddah...” dedi Selami Hoca. Konuşulanlar öyle keyiflendirdi ki kendisini, kulağını anlatılanlara çevirmeye devam etti.

– Başında kazanla dolaşan esnafı da Edirne’de gördüm. Eski bakır kullanarak yaptığı kazan kafasında çarşıda dolaştırılıyordu. İkaz edilmesine rağmen, sahtekârlığını devam ettirince, sonunda kazanı kafasına geçirmişler. “Mahkemeye vermeyin, kadıya göndermeyin, sürgün etmeyin.” diye kazanın içinden boğuk sesiyle, bas bas bağırıyordu.

“Ah!” dedi içinden: “Ah, şu falakaya yatırdıkları benim damat olaydı. Eşek sudan gelene kadar bir ıslatılaydı... Lazım geleni yaptık. Ders aldıysa almıştır, gözü korktuysa korkmuştur. Korkmadıysa da belasını bir gün mutlaka bulacaktır. Her gün gezen kırdı, bir gün uğrar kurda. Nasıl olsa Münevver Kadının varlığına ses çıkarmadı ‘Gülfidan’a yardımcı olur, ne iyi etmişsiniz de getirmişsiniz.’ dedi. Evladın birini beladan kurtaralım derken, diğeri belaya düşmüş. Bir an önce bileti alıp gitmeli.” diye düşünerek kalabalıktan uzaklaştı.

Kapı tokmağını çalarken, kuşkulu düşünceler içinde olan Münevver Kadın eve yerleştirildi. “Sen benim ikinci annemsin.” diyerek sarılan Gülfidan’la, çok iyi anlaştılar.

Selami Hoca, Nigar Hanım ve büyük oğul Recai trenle yola çıktılar. Ağabey Recai, belki görünürde

olaylara direkt olarak müdahale etmemiş, karışmamıştı, ama gelen ekibi kalabalık göstermiş, kız kardeşinin yalnız olmadığını hissettirmiş, Damat Beye: “Yanlış bir şeyler yaparsan, balyoz gibi tepene inerim!” demek istemiş ve suçlu tarafa gözdağı vermişti.. Zaten başta babası varken, ona söz de düşmezdi. Sonuçta; işlem tamamlanmış, görev ikmal edilmiş, Selanik’ten gelen üç kişilik ordu, muzaffer bir şekilde ordugaha dönüyordu.

Uzun yolculuklar sırasında, yeni dostlar edinilir, arkadaşlıklar kurulur. Selami Hoca, vagonlardan birinde; oldukça kalabalık olan etrafında kuş uçurtulmayan, kendisine kol kanat gerilen, devlet ricalinden olduğunu tahmin ettiği bir zatla tanıştı. Kendisine yaklaşılması zor olsa da; nurlu yüzü, kemale ermiş tevekkül sahibi insanlara has, etrafa huzur veren dingin yüzü ile bunu başardı. Hem de öylesine başardı ki, sıkı fıkı, kırk yıllık dost gibi oldular. Etrafındaki insanların kol kanat gerdiği, yanına kimseleri yaklaştırmadığı, yaklaştırmak ne kelime, bakmalarına bile izin vermediği bu zat-ı muhterem, Harbiye Mektebi’nin “zadegan” sınıfında eğitim görmüş, yüzbaşı rütbesi ile Osmanlı ordusunda göreve başlamış, babasının Abdülhamit’e olan akrabalığı ve yakınlığı nedeniyle sarayda görev yaptıktan sonra hızla terfi ederek önce Ferik (Paşa) olmuş, Abdülhamit’in yaverliğini yapmış. Daha sonra da Serhafiye (Başajan) olmuştu.

Bu görevini de komutası altındaki polis ve jandarmalarla yürütüyordu. Üst düzeydeki görevine rağmen oldukça genç sayılırdı. Selami Hocaya göre; terfi ba-

samaklarını çiftler çiftler, hatta üçer beşer atladığı oldukça aşikârdı.

Selami Hoca da kendisini tanıttı, görevi nedeniyle Abdülhamit'e olan yakınlığından bahsetti. Saraya; Sultan'ın huzuruna herkesin giremediğini, Selami Hoca girebildiğine göre, güvenilir bir kişi olduğunu anladı Serhafiye Ezel Paşa. Selami Hoca da Paşayı giyaben tanıdığını, ama ilk kez tanışma şerefine nail olduğunu söyledi. Yol boyunca sohbet ve muhabbet koyulaştı, oğul Mahmut'un durumundan bahsetmesinin uygun olup olmayacağını uzun uzun düşündü:

– Bunda da bir hayır vardır, iyi olacak hastanın tabib ayağına gelirmiş, dedi ve Selanik'e apar topar, onun için gittiğinden söz etti.

– Tren Selanik'e vardıktan iki saat sonra oğlunu evinde bil, diyerek kesin söz verdi Paşa. Selami Hoca'nın Selanik'teki adresini aldı, her zaman; böylesine değerli uluların, memleketine hizmet için; Fizan senin, Makedonya, Anadolu benim diye gezen, dolaşan, yüksünmeyen, bunu da büyük bir vazife aşkıyla yapan, zat-ı muhteremlerin hizmetine hazır ve nazır olduğunu söyleyerek, İstanbul'daki kendi adresini de verdi.

Ömrü boyunca kendi işini kendi yapmış, zorunlu olmadıkça kimseden yardım istememişti Hoca. Çünkü insanlar, yaptıkları iyiliğin karşılığını, bugün değilse, yarın mutlaka isterlerdi. Kendisine yapılan kötülüğü, başkalarına yaptığı iyiliği unutan, kamil insanların sayısı parmakla gösterilecek kadar azdı. Mum yakıp arasan zor bulurdun böylelerini.

“Boşboğazlık mı yaptım ben, neden Mahmut'un

nezarete olduğundan bahsettim. Selanik'e varınca nasıl olsa, kendi işimi kendim hâllerdim. Yüreğimin efkarından, ağzımdan kaçırıverdim. Belki de yaptığı iyiliğin diyetini istemez. Zaman ne gösterecek, sabredelim, bekleyelim.”

Sohbet ve muhabbetle geçen yolun uzunluğunu hissetmediler ve tren Selanik'e vardığında vedalaşarak ayrıldılar. Gerçekten de, Selami Hoca eve vardıktan birkaç saat sonra, Mahmut geldi, Selami Hoca hiç bir şey sormadı. Sanki vazifeden, mesaiden geliyormuş gibi davrandı. Mahmut Bey de olanlardan hiç bahsetmedi. Çünkü ne olup bittiğini, bu musibetten ders aldığını, almadıysa yaptıklarını yapmaya zaten devam edeceğini, o yaşa gelmiş bir yetişkine müdahale etmenin anlamsızlığını çok iyi biliyordu. Ama baba yüreği, bazen uzaktan, bazen yakından takip etmeden duramıyor ya dolaylı ya dolaysız müdahale ediyordu yaptıklarına.

Hem böyle düşündüğü için, hem de gerek Mahmut, gerekse Recai, kısaca oğulları Selami Hocanın gözünde daha farklı bir konumda olduğundan sert konuşmak istemiyordu. Kızı Gülfidan'ı değerliydi ama bir Makedonyalının, bir Rumelilinin gözünde erkek evladın yeri başkaydı. Ocağını bacasını tütürecek, soyu devam ettirecek onlardı. Torun Kadir'in erkek oluşuna da bu yüzden çok sevinmiş, doğduğunda bol bol bahşişler, hediyeler dağıtmıştı etrafındakilere. Şu kadar genişlikteki Osmanlı Devleti'nin topraklarını, at üstünde çarpışan, vuruşan, bazen şehid, bazen gazi olan Osmanlı erkekleri kazanmışlardı. Bu toprakları düşmanlardan koruyanlar da onlardı. Hocanın öy-

le düşündüğünü karısı Nigar Hanım, kızı Gülfidan da bilir, çoğu zaman, saygı sınırlarını aşmadan, Gülfidan babasına:

– Sevgili pederim, yerden göğe kadar hakkı aliniz var efendim, ama unutmayınız ki cengaver o erkekleri doğuranlar da, yetiştirenler de kadınlardır. Kadınlar da erkekler kadar değerlidirler ve cemiyette mühim bir yerleri vardır kanaatimce.

Hoca biricik kızına hak verse de, kafasında yer eden, beynine kök salmış erkeğin üstünlüğü düşüncesini aynen muhafaza ederdi, bu söyleşi bir kısır döngü gibi her seferinde tekrarlanırdı.

Büyük oğlu Recai, ikinci oğlu Mahmut, torunu Kadir doğduğunda da bu konudaki düşüncelerinin aynı olduğunu sevinç ve mutlulukla ifade etti:

– Aynı kanaatheyim efendim, soyu erkek evlat sürdürür, bu Rumeli’de de böyledir, Anadolu’da da böyledir; nesiller boyu da böyle kalacaktır, diye kestirip attı.

Her iki oğlunu; devlet dairesine yerleştirmiş, birer kalem efendisi yapmışsa da çocukluklarını, büyürlerken, sık sık çiftliklerine götürmüş, ayaklarının üzen giye zor yetiştiği zamanlardan başlayarak at üstünde durmayı, dizginleri ellerine vererek tek başlarına çiftlik çitleri boyunca atla gezinmeyi öğretmişti. Onlar sırtları dimdik, dizginler ellerinde ayaklarıyla atın karnına “deh!” deyip vurduka göğsü kabarır, daha bir şişer:

– İşte böyle olur Makedonya kızanları, Rumeli beyleri, İşte böyle olur bu toprakların sahipleri, yürü bire oğlum, koş aslanım, daha hızlı daha hızlı, der onları da galeyana getirirdi.

Ara sıra at hızlanır da sırtından düşerlerse:

– Cenk bu, düşmek de var, kalkmak da, erkek adam ağlamaz, kalk bakalım, der, canı yandığı kolu, bacağı sıyrıldığı birkaç gün önce kanayan yerin daha ka-
buğu düşmeden tekrar kanadığı için ağlamak isteyen çocuklarının, göz pınarlarındaki yaşları olduğu yerde bıraktırır, akmalarına izin vermez, onlar da orada bil-
lurlaşıp kalırlardı.

Sadece atla değil, silahla da tanıştırmıştı oğullarını. Küçük yaşlarında tetiğe dokundurtmuştu ellerini. Babasından kalan tüfekte de, kendi tabancasıyla da defalarca havaya, kullanmadıkları ahırın kapısına, asma kütüklerine ateş ettirmişti.

Tetiğin ağırlığı ve sertliğine direndiği hâlde yenik düşen o küçükçük parmakların üstüne basarak yardım etmişti:

– Zordur hedefi vurmak zordur, güç ister, kuvvet ister. Bak gördün mü bugün kahvaltıda iki bardak süt içmediğin, iki yumurta yemediğin için tetiği çekemedin. Yarın daha çok yemelisin, Osmanlının, Rume-
li'nin erkekleri güçlü olmalı, derdi.

Kesinlikle değişmeyecek olan düşünceleri bunlardı. Ama artık keyfi kaçmıştı. Behiye Gelinin doğurduğu ikinci erkek torun bile Selami Hocanın kaybolan eski neşesini yerine getiremedi.

Balkanlar'da başlayan, haksız eziyet ve zulüm kıpır-
tıkları, Hocanın canını sıktığı için, Mazlum adını ver-
di bu torununa. Babası Mahmut'a kızdığından, torun Mazlum da dolaylı olarak cezalandırılıyordu sanki. Oysa Paşa Dayılarının evinde görüp imrendiği kala-

balık aile tablosunu yavaş yavaş oluşturmaya başlamışlar, konağın içinde altı kişilik bir aile olmuşlardı. Ama hiçbiri gözünde yoktu, Mahmut canını çok sık-mıştı çünkü.

Güzelin başından çile eksik olmaz.

Damat Muhittin Beyin, kayınpederi Selami Hocaya verdiği sözün üzerinden birkaç yıl geçmiş, o, bu süre zarfında uslu durarak verdiği sözü tutmuş, eviyle, ikinci eşi için açtığı ev arasında mekik dokumuş, onun dışında başka yaramazlık yapmamıştı. Bu kadar uslu durmak da yeterdi. Hem belki, belki de şeytanın kafasını kurcaladığı, içini kemirdiği gibi, aklının bir köşesinde kalan Sırmanur'u bulabilir ve bir üçüncü evi de, ona açabilirdi.

Geçen yıllar zarfında geliri de oldukça artmış, karısının, kaynağını bir türlü kestiremediği dünyalıklarının sayısı fazlaşmış, Sultanahmet'teki konaktan Beylerbeyi'ndeki yalıya taşınmışlardı. Bir üçüncü evi açmak maddi bakımdan kendisini hiç sarsmayacaktı.

İşinin gücünün olmadığı, avarelik düşündüğü bir gün, Sırmanur'u aldığı mahalleye gitti; satıcı kadına Sırmanur'un yerini bilip bilmediğini sordu. O da; olayların teferruatından haberi olmadığını, ama şu anda Humbaracı yokuşunda Arap Rıza namında bir belalının yanında olduğunu söyledi. Çoktandır merak ettiği, kafasını kurcalayan konunun ön bilgisine sahip olmuştu, ama

esas mesele belaya bulaşmadan, çirkefi üzerine sıçratmadan bu işi hâletmekti. Gecenin kapkara örtüsünü çekmeye hazırlandığı saatlerde; Zaptiye Nezareti'ndeki arkadaşlarından temin ettiği yedi sekiz görevliyle, arnavut kaldırımlı sokaklardan geçerek, Humbaracı Yokuşu'nda, daha önceden tespit ettiği bir evin önünde durdular. Arkadaşları, görevliler önde, Damat Muhittin Bey arkada kapının tokmağına vurdular.

Uzun süre cevap gelmeyen evden, ayrılacakları, kimsenin olmadığına hükmettikleri anda cılız bir kadının sesi işittiler. Evin erkeğinin olmadığını, kapıyı açamayacağını söyleyen kadına, kim olduklarını, kendisini kurtarmak için geldiklerini açıkladılar.

Neden sonra açılan kapıdan içeri girenler, işlerini sağlama almak için, evin her tarafını, alt kattan başlamak üzere aramaya başladılar. Üçü aşağıya daldı, beşi gıcırdayan tahta merdivenlerden yukarıya üst kata çıktılar. Az sonra da elleri boş döndüler.

Kapıyı açan kadın, yüzünü gizlemek için yaşmağını çekiştirse de, Damat Muhittin Bey: "Bu Sırmanur'un ta kendisi. Aradan geçen yıllar zarfında daha da güzelleşmiş." diye geçirdi içinden.

Sırmanur da tanıdı efendisini, hatırladı. Hiç unutmamıştı ki, aradan birkaç yıl geçmişti şunun şurasında.

– Sırmanur burada ne arıyorsun, ne işin var, diye sordu Damat Bey.

Sırmanur önce gizlemek istedi adını, sıkı sıkı tembihliydi çünkü. Gerçek adını kullanmıyordu.

– Benim adım Eda efendim, dese de inandıramadı.

Pek inandırmak da istemiyordu aslında, Bu beladan kurtulmak istiyordu artık.

Fazla nazlanmadı, her şeyi bir bir anlattı. Kaçtıktan sonra gittiği arzuhâlcideki kabadayılardan peşine takıldığını, apar topar bindiği faytondan, Karabaş mahallesinde indiğinde, kabadayılar tarafından, yaka paça başka bir arabaya bindirilip Arap Rıza'nın evine getirildiğini, o gün, bu gündür bu belalıyla olduğunu, mutluluktan nasibini alamamış bu gencecik kadın, gözyaşlarıyla anlattı.

– Ben burada kalmak istemiyorum. Ben evimin kadını olmak, nikahlı kocamla çocuklarımı büyütme istiyorum, dedi.

– Ben seni alıp götüreceğim, hem de başımın tacı yapacağım Sırmanur. Bir kadının yüreği sırlarla dolu bir okyanustur. Senin okyanusunda da şimdiye kadar çok fırtınalar oldu, derinliklerinde neler gizlendi tahmin edebiliyorum. Gelir misin benimle şimdi, hemen, dediye de Damat Muhittin Bey, ikna olmadı Sırmanur.

Arap Rıza'dan korktu, kabadayısının İstanbul'un neresinde olursa olsun onu bulacağından, dünyayı başına yıkacağından korktu.

– Ben hepsini hâllederim, Arap Rıza'yı Rıza olduğuna pişman ederim, geldiği yere Arabistan'a postalarını onu. Telli duvaklı gelin edeceğim seni.

– Siz nasıl münasip görürseniz efendim, beni eş olarak kabul buyurmanız, bendeniz için şereflerin en büyüğüdür. Bu kararı verdiğiniz dakikadan itibaren ayağınızın tozu olmaya razıyım efendim.

– Haydi örtün, giyin, şimdi gidiyoruz.

– Garip zavallı kuşuna bu sefer güçlü kanatlar mı verdin Allah'ım! Çektiğim sıkıntılar, yaşadığım üzüntüler, korkularım son mu bulacak, inanmıyorum. Geçen sefer uçmak isterken yuvadan düşmüş, kedilere yem olmuşum. Ben de bu biçare kız, insan yerine konulacak mıyım? Herhâlde rüya değil bu yaşadıklarım, demek ki, her gecenin bir sabahı varmış. Yeter ki sabretmesini bilmeli. Bu sefer cesaret göstereceğim, cesur insanın ruhunu hiçbir şey yıkamaz biliyorum, sonsuz olmak için cesur olmak lazımdır ve ben kararımı vereceğim.

Damat Bey; farkında olmadan, yüksek sesle mırıldanan Sırmanur'u, sessizce dinledi.

Bütün bu konuşmalar yapılırken; zaptiyeler, yarı sarhoş bir vaziyette eve gelen Arap Rıza'yı kısıkrak yakaladılar, gözdağı vererek, Sırmanur'un peşini bırakmasını, bir daha aramamasını, arayacak olursa İstanbul'da barındırılmayacağını söylediler kendisine.

Bu isteğin, hatta emrin yukarı, hatırı sayılır mevkiilerden geldiğini düşünen Rıza, önceden işlediği suçlar açığa çıkar, hapse düşer de çıkamam endişesiyle sindi, gık bile diyemedi. Bir daha da Sırmanur'un rüyasına bile girmesine izin vermeyecek kadar korktu. Çünkü korku dağları bekliyordu. Ölümü görmüştü, hastalığa razı oldu. Gelenler evi boşaltıp gittiler, o da, başka Sırmanurlar bulurum sevdasıyla, olduğu yerde sızdı kaldı.

Dert var gelir geçer, dert var deler geçer.

Bütün bu olanlardan sonra, zavallı, biçare eş Gülfidan; ne yapmak, nasıl davranmak gerektiğini bilemedi, çaresizdi. Derman bulsa bile bir anlam ifade etmiyordu. Karşı taraf kendi çaresini, kendi ilacını kendisi bulmuştu. Başkasından, hele hele uğruna defalarca Selanik'e gittiği, yana yakıla evlenmek için, sayısız araçlar koyduğu ilk eşi, ilk göz ağrısı Gülfidan'dan akıl almaya, derman dilemeye niyetli değildi. Başı havalarda, gönlü yabancı diyarlarda, daldan dala konuyordu. Bu da, görünürde konuştuğu üçüncü dal, aşık olduğu üçüncü güldü.

“Yine valideme, pederime haber mi uçurayım, haber versem faidesini görür müyüm bilemem? Geçen sefer yapılan tembihler, verilen gözdağları işe yaradı, birkaç yıl uzak durdu haramdan, ben de rahat ettim ama bu sefer... Artık yüz göz oldu, bir faidesi olacağını zannetmiyorum. Boyu kadar oğulları, kızı var, onlardan utanmıyorsa, başka kimlerden utanabilir ki... Olanları sineye çekmekten gayrısı yalan... Keşke Selanik'te kalsaydım, fakir bir çobanla izdivaç yapsaydım da benim olsaydı. Sayısını bilmediğim kadar konak, yalı, pa-

ra, altın sahibi bir uçkuru gevşekle izdivaç yapacağıma, sıgırtmacın olsaydım. Erim er olsaydı da, mekânım çalı dibi olsaydı. Önceleri her şey yolundaydı, ne güzel gidiyordu. Ben her şeyi Allah'ıma havale ediyorum. İnanıyorum ki, her Firavun'un bir Musa'sı vardır.”

Çocuklarına belli etmeden; kâh içine, kâh yanaklarından süzülerek dışına akan gözyaşları... Her ne kadar “iş i gidişatına bırakmaktan başka çare yok” dediyse de kendince, içini, kafasını kemiren üzüntü ve düşünceler sonunda, yine yatağa düştü. Münevver Kadın can yoldaşı ve sırdaşı olsa da.

Kayınpederinin getirdiği doktorlar bir türlü iyileştiremediler, günden güne daha kötüye gitti sağlığı, zayıfladı.

Münevver Kadın, hanımı Gülfidan'ın durumunu beğenmedi ve ailesine haber vermeleri için ikna etti onu.

Artık ortayaşı aşmış olmalarına rağmen, Selami Hoca ve Nigar Hanım tekrar İstanbul'a geldiler. Gülfidan'ın, yataklara düşmüş, yemekten içmekten kesilmiş olduğunu görünce çok üzüldüler. Alıp Selanik'e götürmeyi düşündüler ama gidecek takati yoktu, bitmişti sanki. Hem çocukların da okulları vardı.

– İstanbul'daki en iyi tabibi getireceğim kızıma, eskisinden daha sağlıklı yapacağım, dedi Selami Hoca. Hem de dediğini yaptı, geldiğinin ertesi günü sordu, soruşturdu, araştırdı. 35-40 yaşlarında bir mütehasıs tabib getirdi eve. Tabip oturmakta bile güçlük çeken Gülfidan'ı, ellerinden tutarak oturttu, bir güzel muayene etti, ciğerlerini dinledi.

Ellerinden tutan tabibi, bir cankurtaran, yakın bir dost, ya da bir sevgili gibi algıladı, yüreğinde sıcak kıpırdanmalar hissetti Gülfidan ama bir gece, yine babalarının evde bulunmadığı bir gece, çocuklarına anlattığı bir kıssadan hisseyi hatırladı. Şöyleydi, öğüt veren hikâyecik:

“Su, ateş ve namusa: ‘Sizleri kaybettiğimiz zaman nerede buluruz?’ diye sormuşlar.

Su: ‘Beni kaybederseniz, derede, akarsuyun başında bulabilirsiniz.’ demiş.

Ateş: ‘Beni kaybederseniz, alevlerin çıktığı, isin, dumanın olduğu yerde bulursunuz.’ demiş.

Namus: ‘Beni kaybederseniz, bir defa elinizden kaçırırsanız, bir daha kesinlikle bulamazsınız.’ demiş.”

“Ben çocuklarıma böyle nasihatler verirken, sahip olduğum namusumun, bir daha geri gelmemek üzere uçup gitmesine izin veremem. İncinmiş, gücenmiş yüreğim, yalnız kalan boş kalbim, sen sus, her şeye rağmen haklı olsan da sana söz hakkı vermiyorum. Sen hakkını bir defaya mahsus olmak üzere kullandın, yerinde otur, isyan etme!”

Verilen ilaçları bir müddet kullandı. Ancak, eve seyrekle uğrayan eşi, muayene etmek için ellerinden tutup yatağına oturtmaya çalışan doktora meyleden gönlü, kısaca, biçarenin, muallakta kalan düşünce ve duyguları çok canını sıktı. Selami Hoca'nın:

“Benim bir tane gülümü vakitsiz solduran, yaptığım ihtarlara kulağını tıkayan bir damadın yanında kızımı daha fazla tutamam, yarından tezi yok boşanacak-

sınız!” demesi üzerine, Gülfidan da kararını verdi, iyice bozulan sağlığı, yıpranan sınırları de bu kararın verilmesini abuklaştırdı ve kısa zamanda kocasından boşandı.

“Seni, bir müddet İstanbul'dan uzaklaştıralım, çocukları, Münevver Kadına ve kayınvalidenlere emanet edelim. Mekân değişikliğinde fayda vardır.” diyen anne ve babasını dinledi. En küçük kızını yanına aldı, iki oğlunu, evi büyük bir beceriyle çekip eviren Münevver Kadına emanet etti, anne ve babasıyla birlikte Selanik'e gittiler.

Cevahir kadrini cevherfuruşan olmayan bilmez.

Bahçe kapısının çingırağını tıngırdattılar, sonra da tokmağını vurdular. Cevap alamayınca hafif aralık olan kapıdan, önce adamları girdi, ardından da Serhafiye Ezel Paşa. Bahçedeki tahta divana uzanmış, öğle yemeğinden sonra şekerleme yapan, güzellik uykusuna yatan Gülfidan'ın az ilerisindeki sesler, uyanmasına yetti.

Tahta divanın etrafındaki cibinliğin tülünü: “Neler oluyor?” diyerek araladığında bir yabancıyla karşılaştı. Dik yakalı üniformasının omuzlarına apoletleri yerleştirilmiş, ceketinin sol yarısı tamamen madalya ve nişanlarıyla işgal edilmiş, kendinden emin, vakur bir hâli olan bir yabancıydı bu.

Gülfidan'ın da, başındaki yaşmağı sırtına kaymıştı. Hemen toparlandı Gülfidan, cibinliğin tülünü çekti. Alelacele başına, yaşmağına uzandı elleri, korktu, şaşırıldı. Bahçe kapısından, hem de habersiz, destursuz, kimse giremezdi haneye. Çünkü hanenin bir mahremiyeti vardı.

“Baskın mı var, bu haddini bilmezler, bu cüretkârlar kimler, olabilirlerdi ki?” Gülfidan'ı görür görmez Serhafiye:

– Namahrem var, çıkın dışarı, diye adamlarını geri çevirdi.

Bahçedeki gürültüleri işiten Selami Hoca, aşağıya indi. Birkaç yıl önce Selanik'e gelirken trende tanıştıkları Serhafiye'yi hemen hatırladı. Selamsız sabahsız bahçeye dalmalarına kızdı kızmasına da ses çıkaramadı. İçeri buyur etti, ağırladı, ikramlarda bulundu.

Serhafiye Ezel Paşa, kereste işleri nedeniyle Selanik'te olduğunu, yarın döneceğini, gelmişken, Selami Hocayı da ziyaret ederek, elini öpmek, hayır duasını almak istediğini bildirdi.

Oğul Mahmut'un yine saklı, gizli, padişah efendimizin aleyhine çalışmalara katılıp katılmadığını, imalı da olsa sordu. Paris'te, Selanik'te bu tür gizli faaliyetlerin arttığından bahsetti. Amma hafiye teşkilatının çok güçlü olduğunu, bunlara aman vermeyeceğini, Selami Hocanın ağzının sıkılığını bildiğinden, ondan laf çıkmayacağına şüphesi olmadığından, gönül huzuruyla söz etti.

Biraz uzunca oturdu Hocalar'da. Yine uğrayacağını söyleyerek; destursuz girdiği evden desturla ayrıldı.

Selanik'e her gelişinde, bir önceki gelişinden daha az itibar gördüğünü hissediyordu Ezel Paşa. Selanik eski Selanik olmaktan çıkmıştı. Görünürde aşıkâr olan bir şey yoktu. Ama biraz düşünen, irdeleyen, kafasını yoran, dikkat eden bir insanın farkına varacağı çok şeyler gizliydi bu değişiklikte. Selanik bir şeylere gebeydi.

Mustafa Kemal'in Şam'da kurduğu “Vatan” cemiyetinin Selanik'teki şubesi “Vatan ve Hürriyet”i bugün yarın temelleri atılacak “Osmanlı Hürriyet Ce-

miyeti”ni, Ziya Gökalp’ın düşüncelerini, Paris’teki “Yeni Osmanlılar Cemiyeti”ni kısacası hepsini bir bir jurnalledi Saray’a. Namık Kemal’in “Vatan yahut Silistre” oyunu sahnelendiği zaman, galeyana gelen halkın tutumunu, Namık Kemal’in çıkardığı “İbret” gazetesine kadar yürüyüş yapan “Kemal’i isteriz, Kemal’imizi isteriz!” sloganlarını, hepsini, hepsini de daha önceleri gerekli yerlere yetiştirmişti.

Bu ihbarları için de Saray’dan, daha çok para, daha çok para istemişti, “İstihbarat için daha çok para lazımdır!” diyerek...

Kocasının, kendisinden sonra iki ayrı kadına ni-kah kıyması, özgüvenini iyice sarsmıştı Gülfidan’ın: “Acaba çirkin miyim?”, “Bende bulamadıklarını on-larda mı buldu?”, “Benim eksikim mi var?” soruları ve kuşkuları, kafasını allak bullak etmişti.

Gülfidan; Paşayla göz göze geldiği günden son-ra kendisine daha çok dikkat eder oldu. Selami Ho-ca ve annesi Nigar Hanım, belki açılır, içinin sıkıntısı, yüreğinin yarası geçer, yangını hafifler düşüncesiyle Gülfidan’ı Selanik’in en ünlü mağazalarına alışveri-şe götürdüler. Liman Caddesindeki, Madam Anter’in dükkânından aldığı dört köşe yakalı, kloş etekli, kol uçları ve yaka kenarları Fransız danteliyle süslenmiş entarisini çok beğendi.

– Madam Anter, başka entariler de istiyorum. En güzel, en ihtişamlı, en göz alıcı modellerinizi benim için çıkarınız lütfen. Bir kadın ne kadar güzel olabi-irse, beni o kadar güzelleştiriniz lütfen. Size çok ama

çok ihtiyacım var. Sizin inşa edici ellerinize, her zamankinden çok muhtacım.

Yıllardır kadın müşterileri olan, onlara hizmet eden, o nedenle de kadın hâlet-i ruhiyesinin denklemini şıp diye çözüveren Madam Anter, bu hanımefendinin yaralı, hem de gönülden yaralı olduğunu anlayıverdi.

“Bu gönül, çok ağır bir darbe yemiş. Hem de paramparça olmuş bu darbenin tesiriyle. Tamir edecek, parçalarını yapıştırarak bir el arıyor kendi fikrimce. Hiç şüphem yok, adımın Anter olduğundan nasıl eminsem, ondan da o kadar eminim. Kuzum sat satabildiğin kadar, gün bu gündür.” dedi içinden.

Gerçekten de aklından geçenler gibi oldu her şey. Süt mavisi tafta elbiseden başka, daha üç tane sattı Gülfidan'a. Hepsi Avrupai, hepsi modern çizgiler taşıyordu. Bir tanesi saf Çin ipeği kumaştan yapılmıştı. Kıyafetlerden birini, yakın akrabaları Ümmügülsüm'ün kına gecesinde giyerim düşüncesiyle aldı, Osmanlı modasının çizgilerini taşıyordu: Ayak bilekleri ve cepkeninin kenarları sırmayla işlenmiş, altın rengi sutaşları geçirilmiş, mor kadifeden cepkenli şalvar.

Düğününde takılan, beş sıralı hakiki incileri, her doğumundan sonra kocasının hediyesi beşibiryerdeleri ve onun etrafında dizili sarı liralı gerdanlığı vardı ama onlardan hem bıkmıştı, hem de bıkmısından ziyade boşandığı kocasına kızgın olduğu için takmak istemiyordu. O yüzden Selanik'e gelirken yanına aldığı bol miktardaki parasıyla yeni mücevherler almak istedi.

Damat Muhittin Bey; boşanmalarından önce suçunu, yaptığı hataları örtbas etmek için, bonkörleşmiş,

adeta sus payı olarak Gülfidan'a bol miktarda para vermeye başlamış, hiçbir zaman da hesabını sormamıştı. Gülfidan da harcadığını harcamış, geri kalanını da iade etmemiş, gelecek kötü günlerimde imdadıma yetişir, dar günümde cankurtaranım olur diye biriktirmişti.

İşte o paralarıyla; Madam Anter'in: “Kardeşimin dükkânıdır, güvenerek alabilirsiniz, hilesi hurdası olmaz, ben garantisiyim, kefiliyim.” dediği mücevherciden, cennet yeşili; pırıl pırıl parlayan, bir bakanın bir daha bir daha görmek istediği, hayranlık dolu bakışlarını üzerinden ayıramadığı zümrüt bir gerdanlık, küpeler ve yüzük aldı.

Anne ve babasının düşündüğü gibi, morali biraz düzeldi, içinin sıkıntısı, yüreğinin yangını hafifler gibi oldu.

“Başka kadınları tercih eden, benim evime on beş günde bir uğrayan, üzüntüsünden hasta olduğum hâlde, beni kaale bile almayan, validemin ve pederin arkasına takıp, bana adeta, 'geldiğin yere dön, git, artık ben seni istemiyorum' dercesine başından atıveren, bir erkek için ben hâlâ kendimi niçin harap ediyorum. Eğer hakikaten kıymet verseydi, boşanmayalım ben sana bakarım, İstanbul'da kal, der, benim buraya gelmeme müsaade etmezdi. Kangren olmuş bir yarayı iyileştirmeye çalışmaktansa kesip atmak en münasibi oldu kanaatimce.”

Hem elbiseleri prova ediyor, hem bunları geçiriyordu aklından.

Akşamın alaca karanlığı çökmüş, deniz tarafından da ılık ılık rüzgâr esmeye başlamış, insanın içini ür-

perten, akşam serinliği çıkmıştı. Alışverişten sonra, ellerinde paketlerle Selami Hoca önde, Nigar Hanım ve Gülfidan arkada; Rum, Sırp, Bulgar, Türk bir sürü Selanikli'nin, kiminin alışveriş için dolaştığı, kiminin tur attığı caddelerden geçerek atlı tramvaya bindiler.

Evlerinin yakınındaki istasyonda indiklerinde; Gülfidan'ın başı önde, zihninin içi karmakarışık, feracesinin eteklerine dolanan ayakları, günden güne eriyen gövdesini tartmakta zorlanarak yürüyordu. Bir hayalet gibi dolaşan bedeninin aksine zihni daha diri ydi, ama o da tam netlik kazanmamış, yağmurunu dökmemiş bulutlar gibi, simsiyah ve bulanıktı, şeffaf ve açık değildi.

“Belki bir gün, karşıma, bunları takarak, giyerek, süsleneceğim, beni görmesini isteyeceğim bir erkek çıkabilir. Belki de ayrıldığım kocam, çocuklarımın babası pişman olur, bana tekrar nikah kıyar, kimbilir.”

Bu ikinci varsayımın çok uzak bir ihtimal olduğunu, kendisi çok iyi biliyordu. Onun zihninden ve gönlünden geçen birinci ihtimaldi. “Ben nasıl bir hezeyanın içindeyim. Bana hakikatları göster ve kararlı olmamı sağla Allah'ım!” diyerek, ellerini göğe açıp yüzüne sürdü, bu duygu fırtınasının bir an önce dinmesini dileyerek, kanı, canı çekilmiş gül pembe dudaklarını belli belirsiz kımıldattı ve içinden bir dua mırıldandı.

İnsanların omuz omuza yürüdüğü caddeler çok kalabalık olduğundan, önde yürüyen Selami Hocayı kaybetmemek için, Nigar Hanımın da, Gülfidan'ın da gözleri Selami Hocadaydı. Bir ara Hocanın durduğunu, biriyle konuştuğunu fark ettiler. Babasının konuştuğu kişiye görünmemek için Gülfidan da annesi

de hafif yan döndüler. Yan dönmesine rağmen Gülfidan, Paşayı tanımıştı. Sırtını, omurlarını dikleştirdi.

Selami Hocayla konuşan Paşa da Gülfidan'ı gördü ve gözlerini tekrar, aceleyle Hocaya çevirdi.

Ayaküstü kısa konuşmalarından sonra Selami Hocadan ayrılan Paşa, özellikle gelmişti bu kez Selanik'e. Selami Hocanın bekar kızı var mı, yok mu öğrenmek fikri, içini yemiş bitirmişti. Doğrudan bunu Selami Hocaya da soramıyor, nasıl yapсам da öğrensem diye kara kara düşünüyordu.

“Öğrensem öğrensem, açık açık konuşarak Mahmut Beyden öğrenirim.” dedi. Mesai saatinin bitmesine, evkaf dairesinin kapanmasına az bir zaman kaldığı için, hemen bir arabaya atlayarak oraya gitti. Evkaf müdürü Nazım Bey yakın arkadaşıydı, hem onunla hem de Mahmut Beyle görüştü. Nazım Beyin odasında çok az oturdu. Nazım Beyin akşam yemeği teklifini; görülecek çok işi olduğunu bahane ederek, hakkının baki kalması ricasıyla, bir dahaki sefere erteletti.

Alt kata Mahmut Bey ve diğer memurların bulunduğu odaya indiğinde, herkes evlerine gitmek için hazırlanıyordu, mesai saati bitmek üzereydi.

Mahmut Bey, Ezel Paşayı görür görmez irkildi, nezaretteki günleri geldi aklına. Bir iki saniye içinde hemen, hiçbir şey olmamış gibi toparlanarak, heyecanını gizlemeye çalıştı. Paşayı görmekten duyduğu mutluluğu dile getirdi.

– Biraz önce pederiniz, valideniz ve zevcenizle karşılaştım Liman Caddesi'nde, dedi Paşa.

Paşanın Liman Caddesinde gördüğü, hanımı ola-

mazdı. Hanımı Behiye üçüncü çocuğuna hamile olduğu için şiddetli aşermeleri başlamış, annesinde daha rahat eder düşüncesiyle, Mahmut Bey onu oğulları; Kadir ve Mazlum'la birlikte Selanik'e yakın bir kasabada oturan kayınvalidesine götürüp bırakmıştı. Hafta sonları da yanlarına uğruyor, bir ihtiyaçları olup olmadığını soruyor, oğulları; Kadir ve Mazlum'u sevip okşuyor, tekrar Selanik'e dönüyordu. Hem ablası Gülfidan da onlardaydı. Aynı evin içinde iki bakıma muhtaç kadın... Annesinin ablası ile ilgilenmesi daha kolay olsun diye, gelinin kendi annesine gitmesi uygun bulunmuştu. Bu yüzden Mahmut Bey de öyle yaptı, eşini annesine götürdü.

Mahmut Bey:

– Zevcem değil o benim büyüğüm hemşirem, Gülfidan Hanımefendidir. İstanbul'dan misafir geldiler efendim, diyerek, Paşanın duymak istediği cevabı vermiş, on beş gündür merak ve endişeden alev alev yanan yüreğine bir nebze de olsa su serpmiştir.

Gördüğü güzelin Mahmut Beyin hanımı olmaması, Paşayı biraz rahatlattı.. Bu sefer de evli olması kuşkusuz zihnini kurcaladı. “Belki evli değildir!” diye geçirdi içinden...

Sonradan hatırladı. İlk karşılaştıkları tren yolculuğu sırasında, Selami Hocanın İstanbul'daki, kızı, damadı ve torunlarının ziyaretinden döndüğünü söylediğini...

Ezel Paşanın bütün umutları tükenmişti. Heyecanını içine gömmekten başka çaresi yoktu. O da öyle yaptı. İstanbul'a döndü.

Damat Muhittin Bey, çocuklarını görmek için beş on günlüğüne Selanik'e gitmek istedi. Bunun için maiyetinde çalıştığı Ezel Paşadan izin alması gerekiyordu. Ezel Paşa, Selanik'e kime, niçin gideceğini ayrıntılarıyla sorduğunda her şey anlaşılmıştı.

“Mesele vuzuh bulmuştu.” Paşanın deyimiyle.

“Ayıkla pirincin taşını şimdi, yürek öyle kavrulunmaz, böyle kavrulur. Bundan öte Marmara çırası gibi yan da söndürenini ara”

Yeni yeni kendine gelen, toparlanmaya başlayan kızının tekrar ruhsal bir çöküntüye girdiğini fark eden Selami Hoca, bir gün Nigar Hanımla ikisini, iç huzuruna kavuşur umuduyla Selanik Mevlevihanesi'ne götürdü.

– Niçin bu kadar suskunsun Gülfidan'ım, diyen annesine:

– Benim dilim çakar almaz tüfek gibi valideciğim. Gönlümde sıralıdır fişeklikler, dopdolu da bir türlü dilimden dökülemez inciler. Dilim susar da köyün dilsiz delisi gibi, gönlüm coşar, gönlüm susar da bazen dilim coşar. Her ikisi de aynı telden çaldılar mı deymeyin keyiflerine. Teraneyi tutturmuş fasıl heyeti gibi tat verirler etrafa. Ne çekersem gönlümün elinden çekerim ya. Kâh yerin kat be kat altına iner de daracık merdivenlerinden, dört duvarlı çilehanesine kapanır, kapıyı da sürmeler içeriden. Kâh Hacı Bektaş-ı Veli olur, kâh Mevlana olur da oturur postunun üstüne. Ya da kör kuyulardan çıkar, Mısır'a sultan olur Yusuf misali, kadınlara güzelliğini kıskandırtan. En sonunda da yedi kat göğün üstüne çıkmaya niyetlenir.

Kızının söylediklerini dinledi, ama ne demek istediğini anlayamadı. Gittikleri Mevlevihane'nin, kadınlara ayrılan bölümündeki tahta kafeslerin arkasından, büyük bir huşu içinde, kulaklarına gelen ney ve kudüm sesleri sağanak yağmurun iri damlaları gibi içlerini yıkadı. Semazenlerin belli bir ahenk ve ritimle dönüşleri annesine de kendisine de muhtaç oldukları ruh dinginliğini kazandırdı.

Defalarca geldikleri Mevlevihane, şifa haneleri oldu adeta. Mevlana'nın:

“Dinle neyden kim hikâyet etmede

Ayrılıklardan şikâyet etmede” beytini, dilinden düşürmez oldu Gülfidan.

Mevlana'nın sözünü ettiği bu ayrılığı; kâh yaratan-dan ayrı kalışına, kâh Ezel Paşadan ayrı kalışına, kâh da son gelişinden sonra umudunu tamamen kestiği kocasından ayrı kalışına yorumladı. Yanaklarına yaş indirmekten yoruldu göz pınarları. Diline pelesenk ettiği bu dizeleri mırıldandıkça hüznünlendi, hüznünlendikçe de mırıldandı.

Yine Mevlana'nın:

“Manevi ilim üç şeyle öğrenilir: “Zikreden bir dil, şükreden bir kalp ve sabreden bir ten!” sözü de zihnini kurcalıyordu.

– Çok şükür, dilim zikrediyor, kalbim şükrediyor, ama ya tenim?

Gülfidan mevlevihanede bir an evvel İstanbul'a dönmeye karar verdi. Bu kararından sonra, günlerdir oturmadığı sofraya oturur oldu, kendisini ölüme terk

etmek istediğinden, içmediği, kullanmadığı ilaçlarına, bir an önce iyileşmek, eski sağlığına ve diriliğine kavuşmak arzusuyla, dört elle, can kurtaran simidi umuduyla yapıştı. Behiye Gelinin akşama sabaha doğuracak olması bu dönüşünü geciktirdi biraz.

Selami Hocanın üçüncü torunu Hafize'yi doğurdu Behiye Gelin. Mahmut Beyden olan, bu üçüncü torunu kızdı. Selami Hocanın:

“Dünyanın tadı göz, aşın tadı tuz, evin tadı kız!” dediği, sevimli, tatlı bir bebek olan Hafize'yi doğurdu gelini. Yarı kırkında okutturulan mevlitten birkaç gün sonra Gülfidan İstanbul'a gitti. Geldiği gibi trenle değil, bu kez yolculuğunu Destuni Kumpanyası'nın Vespence vapuruyla yaptı. Deniz yolculuğu belki sınırlarımızı teskin eder düşüncesiyle...

İstanbul'a dönünce, Damat Muhittin Bey'in; hem oturdukları yalıtı, hem de Sultanahmet'teki konağı kendisine verdiğini öğrendi Gülfidan, ayrıca çocukların bakımı ve eğitimleri için de yüklüce para...

Gülfidan'ın Muhittin Beyden boşanmış olduğunu haber alan Ezel Paşa, kendisiyle evlenmesi için araçlar gönderdi. Hatırı sayılır paşaların hanımları birbiri ardınca gittiler, geldiler yalya.

Erkeklerle güveni kalmayan Gülfidan artık çok korkuyordu. O nedenle bir kış kafasını dinlemek istediğini, cevap veremeyeceğini, biraz kendisine gelmek istediğini, henüz çok erken olduğunu, bu yüzden de bağışlanmasını rica ettiğini söyledi.

Astarın yüz olmayacağını, üveyin de öz olmayacağını bildiğinden, Paşa, çocuklarının gerçek babaları gibi olamazdı. Onun için bazı endişeleri vardı haklı olarak, hoş gerçek babalarından da bir hayır görmemişti çocuklar.

Çocukken, erkek kardeşlerine ata binmeyi öğreten babasının: “Atınızın, silahınızın, avradınızın kıymetini bilin!” sözünün o zamanlar ne anlam ifade ettiğini, küçücük zihniyle kavrayamamıştı. Aradan geçen yıllar ve yaşadığı olumsuzluklar bu sözün doğruluğunu kanıtlamıştı. Gül gibi avradının kıymetini bilmeyen Muhittin Bey, Gülfidan'ı kaybetmişti.

Yaz mevsiminin sonlarına doğru babası ve ağabeylerinin de rızalarıyla; paşanın bin bir dil dökmelerine dayanamayarak, Gülfidan da istediği için Paşayla nikahları kıyıldı.

Vaktiyle aynı yakarış ve dil dökmeleri Muhittin Bey de yaptığı için aile:

“İnşallah, bu sefer yanılmayız, Paşa bizi üzmez umut ediyoruz!” dileklerinde bulundular.

Hem üvey baba, hem de başka bir eve taşınma değişikliği çocukları iki kez yıkacak, sarsacak endişesinde olan Gülfidan, evlendikten sonra yalıdan taşınmadı, Paşa yalıya iç güveyisi geldi.

Utan utanmazdan, kork korkmazdan.

Komitacılar Makedonya’da terör estirmeye başlamışlardı. Müslüman, Hıristiyan ayırt etmeden, menfaatlerine ters davrananları, önlerine gelenleri öldürüyorlardı.

İş dönüşü, duyduklarıyla canı sıkılan Mahmut Bey:

– Posta arabasının önünü kesmişler. İstanbul’dan gelen treni de soymuşlar, yolcuların neyi var, neyi yoksa almışlar. Can emniyetimiz kalmadı. Caddenin başındaki kumaş tüccarı Yahudi Salamon Efendiyi kaçırmışlar. Hâli vakti yerinde, zengin olduğu için ailesinden fidye istemişler, haberini verdi.

Selami Hocanın canı çok sıkıldı.

– Ne oldu da bu devletin idaresinde ipin ucu kaçtı. Öyle böyle bir tedbirle toparlanacak gibi değil, çok köklü tedbirler lazım. Yapılanlar yalnız kendi dinimizdeki insanlara yapılmıyor. Kiliseler de havaya uçuruluyor. Makedonya İç İhtilal Örgütü üyeleri çoğu. Selanik’teki Osmanlı Bankası’nı da onlar havaya uçurdular.

Bu kez canı sıkılan, hem Hoca, hem Mahmut Beydi.

– İştahını kabartıyor oğlum, böylesine güzel, münbit topraklar. Güneyde Ege Denizi'ne, batıda Ohri Gölü'ne kadar uzanan bu yerler herkesin iştahını kabartıyor. Onun için de rahat bırakmıyorlar Makedonya'yı. Hepsi ayrı bir yerinden dürteliyor, deşmek, şişlemek için. İstanbul'a, Boğazlar'a yakındır ve de vergi gelirleri yüksektir, ziraat bakımından zenginliği vardır. Onlara göre Makedonya'yı kontrolüne alan devlet, bölgeye hakim olacaktır. Sanki Makedonya kimsenin kontrolünde değilmiş gibi...

İki yıl sonra, Ezel ve Ebed adını verdikleri, ikiz erkek evlat sahibi oldular Gülfidan ve Ezel Paşa. Hangi rütbe ve makamda olursa olsun, insana huzur veren, kendini güvende hissettiği yer, bir yuvanın sıcaklığıdır. Bunu çok özlemiş ve susamış olan Paşa, zaten çok sevdiği Gülfidan'ın, gözlerinin içine daha anlamlı bakar oldu. Elini sıcak sudan soğuk suya sokturmadı. İlk kocasından olan çocuklarına da çok iyi davrandı ve babalık yaptı. En güzel okullarda okuttu onları.

Çocuklar da bu ilgiden çok hoşnuttular. Varlığı, varla yok arasında olan babalarını hiç aratmadı Paşa onlara.

Kurdun adı yaman çıkmış, tilki vardır baş keser.

Ailesi ara sıra, Ezel Paşanın yasal olmayan işlere burnunu soktuğunu duysalar da, kızları ve torunları, huzurlu ve rahat yaşadığı için duymazdan geldiler, kulaklarını tıkadılar. Tıkadılar ama; Paşanın çoğu kez haraç alarak, adam kaçırarak, kendi nüfuzunu kullanarak elde ettiği haksız kazançları, bunların bir kısmını yurtdışına kaçırması, silah ticaretinden yaptığı vurgunlar ağızdan ağıza dolaşıyordu. Ha bugün ha yarın, damadın başının belaya gireceğini biliyorlar, kulakları tetikte bekliyorlardı.

Nigar Hanım; kızına, torunlarına kıyamadığından çok üzülüyordu. Gülfidan, anne ve babasının korku ve endişelerini, bir nebze de olsa gidermek için:

– Korkmayın, üzülmeyin sevgili validem ve پدرim. Eski kurt, yolunu şaşırmasın. Duyduklarımız doğru olmayabilir, canınızı sıkmayın. Birisi, ortaya bir laf atmış. Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır.

Ağlarken görmüştü bir gün büyük oğlu Hamit annesi Gülfidan'ı:

– Paşa Efendi mi üzdü, yoksa, küçük biraderlerim Ezel ve Ebed mi yaramazlık yaptılar?

– Maazallah oğlum, Allah'ım nazarlardan saklasın. Paşa Efendiden yana bir şikayetim, hoşnutsuzluğum yok elhamdülillah. Selami dedenlerin, Mahmut dayınların durumu beni endişelendirmektedir. Kosova, Selanik, Manastır, Bitola şehirlerinin, yani Makedonya'nın durumuna içler acısı hâline üzülmekteyim. Bizim buradaki rahatımız beyde yok, ama Bulgar'ı, Sırp'ı, Rum'u onları rencide etmektedir.

– Ne yapmışlar ki, kötü bir şey olsa haberimiz olmaz mıydı?

– Haberimiz vardır evladım, vardır da duymazdan geliyoruz. Zira höt diyecek gücümüz yoktur. Nasıl anlatsam bilemiyorum. Bir pehlivan meydanı düşün, bir er meydanı. Sen de minderin ortasındasın. Etrafında da, senden güçlü ya da senin gücünde bir sürü pehlivan... Her biri aynı anda üzerine çullanıyor, seni devirmek için, tuşa getirmek için fırsat kolluyorlar. Biri el ense çekiyor, ardından diğeri kündeğe getirmek, çelme takmak istiyor. Bir başkası kispetine elini atıyor. Teke tek olsalar haklarından geliriz de, işbirliği yapmışlar. Her tarafından fitil saçakları sarkan bu barut fiçısını, hepsi ayrı bir yerinden ateşlemek için fırsat kolluyor.

– O topraklar, bizim değil mi ki?

– Bizim olmaz mı, anamızın ak sütü gibi bizim. Amma kurt kocayınca köpeğin maskarası olurmuş, bu bir. Dağların başında kurttan geçilmez, devletin başında da dertten geçilmez, bu da iki.

– Ben biraz daha büyüyüp Paşa olduğumda, onların Makedonya’da tozunu atacağım. Yerlerinde yeller esecek.

– Onların tozunu atacak olanlar, inşallah ellerini çabuk tutarlar da haysiyetimizi daha çok ayaklar altında bırakmazlar.

Doğruydu, onurumuz ayaklar altındaydı. Daha geçen gün Selanik caddelerinde dolaşan Mahmut Beyin, belindeki tabancayı fark eden komitacılar, “bize yan baktın” diyerek, tabancasını almış, ağzını, burnunu kan içinde bırakıncaya kadar dövmüş, ön dişlerinden ikisini kırmışlardı. Yanı başındaki olaya sonuna kadar şahit olan polisimiz de ses çıkaramamıştı.

Devletin bütün kurumları, daireleri vardı Selanik’te ama hepsi bugünlerde göstermelikti. Yabancı ulusların elçilikleri daha çok söz sahibiydiler. Çeteler ortalığa egemen olmuşlardı. Müslümanların dükkânlarını yağmalayanlar, adam öldürenler, Mahmut Beye yaptıkları gibi kaş göz patlatan, diş kıranlar ya elçiliklerde alıyorlardı soluğu ya da “ferman padişahın, dağlar bizimdir” dedikleri dağlarda.

Bütün bu olanlar göğün maviliğini soldurmuş, Makedonya kırlarının yeşilliği, yeşil oluşuna küsmüş, Rumeli’de hür esen rüzgârın bile soluğu kesilmişti. Estiği zaman, dağların zirvelerinden eteklerine kadar coşkuyla üfören korkusuz rüzgârın da keyfi kaçmıştı.

Ezel Paşa da: “Ortalık toz duman olacak, ne Payitahtta, ne Balkanlar’da eski tat kalmadı. Ben de bunun kokusunu çok iyi alıyorum.” diyerek yolsuzluklarını artırdıkça artırdı, ortalığı haraca kesmeye devam

etti. Üstelik; kendisini, aldığı rüşvetleri Abdülhamit'e ihbar edeceklerini bilmesine rağmen.

Selanik valiliği, meydana gelen olayların, olumsuzlukların hepsini Sadaret'e bildiriyordu. Ama alınan önlemler işe yaramıyordu.

Dişleri kırıldığı gün, öfkelenen Mahmut Bey, ağzına geleni söylemişti cadde ortasında. Silahının gittiğine mi yansın, dişlerinin kırıldığına mı?

– Böyle olur sahipsiz memleketin hâli. Çobansız davar, kurda kuşa yarar. Komitacısı da çarşının göbeğinde kol gezer böyle. İşte böyle devlet olur da sesini çıkarmazsan... Yavaş atın nalbandı da çok olur.

Yanında bulunan mesai arkadaşı Hilmi Bey eliyle ağzını kapatmasaydı, daha çok söylenecek, ikinci kez nezarethaneyi boylayacaktı. Üstelik Saray'a da dil uzatmaya başlamıştı. Bu sefer onu; ne Selami Hoca, ne de Ezel Paşa kurtarabilirdi.

Olanlar Selami Hocanın kulağına gitmiş, o da çok öfkelenmiş, oğul Mahmut Efendiye kızmıştı.

– Evlat, sen ne kadar toysun, daha olgunlaşamadın. Cadde ortasında bağırıp çağırman netice verir mi sanırsın? Öfke gelir göz kızarır, öfke gider yüz kızarır. Temkinli davranmak icap ettiğini öğrenemedin mi? İslam'ın şartı beştir, altıncısı da haddini bilmektir. Şunu kafana çok iyi sok, ne derin suya girelim, ne de Hızır'ı çağıralım!

– Sevgili pederim, ben artık bu kadar vurdum duymazlığı, bu kadar basiretsizliği hazmedemiyorum. Buraların tadı tuzu kalmadı. Müsaade edin de hep

birlikte göçelim buralardan. Her gün göç eden onlar-
ca aile var, bu sizin de malumunuz.

Çok öfkелendi Selami Hoca, çok hırslandı. Nere-
deyse kalkıp Mahmut Beyin sağlam kalan dişlerini de
o kıracaktı. İçinden: “Böyle düşünen evladın, iyi et-
mişler de dişlerini kırmışlar!” diyordu sanki.

– Kim göçer oğul, bu topraklardan kim göçer, sen
ne diyorsun? Yüzyıllarca yaşadığımız bu topraklar-
dan. Kimi kimin topraklarından atıyorlar? Benim
cesedimi çiğner, öyle alırlar bu toprakları elimden.
Göçmekle üç beş soysuza, çapulcuya, tabansıza koz
vermiş olursun. Tabanca, tabanlıca adamın elinde ol-
malı. Kalacaksın ve direneceksin, gözdağlarına itibar
etmeyeceksin. Bunlara karnımız tok bizim!

*Kula bela gelmezmiş Hakk yazmadıkça,
Hakk bela yazmazmış kul azmadıkça.*

Hep kendisi jurnallemişti. Jurnalcilerin başıydı, yani baş jurnalcı, yani Serhafiye ... Artık onu da jurnalliyorlardı yaptıkları sebebiyle. Kırdığı ceviz bini aşmıştı. Bir iki üç ... Abdülhamit'in de sabrı tükenmişti. Ezel Paşayı bir başka görevle İstanbul'dan Manisa'ya uzaklaştırdı, kibarca sürgüne gönderdi.

Önce ailesini, çocuklarını götürmek istemedi. Ama yalnız, evinden, çocuklarından uzakta rahat edemedi. Manisa İstanbul'a ne kadar yakın da olsa, ha deyince gelemiyordu, komşu kapısı değildi. Üçüncü çocuğuna hamile olan Gülfidan doğurur doğurmaz hepsini Manisa'ya getirmeye karar verdi.

Manisa caddelerinde dolaşırken, gördüğü, rastladığı beş kişiden birinin alacağı vardı Paşadan. Öfke doluydu, hınç doluydu içleri. Her biri; "Nasıl sıkıştırırsak da hakkından gelsek!" diye intikam planları kuruyordu. Bir akşam üstü, alaca karanlıkta, intikam kıvılcımı çaktı, Paşayı تنها bir köşede sıkıştırdılar, üçü beşi, derken dokuzu, onu üzerine çullandı. Allah ne verdiyse, yumruk, tekme, kama, bıçak ... Yarım sa-

atte Paşanın hakkından geldiler, ölüsünü de yerde sürükleyerek şehrin meydanına atıverdiler.

Kara haber tez ulaştı. Yakınları Gülfidan'a duyurmak istemediler:

– İki canlıdır, doğursun, eli ayağına kavuşsun, haber veririz, dediler. Ama boşboğazın biri yumurtlayıverdi, doğuma bir iki hafta kala acı haberi. Sancıları erken başladı Gülfidan'ın ve Paşanın üçüncü çocuğu, kızı İffet'i dünyaya getirdi. Artık altı çocuk annesiydi. İki erkek, bir kız ayrıldığı eşi Muhittin Beyden, iki erkek, bir kız da Ezel Paşadan...

Ezel Paşayı insan olarak, eş olarak çok sevmiştii. Ona değer vermiş, kadın olduğunu hissettirmiş, evine, ailesine, gül gibi bakmış, çocuklarına kol kanat germiş, yeterli şefkati göstermişti. Bir yuva ne kadar sıcak olmalıysa, o sıcaklığı vermişti hepsine fazla fazla... Yaptığı yolsuzluklara, yediği rüşvetlere, elde ettiği haksız kazançlara gelince:

“Onlar da Paşanın zaafı herhâlde. Ben hiçbir şekilde karışıp müdahale edemem. Allah ıslah etsin, ne yapabilirim ki... Çok ızdırap duyuyorum böyle davranışından. Ama biçareyim!” diyor, her şeyi sineye çekerek çocuklarıyla ilgileniyor, Paşanın yaptıklarını duymazdan geliyordu.

Eşini kaybettiği için çok üzüldü. Üzüntüden sütü kesildi, bebeğe bir süt anne tuttular. Loğusa yatağının etrafına dizilen beş çocuğunu okşuyor, kucağındaki altıncı çocuğu İffet'i kardeşlerine gösteriyor:

– Babanız rahmetli oldu ama üzülmeyiniz diye Rab-bim, bana yeni bir evlat, sizlere yeni bir kardeş verdi, diyordu.

İçinden de: “Ezel Paşa, Muhittin Beyden olan çocuklarımın babası olmadığı için, o evlatlarım üzüntü ve utanç duymazlar. Ezel Paşadan olan çocuklarım da henüz küçükler. Büyüyene kadar babalarının yaptıkları biraz unutulur, çocuklar da kendilerine kötü bir manevi miras bırakan babalarını çok hatırlamazlar. Ben Selami Hoca gibi, dürüst, harama el uzatmayan, karakterli bir babanın evladım. Ama ne yapalım ki takdir-i İlahî karşımıza böyle bir insanı çıkardı. Çocukların da babalarını seçmek gibi bir şansları yok. Her zaman böyle bir insanla evli olduğum için hicap duydum. Beni can-ı gönülden seven, yuvasına sahip çıkan Ezel Efendiyi kaybettiğim için çok üzgünüm. Yolsuzluk ve sahtekârlığın piri olmuş, Ezel Paşayı kaybettiğim için, Allah biliyor ya hiç üzgün değilim. Sevindim desem günah işlemiş olur muyum acep? Çocuklarımın kaybolan haysiyet, şeref ve itibarlarını; değil Paşanın bıraktığı maddi varlıkların tümü, Osmanlı'nın hazineleri bile satın alamaz. O yüzden üzgün değilim. Sırtımdan büyük bir yük indi, kendimi tüy kadar hafiflemiş hissediyorum.” diye düşünüyordu.

Göğüs kafesini şişirdi, derin bir nefes aldı, ciğerlerine doldurduğu havayı, çocuklarına belli etmeden, taksit taksit, azar azar boşalttı ve dudaklarından sessizce bir “ohhh!” çıktı.

“Bu çocukların hepsi de çok iyi tahsil görmeliler. Ne Muhittin Beyin, ne de rahmetli Ezel Paşanın varidatı fayda vermez. Zira; ‘sade pirinç zerde olmaz, bal da gerek kazana, ata malı tez tükenir, evlat gerek kazana’ sözü çok doğrudur.”

Çobansız davar, kurda kuşa yarar.

Mahmut Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden olan kader arkadaşı Hilmi Beye:

– Vaktiyle, zabıt olmak için can atmış, onların gözlerimi kamaştıran muhteşem uniformaları yüzünden pederimin başını az ağrıtmamıştım. Pederim de bana “Oğul, zabıt demek, tetikte nefer demektir. Filhakika vatan hizmetidir, her vakit amadeyiz hizmetine amma, Şam senin, Diyarbekir, Arabistan benim gezer durursun. Gel seni evkafa yerleştireyim. Gözümüzün önünde olursun. Bu da hizmetin bir başka çeşididir. Mühim olan layıkıyla yapmaktır.” demişti. Şimdi, zabıtlerin dökülen üstlerine, başlarına mı yanarsın, birkaç ayda bir alabildikleri maaşlarına mı? Hiç olmazsa ben maaşımı düzgün alıyorum.

– Düyun-u Umumiye belası senelerdir başımızda. Zabıtlere nereden üst baş alacaksın? Bu ne bitmez borçmuş, öde öde bitmiyor. Korkarım torunlarımızın çocukları da bu borcu bitiremeyecek. Aldığın borcun nemasını ödemek için de borç al. Bu bir girdap, biz de bunun içinden zor çıkarız.

– Sen de yelkenleri hemen suya indirdin Hilmi Efendi kardeşim. Haklısın sadece maliyemize göz dikmediler, el atmadılar. Dahili işlerimize de burunlarını soktular. Dayak yediğim, silahımın alındığı gün meydanda ne diye bağırıyordum. Çobansız davar, kurda kuşa yarar. Hatırladın mı?

– Teşbihte hata olmazmış, derler ama bence o söz; teşbihte hata yapmayınız anlamında kullanılmıştır Mahmut Efendi kardeşim. Sen de bizi, dilim varmıyor ama şeye mi benzettin.

– Estağfurullah ne demek. Eğer benzettiysen içinde ben de varım. Ne haddime efendim. Yani ki demek istediğim; ünlesem, Payitaht’tan sesim duyulacak. Gözden ıracağız diye gönülden de irak ettiler. Buraları, Makedonya’yı çok başıboş bıraktılar. Biz üvey evlat mıyız? Eşkıyası hem şehirde, hem dağda kol geziyor. İsteyen istediğini öldürür, malına el koyar, ırzına geçer oldu. Böyle devlet mi olur? Ya devlet başa, ya kuzgun leşe! Şimdi de İngiltere tutturmuş, üç vilayete bir vali yeter diye ...

– Ben de sana bir söz söyleyeceğim. Ayının kırk maaşlı varmış, kırkı da ahlata üstüne ... Bunların hepsinin derdi bölmek, parçalamak, hisselerine düşen payı almak. En iyisi, Cemiyet’imizin yaptığı çalışmalar doğrultusunda Meşrutiyet’i getirmek.

– Kolağası Niyazi Bey, Belediye reisi, Polis müdürü, iki yüz asker, iki yüz sivil onun için dağa çıkmadılar mı? İstanbul’a çok sayıda “Meşrutiyet isteriz!” telgrafı o yüzden çekildi.

Hilmi ve Mahmut Efendilerin konuşmaları doğrudurdu. Baskılara dayanamayan Abdülhamit, Temmuz ayının sonlarına doğru II. Meşrutiyet'i ilan etti. 1908 Aralık ayında da Meclis'i açtı. Bu tarihten sonra; gazete ve dergiler sansüre gönderilmedi, örgütlenmeler başladı. Lakin, üzerinden bir yıl geçmeden ayaklanmalar çıkarıldı. Serbesti gazetesinin başyazarı Hasan Fehmi, Galata Köprüsü'nde öldürüldü.

Selanik'teki Redif Fırkası Kurmay Başkanı Mustafa Kemal, Hareket Ordusu'nu çeşitli yollardan yürüyüşe geçirdi. Nisan 1909'da çoğunluğu Taksim'deki kışlalara yerleşen isyancılara karşı taarruz emrini verdi. İsyan birkaç saatte bastırıldı. İkinci Abdülhamit tahttan indirildi, yerine V. Mehmet Sultan Reşat geçirildi.

Büyük acıların sesi duyulmaz.

Önce Ezel Paşanın öldürüldüğü haberini aldı Selami Hoca. Ardından da II. Abdülhamit'in tahttan indirilişini... Bu ikinci haber, onu çok derinden yaraladı. Ona göre; dış güçlerin her türlü baskı ve yıpratmalarına rağmen, otuz üç yıl, koskoca devleti ayakta tutmaya çalışan bu büyük insan, mümtaz şahsiyet, devlet adamı sonunda tahttan indirilmişti.

“Onun olmadığı bir İstanbul'a gidebilir miyim? Öylesine dirayetli bir padişahın olmadığı bir İstanbul'da artık durabilir miyim?” derken, Abdülhamit'in Selanik'te ikamete mecbur edildiğini duydu. Bu sefer iş değişmişti. Durum tersine dönmüştü. Kızı Gülfidan'a, torunlarına başsağlığı dileklerini iletmek, acılarını paylaşmak için yanlarında olmak gereğini düşündü. Oğlu Mahmut'a:

– Bak oğul, yarın validenle İstanbul'a gidiyoruz. İnşallah hayırlısıyla vasil olursak, hemşiren ve torunlarımın acılarını paylaşacağız. İstanbul'da yalnız kalmışlardır. Çocukların okulları ve ailenin, hem Muhittin Beyden hem de rahmetli Ezel Paşadan kalan

iratlarıyla alakadar olup, onları hâle yola koyacağım. Bu münasebetle biraz uzun kalabiliriz. Padişah Efendimizin Selanik'te ikameti bahis konusu oluyormuş. Vaziyet böyle olursa, doğup büyüdüğüm, sizleri yetiştirdiğim, bu şehre kolay kolay avdet edeceğimi zannetmiyorum. Efendimiz'in bu şehirde göz hapsinde tutulduğunu bilmek, beni kahretmek için kafi sebeptir. Ağabeyin Recai'ye de vaziyeti bildirirsin. Çok acı da olsa, belki de buralara bir daha dönmem. Son nefesimi de Payitaht-ı Devlet-i Osmanî'de veririm. O yüzden hepiniz hakkınızı helal ediniz. Yıllardır içimi kemiren endişe ve korkum hep bu yüzdendi. Sonunda korktuğum oldu.

Mahmut Bey, babasının söylediklerini dinliyor, vicdan muhasebesi yapıyordu:

“Yıllardır gizli gizli İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde, meşrutiyetin gelmesi için yaptığım çalışmalar, pederimin Selanik'ten gitmesi için miydi? Heyhat, ben ne yaptım! Çok kıymet verdiğim iki varlıktan, birine kavuşurken, diğlerinden mahrum mu olacağım? Meşrutiyetin gelmesini başardık ama evimizin reisi, mevcudiyetimin sebebi, sevgili valideme ve pederime veda mı edeceğim?”

Doğruydu, planlananlar doğrultusunda, meşrutiyet kabul edilmiş, bir yıl sonra da Abdülhamit tahttan indirilmişti. Bu ağır üzüntüye dayanamayan Selami Hoca, Selanik'ten ayrılacak ve doğup büyüdüğü; “Buraları almak için, benim cesedimi çiğnersiniz!” dediği topraklara bir daha geri dönemeyecekti.

Ağır ağır ilerleyen vagonun pencerelerinden, Makedonya manzarasını son kez seyretti. Biraz içine doğmasına rağmen, biçare bunu bilmiyordu. Niğbolu Zaferi'nin, Mohaç Meydan Muharebesi'nin zafer naraları kulaklarında, göklerde hâlâ yankılandığına inandığı, süvarilerin nal seslerine alkış tutan bakışlarını, kederli semalarda gezdirdi.

Bundan sonra bir hüzün makarası çözülecekti. Öyle ki, her geçen gün uçuruma yuvarlanan bir makara...

1910 yılında Arnavut aydınları isyan ettiler. Mustafa Kemal isyanı bastırdı, düzen ve emniyeti sağladı. Bir yıl sonra 1911'de Yemen Osmanlıya baş kaldırdı. İttihat ve Terakki liderleri kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Ondan sonraki yıl, Trablusgarp'ta çıkan isyanı bastırmaya, İttihatçılar tarafından yine Mustafa Kemal gönderildi. İmdada yine Mustafa Kemal yetişti.

Baltayı ağaca vurmuşlar, “sapı bedenimden” demiş

İstanbul’a gelişinin üzerinden üç yıl geçmişti, gönlü Selanik’te olmasına rağmen kendisi hâlâ buradaydı Selami Hocanın. Oğulları, gelinleri ve torunlarının sağlık ve iyilik haberlerini ara sıra da olsa alması, bir nebze rahatlatıyordu onu.

Patlamaya hazır bomba Makedonya’nın fitilleri ateşlenmeye başlamıştı. 1912 Ekiminin başında Karadağ, Osmanlıya savaş açtı. Sancak’ı ele geçirdi. Üsküp Sırplar’a bırakıldı. Daha sonra da Bulgaristan ve Yunanistan, İstanbul’a savaş ilan etti.

Gazetelerde, hararetle yazılar yazılıyor, kaybedilen topraklar için halk kan ağlıyordu. Halide Edip Adıvar, bu yazılarından birinde: “Padişahım! Türk olduğunu idrak eden her ferdin, bugün yalnız alını değil, ruhu yerlerde sürünüyor. Hiçbir şey için değilse bile, kadınların namusu için, kötü gidişe dur demek için, ordunun başına geçiniz!” diyordu.

– Sırbistan’ın Avrupa devletlerinden aldığı, ağır ve hafif topları Selanik’ten, kendi şehrimizden geçmesine müsaade etmedik mi Hilmi Bey kardeşim? İşte şimdi o toplarla bizi vuruyorlar. Yani senin anlayaca-

ğın, derenin taşıyla, derenin kuşunu vuruyorlar. Ben çoluk çocuğu toparlayıp, ya Anadolu'ya, ya da İstanbul'a gideceğim. Ağabeyim Recai; Üsküp'te kalacağını, bu topraklardan ayrılmayacağını yazdı. Kararımı verdim, siz ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Hilmi Bey de kararlıydı. Hemen o gece alabildikleri birkaç değerli eşya ve ihtiyaç duyacakları araç ve gereçlerle yola çıkmaya karar verdiler. Ama hanımlar "gün ağarır ağarmaz" dedikleri için sabaha ertelendi bu göç ediş.

– Vaziyet daha da vahamet kazanacak Behiye Gelin, ortalık toz duman olacak. Önce çiftliğe gidelim, orada konaklayalım. Orası şehirden uzaktadır. Baktık olmuyor, ver elini İstanbul deriz.

– Çocuklar artık büyüdüler, delikanlı oldular. Hafize olanlardan pek bir şey anlamıyor ama Kadir ve Mazlum'un çok gücüne gidiyor buralardan ayrılacak olmamız. Her şeyimiz altüst oldu, hepimizin, çocukların hayal ve hülyaları, bu şehirde kalan dipdiri hatıralarımız... Demek ki, bir raddeye gelince, canınız hepsinden aziz oluyor.

Behiye Gelinin; gelin olduğu, çocuklarını doğurup büyüttüğü, bahçesinde nazlı nazlı salınarak dolaştığı, kokularını ciğerlerine çektiği hanımeli-petunya-hatmi çiçeklerini, renk renk sardunyalı, çıkrıklı kocaman kuyuyu, arka bahçedeki bostanda ekili sebzeleri, her şeyini, onun olan, onların olan her şeylerini, anılarını, çocukların ilk adımlarını attıkları, düşüp kalkarak oynadıkları, sünnet törenlerinin yapıldığı, delikanlı oldukları evlerini, bir çırpıda bırakarak

gitmeleri aşikâr ki, bir daha geri dönmeyecek şekilde bırakarak gitmeleri, yani veda etmeleri, çok gücüne gitti. Vücudunun, düşüncelerinin yarısı, hayır yarısı değil tamamı burada kalıyordu.

Kişisel olarak bıraktığı bir tek kendi eviydi. Ama ya diğerleri, ya ötekileri... Onun, bunun, şunun evleri... Yani terk edilen Selanik'ti, terk edilen Makedonya'ydı, yani vatanın bir parçasıydı. Bu da kolay hazmedilecek, geçirilecek bir olay değildi

Konağın bembeyaz patiska perdelerini, şehir huzura kavuştuğu zaman, dönmek üzere indirdiler ve bir iki görevliyi, konağın bakımı için bıraktılar. Kapının önünde bekleyen faytona bindiler. Hafize'yi kucağına alan Mahmut Bey, ön tarafa oturdu. Karşısına eşi Behiye Gelin geçti. Delikanlı olan oğulları Kadir ve Mazlum da annelerinin iki yanına oturdular.

Önce köydeki çiftliğe gittiler. Çiftlikteki herkes terdirgindi, hiçbir şey eskisi gibi değildi. Selami Hoca, üç yıldır çiftliğe gelmiyordu, çünkü İstanbul'daydı. Her an bir komitacı grup tarafından çiftlik de basılabılırdi. Nitekim, komşu çiftliğin basıldığı, herkesin öldürüldüğü haberini aldıkları, bu yüzden de kapıları sıkı sıkı kapayarak tetikte bekledikleri bir günün akşamı, Mahmut ve Hilmi Beyler, aileleriyle buradan da ayrılmanın, en emin yer olarak gördükleri Anadolu'ya geçme vaktinin geldiğini düşündüler.

O gece, at arabalarının üzerlerini, muşambalarla örttüler. İçlerine kalın döşekler, yorganlar yerleştirdiler. Yolda ihtiyaçlarını görece kadar, kap kacağı da yanlarına aldılar, gün ışığıyla birlikte yola çıktılar.

Sonbahar kendisini iyice hissettirmeye başlamıştı. Yağmur altında ıslandılar, çakan şimşeklerle ürpere-rek yol aldılar. Elleri ayakları buz gibi oldu. Talikanın tekerlekleri dibinde yaktıkları ateşte ısınmaya çalıştılar, yemeklerini pişirdiler, karınlarını doyurdular. Mahmut kendi ailesini almış götürüyordu ama acaba ağabeyi Recai, yengesi, yeğenleri ne durumdaydılar?

Tıkır tıkır ilerleyen, bu tahta tekerleklerin her dönüşünde, ateşten biraz daha uzaklaşıyorlardı ama yüreklerinin yarısını geride bırakmışlardı. O yüzden; hüznün ve bilinmezliklerle dolu bir korku çemberinin içine, aydınlık olmasını diledikleri bir bilinmeze doğru yol alıyorlardı.

Konaktan ayrılırken, Cevriye Kalfa ve kocası Cihangir Kahyayı da yanlarına almışlardı. Ama üç araba yollarda dikkat çeker düşüncesiyle, onları çiftliğe bırakmışlardı.

Yola çıktıklarının altıncı günü, Mahmut Beyin arabasının tekerleği kırıldı.

“Cihangir Kahya olsaydı, bu işlerden anlar, tamir ederdi!” diye hayıflandı. Neyse ki, Hilmi Beyin, şiltelerin altına gizlediği yedek tekerlek işini gördü.

– Rastladığımız ilk köyde, bu tekeri değiştirelim, daha fazla gidemeyiz, dedi Mahmut Bey.

Gündüzleri bir yerlere siperlere sindiler, arabalarını gizlediler, geceleri yol aldılar. Geçtikleri üçüncü köyde, bir tekerlek ustası buldular. Köy terk edilmişti sanki, bomboştu. Bir iki haneden başka kimse kalmamıştı.

– Herkes gitti, araba araba kaçtılar. Canını kurtarmak ister herkes. Kadın, kızan ne varsa gittiler. Anadolu'ya gittiler. Lakin bir ateş topudur bu yuvarlanır. Bazen buralarda, bazen gittiğiniz yollarda. Tetikte olun ki sizi yakmasın. Bak bu köyde, kadınların gerdanlıklarını aldılar, küpelerini... Kimisinin kulak memelerini kestiler de aldılar. Irzlarına geçtiler. Ben sana bir tekerlek yapacağım ama çok sağlam değildir, kavak ağacından. O yüzden, çok kollayasın, hep suyla ıslatasın, kurumasin, güneşte kalmasın. Güneş çıkınca, araba gülgeye, sen güneşe. Yoksam çatlar kırılır, seni yolda bırakır. Başka bir şey gelmez elimden, hiç yoktan iyidir, dedi tekerlekçi.

Kavak ağacından yapılan tekerleği yedeklerine aldılar, azalmış olan yiyeceklerine biraz ilaveler yaptılar. Akşamın alaca karanlığında, çocuklar ve kadınlar, üşümek için, yorganın altına sığınmış, Hilmi ve Mahmut Beylerin ellerinde dizginler, kaldıkları yerden yollarına devam ettiler.

Bir ara Mahmut Beyin talikası geride kaldı. Bunu fark eden Hilmi Bey, arabasını durdurdu, aşağıya indi, onlara doğru ilerledi. Mahmut Bey başını öne eğmiş ağlıyordu. Onun da içi kan ağlıyordu ama şu anda yaptıkları en doğrusuydu.

– Tam dört asırdan da çok, dile kolay, dört asırdan da çok biz bu toprakların sahibiydik. Efendi olarak yaşadığımız bu topraklarda hakarete uğramak, ikinci sınıf insan muamelesi görmek, yerimizden, yurdu-muzdan hırsız gibi kaçmak, işte bunu hazmedemiyorum, izzetinefsime yediremiyorum.

– Kendine gel Mahmut Bey, sen bu durumdasın da bizimkisi farklı mı? Sen ki akliselim sahibisin. Şimdi vatanseverlik türküsü çağırmanın zamanı değildir. Arabalarımızda refikalarımız ve çocuklarımız vardır. Salimen onlarla emin bir yerlere vasıl olmak zorundayız Allah'ın izniyle.

Bu sözleri söyledikten sonra kendi arabasına ilerledi Hilmi Bey. Çevik bir sıçrayışla yerine geçti, dizginleri eline aldı, yarı hırs, yarı öfkeyle karışık hınç dolu bir ses tonuyla, “Deeh!” dedi.

Arkasından Mahmut Beyin arabası ona yetişti. Karanlık iyice bastırmıştı ki, az ileride birtakım kıpırdanmalar, hareketlenmeler fark ettiler. Arabalarını durdurdular, Hilmi ve Mahmut Beyler silahlarına davrandılar. Çocuklar biraz korktular, nefeslerini tuttular. Kıpırtıları duymasalar da, karanlık iyice bastırıldığı için yol almayacaklardı zaten. Babaları, korkan çocuklara cesaret verdiler.

– Kim olursa olsun, bizler onların hakkından geliriz. dediler.

Durum, çocukların korktukları gibi değildi. Az ilerdeki kıpırdanmaların nedeni, onlar gibi şehirlerini, kasabalarını, köylerini terk eden, kaçışan Türk aileleriydi. Gece bitip de gün ışımaya başladığında bunun farkına vardılar. Üstelik o kabile daha kalabalıktı. Koçana'dan, Selanik'ten, Üsküp'ten, Vayashlı'dan birçok araba, yollarda eklene eklene kabile büyümüşü.

Üsküp'ten gelen aileden; ağabeyi Recai'nin Sırp- lar tarafından öldürüldüğünü, yengesinin de tecavüze uğramamak için intihar ettiği haberini aldı Mahmut

Bey. Çiftlikten ayrıldıktan sonra, her geçen gün daha da sararan rengi kireç gibi oldu. Babasından sonraki en büyük dayanağını kaybetmesi çok zordu. Geçtikleri yol boyunca gördükleri Rodop dağlarının zirvelerinden vadilere ve giderek ovaya, çentikler çizerek, çağıl çağıl akan ırmaklar gibi, yüreğini pare pare etmişti bu acı haber.

“Keşke bu kafiye rastlamasaydık da, onların Üsküp’te sağ olduklarını varsaysaydım.” dedi, omuzları düştü, içi yandı. Her zaman gözünde devleştirdiği, babası kadar değer verdiği, küçükken arkadaşlarından dayak yediği zaman; “Sizi biraderime söylersem görürsünüz, o daha fena döver.” diyerek, dayak yemiş de olsa, yediği dayağın acısını unutarak böbürlenışı geldi hatırına. Babası ve annesinden sonra dayandığı çınar olan ağabeyinin yıkılışına çok üzüldü. İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne girdiği zaman verdiği gözdağlarına, ona öfkelenişine bile kızmamıştı.

Babasının her zaman özlem duyduğu büyük aile parçalanıyor muydu? Babası ve annesi İstanbul’da, yengesi ve ağabeyi mezardaydı. Bakalım bir mezar nasip olmuş muydu, konu komşu dini vecibelerini yerine getirebilmişler miydi? Yeğenleri ne olmuştu, kim sahip çıkmıştı? Bütün bu sorular kafasında, bu üzücü haberi, Behiye Gelinin ve çocukların duymamasına özen gösterdi.

Yine bu kafileden, Dolni Poroy’da, Türkler’in katledildiğini, Vayaslı’da, Türk halkının tamamen, Col-dinova’da on iki Türk’ün katledildiğini öğrendiler.

– Bu kadar mı çabuk yıkılacaktık, yenilecektik

Hilmi Bey, Payitaht uyuyor mu, Harbiye Nazırı, komutanlar ne oldular? Görünen büyük bir dev değil de onun gölgesi miydi yoksa? Rumeli'nin kaderi on beş, yirmi günde mi değişecek ne dersin? Nefer bir dilim ekmeğe muhtaç, ordudaki birlikler birbirleriyle haberleşemiyor, irtibatları kopuk, iktidar ve muhalefet birbirini yiyor. Halkın, müesseselerin, ordunun arasına ayrılık tohumları atılmış. Geniş hürriyet zemini, beraberinde anarşi zeminini getirmiş. İttihat ve Terakki'nin diktatörlüğü mü başlıyor yoksa? İttihatçılar'ın hayalini kurdukları 'Koca Rumeli' yine hayallerde mi kalıyor, heyhat, bu ne hazin bir nihayettir!

Aslında olanlar olmuş, dört eski vilayetimiz ve bir ilçemizin açtığı savaşta; yukarıdaki nedenlerden ötürü yenilmiştik ve dört asırdan fazla bir zaman bizim olan, yelelerini savura savura at koşturduğumuz Rumeli'mize veda ediyorduk. Çok hazin bir sondu bu. İki aya yakın bir sürede, her şey bitmişti. Balkan Savaşı, sahip olduğumuz toprakların sabun köpüğü gibi elimizden kayıvermesine neden olan bir kilit taşıydı sanki. Selami Hocanın:

“Düşmanı dışarıda arama evlat, düşman içeride! Ağacı kurdu yer!” sözü çok doğrudu. Zira; ordu birlikleri birbirlerine düşmüşlerdi. Ağzını bıçak açmayan Hilmi Bey, Mahmut Beyden de ümitsizdi ama yiğitliğine halel getirmek istemiyordu:

– Çıkmadık canda ümit vardır Mahmut Bey kardeşim, bu kadar çabuk pabuç bırakacak değiliz, diyor-du ama gittikleri Edirne istikametinden de hiç güzel

haberler gelmiyordu. Edirne kuşatma altındaydı. Bu şartlar altında şehre giremezlerdi.

Vardar Ovası'nın verimli topraklarının çevrelediği Selanik şehrini uzaklarda bırakmışlardı. Birlikten kuvvet doğduğunu çok iyi bildiklerinden; yolda rastladıkları diğer Türkler'in kabilelerine katılarak, bir şerit gibi azalan bol yeşilli ovalardan, Yunus Emre'nin hasbîhâl ettiği boynu bükük sarı çiçeklerle dolu, bereket fişkırان tarlalardan geçerek yollarına devam ettiler. Yedi sekiz gün sonra, zirvesi üç bin metreye yaklaşan Rodop dağlarının uzantısı olan alçacık tepelere merhaba demeye başladılar. Tepe de olsa karşılaştıkları, onları ürkütmeye yetmişti. Zira şimdiye dek, dümdüz ovalarda geleni gideni metrelerce uzaktan görebiliyorlardı.

– Tepeler selam vermeye başladı, bu geceyi ateş yakarak şu vadide geçirelim. Gündüzün şerri, gecenin hayrından evladır, sabah çorbalarımızı içtikten sonra yola revan oluruz, dedi kabile başkanı.

Atların koşumlarını sökmeye başlayacaktı ki aile reisleri, tepelerden aşağıya, yirmi–yirmi beş kişilik komitacı grubu, dumanları arasına saklayan, bir toz bulutu yuvarlandı. Erkekler silahlarına davrandılar, kadınları, çocukları yorganların, şiltelerin altına sakladılar.

Akşam karanlığının çöktüğü bu saatlerde, yuvalarına dönen kuş cıvıltılarından başka gürültünün duyulmadığı bu sessiz vadide, tozu dumana katarak gelen komitacılar; havaya ateş ederek, çın çın öttürdüler kurşun seslerini... Maksatları göz korkutmak, orta-

lığı velveleye vermek, etrafını çevreledikleri kafilenin direncini kırmak, işi çok uzatmadan, para, altın, yiyecek ne varsa alıp kaçıyordu.

Paralar, altınlar kolay kolay bulunacak yerlerde değıllerdi ama zoru görmeye görsün insanoğlu, sonunda canımdan aziz değıil ya deyip, her şeyini ortaya döker, bülbül gibi şakıyıverirdi.

At üstündeki dimdik duruşundan, en gençleri olduğu anlaşılın, ağızını burnunu sarmış, başı külahlı çete reisi; deri çizmeli ayaklarıyla, öyle bir mahmuzladı ki atının sağrısını, hayvan ne olduğunu anlayamadı, iki ayağının üstünde şaha kalktı, uzunca uzunca kişnedi etraflarını sardıkları kafileden önce; “sen en güçlüsün, sen en kuvvetlisin, sana teslim oluyorum!” dercesine ...

Hilmi Beyin, Mahmut Beyin ve diğer erkeklerin ellerini başlarının üstünde kenetlettiler, silahlarını topladılar, direnmek isteyenlerin başlarını dipçiklediler.

Çete reisi, o kadar gürültü, patırtı arasında, arabaların birinden gelen bebek ağlamasını duydu, başını sağ tarafa çevirdi, kımıl kımıl hareket eden yorganı gördü:

– Git bak, ne vardır onun altında, dedi yanındaki-ne. Yorganlar, şilteler tek tek kaldırıldı, tir tir titreyen, birbirlerine sokulmuş, kadınlar, çocuklar ortaya çıkarıldılar.

Ne uğursuz vadiymiş bu vadi, dediler içlerinden. Kadınlar, çocuklar; “Ya öldürülürsek!” diye çok korktular. Yolculuklarının çok tehlikeli olduğu, yola çıkmadan önce akıllarına geldiyse de, bu düşünceyi: “yok olmaz canım!” diyerek savuşturmaya çalışmış-

lar, böyle bir ihtimali akıllarına kondurmamışlardı. Ama olmuştu işte, çete dört bir taraflarını sararak esir almıştı hepsini.

“İndirin arabadan hepsini!” emriyle ağlaya sızlaya kadınlar, bebelerini sarıp sarmaladılar, kucaklarına aldılar. Kardeşler birbirlerinin ellerinden tuttular, arabalardan indiler. Çok yaşlı iki ihtiyar inemedi.

“İndirin onları da!” dercesine, damarları şişmiş boynunu gerdi, başını havaya kaldırdı reis.

Çetecilerden ikisi sırtladıkları gibi ihtiyarları, arabaların yanına yığdılar, günlerdir yol almaktan bitap düşmüş tekerleklerin önüne silkelediler sanki. Canı yanan ihtiyarlardan biri:

– Oy more ne yaparsın, içimi dışıma çıkardın. Bu postun içinde can yok mu sanırsın, çuval gibi yığarsın, dedi.

Çeteci, ihtiyarın sendeleyeni hâline bıyık altından güldü, başını iki yana salladı ama ihtiyarın sırtına da hatırı sayılır, okkalı bir iki yumruk yapıştırmaktan vazgeçmedi.

İkinci ihtiyar sustu, çizgi hâlindeki dudaklarını daha bir sıkı kapadı, dişsiz ağzının içine iyice gömdü. İçinden de:

“Dilin söyledi saklandı, başın belaya katlandı. Ye şimdi yumruğu da aklını başına devşir!” diyerek, diğer ihtiyara kızdı.

Sonra:

– Verin, altın, para ne varsa... Bizi uğraştırmayın, canınızı yaktırmayın, dediler.

Erkekler, kadınlar bakıştılar, sustular. Bir iki dakika çıt çıkarmadılar, bakışmalar devam etti. Elleri başlarında kenetlenmiş, bir iki erkek tekmelenip yere düşürülünce, para ve altınların canlarının diyeti olduğunu düşündüler.

– Tamam, neyimiz var, neyimiz yoksa vereceğiz, canımıza dokunmayın, dediler. Erkekler kuşaklarının içlerini, kadınlar, şalvar ceplerini, heybelerini boşalttılar. Altın, elmas, para ne varsa ortaya döktüler.

“Daha, daha!” dedikçe bir yerlerden çıkanları da aldılar. Artık kalmadığına akılları kesince yiyecek, tütün istediler.

– Bari yiyeceklerimiz kalsın, çocuklar, bebeler açlıktan ölürlere, diye yalvardılsa da dinlemediler. Onları da verip, elleri böğürlerinde, cascavlak ortalıkta kalakaldılar.

Komitacılar geldikleri gibi, reisleri önde, diğerleri arkada tepeye doğru seğirttiler. Kafiledekiler canlarını kurtardıkları için çok sevindiler ama ellerinde avuçlarında bir şeyleri kalmamıştı, yiyecekleri bile ... Çuval dibinde birkaç kap unu kalmıştı çoğunun.

– Hemen gidelim buradan, dedi hüznle bazıları.

– Artık yapacaklarını yaptılar deyyuslar, bir daha buraya gelmezler, ayağımızdan şalvarımızı mı alacaklar. Gece karanlığında yol alamayız. Gün ağarır ağarmaz yola çıkar ilk Müslüman köyünde de konaklayıp kışı geçirmek en akıllıca iş olur. Zira kışta kıyamette yem oluruz bu eşkiyaya, dedi kfile başkanı.

Behiye Gelin çok üzölmüştü, altınlarını, elmaslarını verdiği için. Onlar gençliğinin yadigârıydı, çocuklarının doğumlarında, sünnetlerinde gelen armağanlardı, yüzgörömlüğüydü, kayınpederi Selami Hoca'nın, oradan buradan gelirken getirdiği, yakut, zümrüt işlemei gerdanlıklar, bileziklerdi ... Ağladığını gören Mahmut Bey:

– Üzölme gözümün nuru, verdiklerinin kat be kat fazlasını alırım ben sana, canımızı bağışladılar ya, biz ona sevinelim. Kadir, Mazlum delikanlılık ateşiiyle öne fırlayıp karşı koyacaklar diye çok korktum. Ya onlara bir şey olsaydı. Para pul, çaput çul için ağlanmaz, sil gözlerinin yaşlarını, sil inci tanelerini.

Hekimsiz ve hâkimsiz memlekette oturma.

Yıllar önce; Osmanlının kuvvetli nefesini Balkanlarda hissettirmesinden sonra çoğu Müslüman olan bir Hıristiyan köyüne yerleştiler. İslamiyet'i seçmelerinden önce, bu köyden devşirme ile birkaç çocuk alınmış, içlerinden iki tanesi paşalığa kadar terfi etmiş, sonra da köylünün büyük bir kısmı Müslümanlığı seçmişlerdi. Teodorakis'in Tahir, Mitçotakis'in Mehmet olduğu, köylünün domuz yetiştirmeyi bırakıp çiftçiliğe başladığı, köydeki küçük kilisenin de ekleme bir minarecikle camiye dönüştürüldüğü bir orman köyünde, terk edilen, üç beş ev ve ahırını eve dönüştürerek altı yedi ay kaldılar.

Müslümanlık'ta da misafire ve ihtiyaç sahibi düşkünlere yardım etmenin ne kadar önemli olduğunu öğrenmişlerdi. O yüzden çok yardımcı oldular bu kafiye. Evlerin onarılmasında, kap kacak, giysi temininde ...

Buna rağmen, muhacirler çok güç koşullarda geçirdiler altı yedi ayı. Behiye Gelinin öksürükleri hiç kesilmedi. Kış çok çetin geçti. Sağdan soldan bulunan çalı çırpı, kurumuş ağaçlardan kesilen odunlarla ocağın ateşi hiç sönmedi. Ama; iki üç ailenin aynı

yerde kalması, yeteri kadar beslenememeleri, sağlık koşullarının elverişli olmayışı, bünyesi hassas olanları etkiledi. Çok küçük olan bebeklerden iki tanesi öldü. Birisi kızamıktan diğeri kuşpalazından.

Kafilenin fire vermesi, bebeklerin ölmesi hepsinin moralini bozdu. Yetişkinlerin arasında da zaman zaman hastalananlar çıktı ama çabuk toparlandılar. Sadece Behiye Gelinin öksürükleri geçmek bilmedi. Kaynatılan ıhlamurlar, köylülerden temin edilen, bal ve sütler de işe yaramıyordu. Gittikçe zayıflıyor ve akşamları ateşleniyordu.

Onlar burada, bu orman köyünde, buradan sonra gitmeyi düşündükleri Edirne halkı da kuşatıldıkları şehirlerinde tam yüz elli beş gün, ölüm kalım savaşı verdiler, açlık, sefalet çektiler. O kadar ki, süpürge tohumu, ağaç kabukları yediler, şehirlerini teslim etmediler kahraman kumandanları Şükrü Paşa komutasında.

Yüz elli beş gün dayanabildiler. Sonunda kılıcını teslim etti Şükrü Paşa Bulgarlar'a ve Edirne de düştü.

Bundan sonra yaşayacakları daha da kötüydü. Zafer sarhoşluğu içindeki Bulgar askeri her haneyi yağma etti. Kadın ve kızlara akla hayale gelmeyen hakaret, taciz ve işkencelerde bulundular. İşini bitirdikleri evin kapısına işaret koyarak, arkadan gelen askerlere; "Bu evde oyalanıp vakit kaybetmeyin, bu evin işi tamamdır, başka eve geçin!" gibilerden mesaj bırakmayı ihmal etmediler. Kısaca: taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmadı düşman. Edirne de kan ağlıyordu.

Sonunda kış bitmiş, bahar gelmişti. Mahmut Bey artık bu köyde kalmanın anlamsızlığına inanıyordu. Bir an önce bir büyük şehirde doktora götürmek istiyordu eşini. Kafilede olanların bir kısmı bu köye almış, kendilerine tarlalar açarak ufak tefek ekim yapmaya bile başlamışlardı. Ülke henüz istikrara kavuşmadığı için bu köyden ayrılmak istemiyorlardı.

Mahmut Bey kararlıydı, hiç kimse gelmese bile tek başına ailesini alıp gidecekti.

Köyde bulunan, vaktiyle posta tatarlığı yapmış, Rumeli'yi ve Balkanlar'ı çok iyi tanıyan, dağ ve ormandaki kestirme yolları bilen Hâdi Dede:

– Ben size yardım edeceğim, bu güzel gelinin güzel hatırı için, bu üç kızanın hatırı için, insanlık için... Sizleri on beş güne varmaz Edirne'nin öte tarafına geçiririm.

– Edirne irak, ne Edirne'si dedem. Edirne taa tepelerde, ters yöndedir... Güzergâhımızla uzaktan yakından alakalı değildir. Biz aşağıya doğru gideceğiz. Orası ise yukarılarda kalır. Yani kim şimal tarafında, tepemizdeki yıldızlar gibi, yukarıda...

– İstanbul'a hangi yol keseyse, biz ordan gidelim kızanlar. Çoluk çocuğu, kadını kızanı daha çok ser sefil etmeyelim.

– Ben da bilirim şimalde kalır, amma velakin, belki, hani dediydim ki, hem bu gelini hekime gösteririz, hem de belki o taraflarda yerleşecek güzel yerler bulur, bu sefaletten bir an önce kurtulursunuz göçebe hayattan dediydim...

Mahmut Bey, dünyaya yeniden gelmiş kadar sevindi. Belki doktor tedavisinde iyileşir umudunu tazeledi. Her ne kadar, iki gün önce öksürürken Behiye Gelinin kan tükürdüğünü görse de...

Mahmut ve Hilmi Beylerin arabaları, Hâdi Dede ve daha iki araba yola çıkacaklardı. Geride kalan üç araba ortalık iyice duruluncaya kadar köyden ayrılmayı tercih ettiler.

Kalanlarla vedalaştılar. Ne de olsa altı yedi aya yakın bir süre kader arkadaşlığı yapmışlar, pişirdikleri bir somunun yarısını paylaşmışlar, hasta olduklarında birbirlerinin yardımlarına koşmuşlar, aynı odada kalmışlar, kısaca kara gün dostu olmuşlardı. Ayrılmaları da hüznü oldu. Tekrar görüşmek istediklerini bildirdiler ama rüzgârın kimi nereye savuracağı belli değildi. Yola çıkıyorlardı ya bakalım bir top mermisiyle havaya mı uçacaklardı? Bulgarların süngülerine hedef olmayacaklar mıydı? Çünkü buraya gelinceye kadar top mermilerine, süngülere hedef olmuş yüzlerce şehid, yüzlerce masum insan görmüşlerdi.

Mahmut Bey bu sefer tedbirliydi. Yola çıkmadan önce, en sağlamından iki yedek tekerlek yerleştirdi arabasının baş köşesine. Kendi eliyle Behiye Geline çok güzel, kabaca bir yatak hazırladı. Kadir, Mazlum ve Hafize, annelerinin hasta oluşuna çok üzülüyorlardı. Birisi terini siliyor, diğeri harareten çatlamış dudaklarını ıslatıyordu. Mazlum, Hilmi Beyin arabasına aktarıldı, Behiye Gelin rahat etsin diye.

Bu seferki yolculuklarında top tüfek sesi duymuyorlardı. Ne de olsa Balkan savaşı şimdilik bitmiş gö-

rünüyordu. Konaklaya konaklaya Edirne şehrinin içine girmeden Lüleburgaz Babaeski arasında bir yere getirdi Hâdi Dede kervanı.

Behiye Gelin arabada bir ceset gibi yatıyordu. Geceleri alev alev yanıyor, sıtma tutmuş gibi tir tir titriyordu. Yorgan, şilte ne varsa üstüne yığı Mahmut Bey. Günlerdir tıraş yüzü görmeyen sakallı yanaklarından inci taneleri gibi inen gözyaşlarını tutamaz olmuştu. Çoğu kez çocuklara göstermemek için çaba sarf ettiği gözyaşları, pervasızca, uluorta yanaklarından aşağıya süzülüyorlardı artık. Çünkü sabır kabı dolmuştu, taşıyordu.

Mahmut Bey, başını arkaya doğru çevirerek, Kadir'e:

– Sen arkadaki arabaya geç, az bir yolumuz kalmış, bu kızan elini kolunu kımıldatıp validenizi rahatsız ediyor, cancağızıyla uğraşiyor zavallım, hiç olmazsa birkaç saat rahat etsin, dediğinde Hafize hemen atıldı:

– Ben kuyrukta gideyim babam, ben kuyrukta gideyim.

Söylediğine pişman oldu Mahmut Bey. Bacaksız, kaşla göz arasında sıçrayarak, annesinin üzerinden atladı, babasının oturduğu ön tarafa geçti, çiçekli minicik şalvarının paçasını tahtalardan birine ilâştirerek yırttı, az kalsın düşecekti de ... Bacaklarına yapıştı babasının, ellerini, gözyaşlarının süzülmediği yanaklarını, sakallarını öptü, kokladı, yaladı yuttu sanki. Günlerdir sokulamadığı, sarılamadığı, kokusuna hasret kaldığı, ara sıra gidip yorganının altına girerek, dünyanın en huzurlu limanı bilerek sığındığı, ama hiçbir tep-

ki ve cevap alamadığı, sütten de ak benizli, kınalı elli anasının yerine de sarıldı.

– Kuyruğa sıkıca yapışırsan ve de yanına agan Kadir de oturursa belki ...

– Düşersin Hafize, daha küçüksün, bu kadar sıkıntının arasına bir de sen girme, dediye de Kadir dinlemedi. Oturduğu şiltede tepinmeye, mızırardanmaya başladı. Tortop oldu kirpi gibi, başını gövdesinin altına sakladı, ağlamaya başladı. Olmaz dedikçe daha da katmerleştirdi gözyaşlarını, inadını ...

– Yumruk kadar kızanla baş edemedim, yazık kalıbıma. Demek ki bir evi yuva yapan da, çocukları terbiye eden de kadınmış. Beni bir türlü dinlemiyor, tepinip duruyor. Bak Allah aşkına yüzünü bile göstermiyor. Başını sağa sola çevirip duruyor.

Bu hareketi, kuyruğa yalnız bineceğim anlamında olan Hafize söz dinleyeceğe benzemiyordu.

Canı burnunda olan Mahmut Bey:

– Eğer düşersen, bir güzel dayak da benden yersin, bilmiş ol. Bindirin şunu kuyruğa, dedi Kadir'e. Sonra da içinden:

– Bir Osmanlı tokadıyla ben seni kuyruğa bindirirdim ya, dua et yatan bu hasta kadıncağıza ... Başını iki tarafa salladı ve ne dediği anlaşılmayan bir şeyler mırıldanarak arabasını sağ tarafa yanaştırdı.

Biraz önce tepinen, tortop olarak ağlayan sanki bu çocuk değildi, kalktı, zıp zıp zıplamaya, çığlık atmaya başladı. Kuyruğun tahtası bacaklarının arasını acıtmamın diye ince bir şilte yerleştirdi Kadir Hafize'nin altına. Minicik ellerinden tutarak oturttu:

– Sıkı tutun, sakın bırakma, düşersen buralarda hekim yok, yarana sürecektir ilaç da yok, bak buraları hep balkanlık, dedi.

Az önceki tepinmelerinden, yaptıklarından duyduğu mahcubiyetten olsa gerek; “Olur!” anlamında kafasını salladı, utangaç gözleriyle yere baktı, boynunu büktü.

Bacak kadar çocuğa söz geçiremeyen Mahmut Bey, hırsından dönüp arkasına bakmadı. Kadir’in:

– Tamamdır, gidebiliriz, sözleriyle dizginleri çekti, atları dehledi.

İki üç kurşun atımı yol almışlardı ki, dayanamayan baba yüreğiyle, ne yapıyor acaba diye bir ara arkaya baktı. Hafize, mini minnacık elleriyle kuyruğa sıkı sıkıya yapışmış, günlerdir yıkanmayan, taranmayan yedi sekiz örüklü, başak sarısı saçlarını bir sağa bir sola çeviriyor, inci gibi dişleri meydanda etrafa gülücükler dağıtıyordu. Büyük agası Kadir de arabanın arkasına oturmuş, elleri, gözleri tetikte, sarı topaçlarını, kardeşini izliyordu.

– Biraz ilerde, ağaçları geçtikten sonra indirim seni, bu kadar yeter, gönlün oldu, tamam mı, sarı papatyam! Yüksek sesle konuşan babasının söylediklerini Kadir de aynen tekrarladı kardeşine.

Dingil üzerinde olduğunu unutan Hafize:

– Olmaz, daha uzaklara kadar, tepeye kadar, gökyüzüne kadar, demek için, ellerini bıraktı, bırakmasıyla da, dengesini kaybedip düşmesi bir oldu.

Kadir’in tutmak için uzanan elleri havada kaldı.

– Baba dur, Hafize düştü, dur baba kardeşim düştü, hemşirem düştü!

Bundan sonra söyleyeceklerini babası duyamazdı. Çünkü Hafize yaygarayı basmıştı, bağıra bağıra ağlıyordu.

Dizginleri çeken Mahmut Bey arabayı durdurdu, indiler, Hafize’yi yerden kaldırdılar, ağzı burnu kan içindeydi.

– Bir bu eksikti, bu kadar üzüntünün üstüne, bir bu eksikti. Başına gelecek vardı, göreceğini gördün, şimdi kuyruğa bindin, güle güle otur.

Hilmi Bey, öfkesinden gözlerine kadar kıpkırmızı kesilen Mahmut Beyi kolundan tutarak:

– Git kızanın başından Mahmut, bana bırak her şeyi, arabanın ön tarafına geç de bir cigara sar kendine.

Mahmut Beyi yatıştırmak için bunları söylemişti ama aslında kendisi biraz korkmuştu. Hafize’nin ağzı burnu kan içindeydi. İbriklerle su getirdiler, yüzünü, ellerini yıkadılar. Alnında kuş gözü kadar bir delik açılmış, oradan kan fışkırıyordu, pirinç tanesi gibi minicik ön dişlerinden birisi de kırılmıştı. Allah’tan atlar tırıstaydı, ya hızlı gitselerdi...

– Elini deliğe bastır, dedi biri.

Bir diğeri;

– Kanayan yere tütün basın, dedi.

Dişi kırılırken dili de kesilmişti, o da kanıyordu, şişmişti, ağzında zor dönüyordu. Bir şeyler söylemek istiyor, konuşmakta zorluk çektiği için sinirleniyor, daha çok basıyordu yaygarayı.

Günlerdir gözünü açmayan Behiye Gelin, Hafize'nin ağlayan sesini duyunca dikkat kesildi. "Ne oldu?" diye soran gözlerle bakındı. Etrafına üşüşen insanların getirdikleri; oyuncak, şeker ve yiyeceklerle ağlaması duran Hafize susunca tekrar gözlerini kapadı.

– Benden bu kadar, bir adım daha gitmem, bu hastaya işkence olur, saygısızlık olur, dedi Mahmut Bey.

– Madem pes etmek niyetindesin, bu yol güzergâhından daha sapa bir yere götüreceğim sizi. Orada kalırsınız. Yol üstü mekânlara çok uğrayan olur, gelen vurur, giden vurur, diyen Hâdi Dedenin söylediklerini mantıklı bulduğu için kabul etti Mahmut Bey. Zaten kışı geçirdikleri köy, sapa bir yerde olmasaydı çoktan öldürülmüş olurlardı. Yedi sekiz saatlik gayretli bir yolculuktan sonra, küçük bir köyde mola verdirdi Hâdi Dede.

Gider imiş bunda gelen / Cümle işi dünya yalan

Yunus Emre

Akşam ezanıyla köye girdiler, bir tek soluk kalmıştı Behiye Gelinin bedeninde. O da çıksa çek çenesini koy mezara... Oğulları, kızı ağlıyorlar, gözlerinin yaşları sekiz sıralı iniyordu yanaklarından. Mahmut Bey de ağlıyor, ama belli etmemeye, metin görünmeye çalışıyordu.

Köyün zenginlerinden, Abdurrahman Ağa aldı evlerine Mahmut Beyleri. Diğerlerini de başka başka aileler paylaştılar.

“Yolcu yolunda gerek” diyerek hastayı yatağında bırakmak zor olsa da, sabahleyin İstanbul’a gitmek istediklerini söyleyen Hilmi Bey, diğer arabalar ve Hâdi Dede akşamdan vedalaştılar.

– Eğer biraz kendine gelirse, İstanbul’a hekime götürreceğim. Pederim Selami Hocayı bulabilirsen Osmanlı köyünde olduğumu söyle. Eğer şifa bulmazsa bizim mekânımız burası. Devemiz bu köyde çöktü. Emr-i Hak vaki olduğunda bu köye gömer, ben de çocuklarımla buraya yerleşirim.

Babası Selami Hocaya ulaştırılmak üzere mektup yazacaktı ama gönlü yorgundu, eli kalem tutmadı, düşüncelerini toparlayamadı. Hayat arkadaşının hastalığı onu derinden sarsmıştı, dünyası kararmıştı:

– Demek ki beni hayata bağlayan sevgili refikam Behiye hanımmış, bunun şimdi daha iyi farkına vardım, dedi.

Abdurrahman Ağa ve ailesi seferber oldular Behiye Geline bir şeyler yedirmek için... Sıcak çorbalar pişirdiler ama nafile, gözünü açmıyordu ki çorbasını içsin.

Yol yorgunudurlar, yatıp dinlensinler diyerek Abdurrahman Ağanın kızı Gülsüm serdi döşekleri yere. Kardeşi de yorganların taşınmasına yardım etti. Behiye Gelininkini ocağın yanına serdiler üşümemesi için...

Yaz ortası gelse de sabah akşam sertti hava. Eskilerin: “Kork Mart’ın beşinden, koca öküzü ayırır eşinden!” dediği Mart’ın beşi çoktan geçmişti. Yine yaşlıların: “Yüz elli, yaz belli!” dedikleri, yüz elli de geçmiş, ama yaz bir türlü gelmemiştir.

Bir testi su, bir somun ekmek, çorba ve leğen bıraktı odaya Gülsüm ve kardeşi sonra “Hayırlı geceler!” diyerek çıktılar dışarı.

Az sonra Abdurrahman Ağa kapıyı tıkırdatarak girdi içeri. Gece bir ihtiyaçları olursa çekinmemelerini, üç kapı ötede yattığını söyledi:

– Misafire hizmeti kutsal biliriz, yeriniz başımız üzere. İyi ki geldiniz de hayır işlememize vesile oldunuz, zahmet ne demek Mahmut Bey kardeşim. Kö-

pekler çok havlarlar, rahatsız olursunuz ama ne yapalım ki onlar bizim bekçilerimiz ... Haydi, Allah rahatlık versin, sabah ola hayrola!

– Rabbim iyiliklerinizi kabul buyursun efendim, sağ olasınız.

Behiye Gelin kısa süren uykularından birine dalmıştı bile. O uyurken hemen uyumak gerekiyordu. Mahmut Bey, gaz lambasının titreyen ışığını kısıtı, Behiye Gelinin yanına usulca sokuldu, uyandırırım korkusuyla, yorganı bile üstüne çekmedi.

Neredeyse sekiz aydır, ilk kez yanlarında başkaları olmadan bir odada ailece, aile olmanın tadı, keyfi ve mutluluğuyla yatıyorlardı. Ama anneleri hasta olarak ...

Dışarıda koro şeklinde havlayan köpekler, onlara ninni gibi geldi, keyiflerini hiç bozmadı. Kaba kaba yün döşekler, yün yastık ve yorganlar rüyaların en derinlerine yolladı onları. Gün ışıyınca kadar, padişah uykusu çekti hepsi.

Sabaha karşı uyandı Behiye Gelin, odaya bırakılan leğende elini, yüzünü yıkadılar. Dışarıdaki ayak sesleri ve gürültüler, ev sahibinin kalktığını haber veriyordu. Mahmut Bey sundurmaya çıktı.

Abdurrahman Ağa; ağaç kurtlarının kemirerek delik deşik ettikleri, kalbura çevirdikleri, dama dayanak olsun diye, eğretice yerleştirilmiş, yontulmamış direğe yaslanmış, odasının önünde elini yüzünü yıkıyordu.

– Hayırlı sabahlar!

– Gürültü mü yaptık, kusura bakmayın. Bizler gün ışıyınca kalkarız da ...

– Olur mu, biz de uyanmıştık. Hastanın karnı acıkmış da, sıcak bir şeyler zahmet olmazsa... Çok çekindi, sıkıldı ama söylemek zorundaydı da.

– Ne demek, siz içeri girin hemen gönderiyorum.

Kalaylanmış bakır tepside; sıcacık süt, tarhana çorbası, taze koyun peyniri, bal, sıcak ekmek getirdi yardımcı kadınlardan biri.

Önce eşini doyurdu Mahmut Bey. Sütün içine ekmeğe doğradı, yumuşak yumuşak yedirdi.

– Gördün mü baba, annemiz iyileşecek, bak ne güzel yedi sütlü ekmeğini, dedi Kadir ve Mazlum.

O dakikaya kadar umutsuz olan Mahmut Bey de sevindi, inşallah iyileşecek, hiç şimdiye dek böylesine iştahlı yemek yememişti, diye düşündü.

Yardımcı kadın tepsiyi almaya geldiğinde, her şey yalanıp yutulmuştu, tabaklar yeni kalaylanmış gibi bomboştu. Belli ki misafirler, günlerdir, doğru dürüst bir şeyler yememişlerdi.

– Şu köyde, iyi kötü yerleşecek bir yer bulalım, seni hemen İstanbul'a hekime götüreceğim, dedi Mahmut Bey.

Gün içinde, Abdurrahman Ağa:

– Köyün üst başındaki ağılın yanında şimdi boş olan çoban kulübesi, biraz bakım yapılıncaya kalınabilecek hâle gelir, dediğinde Mahmut Bey hemen atıldı:

– Gidip çocuklarla toparlayalım, tımar edelim.

– Ben yanınıza adam, malzeme vereyim, ama hastanız biraz iyileşsin bekleyin. Bizim gönlümüz rahat etmez, kovmuş gibi oluruz. Abdurrahman Ağa misa-

firlerini bir hafta bile eğleyememiş derler. Köylünün diline sakız oluruz.

Gülsüm, annesi o gün akşama kadar Behiye gelinin yanından ayrılmadılar. Elini yüzünü yıkadılar, terleyen çamaşırlarını değiştirdiler, saçlarını taradılar. Başına da kırmızı krep bağladılar, gelin gibi süsleyerek, ocağın yanındaki mindere oturttular.

Gün akşam olduğunda kulübenin tabanı, duvarları sarı toprakla badanalanmış, ocağın yanına da kap kacak koymak için iki sıra tabaklık yapılmıştı bile. Abdurrahman Ağanın gönderdiği birkaç hasır yere atılmış, en kuytu yere Behiye Gelinin yatağı hazırlanmış, diğer yorganlar ve şilteler köşeye yığılmıştı.

Akşam yemeğini misafir kaldıkları evde yedikten sonra, yeni evlerine geldiler. Burası gözlerine saraylardan daha kıymetli göründü. Toprak damın ağırlığınca altınlara kavuşmuşlardı sanki. Ocak tıka basa meşe kütükleriyle doldurulup yakılsa da gündüz yapılan sarı sıva tam kurumamıştı, hafif bir kokusu vardı. Ama bunu bile ciğerlerine doldurdular:

– Özgürlüğün kokusudur bu, özgürlüğün kokusudur bu, diyerek mutlu oldular.

Hem Behiye Gelin de günlerden sonra ilk kez acıkmış, kendi isteğiyle yemek yemiş ve de Gülsüm ve annesi sayesinde bir gelin gibi süslenmişti. Mahmut Bey de onu İstanbul'a hekime götürecekti. Bu ne güzel bir geceydi, geldi mi bütün güzel şeyler peş peşe mi sıralanıyordu yoksa?

Şeytanın bacağı kırılmış mıydı? Günlerdir kararan içlerine, ferahlığın ışığı doğmaya başlamıştı.

Mahmut Bey, Behiye Gelinin kırmızı krepli başını okşadı, sırtını sıvazladı, boynuna sarıldı, öptü, kokladı ve yatağına yatırdı. Bir baba şefkatiyle üç çocuğunu da sevdi; “Ben varım, bu ailenin reisi olarak sağ olduğum sürece sizi darda koymam, rahat edeceğiniz imkânları hazırlarım.” dercesine gurur duydu kendisiyle. Sonra da; şişesinin ucu kırılmış, şişman karnı is içinde kalmış lambanın ışığını kıstı, çocuklarının üstlerini örttü, hepsi uykuya geçtiler.

Gecenin derin ve kara sessizliğinde, herkesin uyuduğundan emin olduktan sonra, Selanik’ten getirdikleri şilteleri sökmeye başladı. Ertesi gün İstanbul’a gidecek paraları yoktu. Varını yoğunu komitacılara kaptırmıştı. Yola çıkmadan önce, Behiye gelinin şiltelere bir şeyler sakladığını biliyordu. Söktüğü son üç şilteden çıkan beş altın, günlerdir gülmeyen endişeli yüzünü güldürdü, rahatladı. Gerçi ertesi gün Abdurrahman Ağadan borç isteyecekti. Ama iki üç gün önce gördüğü bir kişinin borç verip vermeyeceği de insafına kalmıştı. Allah yüzüne bakmış ve Mahmut Beye acımıştı sanki.

Lambanın cılız ışığında daha da soluk benizli görünen Behiye geline baktı, aynı yorganın altında birbirlerine sığınarak, sarılarak, sokularak uyuyan çocuklarına baktı, titreyen çenesinin iki yanından boynuna süzülen göz yaşlarına izin verdi akmaları için. Sonra söktüğü şilteleri yan yana dizdi, aylardır çıkarmadığı bozarmış ceketini sırtına örttü, birkaç adım ötede ağılı bekleyen çoban köpeklerinin havlamalarını dinleyerek, deliksiz bir uykuya daldı. Kadir’in:

– Baba, babacığım annemin elleri yüzü çok üşümüş, buz gibi olmuş, sözleriyle gözlerini açtığında gün çoktan ışımişti. Şaşırdı, sersemledi:

– Biz nerdeyiz, burası neresi?

Üzerindeki ceket kaymış, kendi sırtı da buz gibi olmuştu, kalktı yatağında bir müddet oturdu. Şaşkınlığını üzerinden attı.

Başını Behiye geline döndürmesi ile yerinden fırlaması bir oldu. Eşinin nabzını tuttu, gerçekten de elleri buz gibiydi, artık damarlarında kan dolaşmıyordu, çünkü Behiye gelin çoktan ölmüştü. Gelin gibi süsledikleri kırmızı krepli başıyla, düğüne değil, ölüme koşmuştu.

Nabzını kontrol eden eli bileğinde, yığıldı Behiye Gelinin üstüne. Akşamki rüya çabuk bitmişti. Yatmadan önce her şey güzeldi, yolundaydı, bugün İstanbul’a gideceklerdi. Demek ki, dünkü iyiliği, ölüm iyiliğiymiş, dedi.

Çok kötü hissetti kendini. Hayatındaki köşe taşlarından biri yerinden kaymıştı. Kafasını kaldırdı, ömrü boyunca unutamayacağı bu yüzün, her çizgisini, zihnine nakşetmek için, içi acıyarak bir daha güzel yüzlü sevgili eşine baktı.

Başını çocuklara çevirdiğinde:

“Bitti mi baba, annemizle olan birlikteliğimiz bu kadar mıydı, hasta yatsa da, onun varlığı, dünyalara değerdi.” diye sorgulayan bakışları, bir tokat gibi gözlerine indi. Çocuklarını üzmemek istemezdi ama daha fazla dayanamadı, sanki ağlama krizine girdi, yük-

sek sesle bağıra bağıra ağlamaya başladı. Film burada kopmuştu.

Çocukların üçü birden, ona eşlik ederek ağlayınca, koyunları sağmak için ağıla gelen çoban seslerini duydu. Karakaçana atladığı gibi, köyün alt başındaki Abdurrahman Ağaya, kapılarını yumrukladığı hâlde kimsenin açmadığını, yeni köylülerin ağlaştıklarını, söyledi.

Cenaze işleriyle Abdurrahman Ağanın ilgilendiği Behiye Gelin, öğle namazından sonra, eşi ve çocuklarının gözyaşları arasında, dört tarafı servi ağaçlarıyla çevrelenmiş köy mezarlığına gömüldü.

Yıllarını birlikte geçirdiği biricik eşini, kara toprağa bırakmanın, çocuklarıyla birlikte yepyeni bir çevrede, parasız, işsiz güçsüz kalakalmanın dayanılmaz sıkıntısı ve ağırlığı, içini daraltsa, yüreğini yorsa da yanı başındaki yavrularına belli etmedi.

Mezarlık dönüşü küçücük kulübelerinde, kucakladı hepsini koltuğunun altına sığdırdı. Yokluk âleminde, varlık âlemine geçmek demek olan ölümün de doğmak kadar hayatın bir gerçeği olduğunu, ilahî güce inananların, bunu sorgusuz sualsiz kabullenmeleri gerektiğini anlattı. Öldükten sonra hayatın bitmediğini, bu dönemin tam tersine, yeni bir hayatın, ahiret hayatının başlangıcı olduğunu ve o sürenin de zaman olarak, dünyadaki gibi elli altmış yıl değil, sonsuz olduğunu anlattı onlara.

Gerçi bunları Kadir ve Mazlum biliyorlardı. Öyle de olsa, hem onlara tekrarlamış, hem de Hafize'ye anlatmıştı.

Babalarını dinler görünseler de akılları az önce mezarlığa bıraktıkları annelerindeydi çocukların. Anne demek, ciğerin öz be öz kendisi demektir. Kapitone yapılarak dikilmiş yün hırkası, entarisi, tülbentleri hepsi odanın bir köşesinde gözlerinin önünde nasıl duruyorsa, şekil olarak da; eli, yüzü, boyu, bosu akıllarının, hafızalarının baş köşesinde öylece, canlı ve diri, ömürleri boyunca duracaktı.

– Babam, bu köyde kalmayalım, İstanbul’a gidelim dedemlerin yanına, burası uğursuz geldi bize, annemizi aldı, diyen Mazlum’a sert çıkıştı Mahmut Bey:

– Ben size ne anlattım oğlum, kullara göre, her ölüm erken ölümdür. İnsanlar, sevdiklerine doyamazlar, kıyamazlar. Yaratan da, emanetini alan da yüce Allah’tır. Köyün suçu yok, bir başka yerde olsak da bu ölüm gerçekleşecekti. İstanbul’a gideceğiz ama köyün uğursuzluğu yüzünden değil! Sizlerin tahsiline yeteri kadar fasıla verdiğimiz için. Ben bu köyü artık terk edemem. Anneniz burada, onu yalnız bırakamam, sizi mektebe yerleştirip döneceğim buraya. Enver Paşanın ordusu Edirne’yi geri almış, ortalık biraz düzleşmiş, sakinleşmiş. Devrisi gün, Kadir ve ben İstanbul’a gidelim, sen Hafize’yle kal. İşimizi bitirince döneriz, annenizi burada yalnız bırakmayalım.

Annesine doyamayan Hafize, biraz da onun hırçınlığıyla, zıp zıp tepinse de babası köyde kalmaya ikna etti onu.

Ertesi gün, evde kalan iki çocuğunu, Behiye Gelinin cenaze işlemleri sırasında çok yakınlık gösteren ve her durumda yardım etmeye hazır olduğunu söyleyen

Kamil Hocalara emanet etti. Çorlu'ya giden köylülerle birlikte at arabasıyla yola çıktılar. Çorlu'dan, öğleye doğru hareket eden tren, birkaç istasyonda kontrol amacıyla durdurulduktan sonra, akşam karanlığı çökmekteyken İstanbul semalarına, Sirkeci'ye vardı.

Vapura binmek için geçecekleri meydan insan kaynıyordu. Kolluk kuvvetleri kalabalığı dağıtmaya çalışıyor, toplananlar direniyorlardı.

– Bu neyin kalabalığıdır, sorusuna, beli şal kuşaklı, ayağı yemenili, fesine doladığı sarığının püskülü yana savrulmuş, bilmem kaçınıcı kez üst üste yamanmasına rağmen dirsekleri erimiş ceketinin içine gömülmüş, sırtı küfeli hamal:

– Birkaç aydır maaşlarını alamamışlar, onun öfkesidir. Memurlar ve muallimler... Hane bu, aş da ister, ekmek de ister beyim. Bu fakir kulunuz, çok şükür ki, günlük kazanıyor, parasını da peşin alıyor. Kazanırsa yiyor, kazanamazsa bakıyor. Kimseden de alacağı kalmıyor, bunların düştüğü duruma da düşmüyor.

– Doğru söylersin Müslüman, ama yaşadığımız Balkan yenilgisinin hiç hatırı yok mu? Biraz insaf etmek, devleti de düşünmek icap etmez mi, dedi Mahmut Bey.

Öfkelerinden kanı beynine çıkmış, homurdanan, söylenen insan kalabalığını yararak vapura bindiler ve karşıya geçtiler.

Ablasının Beylerbeyi'ndeki yalısına vardıklarında, gece olmuş, dün geceki yorgunluklarını üzerlerinden atan ay ve yıldızlar, bu geceki görevleri için, gökyüzündeki salıncaklarına çoktan binmişlerdi. Yalı halkı,

henüz uykuya geçmişti. Sadece, yalının üst katından, ferî kaçmış, cılız bir ışık sızıyordu.

Yıllar süren hasretliğin şiddetiyle vurulan kapı tokmağı herkesi uyandırdı. Gözyaşları, sarılmalar, bağrışmalar... Behiye Gelinin ölüm haberinin verilmesi... İstanbul'a getirilen, büyük oğul Recai'nin öksüz ve yetim kalan çocuklarıyla kucaklaşmalar, hüznün ve sevincin yumak olduğu bir tablo...

Büyük oğul ve gelinlerinin öldürülmeleri, şimdi verilen Behiye Gelinin ölüm haberi, Selami Hoca ve Nigar Hanımı yıkmış görünse de, Mahmut Bey ve gönüllerinde apayrı bir yeri olan torunları Kadir'i görmek az da olsa sevindirdi onları. Sabah namazına kadar oturarak hasret giderdiler. Yorgunluk ve uykusuzlukları için, namazdan sonraki birkaç saatlik dinlenme yetti hepsine.

Hemen uykuya geçemedi Mahmut Bey. Eski güzelliğinden eser kalmayan ablası Gülfidan, belli ki, aradan geçen yıllar zarfında, varlık içinde yüzse de, hayatı boyunca yaşadığı hayal kırıklıkları yüzünden, epey üzüntü çekmişti. Bu da onu vaktinden evvel kocatmıştı. İki evliliğinden doğan çocukları büyümüşler, kimisi Tıp Fakültesi'ne, kimisi İstanbul Sultani'sine, kimi rüştiyeye gidiyorlardı. Babasını da çökmüş gördü. Selanik'in kaybedilmesi onu çok yıpratmıştı. Ertesi gün Mahmut Beye:

– Selanik gitti oğul. Ben Rumeli'nin gideceğini, senin gizli toplantılara gidip geldiğin günlerde biliyordum. Görünen köy kılavuz istemez. Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. Osmanlının yaptığı her

reform hareketinin arkasında Batının tazyiki vardır. Çeşitli tebaalarda, önce kıpırdanma ve isyan hareketleri başlar. Osmanlı zayıf duruma düşürülür. Ardından bu azınlıklara bazı haklar istenir, yenilikler yapılır. Daha sonra da istiklallerini isterler ve paşa paşa müstakil devlet kuruverirler. Devlet ıslahat yapmak istemezse de, savaş çıkar, sonunda yine müstakil devletler doğar. Tarihin falına bakmaya hacet yok. Tarihte aynı olaylar, bir fasit daire gibi tekrar eder. Tarih ders vermez, sadece ders almayanları cezalandırır. Batı'nın zikri de fikri de aynıdır oğul. Ben Abdülhamit Efendimize körü körüne hayran değilim. Birinci Meşrutiyet Meclisi'ndeki meb'usan; Ermenistan, Kürdistan, Pontus konuşmalarını yüksek sesle dillendirmeye başladıkları için kapattı Meclis'i. Vatanının parçalanmamasını arzu ettiği için. Sonra müstebit damgasını yedi. Sansüründen şikayet ediyorlardı, yerine geçen İttihatçılar da sansür koydular matbuata. İşte buraya yazıyorum. Şayet, tek yumruk gibi kudretli olmazsak; bu konuşmalar 1876 da vardı, yüz sene sonra da olacaktır, bin sene sonra da olacaktır. Başımızda dikilip, pusuda bekleyeceklerdir. İktidar ve muhalefet gaflet içinde, iktidarı paylaşma kavgasında oldukları için kanayan Makedonya'nın yarasını saramadılar ve Rumeli'yi kaybettik. Her tebaa kendi dilinde okusun yazsın da dediler. Yumruğunu vurduğu gibi masaya son sözünü söyledi. "Benim ülkemin hudutları içinde, Türkçe'den başka resmî dil konuşulamaz!" Onun Hafiye Teşkilatını tenkid edenler, başa geçtiklerinde, kaldırmak şöyle dursun, sayıyı iki katına çıkardılar.

Mahmut Bey Kadir'in Tıp Fakültesi'ne, Mazlum'un da İstanbul Sultanisi'ne kaydını yaptırdı. Bir dahaki sefer Hafize'yi de getireceğine söz verdi. Ablasının her iki eşinden kalan dünyalığı, hepsinin refah içinde yaşamasına yeterdi. Öyle olmasına rağmen, ablasının ve babasının “dar zamandır, bir ihtiyacınızı karşılar” diyerek verdikleri paraları zorla kabul etti. Babasının: “Ben yaşlandım, hemşirenin iratlarıyla sen alakadar olursun, dön oğul, bir eve bir erkek lazımdır.” diyerek dil dökmesi, İstanbul'a gelmesi için ikna çalışmaları sonuç vermedi.

Geçimlerini sağlamak için, düzenli bir gelir sistemi kurana kadar, Kadir ve Mazlum'un eğitim giderlerini üstlenmesini rica etti babasından. Şimdilik gitmelerine izin vermesini, bundan sonra sık sık geleceklelerini söyledi.

Kamil Hoca, tarlasındaki hasada yardım ederse, birkaç çuval buğday verebileceğini söylediğinde, birkaç çuval buğdayın, birkaç ay aç kalmamak demek olduğunu bilen Mahmut Bey, çok sevindi. İsterlerse ekmek yaparlardı, isterlerse makarna, börek...

Kamil Hocanın eşi Atiye Hanım ve bir iki kadın da, kiremit kırıkları, çamur ve samanla, ekmek ve börek pişirebilecekleri bir fırın yaptılar, Mahmut Beylerin kulübelerinin önüne.

Baba ve iki oğlu, arı gibiydiler tarlada. Kırk yıllık çiftçi gibi... Oraklarla biçtikleri buğdayları demet yapıp, tarlanın ortasına ortasına yığdılar. Sonra öküz arabasıyla harman yerine taşıdılar bunları. Demetle-

ri çözdüler, harman düzlüğüne serdiler. Bir kıyısına Hafize'yi oturttukları düvenle, biri yorulduğunda diğeri çalışarak, nöbetleşe, mermer tekerleği yüz kere, bin kere, beş bin kere buğday başaklarının üzerinden döndürerek geçirdiler ve sarı sarı bereket tanelerini, başak içindeki hapishanelerinden azat ettiler.

Sonra, iri saman saplarını tırmıkla kenara çektiler. Samanından ayrılan buğdayları kovalara doldurdular. Rüzgârın estiği yöne doğru, kovayı yukarıya kaldırarak, azar azar boşalttılar. İnce saman çöpleri bir tarafa, buğday bir tarafa yığıldı. Bir kez de, az bir çöpü kalan buğdayı, iri gözerden geçirerek işlemi tamamladılar ve çuvallara doldurdular.

Hasat mevsiminin yarısını Kamil Hocanın, diğer yarısını da Abdurrahman Ağanın tarlalarında çalışarak geçirdiler, karşılığında da bir yıllık yiyecek unlarını elde ettiler. “Yazın gölge hoş!” demedikleri, Ağustos ayının kızgın güneşi altında buram buram terleyerek çalıştıkları için, kışın da çuvalları boş olmayacaktı.

İlk geldikleri akşam, Abdurrahman Ağa, gençlerin eğitim görmüş olduklarını anlamıştı. Bu aileyi korkmadan misafir edebilirlerdi. Hem tevazu vardı bu ailede, hem asalet.

Kadir ve Mazlum, eğitimleri için, İstanbul'a gitmeden önce “Allahaismarladık!” demek için, Abdurrahman Ağaya uğradılar. Ne de olsa hakkı vardı üzerlerinde.

Avlularına girer girmez, sundurmanın tahta trabzanlarında oturan Gülsüm'ü, gördü Mazlum.

– Babam sayada, koyunların yanında, ünleyeyim mi, dedi Gülsüm.

– Biz bakarız Gülsüm, sen zahmet etme. İstanbul’a okumaya gidiyoruz da... “Allahaismarladık!” demek için uğramıştık diyen Mazlum, Gülsüm’ün içine kor ateş düşürdü. İlk geldikleri akşam, Mazlum’u gördüğü andaki gibi yanaklarını ateş bastı, yüzü yandı, yanakları daha da al kırmızı oldu. Köyün üst başında da olsalar ara sıra onları görebiliyordu. Bu yaz tarlalarında çalışmışlardı. Belki gelecek yıl da tarlaların sürülmesi, ekim işleri, sonra hasat... Onu daha çok görebilirdi, ama bu durumda umut kalmıyordu.

Abdurrahman Ağa, gençleri dış kapıdan uğurlarken, Mazlum’un göz ucuyla baktığı sundurma bomboştı. Gülsüm ortadan kaybolmuştu.

“Annenizin mezarı burada olduğu sürece, ben bu köyü asla terk edemem!” diyen Mahmut Beyi ve kardeşlerini burada bırakarak, yaz sonu iki kardeş, İstanbul’a, yepyeni bir şehre, okullarına gittiler.

Ablası Gülfidan’ın oğullarından biri, İstanbul Sultanisi’nin ikinci sınıfında olduğu için, Mazlum kitap ve derslerine yardımcı sıkıntısı çekmedi. Diğer iki oğlundan; büyük olanı hekimlik yaptığı, ikincisi de, Tıp Fakültesinde öğrenci olduğu için, Kadir de şanslıydı. Bu yüzden o da sıkıntı çekmedi eğitimi sırasında. Selanik’teki okullarında gördükleri eğitimin hatırı sayılırdı. Ama Osmanlı Devleti’nin başşehirindeki eğitimin üstünlüğü, karşılaştırma bile kabul etmezdi. Bundan böyle, çocukların hem annesi hem de babası olacak olan Mahmut Bey, kayıt yaptırmadan önce, bütün bunların hesabını yapmıştı.

Selanik'in Yunanlılar'a teslim edilmesinden sonra; Abdülhamit Hanın İstanbul'a, Beylerbeyi Sarayı'na getirilmesi, getirildikten bir zaman sonra da vefat etmesi üzerine, tekrar keyfi kaçan Selami Hoca, ata toprağımın yadigârı dediği torunlarının gelmesiyle eski neşesine kavuştu.

İstanbul, Rumeli'den gelen; üstleri perişan, ihtiyar, kadın, erkek, insan sefaleti göçmenlerle dolup taşmıştı. Bu göçmenler; akın akın Üsküdar'a geçirilerek Anadolu'nun çeşitli şehirlerine sevk edilmişler, gelenler nedeniyle şehirde geçici de olsa bir kıtlık ve pahalılık yaşanmıştı.

*Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda,
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda.
Mehmet Akif Ersoy*

Balkan yenilgisinin yaraları sarılmadan Harbiye Nazırı Enver Paşa, 1914 yılının Ekim sonunda, Almanya'dan satın aldığımızı söylediğimiz Yavuz ve Midilli gemileriyle, Rusya'nın Odesa ve Sivastopol limanlarını bombalattı. Birkaç gün sonra, Rusya, Fransa ve İngiltere Osmanlıya savaş açtı.

Enver Paşa, Aralık ayının ikinci yarısında, Almanların ve Avusturyalıların yükünü hafifletmek için, Sarıkamış üzerinden Rusya'ya saldırmayı düşündü. Gülfidan'ın büyük oğlu da askerî tabib olarak Sarıkamış'a gitti. Yazlık giysiler içindeki askerler, Allahüekber dağlarının buzdan yorganına sarıldılar ve bir daha uyanamayarak şehid oldular. Bu yenilgi haberi İstanbul'a geç ulaştı, ama ulaşınca da yürekleri parçaladı. Enver Paşa büyük bir yanlış yapmıştı. Beyinlere kazınan, her hatırlandığında tüyleri diken diken eden, içleri parçalayan, büyük bir yanlış ...

Herkesin kolu kanadı kırıldı. Bir söylentiye göre 70.000, bir söylentiye göre 90.000 kişiydi şehid sa-

yısı. Gerçek sayı hangisi olursa olsun, her ikisinde de ordunun belkemiği kırılmış demektir. Belkemiği kırılan bir ordu da tekrar ayağa kalkamazdı.

Gülfidan'ın tabib olan oğlu Hamit, sağ olarak dönmüştü cepheden ama giden başka canların acısı daha büyük olduğu için, duyulan sevinç payının hiç önemi yoktu.

Hem cepheden sağ salim dönen torununun, hem de İstanbul'a tahsilleri için gelen Kadir ve Mazlum'un şerefine cevizli baklava yapılmasını istedi Selami Hoca.

– Ben de düşündüm sevgili pederim, aşçımız kilerdeki şeker stokumuzun ancak ihtiyacımızı karşılayacağı, bunun dışındaki harcamalara kafi olmadığını söyledi, lütfen mazur görünüz! Üç buçuk kuruşluk şekeri, kötü niyetli insanlar on kuruşa satıyorlarmış, fırsatçılara gün doğdu.

Büyük çini sobanın arkasındaki sedirde oturan Selami Hoca; üzeri kahverengi lekelerle dolmuş, kenarında da kocaman bir et beni bulunan, tombul burunun üstüne kondurduğu yakın gözlüğünün üstünden bakan kuşkulu gözlerini, karısı Nigar Hanımın ve Gülfidan'ın bakışlarına yönelterek:

– Dünkü gazetede okudum, çok büyük miktarda şeker ithali yapılmış. Tevziini de, İaşe-i Umumiye Müdüriyeti üstlenmiş, başına da İttihatçıların has adamları Kara Kemal geçmiş. Ama bir tek kişinin dürüstlüğü işe yaramaz. Cihad-ı Ekber ilan edildi, Cihan Harbi çıktı diye, herkes stokçu oldu. Fakir fukara, garip gureba bebesinin mamasına şeker bulamıyorsa yazıktır. Her türlü yiyeceğin sıkıntısı çekiliyor, bu

kadar da olmaz ki canım. Müslümanlıkta sahip olduğunu komşuyla paylaşmamak günahdır. Gelen şekeri meb'usan aracılığıyla dağıtacaklarmış. İnşallah haksızlığa mahal vermezler. Bu şeker dağıtımından, başta meb'usan olmak üzere ne zenginler doğacaktır görürsünüz, söylemedi demeyiniz, dedi.

Gerçekten de Selami Hocanın dediği doğru çıkmış, birçok milletvekilinin adı şeker yolsuzluğuna karışmıştı. Herkesin günü kurtarmak, nafakasını temin etmek için, elindekini avucundakini, değerli değersiz eşyalarını, mücevherlerini, haraç mezat sattığı günlerde Selami Hoca ve torunları sıkıntı çekmediler.

13 Mayıs 1913'te çıkarılan Muhacir Nizamnamesi'ne göre, Rumeli'den gelecek muhacirler, göç tarihlerinden itibaren altı sene askerlikten ve iskan tarihlerinden itibaren de, iki sene vergiden muaf tutulacaklardı. Lakin, ordunun askere ihtiyacı olduğu için, altı sene dikkate alınmamış; İngiliz ve Fransız donanmaları, Çanakkale Boğaz'ını tehdit etmeye başlayınca, Kadir de askere çağırılmıştı. Cepheden gönderdiği ayrıntılı mektuplarla; hem babasına, hem İstanbul'a haber ulaştırıyor, durumu hakkında bilgi veriyordu.

Ölüm indirmedi gökler, ölü püskürmedi yer,
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaaz-ı beşer.

Mehmet Akif Ersoy

Canım Pederim...

Canım Hemşirem Hafize... Kasım 1914 Sed-
dülbahir

Asker trenine yetişemediğinizi, yaptığınız ekmeği ve böreği de bana yediremediğiniz için üzöldüğünüzü yazıyorsunuz. Ben o sözü öylesine söylemişim. Vatan savunmasını yaparken, insanın aklına açlık gelmiyor. Mesela bugün, suda haşlanmış, yağsız bulgur pilavı yedik. Ne gam.

Öldürdüğümüz her düşman neferi, tahrip ettiğimiz her gemi, bize açlığımızı da, susuzluğumuzu da unutturuyor.

Harp şimdi başlıyor galiba canlarım.

İngiliz gemileri, Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyalarını bombaladı, epey şehid verdik.

Harp dedikleri musibet bu herhâlde, harbin soğuk yüzü bu.

Verdiğimiz şehidler yetmiyormuş gibi, bir de cep-haneliğimizi havaya uçurdular, infilak etti. Fiili olarak harp başladı yani.

Yaşadığımız bu menfi olaylara rağmen korkmuyorum, arkadaşlarım da korkmuyorlar. Çünkü canımızdan aziz bildiğimiz vatanımızı savunmak bize cesaret veriyor.

İnfilak eden cephaneliğimizin ve şehidlerimizin yerine takviye bekliyoruz. İnşallah bugün yarın bu takviye güçlere kavuşuruz.

Bu çirkin harp oyununda lojistik destek çok mühim. Aksi takdirde, çok güzel mukavemet etseniz dahi mağlup olabilirsiniz.

Mukavemet konusunda da üstünlüğümüzü kimse elimizden alamaz evelallah.

Havalar nasıl diye soruyorsunuz; rüzgârlar sert esmeye başladı, kış geliyor diyor. Gündüzleri hareket ettiğimiz için bir şekilde idare ediyoruz ama geceleri hava ayaza çekiyor kendini. Bir rüzgâr esiyor ki bıçak gibi...

Cenabı Allah rahat bir şekilde, zorlanmadan şu harbi kazanmamızı, bizleri muzaffer kılmayı nasip eder inşallah. Dualarımızı bekliyoruz.

Bu mektubu ay ışığında, siperde yazmaya çalışıyorum. Yanımızda bir elektrik feneri vardı ama arıza yaptı.

Bölük arkadaşım Ali, dün gece onun ışığında yazmıştı mektubunu, ben de yazarım diye düşünmüştüm, olmadı. İmdadına ay ışığı yetiştii.

Bizleri yaratan yüce Rabbimden dilerim ki; hepsi, ama hepsi, inşallah, onları kınalayan ellere sağ salim kavuşurlar da doya doya kucaklaşırlar ve öperler o elleri.

Bu gidişle bu çok zor gerçekleşecek bir temenni. Çünkü zırhlıları tabyalarımızı, kıyılarımızı hallaç pamuğu gibi atıyorlar, bombalıyorlar. Bizim topçularımız da ağızlarının payını veriyorlar tabi.

Bu kadar mı severek gidilir ölüme. Dünyanın hiçbir ülkesinde, hiçbir dinde böylesine korkusuz, vatanını böylesine seven onurlu nefer yoktur herhâlde. Bana kalırsa olamaz da.

Biz bu konudaki birinciliğimizle ne kadar iftihar etsek azdır.

Yarın, düşman donanma ateşine karşı derin yollar açmaya, kazıya gideceğiz.

Beni merak etmeyin. Düşmanın çok yakınımızda olduğunu bile bile uyumak çok zor. Gözümüze uyku girmiyor ama uyumak zorundayım.

Allah nasip ederse, yine yazarım. Hakkınızı helal edin. İkinizi de muhabbetle kucaklıyorum.

Evladınız, kardeşiniz

Kadir

Sevgili Pederim...

Validemin Yedigârı Hemşirem Hafize... Mart 1915
Seddülbahir

Düşmanla hep uzaktan atışıyorduk. Beklediğimiz gün geldi galiba. Bugün Seddülbahir'e yüklendi-

ler. Beş zırhlı, bir torpidobot, bir kruvazör, bir zırhlı sahile yanaştı. Büyük kıyamet şimdi kopacak dedik. Dediğimiz de oldu. Piyadelerimizin koruduğu siperlere makineli tüfeklerle ateş ettiler.

Daha sonra tıka basa asker dolu üç kayık sahile yanaştı.

İçlerinde 60-70 kadar asker ve subay vardı. Hepsi teçhizatlı, makineli tüfekli.

Alayımızdaki, bölüğümüzdeki askerlerle biz de karşı atışa başladık. İki üç saat çok şiddetli çarpıştık. Hatta süngü taktık, çok yakın dövüştük. Siperler dar, o kadar ki süngüyü tüfekten çıkarıp elimize aldık, öyle vuruştuk. Mesafeyi varın siz düşünün.

El, kol, kafa, bacak hepsi birbirine karıştı.

Bir ara baktım, bizim Mehmet Çavuş, tüfeği tutukluk yapmış, kapmış eline kocaman bir taş düşmanı kovalıyor. “Gün bu gündür Allah Allah!” diyerek.

Çok geçmedi, başından ve göğsünden yaralandı. Hemen arkaya sargı yerine alındı, yaraları sarıldı.

Çok yakın bir çarpışmaydı bugünkü. 4 şehid, 15 yaralı verdik. Ama onların kayıpları çok, hepsini geri püskürttük.

Bu mektubu toprak sedirin üstüne oturarak yazıyorum. Ona her oturuşumda sundurmadaki bizim tahta sedir geliyor aklıma. Yazı yazdığım masa da kırık. Olsun, yüreklerimiz tunç gibi ve de sapasağlam ya, asıl olan da odur.

Bahar artık gelmek istiyor. Yeşermeye başlayan otların arasından kopardığım bu kır çiçeğini sizlere ha-

tıra olarak gönderiyorum. Ben kokladım. Belki size de benim kokum ulaşır.

Yüce Rabbim; şu kahraman neferlerin; ben de dahil olmak üzere, süngülerini keskin eyle, düşmanlarını mahveyle!

Dualarınızı bekliyoruz, Vatanımızı düşmana kaptırırsak, ki düşünmek bile istemiyorum, yaşamak haram olur. Son nefesimi vermeden umudumu kaybetmeyeceğim, zira umuda her zaman yer vardır ve umutlar uzun ömürlüdür.

Bu mukaddes bir vazife... Bizim adımız Mehmet. Sevgili Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam'ın isminin kısaltılmışı yani. Bizleri, Türk askerini, o yüceler yücesi Resulünün hürmeti için muvaffak ve muzaffer eylesin Rabbim!

İkinizi de saygı, hürmet ve muhabbetle kucaklıyorum. Hakınızı helal ediniz

Kadir

Canımdan çok sevdiğim Dedem, Ninem, Halam, Mazlum ve Kardeşlerim, Mart 1915 Seddülbahir...

Ben inanıyorum ki, dünyada validenizden sonra en çok sevdiğiniz varlık vatanınızdır. Yoksa ölümü göze alarak uğruna çarpışılmaz.

Seddülbahir'e yerleştirdiler bizi, ama bir söylentiye göre Kurmay Yarbay Mustafa Kemal'in Tekirdağ'daki 19. Tümenine aktaracaklarmış.

Çünkü; Mustafa Kemal iki alaydan memnun değilmiş. Bu yüzden bunların değiştirilmelerini istemiş.

Kolordu komutanı Yarbay Fahrettin (Altay) kabul etmiş ama Başkomutanlık: “Artık değiştirilemezler, çalışıp eksikliklerini tamamlasınlar.” diyerek geri çevirmiş bu isteğini.

Bu durumda biz de şimdilik burada yerimizde kaldık.

Buranın coğrafi şekli aynı bir kurt başına benziyor. Geçen kış tarlada vurduğumuz kurdun başı gibi Mazlum. Bundan sana neden bahsediyorum biliyor musun Mazlum kardeşim, nefere çok ihtiyaç var, bakarsın seni de alıverirler, bu bölgeye aşına olasın, gelince yabancılık çekmeyesin, diye...

Seddülbahir de bu kurt başının tam burnunda. Çok stratejik bir yerde senin anlayacağın. Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada burası. Okuldaki derslerden de biliyorsun ya...

Şu anda saatler gece yarısını gösteriyor. Ben bugün küçük bir yara aldım. Geçici bir sargı yapıldı ama biraz ağrım var. Onun için uyuyacağına benzemiyorum. Ben de size mektup yazarak kıymetlendirmek istedim vaktimi.

Biz bugün burada cehennemi yaşadık canlarım. Uzun uzun anlatır, kafanızı şişirirsem, beni şimdiden affedin. Zira bu yaşıma kadar az çok tarih kitabı okudum ki bunların çoğunu sen de okumuşsundur Mazlum kardeşim. Çünkü bunların çoğu pederimiz Mahmut Efendinin ve sevgili dedemin kitaplarıydı. Hiçbirinde de benzerini okumamıştım, ama bizzat şahit olmak ve yaşamak nasip etti Yüce Rabbim bana. Şükürler olsun.

Bugün yani 18 Mart 1915 sabahı, saat 10:30 civarlarında yirmiye yakın büyük düşman savaş gemisi Çanakkale Boğazı'na girdi. Bulduğumuz yerden hepsini ayan beyan gördük.

Keşif tayyarelerimiz havada tur attılar. Düşman gemilerinin yerlerini ve sayılarını mutlaka rapor etmişlerdir.

Bir saat sonra kahrolası gemilerin birinden Çanakkale'nin iki yanındaki tabyalarımıza ateş başladı.

Cehennem alevi kusuyor bu toplar dedem. Türk topçuları da karşılık verdiler ama herhâlde menzilleri yetmedi, mermileri kısa düştüğü için ateşi kesmek zorunda kaldılar.

Bir saat sonra diğer gemilerden atışlar başladı. Ateş eden bu gemi diğerlerinin önünde olduğu için Türk topçusunun menzili içine girdi. Gemilerinden biri yara aldı, alevler yükseldi, herhâlde direkleri yandı.

Bir-iki saat sonra kuvvetli bir patlama duyduk, yer sarsıldı. Bir başka geminin güvertesinden duman yükseldi göğe. Birkaç dakika içinde gemi battı. Göz göre göre battı.

Tahminen 700'e yakın askerleri boğuldu. Hepsine acıdık. Düşmanımız da olsa insandı onlar da. Ama ne yapalım ki biz de meşru müdafaa yapıyoruz. Kimi kimin topraklarından kovuyorlar? Allah insanı; eşref-i mahlukat olarak yaratmış ama bize karşı savaşanlar, ne yazık ki, bu etiketlerini ayaklar altında çiğniyorlar.

Çocukluğumuzun geçtiği, doğup büyüdüğümüz Üsküp, Selanik, Manastır elimizden çıkınca nasıl üzül-
dük biliyorsun. Oralardan bu topraklara göç ettik,
muhacir olduk, buraları da düşmana kaptırsak el-
de ne kalır? Balkan bozgunundan sonra, devletimi-
zin Avrupa'da kalan topraklarının çoğunu kaybetme-
dik mi? Bütün çırpınmalarımıza rağmen... Son toprak
parçası Anadolu... Sen de gidersen elimizden, bizleri
ölüm bile paklamaz. Sırtımızın değdiği toprak yakar
bizi. Hem de vallah, hem de billah, yakar da üstünden
atar, kabul etmez bizi... Üç kıtalık yurdu, bozuk akçe
gibi harca bitir, elinde kalan son toprağını da düşmana
kaptır. Olamaz, ben bu toprağın, elimizde kalan son
vatan parçasının hizmetkariyim, hizmetkarı olmaya da
devam edeceğim.

Herhâlde cephanelikleri isabet aldı. Ya da mayına
çarptılar. Bence ikinci ihtimal daha kuvvetli. Bu ma-
yın hikâyesini bir dahaki mektubumda, inşallah daha
tafsilathlı anlatacağım.

Saat 17:30'da üç harp gemileri battı. Dört tanesi
de devre dışı kaldı, ağır yara aldı. Bozcaada'ya doğru
kaçmaya başladılar.

Bugün 18 Mart 1915 yedi saate yakın cehennemi ya-
şadık burada. Ama düşman kuvvetleri; tahminen Çan-
nakkale Boğazı'nın 15 kilometre kuzeyindeki, yani
Çorlu'dan köye kadar olan yolun yarısı mesafesindeki
Kepez Burnu'ndan bile ileri geçemediler.

Bu bizim dünyaya karşı zaferimiz. Övünmek gibi ol-
masın ama bu konuda denizler mürekkep olsa, ağaç-
lar kalem olsa bu muvaffakiyeti anlatmaya yetmezler.

Bu gurur ve sevinç münasebetiyle ne Çanakkale'nin ayazını hissediyoruz, ne açlığımızı... İçimizdeki vatan aşkı bizi yakıp yandırıyor yeteri kadar.

Arkadaşım Ali, bugün gözlerimin önünde şehid düştü. Başındaki boz kabalak sola devrildi, başının açıkta kalan sağ tarafı, şarapnel misketleriyle delik deşik oldu, sızan kanlar gülümseyen yüzünü örtmeye çalışsa da, yüzündeki nurani ifade, ayan beyan ortadaydı. Daha bu sabah, somununu benimle paylaşmıştı. Beraber kahvaltı yapmıştık.

“Cephanemiz çok az, biz bir mermiyle iki düşman öldürmek zorundayız.” demişti.

Ben onun intikamını almazsam, bir kurşunla iki değil, altı düşman haklamazsam vatan evladı değilim. İşte size söz veriyorum.

Daha önce bahsettiğim kınalı neferlerden biri de Ali'ydi. Orta Anadolu bozkırının mert, cömert Ali'si. Saçları, elleri kınalı kıvırcık Ali.

Çok zor da olsa, istemeye istemeye onun postallarını giydim. Onlar benimkilerden daha yeniydi.. Böyle şeyler söylenmez ama gelirken postallarım eski diye Hafize'm, canım hemşirem çok üzülmüştü. “Üşütürsün oralarda, hastalanırsın, Çanakkale'nin ayazı yamanmış, esti mi adamın ciğerini delermiş, yağmuru, karı ayaklarını parmaklarını dondurur kardeşim.” demişti. Onun için ona da yazdım, içi rahat etsin.

Merhum Ali'nin emanetleri var, nişanlıma, anama diye iki ayrı mektup çıktı cebinden. Bana tembihlemişti: “Bana bir şey olursa yerlerine ulaştırırsın” diye.

Onun emanetlerini memleketine ve bu mektubu da size postalayacağım yarın inşallah. Hasretle hepinizi öpüyorum, soranlara selam ederim.

Hakkınızı helal edin.

Torununuz ve kardeşiniz
Kadir

Canlarım, Nisan 1915 Seddülbahir

Geçen mektubumda buralarda bir efsane dolaşıyor demiştim ya, işte onu nakletmek arzusundayım sizlere.

Çanakkale'nin al kanlarla yoğrulmuş toprağında, al kanlarla yıkanmış denizinde, hüzne yaslanmış mas-mavi göğünde, onu anlata anlata bitiremeyen, binin yanına bir ekleyen dillerinde, onunla gurur duyan kırık gönüllerinde bir efsane dolaşıyor.

Komutan Yüzbaşı Hakkı Bey idaresindeki, Nusret gemisi 7-8 Mart gecesi Nara Burnu'ndan hareket etmiş. Sessizce, hiçbir düşman gemisine görünmeden Erenköy bölgesine gelmiş. Zar zor temin edilen 26 mayın, yanlış duymadınız 26 mayını, savaşın akışını değiştirecek, düşmanları canından bezdirecek 26 mayını büyük bir itinayla denizin dibine dizmişler, yağışlı, puslu, dondurucu bir mart gecesinin karanlığında.

Bu vazifeden iki gün önce kalp krizi geçirmiş Yüzbaşı Hakkı Bey. Bu nasıl mesuliyet duygusudur, bu nasıl vatan aşkıdır? Vazifesini canı pahasına terk etmemiş, ısrarlara rağmen başkasına devretmemiştir. Bu me-

suliyet duygusunun, bu sevginin, dünya üzerinde bir benzeri başka ülkede varsa çıksın ortaya, beri gelsin.

Bu vatan bizim, kanımızın son damlasına kadar müdafaa eder, etmekten de geri kalmayız. Ama bu harbin, bu bombardıman yağmurunun tek mesulü; çok yanlış, başına buyruk karar ve icraatlarıyla Dahiliye Nazırı Talat Bey ve Harbiye Nazırı Enver Paşadır.

Bu gencecik yiğitleri kırdıran, tüyü bitmedik bebekleri babasız, gencecik gelinleri yiğitsiz, ersiz koyan, evlatlarını kaybeden anaları gözleri yaşlı bırakan onlardır.

İngilizler'e: "Siz, ısmarladığımız iki gemiyi vermediniz, paramızı da gasp ettiniz, biz de Almanlar'dan aldığımız bu iki gemiyi Yavuz ve Midilli adını verdik." dediler. Sonra da bu gemilere Rus limanlarını bombalattılar. Oysa biz tarafsızlığımızı ilan etmiştik. "Biz onlara saldırmadık, Ruslar bize sataştı." dediler.

Buna kargalar bile güldü, kimse inanmadı tabii. Bizi pisi pisine, Osmanlının en güç durumunda, en zayıf zamanımızda, bir oyunla, boş yere savaşa sürüklediler.

Olsun, Allah her zaman mazlumun yanındadır. Benim toprağımı zorla işgal eden düşmanları, inşallah mahvedecektir.

Bu gün hava yağmurlu. Ama burada toprağın yağmura ihtiyacı yok, buradaki topraklar şehid kanı ile sulanıyor çünkü.

Keyfim yerindedir elhamdülillah, beni merak etmeyiniz. Hepinizi muhabbetle, hasretle kucaklıyorum.

Size yazdığım mektupların bir örneğini de İstanbul'a dedemlere yazıyorum, merakta kalmasınlar, gelirken sıkı sıkı tembihlemişti.

Tekrar hasretle kucaklıyorum.

Kadir

Sevgili Pederim...

Hemşirem Hafize... Nisan, 1915, Seddülbahir

Enver ve Talat Paşaların ve de Almanların iteklemeleriyle zorla harbe girmiştik ya, ikinci belayı da komutanları Liman Von Sanders saldı başımıza.

Liman Paşa altı tünden sadece bir tümenini Gelibolu'nun savunması için ayırmış. Diğerlerini; Asya yakasına, Bolayır'a görevlendirmiş. Türk komutanlarının ısrarına rağmen, çıkartmanın Gelibolu'ya yapılacağını kabul etmemiş.

Tümenler arasındaki mesafeyi çok bırakmış. Oysa birbirlerine takviye güç göndermelerinde bu konu çok öneme haizdir. Üstelik çıkartma bölgelerinden çok uzaklara ikamet ettirmiş bu tümenleri.

İkazlara rağmen, söz dinlemediği için, Liman Paşanın taktiği, yerleşme planı başarılı olmadı.

Bu ülke Liman Paşanın değil ki? Bizim, bizim... Her ne kadar savaşın kazanılmasında menfaatleri olsa da bizim...

Bolayır tepelerinde gemileri boşu boşuna gözetledi o. Kuvvetlerini ihtiyacı olan yerlere kaydırmak için çok gecikti Liman Paşa.

Velhasıl koskoca Mareşallik payesi verdiğimiz (niye verdisek) 5. Ordu Komutanı Liman Von Sanders Paşa cılk çıktı.

Ordumuzun sırlarını, Almanlara teslim etmek de ayrıca çok düşündürücü ve üzücü bir durumdur.

Burada efsaneler bitmek bilmiyor. Efsane dediğime bakmayın. Tamamen gerçek bunlar.. Hem de hiç su katılmamış cinsinden. Ne dediysem bire bir doğrudur, Kur'an-ı Azimüşşan hürmeti için doğrudur.

Nasıl adlandıracağımı, nasıl vasıflandıracağımı bilmekte zorluk çektiğim için böyle diyorum. Yoksa efsane mefsane değil.

Seddülbahir Koyu'nun deniz tarafındaki tepede Gözcü Baba Tepesi'nde çok büyük harp oluyor. Bizim bulunduğumuz bölgeye de yakın sayılır. Ama herkes kendi bölgesini korumakla, savunmakla mükellef olduğu için burnumuzun dibinden haberimiz olmamış.

Aytepe düşünce Seddülbahir Tabyamızın arkası sarılmak üzereymiş.

Ezineli Yahya Çavuş aslanlar aslanı elli neferinden sağ kalanlarla bölüğe katılmış ve sayılarından misil misil fazla neferlerin vazifelerini üstlenerek çarpışmışlar ve Ertuğrul Koyu'nu on iki saat kahramanca savunmuşlar.

Tabii ki destek yardım ulaştıramadığımız için akşam kadar hepsi birer birer şehid düşmüşler ve üç alayı oyalamaya muvaffak olmuşlardır.

İsimlerini bilmediğimiz bu neferler, bu aziz şehidler ve de yerlerine görevlerini devralan bizler oldukça

bu vatan zapt edilemez! Yemin ediyorum: “Çanakkale geçilmez!”

İnşallah görüşmek üzere, hepinizi hasretle kucaklıyorum.

Oğlunuz Kadir

Canım Ciğerim Pederim...

İki Gözüm Hemşirem... Nisan 1915 Seddülbahir

Çanakkale’yi denizden geçemediler, aldıkları ders yetmiyormuş gibi tam beş hafta sonra karadan geçmeyi denediler.

İngilizler’in gururu kırıldı. Demiştim ya iki yüz yıldır yenilgi yüzü görmemişler. Hazmedemediler sizin anlayacağınız.

Savaşanlar arasında Fransızlar da var. Üstelik bunların bir de kuyrukları...

İngiliz sömürgesi olan Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan ve Kanada askerleri, Fransız sömürgesi olan Senegal ve Tunus askerleri...

Bu askerlerin arasındaki Müslüman olanları kandırmışlar:

“Almanlar, sizin Halifeniz olan Osmanlı padişahını esir almışlar, gelin bizimle savaşın halifenizi kurtaralım.” demişler.

İnanmayıp savaşmak istemeyenlerin ailelerini hapse tıkmışlar, evlerini yakmışlar. Ne büyük yalan ve de ne büyük vahşet...

Karşımızda dünya milletleri var, teke tek çıkmadılar karşımıza.

Dün bir arkadaşım ağır yaralandı. Sıhhiye bölüğüne, seyyar hastaneye göndermemiz gerekiyor ama güpegündüz bunu gerçekleştiremeyeceğiz.

Zira düşman torpidobotlarının top ateşleri durmak bilmiyor. Bu işi geceye erteleyeceğiz, gizli yollardan sıhhiyeye sevk edeceğiz. Ömrü varsa yaşayacak, yoksa şahadet mertebesine ulaşacak.

Ölüm o kadar sıradan burada, tabii bir hadise. Savaş dışında hüznün ve ürküntü veren bu son, burada düğün gibi, bayram gibi karşılanıyor.

Acısı çok, yarası derin, iniltisi yeri göğü inletiyor.

Sırtladığım gibi arka tarafa geçirdim, mataramdan kuruyan dudağımı ıslattım. Kolundan fişkırان kanı dindirmeye çalıştım. Kum çuvallarının arkasına, siperine yatırdım. Bana:

“İntikamımızı almazsanız, yarın huzur-u mahşerde, yüce divanda iki elim yakanızdadır, size arkadaşlık hakkımı helal etmem.” dedi.

Ben de ona:

“Allah şahidim olsun ki, senin, kınalı kıvrıcık Ali'nin ve şahadet şerbetini içen birçok silah arkadaşımın kanını yerde komayacağım, kanımın son damlasına kadar can siperane savaşıcağım.” diye yemin ettim. Sonra da sıhhiye bölüğünden arkadaşlara teslim ettim. Siperine yerime döndüm.

Bugün çok kesif bir bombardıman mevcuttu.

Fransızlar'ın “kara kedi” dediğimiz siyah tayyaresi tepemizden eksik olmadı. Ama maneviyatımızı hiç kıramadılar.

Her iki tarafta da ölü ve yaralı sayısı fazla. Bunların toplanması münasebetiyle geçici ateşkes yapıldı.

Her iki tarafın din adamları, ölü ve yaralılarını toplayarak cephe gerisine getirdiler. Biz de şehidlerimizi gömdük, yaralılarımızı sıhhiye bölüğüne sevk ettik.

Ateşkes bitmiş, savaş yeniden başlamıştı ki korkunç bir patlama işittik.

Yirmi, yirmi beş metre ilerimizdeki siperlerimiz havaya uçtu.

Düşman toprak altından bizim siperlerimizin altına lağım lar kazmış ve tam siperlerimizin altına geldikleri zaman dinamitediler, havaya uçurdular.

Kalleşlik yaptılar yani, bir savaş oyunu oynadılar bize. Ama yanlarına koymayız bunu.

Oğlunuz, kardeşiniz
Kadir

*Gökyay'ım ne desem ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlusunda görenlerindir.
Orhan Şaik Gökyay*

Bundan sonra bir mektup daha gönderdi, sonra arkası kesildi haberlerin. Köy de, İstanbul da meraktan kahroldu. Şehid düşse haberi gelirdi, ne oldu da irtibat koptu diyerek merak içinde kaldılar.

Mayıs ayının ortasında, Gülfidan'ın oğlu Nahit de gönüllü yazılarak asker oldu. O uğurlanmadan önce Kadir'den gelen mektup hepsini rahatlattı.

Kadir hem yaralanmıştı, hem de hastalanmıştı. Üstelik de hastalığı uzun bir tedaviyi gerektiriyordu. Bir müddet tedavi gördükten sonra cephe gerisindeki sargı yerinde görevlendirildi. Tıbbi bilgisi, gelen yaralılara daha tez müdahale edilmesinde çok yararlı oldu. Hastaneye gidecekler, İstanbul'a sevk edilmesi gerekenler, hemen sınıflandırılıyordu onun sayesinde. Burası arı kovanı gibi çalışıyordu. İnsana, yardımcı elemana çok ihtiyaç vardı. Sanki Kadir burada daha çok işe yarıyordu. Çünkü bu savaş, kan kusu-

yordu, buradaki savaş makinesi, insan kıyıyordu. Bıyıkları yeni terlemiş, yeni evlenmiş, yeni baba olmuş yiğitleri, fidanları acımasızca kırıyordu.

Cephe gerisinde çok yardımları dokundu Kadir'in. Tedavisi de sürüyordu, ama sağlığı günden güne bozuluyordu. Artık kesin istirahat etmesi gereken döneme girmişti. Hâlsizdi, bitkindi, gereken yardımı da yapamıyordu burada. Sahra hastanesindeki baştabib:

– Oğlum Kadir, İstanbul'da, kimin kimsen var mıdır sana sahip çıkacak? Seni yarınki hastalarla birlikte İstanbul'a gönderelim. Sen burada iyileşemezsin. Cephe gerisi de olsa, buradaki şartlar cepheden farksız oldu. Bu sözler yıktı Kadir'i, ama kabullenmek zorunda olduğunu biliyordu.

– Harp bitmedi ki Hocam, ben nasıl giderim, bu, korkaklık olmaz mı?

– Harp bitmedi ama tedavi edilmezsen, istirahat etmezsen, sen biteceksin. Ne diyorsam o, yarın yolcusun! Yolun açık olsun, sen vazifeni ziyadesiyle yaptın. Kendini borçlu hissetme. Yerle bir edilen eski hastanemizden sonra, biz bu hastaneyi buraya yeni naklettik biliyorsun. Ne yeteri kadar ilacımız kaldı, ne de hekimimiz, çoğu şehid oldu.

Boynunu bükerek razı oldu Kadir.

Bir küçük kıyametti Zığındere mevki hastanesinde yaşanan. Mahşere dönmüştü ortalık. Mahşerden tek farkı, ortalığa dökülen kimse yoktu, hasta bakıcı ve doktorlardan başka. Herkes yaralı ve hastaydı. Çoğunun yarası da ağırdı, kolları, bacakları kopmuştu. Acizdiler, hastaydılar, yardıma ve bakıma, bir tas

orbaya, bir maşrapa suya muhtatılar. Oysa; kahpece, kalleşçe uzun menzilli toplarla saatlerce, tonlarca mermi yağmuruna tutuldular ve 18.000'e yakını, yatıkları yataklarında, dünya tarihinde bir benzeri olmayacak şekilde şehid düştüler. Çünkü insafsız düşmanlar hastaneyi topa tutmuşlardı.

*Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır
Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır.*

Mithat Cemal Kuntay

Kadir, sevk edilen ağır yaralılarla birlikte geldiği İstanbul'daki hastanede de bir müddet yattıktan sonra, tedavisi evde sürdürülmek üzere taburcu edildi. Çünkü hastaneye gelecek acil yaralılar vardı, o yatağı haksız yere işgal etmek bencilliğini, nezaketsizliğini göstermek istemedi, birkaç ay sonra da köye gitti toparlamak için.

Aklı tıp öğreniminde olsa da kesintisiz bir yıl bile devam edemedi okuluna. Kâh köyde, kâh fakültede geçirdi zamanını. O da farkındaydı her şeyin, babası Mahmut Bey de. Kadir, annesi gibi tüberküloz olmuştu.

Kendisini besiyeye çekmek için geldiği köyde, hayal kırıklığına uğradı. Balkan yenilgileri ve devam eden Çanakkale Savaşı nedeniyle, iyice yoksullaşan köy halkı, açlık çekiyor dense yeri yiydi. Bir iki ağanın dışında herkes sıkıntıdaydı. Gerçi bu durum, devletin başkenti İstanbul'da da hissediliyordu. Velhasıl, köy de İstanbul da birbirinden farklı değildi.

Abdurrahman Ağa, Mazlum'un; kızı Gülsüm'e olan duygularını fark ettiğinden beri, aileye olan ilgisini azaltmıştı. Yoksa onları kollar, sütsüz, peynirsiz bırakmazdı.

Annesi öldükten sonra, evin küçük kadınlığı görevini üstlenen Hafize'nin, kenger dikenlerini una karıştırarak yaptığı poğaça, en besleyici ve en lüks yiyeceği oldu Kadir'in. Yoksulluğun diz boyu olduğu köyde, bu yüzden layıkıyla beslenemedi, bu da hastalığının alevlenmesine neden oldu.

Balkan Savaşları'nın ardından patlak veren Birinci Dünya Savaşı'nda halkı yoksulluktan kurtarmak, bir nebze de olsa yardım etmek için altı çocuklu ailelere maaş verilmeye başlandı.

Avurtları gittikçe çöken, yanaklarının kırmızılığı kaybolan, omuzları düşen Kadir'e, ikinci sınıfın ortalarına doğru geldiği köyden, bir daha çıkmak kismet olmadı. Yağmurun bereket indirdiği bir nisan günü, çok sevdiği Behiye anasının, kokusunu duyabileceği yanı başına, servilerin bekçilik yaptığı köy mezarlığına gömüldü.

Vurulanlar, cephede şehid düşmüşler, Kadir gibi dönebilenler de, ya veremden, ya tifodan, ya sıtmadan ölmüşlerdi. Güç koşullarda verdikleri savaş, günde bir öğün yiyebildikleri, o da, yağsız tuzsuz olan yemek... Yalın ayak, başı kabak yaptıkları mücadeleye gencecik narin bedenleri dayanamamıştı. Eve dönenler de, cephede kalanlardan farksızdı. Çünkü onlar da sonunda ölmüşlerdi.

Ağabeyinin öldüğünü duyunca çok üzüldü Mazlum. Baba Mahmut Bey de, hayatının köşe taşlarından biri daha yerinden kaydığı için yıkılmıştı. Bir eski zaman kralının “Barışta, oğullar babalarını; savaşta, babalar oğullarını gömerler.” sözü bir kez daha doğrulanmıştı. Bu aile de, bu savaşta iki şehid vermişti ama İngiliz’e, Fransız’a, Avustralyalı’ya, Cezayirli’ye, Senegalli’ye bir karış toprak vermemişti. Önemli olan da buydu. Şehid düşen Mehmetlerin yerini yenileri almıştı, bire bin veren başaklar gibi, biri yere düşmüş, bini yeşermişti. Onlar Yavuzların, Fatihlerin torunlarıydı, onlar Mustafa Kemal’in cephe arkadaşlarıydı. Zoru başarmayı, sıkıntılara dayanmayı, zaferin tadına doyanmayı onlardan öğrenmişlerdi.

*Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum,
senin destanını yazacağım.
Arif Nihat Asya*

İngiltere ve Fransa, Çanakkale'ye taarruzlarını sürdürdüğünden, ordunun askere ihtiyacı vardı. Çünkü Çanakkale insan öğretiyordu. Cepheye asker yetişmiyordu.

Beyazıt Meydanı'nı dolduran mahşeri kalabalığa konuşan Enver Paşa: "Vatan elden gidiyor, nefere ihtiyacımız var!" dediğinde herkes galeyana geldi. Gönüllü yazılmak isteyen gençler birbirlerini ezdiler.

İstanbul Sultanisi son sınıfında okuyan, Gülfidan'ın oğullarından Nahit de kayıt yaptıran elli arkadaşının arasındaydı. Vatan elden gidiyor, ne demekti? Vatan denilecek neresi kalmıştı ki! Elde kalan vatan da göre göre verilir miydi?

Gönüllü yazıldığı günün akşamı yemeğe oturduklarında, torunların hiç biri sofrada değillerdi. Selami Hoca:

– Gülfidan, kızım, bu gençler neredeler, karınları acıkmamış mıdır yoksa?

Hepsi acıkmıştı, ama söyleyecekleri habere, ailenin tepkisinden çekindiklerinden aşağıya inemiyorlardı. Çünkü Tıp Fakültesi'ndeki eğitimini yarım bırakarak savaşa katılan Kadir, çoktan Çanakkale'den dönmüş, gördüğü tedavilerden fayda bulamamış, köyde vefat etmişti. Şimdi bu düğüne Nahit de katılacağı için sevinliyordu.

Nahit'in o gün verdiği önemli kararı uzun uzun konuşuktan sonra, odalarından çıkmaya karar veren torunlar; Mazlum önde, diğerleri arkada aşağı kata indiler, selam vererek odaya girdiler ve sofradaki yerlerine geçtiler.

– Nedir bu vaziyetiniz, cepheye gidecek askerler gibi sıralanmışsınız, deyince Selami Hoca, konu kendiliğinden açıldı.

“Gün bu gündür.” diyerek söze başlamak istedi Nahit. “Nasıl olsa dedem yolunu açtı.” dedi içinden.

– Ben de Çanakkale'ye gitmek için gönüllü yazıldım bugün. Sizlerden müsaade almadığım için beni affediniz. Vatan sevgisinin her şeyden yüce olduğu düşüncesine katıldığınızı biliyorum. Karşı çıkmayacağınızı düşündüğümden, müstakil irademi kullandım.

Gülfidan, annesi Nigar Hanıma baktı. Nigar Hanım, Selami Hocaya... Selami Hoca:

– Maşallah, münasip olanı da budur, bizlere de bu yakışır, dedi.

“Bizi habersiz bırakmayasın. Vatanın selameti; sizler gibi çarpışan, çarpışacak olan kahraman evlatlarla kaimdir, gösterin kahramanlığınızı. Düşman çizmele-

ri altındaki vatanda yaşamak, ölüme eşdeğerdir. Selanik'ten de bu yüzden gelmedik mi?" diye tembihlerde bulunan Selami Hoca, içlerinden bir tanesini bile taş ustası yapamadığı torunlarını, yanına çağırdı, hepsine sıkı sıkı sarıldı, gözyaşları arasında hepsini kokladı.

Çanakkale Kanlısırt'a taze kan gelmişti, yeni askerler, bıyıkları yeni terlemiş delikanlılar... Vatanın dört bir yanından koşarak gelmişlerdi, yine vatanlarının başka bir köşesini savunmak, düşmanı o topraklara sokmamak için...

İngilizler'in kara ve donanma topçuları; sivrisineğin kol gezdiği, susuzluğun ve sıcağın kavurduğu, bir yaz gecesi sabaha karşı, hepsini pusuya düşürdü, kan kusan silahlarıyla Türk ordusuna büyük bir darbe vurdular. İki saat içinde binlerce şehid ve yaralı verildi. Cepheye gelecekları son gece, evlerindeki rahat döşeklerinde, sevinçten uyuyamayan, bıyıkları yeni terlemiş gençler, yine güle oynaya, sevinç içinde, İstanbul Sultanisi'nin 50 gönüllüsü de içlerinde olarak, şahadet şerbetini içtiler Kanlısırt'ta:

19 yaşının baharında Ankaralı Seyfi oğlu Nizam, 21 yaşında Bitlisli Şaban oğlu Şakir, İşkodralı Üsteğmen Mehmet oğlu İbrahim, Manastırlı Yüzbaşı İsa oğlu Sabri, Selanikli Teğmen Ethem oğlu Furat, Silistreli Üsteğmen Rıza oğlu Sabri, 19 yaşında İstanbullu Muhtittin oğlu Nahit ve daha niceleri...

Kara haber tez ulaştı, Ağustos ayının artan sıcaklarıyla birlikte kor ateş düştü Beylerbeyi'ndeki yalıya. Sarıkamış'tan hasta dönen Hamit'ten, bir yıl sonra da küçük kardeşi Nahit, Çanakkale'de şehid düşmüştü.

Yaliya haber ulaştığında, İstanbul semalarından yere dökülen yağmur taneleri, aslında; Gülfidan'la birlikte, Çanakkale'de evladını, kocasını, yavuklusunu, babasını, kardeşini kaybedenlerin gözyaşlarıydı. Gökler de ağlıyordu, şehid yakınları da...

Şehid annesi olmak, herkese nasip olmaz düşüncesi, daha da güçlendirdi omuzlarını Gülfidan'ın, başını daha bir dik tutmasını sağladı. Bundan böyle, vatan uğruna verilen bir şehid ve bir gazi annesiydi o. Hayatta, gurur duyulacak en önemli konu bu olsa gerekti.

Saldırgan düşman askerleri de çok kayıp verdiler, çok kırıldılar. Ümitleri kalmamıştı bu toprakları işgal edebilecekleri konusunda. Ne zaman çekip gidecekleri belli değildi. Bu yüzden, daha çok takviye, daha çok asker gerekiyordu Türk ordusuna. Ailenin dördüncü genci, Mazlum da katıldı savaşa. Kadir'in bir mektubunda. "Belki bir gün seni de alırlar, onun için anlatıyorum bunları Mazlum..." dediği gün geldi. Mazlum da katılmadığı için üzüldüğü bu düğüne katıldı. Kısa bir eğitimden sonra Çanakkale'deki Anafartalar cephesindeydi.

Gönderdiği mektuplarda; köyden İsa'yla aynı bölükte olduklarını, Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal'in büyük bir kumandan olduğunu, Mustafa Kemal'e isabet eden şarapnel parçasının cebindeki saate takıldığını ve onu mutlak ölümden kurtardığını, kendisi de bu savaşa katılmasaydı, aşağılık duygusundan kahrolacağını yazıyordu. Mustafa Kemal'in; Anafartalar'da kazandığı zaferin, yalnız İstanbul'un

değil, bütün memleketin işgalden kurtulmasına vesile olduğu yazıyordu. Ve yine ekliyordu ki, “Bu yenilgi onları, yeni bir saldırı için hareketlendirecektir. Ben inanıyorum, daha büyük bir kalleşliğin ve işgalin, bir kuyruk acısının hedefi olacaktır bu topraklar.”

*Memleket bitti, yine bitmedi hâlâ sen ben,
Bize bu hâl ile bizden büyük olmaz düşmen,
Dest-i adadeyiz Allah için ey ehl-i vatan,
Yetişir, terk edelim gayrı heva vü hevesi.*

Namık Kemal

1914 yılı ve onu takip eden dört yıl içinde, Türkiye; dünyanın en güçlü devletleriyle; Irak, Suriye, Kafkasya, Çanakkale, Galiçya, Hicaz, Yemen, Kanal cephelelerinde büyük mücadeleler verdi. 1918 yılı sonunda da her şeyini tüketmişti. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi’yle, kendilerince sonumuzu hazırlamıştı bu büyük devletler.

Ülkeyi savaşa sürükleyen İttihat ve Terakki liderleri de mütarekenin imzalanmasından bir gün sonra partilerini kapattılar, bir hafta sonra da, bindikleri bir Alman denizaltısıyla Karadeniz üzerinden ülkeden ayrıldılar. Sonumuz demek olan bu mütarekeye göre;

Çanakkale ve İstanbul Boğazları’nın, İtilaf Devletleri’nce işgali kabul edilecekti.

Osmanlı Ordusu dağıtılacaktı.

Harp gemilerimizi teslim edecektik.

Demir yollarımızı kontrol edeceklerdi.

Gıda pazarlarını kontrol altına alacaklardı.

Telsiz, telgraf kablolarımızı, posta idaremizi kontrol altına alacaklardı.

Elimizdeki Ermeni ve diğer esirleri teslim edecektik, ama onlar Türk esirleri vermeyeceklerdi.

Kısaca: “Siz bittiniz!” diyorlardı bize.

Onlara göre öyleydi ama kökleri tarihin derinliklerinde olan bir millet, kolay kolay bitemezdi. Milleti içinden kaynayan, fışkırان vatanseverlik duygusu buna imkân vermezdi. Sivil halk, askerlerle birlikte, omuz omuza vatan savunmasına girişerek, her bölgede Kuvva-yı Milliye güçlerini oluşturdu. Kendi göbeğini, kendisi kesmek zorunda kaldı.

*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım.*

Mehmet Akif Ersoy

Gülfidan'ın kızı Şahika, Halide Edip Adıvar'ın; İstanbul'un işgalini kınamak için, 16 Mayıs 1919'da Fatih'te düzenlediği mitinge gitmeleri için yalvardı annesine. Annesi nişanlısıyla gitmesini söylediğinde, çok kızsada da belli etmedi.

Büyüyen, yetişkin birer genç olan Gülfidan'ın çocukları; babaları olmadığı için, her konuda önce annelerinden izin almak zorunda kalıyorlardı, sonra dedeleri Selami Hocadan. Ama hiçbir zaman, önce annelerinin iznine başvurduklarını dedelerine belli etmiyorlardı. Evin mutlak hakimi, yaşlı da olsa, büyük erkek olarak oydu. Yıllar önce Selanik'ten gelişinin tek nedeni de; kızı ve torunlarını koruma ve onlara sahip çıkma, kurda kuşa yem olmalarını önleme duygusundandı.

Aslında bindikleri tramvayda, vapurda Türk kadınlarının aşağılandığına, çok şahit olmuştu Şahika. Bu yüzden yalnız çıkmak istemiyordu sokağa. Nişanlısına söylese izin vermeyeceğini biliyordu.

Ne yaptı etti, annesini kandırarak, dedesinin gön-
lünü alarak, arkadaşı Saide'yle gitme iznini kopardı.

– Gitmemek, mitinge katılmamak, yılgınlığa dave-
tiye çıkarmak demektir, başı öne eğikliği kabullen-
mektir. Oysa başımız neden öne eğik olsun ki, mağdur
olan bizleriz. Utanması icap edenler onlardır. Gün bu
gündür, dedi annesine.

Yol boyunca gördükleri manzara, köşe başlarını tut-
muş işgal kuvvetleri askerleri içlerini acıttı. Bindikleri
tramvayda; kör kütük sarhoş iki İngiliz subayının, ka-
dınlara ayrılan bölmeğe geçmek istemesi ve bir iki ka-
dına tacizde bulunması üzerine tramvay durdu. Er-
keklerle ayrılan taraftan gelen zıpkın gibi bir delikan-
lı, okkalı cinsinden sunturlu bir küfür savurduktan
sonra, kuşağından çıkardığı, dedelerinin Niğbolu'da,
babasının Kırım'da, kendisinin de Çanakkale Savaş-
larında kullandığı palayla, herkesin gözleri önünde,
ikisinin de icabına baktı.

– Sizi kendini bilmezler sizi, Çanakkale'deki kuy-
ruk acısının öcünü almaya mı geldiniz? Haydi güle
güle, bir daha karşıma çıkmayın, diyerek Şehzadeba-
şı'nın dar sokaklarında kayboldu.

Miting meydanının kalabalıklığı, etraftaki evlerin
çatılarına kadar salkım saçak dolan insan yağmuru;
çarşafli kadınlar, gençler, yiğitler, ak sakallı koca ih-
tiyarlar... Katılanların coşkusu, kurtuluş için ettikleri
yemin, iman ve inançlarındaki kuvvet, getirilen tekbir
sesleri, zaman zaman hissedilen suskunluk, duyulan
sessiz haykırışlar... Hepsi ruhlarını yıkadı, maneviyat-
larını güçlendirdi, mutluluk coşkusunda boğdu onları.

Bu günden sonra başka doğacaktı güneş İstanbul'a, bunun kararlılığını gördüler orada. İnanmak, yapmanın yarısıydı çünkü. Arnavut kaldırımlı sokaklardan geçerek, boyunları bükük gittikleri mitingden, katılanlar gibi teselli bularak evlerine döndüler.

Yolda Saide:

– Ne geçiyor içimden biliyor musun Şahika? Bu işgal ordularının askerleri, keşke birer göçmen kuş olsalar da “Artık, bizim, evimize göçme vaktimiz geldi, gidiyoruz” deseler, dedi.

– Saçmalama, göçmen kuşlar her sene gelirler, döner gider gene gelirler. Ne biçim teşbihte bulundun, ağzından yel alsın. Ben sana daha mantıklı bir şey söylemek istiyorum: İyi ki biz kadınız da ara sıra sokağa çıkıyoruz. Ben erkek olsam, her sokağa çıkışımda birkaç İngiliz ya da Fransız askeri haklamadan eve gelmezdim.

– Sen ne diyorsun Şahika? Onlar armut topluyorlardı ya! Kızım, karda gezeceksin, izini belli etmeyeceksin. İstanbul cephanelikleri boşaltılıyor, kimsenin ruhu duyuyor mu? Münferit bir takım olaylar, tutuklamalar, o kadar... Yapılan işin büyüklüğü karşısında olanlar, sinek vızıltısı kalır. Basiretli olmak gerekir süt kardeşim.

– Tutuklasalar ne olur?

Güldüğünde daha da derinleşen gamzeleri çukurlaştı Saide'nin:

– Hiç ne olacak, Bekir Ağa Bölüğünde alırdın soluğu. Sen çok yaşa Şahika e mi!

Bu konuşmalar, üç aşağı beş yukarı, şehirleri işgal edilen İstanbulluların yaptığı türden konuşmalardı. Diller aynı şeyleri söylüyorsa, yürekler aynı acıyla eziliyorsa, kurtuluş coşkusu hazırlanmak gerekiyordu. Zira duyulanlar, zaferin ayak sesleriydi.

Mükerrem Beyin yalısı, İngilizler tarafından apar topar boşaltılarak karargâh hâline getirildi. Hem deniz tarafına, hem yol tarafındaki kapının üstüne kocaman birer İngiliz bayrağı astıkları günün ertesi; Şahika da kaptığı gibi Osmanlı sancağını, yalının kapısında aldı soluğu. Dedesi, anneannesi, annesi zor zaptettiler kendisini. Dedesi:

– Koskoca bir milletin istikbalini mahvedemezsin, sabırsız, yaptığımız işin ehemmiyetini idrak edemedin mi hâlâ? Zaten göz hapsindeyiz, sonumuzu mu hazırlıyorsun sen, geç içeri. Tutun kolundan, götürün şunu odasına.

Selami Hoca; torununun taşkın davranışına çok öfkelenmiş, içerisi görünmesin diye kapattığı, İngiliz karargâhı tarafındaki perdeyi aralayarak baktı, sonra da denize bakan pencereden karşı kıyılarda, dörder beşer sıralı dizilmiş düşman gemilerini, gözleriyle batırmak istedi. 250.000 şehid vererek Çanakkale’den geçmelerine izin vermediklerimiz, ellerini kollarını sallaya sallaya İstanbul önlerine demir atmışlardı.

*“Vatanın bağına düşman dayamış hançerini,
Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini!”*

Namık Kemal’in ünlü dizelerini mırıldandı Selami Hoca. Sonra, yüksek sesle:

– Nigar Hanımcığım; bendeniz, bu fakir kulunuz, bütün kalbimle tasdik ediyor ve inanıyorum ki, bu Kemal, inşallah ü teala, bu işi muvaffakiyetle güzel bir neticeye ulaştıracaktır.

Konuştuklarını, ritmik hareketlerle, başıyla onaylayan, sevgili eşine göz ucuyla baktıktan sonra, devam etti:

– Selanik’e olan aşkım tesadüfi değildir. İstiklal ateşinin kıvılcımları hep bu şehirde yakılmıştır. İttihatçılar’ın merkezleri burasıydı, Kuvayı Milliyecileri teşkilatlandıran Mustafa Kemal de Selaniklidir. İçime öyle doğuyor; bu seferki Selanikli, şu bizim Zübeyde Hanımın oğlu sarı kartal Mustafa Kemal, yalnız pencerelelerinden, üzümlere seyretilmiş işgal orduları gemilerini, geldikleri gibi ülkelerine gönderecektir.

Nigar Hanım da, sesini yükseltmeden:

– Bütün yüksek düşüncelerinize katıldığım ve takdir ettiğim için yıllardır yanınızda olmaktan ve zatîlinizi desteklemekten şeref duydum efendim, diyerek kocasını onayladı.

*Heman ağlayı geldim âleme ağlayı gittim ben
San ol nîlüferin kim suda bittim suda yittim ben
Rehâî*

Annesi ve babasının evden ayrılarak İstanbul'a gitmeleriyle ailesinin parçalanması, sonra doğup büyüdüğü evi, Makedonya'yı terk etmeleri... Sonra da can yoldaşı Behiye Gelinin, ardından aslanlar gibi oğlunun şehid olması ve de vatan topraklarının bir sabun gibi ellerinden kayıp gittiklerini görmesi Mahmut Beyde onulması imkânsız yaralar açtı. Kadir'in ölümünden sonra çok durgunlaştı. Çanakkale Savaşı'ndan sağ olarak dönen Mazlum bile eski neşesini geri getiremedi. Bu savaşı kazanmamız da ...

Mezarlıktaki en güzel mezar hâline getirdiği; üzerine, nergisler, zambaklar diktiği, rahmetli Behiye Gelinin mezarına her gün uğrar oldu. Başına oturup saatlerce karısıyla dertleşmeye başladı. Görenler; "Mahmut çok garipleşti, aklına mukayyet olsa Rab-bim!" demeden, yanından geçmez oldular.

Büyüyüp serpilene, artık evi tek başına çekip çeviren Hafize, köyde tek can dostları olan Kamil Hoca, karısı Atiye ve Atiye Hanımın erkek kardeşi delikanlı İb-

rahim de boşuna uğraş veriyorlardı. Mahmut Bey ruhen bu dünyadan ayrılmış gibiydi. Her sabah kalkıyor, Hafize'nin hazırladığı sofrada yemeğini yiyor, sundurmada biraz oturup uzaklara dalıp gidiyor, sonra mezarlığın yolunu tutuyordu. Akşam karanlığı çökmeden de evinde oluyordu. Belli ki Hafize'nin yalnız kalmasını istemiyordu.

Genç kızlığa adım atan Hafize'nin tek yol göstericisi, onu hayata hazırlayıcısı, nasihat vereni Atiye Hanımdı. Evlerinin ağır işlerini de İbrahim görüyordu. Çok mukallit olan İbrahim de olmasa, Hafize sıkıntıdan patlayacaktı. Yaptığı taklit ve şakalar, günün nasıl geçtiğini hissettirmiyordu ona.

Bir sabah:

– Atiye Ablam sana bir bebek gönderdi, kundağın içinde, aç bak, küçücük bir dada, diyerek Hafize'nin eline, bir bez çıkısı tutuşturdu. Oldukça kilolu doğduğu anlaşılan bu bebeğin, melemesiyle bir iki saat önce doğan bir kuzu olduğu anlaşıldı.

Hafize, kıkır kıkır gülererek; Atiye Hanımdan duyduğu, kafiyesi hoşuna gittiği için diline doladığı, anlamını pek düşünmediği:

– Beni çok güldürdün. Ömrün uzun olsun, düğünün güzün olsun, sözleriyle karşılık veriverdi.

İbrahim bu lafın altında kalır mı;

– Olsun, olsun isterse kar, tufan, zemheride olsun ama sevdiğimle olsun, deyince, Hafize'ye boynunu öne eğip susmak, utanmak düştü.

Ayrı olduğu; babaannesi, dedesi, halası, yeğenleri,

ağabeyi Mazlum, kaybettiği annesi ve ağabeyi Kadir, bu olumsuzlukları düşünse, onun hayatı da bu daracık köy sınırları içinde çekilmez olurdu. Ama dünyalar kadar geniş hülyaları, tatlı rüyaları, geleceğe güvenle, umutla bakan gözleri vardı onun. Çünkü o, cıvı cıvı bir genç kızdı, bu neşesini de İbrahim'e borçluydu.

Karısının mezarına kapaklanmış olarak ölen babasının cansız bedenini, bahçenin ortasındaki erik ağacının altına yatırdıklarında akli tavana vurur gibi oldu. Deli doluluğun işler tıkırındayken keyif verdiği, sıkıntılı durumlarda ise avarelikten öte bir anlam taşımadığı bilincine vardı. İşte şimdi büyümüştü. Ne annesi ne babası vardı. Karar mercii kendisiydi. Ya da tam tersi küçülmüş, bir çocuk gibi hissetmişti kendisini. Çünkü; anneye ve babaya muhtaçtı.

Behiye Gelin, Mahmut Bey ve biricik oğulları Kadir... Aynı aileden üç mezar... Anne, baba ve büyük oğul... Balkan Savaşı, Çanakkale Savaşı ve açılan diğer cephelerden sonra, kayıp vermeyen aile yok gibiydi.

Ha deyince İstanbul'a haber ulaştıramadılar. Mazlum tatilde eve geldiğinde öğrendi babasının vefatını. O gelinceye kadar, Atiye Hanımlarda kalan kız kardeşini alıp evlerine getirdi.

Şimdi ne yapacaktı? Kardeşini alıp İstanbul'a mı gidecekti? Yoksa burayı terk etmeyip, mezarları mı bekleyecekti babası gibi? Birincisini yapsa saygısızlık olurdu babasına. İkincisini yapsa, bu köy, onlara bir şey veremezdi, öğrenimi yarım kalmıştı. Sevdiği kız Gülsüm buradaydı, onu da bırakamazdı. Bu karışık düşüncelerle başını yastığa koyar koymaz uyudu.

Ertesi gün; “Gidersen, beni de götür!” diyen Gölüm’le gizlice buluştu. Daha sonra da, Çanakkale Savaş’ında birlikte çarpışırken, bir bacağı kopan, arkadaşı Gazi İsa’nın evine gitti. Eski günleri yad ederek hasret giderdiler.

İzmir, İstanbul işgal altındaydı, Yunan Trakya’yı da işgal etmek üzereydi. Eli kulağında, Mazlum da askere ha çağrıldı, ha çağrılacaktı. Derken tek tük civar köylerden gençler gitmeye başladılar askere.

İbrahim’in Hafize’ye olan yakınlığını bilen Mazlum, Kamil Hocanın kendisine durumu çitlatması üzerine, askere gitmeden, kardeşinin de fikrini alarak iki genci baş göz etmeyi düşündü. En azından askere gidince gözü arkada kalmazdı. Böyle candan insanlar da her yerde bulunamazdı. Köylünün seve seve yardımında bulunarak katıldığı bir düğünle, henüz genç kız olan Hafize evlendirildi. İbrahim’in dediği gibi, zemheride değil, bir yaz günü...

Arkasından, Mazlum ve İbrahim de askere çağrıldılar. Yirmi günlük yeni damat, gencecik karısını, ablası ve eniştesiyle bırakarak askere gitti.

Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.

Korucu, kapısı olmayan bahçeden geçti, ilerledi; kayısı, erik ağaçlarının arkasındaki kuyunun önüne gelince durdu. Hafize oradaydı, o da onun geldiğini görmüştü. Çünkü evin köpeği Karalı da korucuyu fark etmiş, son sesiyle havlıyor, evin sahibine bir yabancıнын geldiğini bildiriyordu.

Bir an ikisi de sessizce beklediler. Hafize bir şey olduğunu sanki hissetmişti; durdu, dili tutulmuştu. Ne ağzını açabiliyor, ne bir şeyler söyleyebiliyordu. Donakalmıştı, bakakalmıştı, taş kesilmiş gibiydi.

Korucunun yüzündeki sıkıntılı ifade, bir an gece gördüğü rüyayı getirdi aklına...

Sabah, tan ağarırken kendi hıçkırığı, kendi ağlama sesiyle uyanmıştı. İçini çekmiş, bir iki kez daha hıçkırılmış, eliyle gözyaşlarını silmişti. Yataktan kalkmak istemiş, daha çok erken olduğunu fark etmişti. Derme çatma tahtalardan yapılan pencerenin yamalı perdesini aralamış, dışarının henüz tam aydınlanmadığını görmüş, biraz sonra kalkmaya karar vermişti.

Öbür tarafına dönmüş, sırtından düşen yorganı üstüne çekmişti. Sonra da gördüğü düşü yorumlamaya çalışmıştı: Rahmetli anasını görmüştü düşünde, Behiye anasını. Henüz yedi sekiz yaşlarındayken kaybettiği anasını... Yüzünü, boyunu, endamını hiç hatırlayamadığı, hiç tanıyamadığı Behiye anasını... Ağabeylerine defalarca sorduğu; “Anlatın, ne olur anlatın, anam nasıl bir kadındı, gözleri ne renkti, boyu bosu nasıldı, güzel miydi, iyi yürekli miydi, güzel börek yapar mıydı, güzel aş pişirir miydi?” dediği anasını...

Ağabeylerinin de ona: “Çok güzeldi, çok güzeldi, beline kadar inen kınalı saçlarını on on beş belik örerd, bal renkli ela gözlerinden gülümseme hiç eksik olmazdı. Azıcık bulgurdan, bir iki soğandan çok lezzetli yemekler yapardı. Bütün komşularıyla iyi geçinir, yardım isteyenin yardımına koşardı.” dedikleri, bal renkli ela gözlü Behiye anasını görmüştü düşünde: Sundurmanın ortasına oturmuştu. Kollarını iki yana açmış da agası Mazlum’u kucaklamıştı. Öyle bir kucaklamıştı ki hem kokluyor hem öpüyor, kokusunu içine çeke çeke öpüyordu. Kırk yıllık hasretli gibi öpüyordu. Bir daha hiç bırakmayacakmış gibi sıkı sıkı sarılıyordu Mazlum’una.

“Can oğlum, kuzum, askerim, yiğidim, askerden gel de evlendirelim seni, alalım istediğin kız, yapalım düğününü. Hele şu savaş da bir bitsin, kuralım ocağını. Ben de seni kucaklar gibi torunlarımı, oğul bal-larımı kucaklayayım böyle. Onlara yün çoraplar öreyim, börekler, yemekler yapayım, sırtımda taşıyayım torunlarımı.” diyordu. Tam bu sırada çatı çökmüştü,

anası da Mazlum Agası da damın altında kalmışlardı, ikisi de ölmüştü.

Hafize hıçkırmaya, ağlamaya başlamış, kendi sesi-ne uyanmıştı. Rüyadır deyip aldırmak istememişti.

– Hayır olsun, Allah hayırlara tebdil eylesin, diyerek kalkmış, anasının yün hırkasını giymişti. Agası Mazlum'u uyandırmamış, “Biraz daha uyusun, askerdir.” demişti. Sonra da ahıra hayvanlara yem vermeye, sahip oldukları birkaç koyunu sağmaya gitmişti.

Ahırdan döndüğünde agası da kalkmıştı. Kuyunun başında elini, yüzünü yıkıyordu. Hafize ocağı yaktı, sütlü tarhana çorbası pişirdi. Sofra bezini serdi, siniyi, tabakları, kaşıkları koydu, ekmeği böldü. Mazlum da sofraya hazırlanana kadar fırının arkasına yığılmış odunları kesti, fırını yanına istifledi. Yemeklerini yediler. Hafize günlük işlerine koyuldu, Mazlum dışarı çıkacağını söyledi.

– Herhâlde Gülsüm'ü görmeye gidecek, dedi Hafize, sormadı nereye gideceğini.

Kapıdan uğurladı ağabeyini, boyuna, bosuna baktı:

– Asker urbaları ne kadar da yakışmış, rüyamda anamın söylediği gibi, aslanlar gibi olmuş, dedi.

Zaten çok yakışıklıydı Mazlum: Tıpkı anasınınki-ler gibi kudretten sürmeli, bal renkli ela gözleri vardı. Düzgün bir burnu ve kaşla gözüne uyan biraz kalınca dudakları ve ortası hafif çukur bir çenesi... Ama boyu tam şu avlunun kenarındaki kavak ağacı kadar uzundu sanki. Hafize'ye öyle geldi:

– Maşallah, benim agama maşallah benim aslan agama. Sana kız vermeyenler, baksınlar, baksınlar da

yiğit delikanlı görsünler, asker görsünler, ordunun paşasını görsünler, zabitanı görsünler, dedi. Bir daha baktı arkasından döndü bir daha baktı.

Bir gece yatmıştı agası evde. Zaten topu topu üç günlüğüne gelmişti, izin almıştı kıtasından, Gülsüm'ünü bir görüp gidecekti. Yalvarmıştı kumandanına, zorla izin koparmıştı kendi deyimiyle.

Mazlum da üç dört adım gittikten sonra dönüp baktı kınalı kardeşine. O da onu ve Gülsüm'ünü çok özlemişti.

Yolun köşesini döndüğünde Mazlum görünmez olmuştu. Hafize de bahçeye dönmüş, tavuklara yem vermiş, Karalı'nın yalını yapmıştı. Karalı'nın dolaşan ipini çözmüş, düzeltmiş, onun başını okşamıştı. Köpek de yanına sokulmuş, kuyruğunu sallamış, sonra da yemeğinin başına geçmişti.

Aklı hep gece gördüğü rüyadaydı, içi içini yiyordu. Acaba bu düşün anlamı neydi, hayra mı alametti? Aksini düşünmek bile istemiyordu. Annesinin Mazlum'u kucaklaması iyiydi, hasret gidermeleri iyiydi, konuşmaları iyiydi, muhabbetleri iyiydi de... Şu çatı çökmeseydi. Hâdi çatı çöktü diyelim, altında kalmasalardı, çıkıp kurtulsalardı.

Duramadı, yerinde duramadı. Evin arkasına görünmese Atiye'nin evi vardı. Görümcesinin kocası Kamil Hoca öyle böyle bir hoca değildi, derin hocaydı, bütün köylerin tanıdığı derin hoca...

Arka tarafa geçti, Atiye ablasına anlattı rüyasını. Atiye'nin pek hoşuna gitmedi, ama Hafize'ye de belli etmedi:

– Kamil Hoca içerde, Hocaya bir sorayım, dedi, içeri girdi. Hocaya anlattı, alı al, moru mor dışarı ıktı, Hafize’ye belli etmemeye çalıştı:

– İyİ olacak inşallah, Mazlum Gülsüm’e kavuşacak, hayır olsun diyor Hoca. İçeri gel de biraz laflayalım dedi.

– Yok ablacığım, evde işim var, ekmek mayalayacağım, biraz ebegümeci pişireceğim, Mazlum Agam çok sever bilirsin. Sonra gelirim, hâdi sağlıcakla kal.

Eve geldi, topladığı ebegmelerini tek tek temizledi, doğradı, kuyudan çektiği suyla yıkadı. Kuzineyi yaktı, üzerine tencereyi yerleştirdi, hem yemeğini pişirecekti, hem de fırınında ekmeğini... Kuzinenin kenarına da su tenekesini koydu, agasının urbalarını yıkayacaktı. Pişireceği ekmeği kendileri yiyecekler, giderken de agasının çıkısına koyacaktı yolda yemesi, kalanını da asker arkadaşlarıyla paylaşması için. Çünkü orduda yeteri kadar un yoktu, asker her gün doya doya ekmek yiyemiyordu.

Köşeyi döndü Mazlum, Recep Dede’nin evinin yanından geçti. plğn kenarından yola ulaştı. Bu yol, köyün etrafını dört bir taraftan saran yoldu. Karşısına geçti yolun. Topraklık sırtından aşağıya inecekti, ayağı kaydı, az kalsın düşecekti, sendeledi, diz çöktü ama son anda topladı.

Köyün kadınları bu topraklıktan, toprak kazar, kovalara doldurur, evlerine götürürler, sonra da onu suyla boza kıvamında bir çamura dönüştürürler, evlerinin tabanlarını, duvarlarını, dış cephelerini, ekmek, börek pişirdikleri fırınlarını sıvarlardı. Üstelik de bu

işlemi ayda bir yaparlar, mis gibi toprak kokusu içinde otururlardı.

Sürekli kazılan, eşilen toprağın altı gevşemişti. Aslında buradan geçmek tehlikeliydi. Arka taraftan, Atiye Yengesinin evinin arkasından ana yola çıkmalıydı. Ama bu yol kestirmeydi, Gülsüm'e ulaşan kestirme yoldu. Acelesi vardı, onu görecekti, özlemine dayanamıyordu artık.

Gerçi dün akşam gelir gelmez ablasını gördükten sonra koşa koşa yine Gülsüm'üne gitmişti, ama onu görememişti.

Islıkla kuş taklidi yapmış, evlerinin önünde epey beklemiş, Gülsüm'e sesini duyuramamıştı. Gülsümler'in köpeği de onu hissetmiş, uzun uzun havlamıştı. Etrafı hareketlendirmemek için "yarın görürüm" düşüncesiyle, başı önde, üzgün evine dönmüştü.

Onun için şimdi acelesi vardı, koşar adımlarla gidiyordu. Ayağı sendeleyip diz çöktü. Eliyle ayakbısının tozunu sildi, paçalarını silkeledi. Toparlanıp kalkmaya yeltendi, başını yukarı kaldıracaktı ki, Gacal Hamdi'yi gördü.

– Hamdi Aga merhaba, dedi. Hem selamlaştı, hem çekindi.

Gacal Hamdi, Gülsüm'ün babasının yakın arkadaşıydı. Hem de çok dedikoducuydu, cehenneme atsalardı: "Odun yaş!" diye bağırarak kadar da boşboğazdı. Tıpkı bir ajan gibi, buradan aldığı haberi, lafı, öbür tarafa aktarır, çoğu kez de bire bin katarak aktarırdı. Bundan da büyük haz alırdı. Ağzı çok kalabalıktı. Saatlerce nefes almadan konuşur, hep beni dinleyin

derdi. Onu tanımayan biri de ağzı açık onu dinler: “ne çok şey biliyor bu adam” derdi. Çoğu mecliste de azarlanırdı. İstedliğini söylediği için, istemediğini işitmeye mahkum olurdu.

Ama Mazlum onu çok iyi tanıyordu, rahmetli babasının dediği gibi: “Çok malda haram vardır, çok sözde yalan vardır.” atasözünün çok güzel bir örneği idi bu Gacal Hamdi.

– Vaay evlat, hoş geldin, ne zaman geldin, nasıl geldin, savaş devam ediyor, Yunan bize de yaklaşmak üzere, Edirne’yi kuşatmış. Tam savaşın civcivli zamanı, sen burada ne arıyon? Biz de siz ordasınız diye ezcik olsun rahat uyuyoz. Yapma be evlat, yakma bizi, dön kıtana. Yoksa bir şey mi oldu, hasta mısın, vuruldun mu, gazi mi oldun, sakatlandın mı, ondan mı sendeleyip düştün? Hele dur bakayım, ayağın mı koptu yoksam, mayına mı bastın?

Mazlum cevap verecekti ama bir laf arası bulamıyordu ki, şimdi konuşurum, şimdi konuşurum deyip sırasının gelmesini bekledi nafile yere. En sonunda lafın ortasına giriverdi. Lafın ortasına girmese Gacal Hamdi akşama kadar konuşurdu, hem de nefes almadan, tükürüklerini saça saça. Çünkü tam gaz gidiyordu, çenesi buharlı lokomotif motorunun pistonları gibi işliyordu.

– Ben hava tebdili için geldim, cephede durum çok kötü. Kumandanım gönderdi, iki gün sonra geri döneceğim inşallah. Ver elini öpeyim, haydi Allahıs-marladık, dedi.

Arkasına bakmadan, Gacal Hamdi’nin: “Güle güle

git evlat!” sözlerinin yarısını bile işitmeden yanından uzaklaştı.

Topraklık sırtından geçti, koca kuyunun arkasından dolaştı, karşıya geçti, duvar dibinden Gülsümlerin ahırının arkasına geldi. Sayanın kenarına sindi, kuş taklidi yaparak ıslık çalmaya başladı. Tam bu sırada Gülsümlerin horoz da ötmeye, arkasından tavuklar gıdıklamaya başladılar. Mazlum’un ıslık sesi arada kaynadı gitti. Biraz sonra hayvanların sesi kesildi, Mazlum tekrar ıslık çalmaya başladı. Gözü de; kapıları, tahta direkli, geniş bir sundurmaya açılan beş odalı evdeydi. Gülsüm ıslık sesini duymuştu ama “imkânsız, olamaz, askerde o, gelemez, cephe ana baba günümü, kan gövdeyi götürüyormuş, nasıl gelebilir ki” diyordu. Yine de gelmesini istediğinden, gönlü bunu arzuladığından kapıyı açtı, dışarı sundurmaya çıktı, ıslık sesini tekrar işitti.

Annesine, kardeşlerine belli etmemeye çalıştı. Siyah çarşafının pelerinini giydi, köşede dayalı suvacını aldı, ucuna su bakırlarını yerleştirdi, omzuna koydu.

– Anam, ben koca kuyuya su almaya gidiyorum, su kalmamış, dedi. Odadaki annesi duymamıştı, bir daha seslendi, sesini duyan annesi cevap verdi:

– Güssüm, bakırlar doluydu, su vardı kızım, nereye gidiyon sen?

Bakırlar gerçekten doluydu, Gülsüm onları çiçeklere boşaltıvermişti, yarısını da hayvanların yalağına dökmüştü.

– Aha bak, ana iki bakır da bomboş, ben bi koşuda gelirim, merak etme.

– Haydi öyleyse, çabuk gel, eylene, aklım sende kalmasın.

Avluyu nasıl geçti, koca kuyuya nasıl vardı, Gülsüm de anlayamadı. Rüzgâr gibi, yel gibi geçiverdi. Allah'tan koca kuyuda kimse yoktu. Her zaman bu kuyunun başında birkaç köylü olur, su çekerti. Çünkü koca kuyunun suyu, hafif kekremli olsa da temizdi, içme suyu olarak kullanılıyordu.

“Suvacıyı burada bıraksam, sonra dönüşte mi alsam.” diye düşündü, vazgeçti. “Benim bir yere gittiğimi düşünürler” dedi. Suvacı omzunda, tıngırdayan bakır seslerinin eşliğinde yandaki mısır tarlasına daldı. Karşı taraftaki Mazlum da onun mısır tarlasına girdiğini görmüştü. Yıldırım hızıyla yolu geçti, koca kuyunun yanından mısır tarlasına daldı. Gülsüm omzundan suvacını indirdi, doğruldu, Mazlum'u gördü. Asker urbalarıyla bir an onu tanıyamayacaktı sanki. Cephede hem zayıflamış, hem de güneşten yanmıştı. Ama dünyadaki bütün askerlerin arasında olsa onu yine tanırdı, şimdi birden şaşırırvermişti.

Mazlum hasretle koştu sevdiğine.

Gülsüm de hem utandı, hem koştu asker sevgilisine.

– Canım Gülsüm'üm, sarı çiçeğim, gül papatyam, nergisim, ömrüm, nurum, ışığım, bal peteğim, hasretim benim.

Ellerini açıp dua etmeye başladı:

– Allah'ım kavuştur bizi, tez zamanda yüce Rab-bim, kavuştur ikimizi, Hızır'larınla yetiş de seven bu iki kulunu kavuştur, çok görme bunu bize. Sen bili-

yorsun Allah'ım ben onsuz duramıyorum, o da bensiz. Beraber oluverelim ne olur ki. Babası da izin versin, onun da yüreği yumuşayıversin. Şu savaş da bitiversin, zafer bizim olsun, kazanıverelim.

– Babam çok kızıyor Mazlum, geçen akşam anamla konuşurlarken duydum. Mazlum askerden gelmeden, Gülsüm'ün Cemal'le nişanını yapıverelim diyordu. Ben istemiyorum, ben seni seviyorum Mazlum. Ona varırsam bedenim taş olsun benim, ben Cemal'e yâr olmam.

– Ben de sana güveniyorum Gülsüm.

– Askerlik nasıl, iyi misin, rahatın iyi mi, kelle koltukta mı savaşıyorsunuz?

– Hem de nasıl, gidiyorum ama inşallah gelişim de olur. Herkesle helalleşmeden gitmeyeceğim bu sefer. Geçen sefer helalleşmediklerimi de bu sefer göreceğim. İş çok ciddi Gülsüm'üm. Her gece rüyamda seni görüyorum. Çok korktum bir daha seni göremeden ölürüm diye. Komutana yalvardım, yalvardım da zorla izin kopardım. Cepheye bir giden her şeyi unutup, vatan toprağı her şeyden önemli ama sen benim aklımdan hiç çıkmıyorsun ki Gülsüm. Ben tüfeğı ateşlerken de seni düşünüyorum, aklımı başımdan aldın sen benim. Keşke bir oluru olsa da seni, ipek mendil yapıp cebimde gezdirsem, gittiğim her yere götürsem, canım çektiğinde de çıkarıp çıkarıp baksam, ak benizli, zeytin gözlü, aşıkâr sözlü yarım benim.

Tam bu sırada mısırların arasından bir hışırtı duyular. Belli ki, tarlada başka birileri daha vardı, toparlandılar. Gülsüm suvacını omzuna koydu.

– Akşama yine geleceğim, görüşürüz, dedi Mazlum.

Gülsüm mısırların arasından başını uzattı, etrafı kolaçan etti. Kuyunun başı boştu, etrafta da kimseler yoktu. On on beş adımda kuyunun başına vardı, bakırlarını doldurdu. Yolun karşısına geçti, avluya girdi, türkü söylemeye başladı. Keyfi yerindeydi, kalbi yerinden çıkacakmış gibi hızlı çarpıyordu, heyecanlı ve mutluydu.

*Asmadan üzüm aldım,
Sapını uzun aldım,
Gel yarım konuşalım,
Annenden izin aldım.*

*Ayağında mor terlik,
Gülme yüzüme körlük,
Eller ne derse desin,
Yarla sözümüz birlik*

*Entarisi yeşilden,
Gül kopardım peşinden,
Yana yana ayrıldım,
Asker olan eşimden.*

– Nerde kaldın kızım, dedi annesi.

– Kuyuda Nagehan'ı gördüm, lafladık, sana selam söyledi, ondan geciktim ana.

Küçük kardeşi Yasin ayaklarının arasında dolaştı, annesinin duyup duyamayacağını kontrol ettikten sonra:

– Abla, ne yaptınız mısırların arasında Mazlum

ağabeyle, baktım ama göremedim. Sonra da görürsünüz diye kaçtım.

– Sen miydin o? Sakın anneme söyleme öldürürüm seni. Bak sana lokum alırım sakın ha, ölümü öp, söyleme. Sen bu işlere karışma benim yaşıma gelince, gönül meselelerinden anlayabilirsin, şimdi ne söylersen boş.

Onlar bu konuşmaları yaparlarken, babası da içerdeki odada, Gülsüm’ü evermek istediği Cemallerin zenginliklerini methediyordu annesine:

– Mazlum okumuş çocuk; amma bilgi, ağılı koyunlarla doldurmuyor. Oysa, az buz ağa değil Cemal’in babası. Koyun sürüsünün bir ucu burada, bir ucu köyün ortasında. Karaman, dağlıç, kıvırcık ne ararsan var. Boynuzlusu da var, boynuzsuzu da. İstersen kınalı, istersen alacalı. On beş çoban köpeği zor bekliyor bu sürüyü. Çoban dersen o da bir o kadar. Tarlaların ucu bucağı yok. Hele temmuz başında gör bu tarlaları. Buğday tarlasının başına geç, sarı deniz gibi. İster içine dal yüz, ister yanında otur. Çıkar gümüş tabakanı, sar bir ince kıyılmış cigara. Tüttür tüttür de keyiflen. İstersen esen rüzgârda sesini dinle vıj vıj. Tıpkı ince saz ekibi gibi. Sen de: “At olur da tepmez mi, yar olur da öpmez mi yangın Ayşem” türküsünü söyle, keyfine keyif kat, yan üstüne yat.

Bir yanda, gönlünün Mazlum’da olduğunu bildiği kız, öbür yanda lafının üzerine laf koyamayacağı kocası vardı Gülsüm’ün annesinin. Dediklerini tasdik eder görünse kocasının, içinin alev alev yandığını örtmeye çalıştı ikide bir salladığı başıyla.

Mazlum tarlanın arkasından köyün etrafını çevreleyen yola ulaştı. Oradan da Kamil Hocalara gitti. Hocayı görmeden gitmek olmazdı. Hem hayır duasını almak ona iyi gelecekti. Ne de olsa eniştesiydi. Sundurmada oturuyordu Kamil Hoca, yanında da köyün yaşlılarından Naci Aga vardı. Mazlum'u da buyur ettiler, her ikisinin de ellerini öptü, kucaklaştılar.

– Hayırdır Mazlum, hoş gelmişsin. Şükür kavuştu-ran Rabbime. Böyle vakitsiz gelişinin sebebi nedir?

– Hayır, eniştem, hayır. Tebdil-i havaya geldim, kumandanım gönderdi.

– Yunan Genelkurmayı yeni bir strateji hazırlamış. Kral da seferberlik ilan etmiş. Edirne'de tozu dumana katmışlar, bizim köye de ha geldiler, ha geleceklermiş, dedi Naci Aga.

– Hee, bizim ordu da seferberlik ilan edecek ama imkânlarımız yokmuş, silahımız yokmuş, cephanemiz yokmuş, yiyecek, giyecek, ilacımız, taşıtımız yokmuş öyle mi Mazlum, dedi Kamil Hoca.

– Evet, doğru söylüyorsun eniştem, çok doğru di-yorsun. Almanya'dan, İtalya'dan silah alacaktık ama parasını ödeyemediğimiz için sevkiyat gecikti. Ame-rika da bize silah satmak istemiyormuş.

– Yunan ordusu çok güçlü, deniz kuvvetleri, hava kuvvetleri de eyymiş, dedi Naci Ağa.

– Yunan gavuru iyice azıttı. Köyleri yakmaya başla-dı, halkı süngülemeye başladı, kadınlara tecavüz edi-yor. Yaralı Türk askerlerinin karınlarını deşiyor, sağ-

lam olanları birbirine bağlayıp yakıyor. Halkın yiyeceğini alıp onları açlığa mahkum ediyor. Dayanılacak gibi değil.

– Yeterli silah, malzeme olmadığı için ordumuzun geri çekilmesini fırsat biliyor hınzırlar, kör olasıcalar... Morali bozulan askerlerden kaçanlar oluyor, ordumuzun savaş gücü azaldı eniştem. Ama ben bütün kalbimle inanıyorum ki düzelecek, çünkü artık Mustafa Kemal var. Çanakkale Savaşı, aha dündü, daha aklımızda, hatırımızda duruyor. Yunan ne ki, çekirdek gibi gelir bize eniştem.

– Aslan yeğenim, yüreğime su serptin, ben de diyordum, inanıyordum biz bu savaşı kazanırız diye. Biz yedi düvele, dünyaya kafa tutmuş milletiz. Yunan ne ki, sabah akşam bekliyorum gelsinler diye. Gelsinler de kendi ellerimle boğazlayayım onları.

– Şimdi her evden çamaşır, çorap, çarık hazırlanacak orduya. Tüccar da elindeki kumaşları, kaputları, yünü orduya verecek. Atlara nal, yem torbası, yular, kaşağı, urgan ne varsa verecek. Parasını da sonra devletten alacakmış. Mustafa Kemal kanun çıkarmış, Kumandanım alay kumandanına derken duyduğum.

– Evlat, canımızı istesin verelim. Milletten menfaatinden başkasını düşünmeyen kumandana, Mustafa Kemal'e canımız feda. Çul, çaput ne ki, helal olsun. Vatan gidince biz malı mülkü ne yapalım?

– Ayrıca, halk elindeki buğday, saman, un, arpa, sabun, şeker nesi varsa yarıya yakınına, parasını sonra almak üzere devlete verecekmiş. On hayvandan da ikisini...

– Veririz, seve seve veririz. Yeter ki rezil rüsva olmayalım. Daha dün toprakları bizimdi, Osmanlıda idi, ne çabuk bağımsızlığını kazandı da “büyük Yunanistan” hevesine kalkıştı hınzırlar?

– Kalkışlırlar, sen zayıf bir duruma düşersen, başkalarından borç alırsan, aldığın borcu ödemezsen, kendi alacaklarını da toplayamazsan, hem de içinde didişip durursan, elin oğlu gelir, ümüğüne yapışır. Kurt kocayınca çakalın maskarası olur.

– Hâl böyle Kamil Eniştem. Yarından sonra inşallah ben yine cepheye gidiyorum.

– Hafize'nin kocası enişten İbrahim'den haber yok, hiç haber ulaştıramadı. Kesik kulaklı Hatçe'nin damadı da onunla aynı bölükteydi, ondan haber alırdık ama geçenlerde şehid düştüğü haberi geldi. İbrahim'le de bağlantıyı kopardık böylece. Allah yardımcıları olsun, senin de onların da hepimizin de...

Sohbet iyice koyulaşmıştı, Atiye Yengesinin geldiğini fark etmedi Mazlum.

– Ooo Mazlum, can oğlum, yavrum, sefalar getir-din, gel seni bir kucaklayayım, diyerek yeğenine sarıldı, öptü.

– Biraz yanmışsın sen, kara çocuk olmuşsun cep-hede. Ama daha da güzelleşmişsin, yakışıklı olmuşsun, aslanım benim. Ne zaman gideceksin, sana börek açayım, yanına da yeni çoraplar vereyim, çamaşır vereyim, askerde giyersin.

– Yarından sonra gideceğim yengem. Çok ağır olmazsa biraz yük alacağım. Çünkü yolun büyük kısmını yürüyerek gideceğim.

– Ne var, ne yok cephede?

Söze Kamil Hoca karıştı:

– Ben sana durumu, cepheyi anlatırım Atiye, çocuğu bırak, gideceği yerler vardır tutmayalım.

– Yukarı mahalleye Gazi İsa'ya gideceğim. Nasıl bildin, çok yaşa sen eniştem. Biz kan kardeşiz biliyorsun, uğramadan gidersem gücenir. Ben yine uğrarım gitmeden yengem.

– Yüz kilo ürünün kırk kilosunu devlete verecekmiz Atiye kardeş, Mazlum söyledi.

– Ne yapalım canım, biraz tohumluk ayırırız, vereceğimizi de veririz. Kalanını da bir sene idare ederiz. Vatan sağ olsun.

– Haydi hoşça kalın, yine uğrarım ben.

Tozlu yollardan, köy meydanından geçerek, köyün ucundaki kan kardeşi İsa'nın evine gitti. İsa'yla kan kardeşiydiler. Her ikisi de İstanbul'da aynı okulda okumuşlardı. Lakin Çanakkale'de bir ayağını kaybetmiş, gazi olmuştu İsa. Onun gibi okumuş, çeyrek milyon genç de şehid vermiştik. Mustafa Kemal'in deyişiyile: “Anafartalar'a bir Dar-ül fünün gömmüştük biz.”

Koltuk değneğiyle gezse de İsa biraz şanslıydı, çünkü hayatta kalmıştı. İstiklal Savaşı'na katılmadığı için çok üzülüyordu, ama görevini bir nebze olsa da yapmanın da iç huzurunu duyuyordu.

– ‘Koca gazi’ ben geldim, heeey, kimse yok mu, ben geldim!

İçeriden “Geliyorum!” diyen İsa'nın sesi duyuldu.

– Köpeği tut ısırmasın, dedi Mazlum.

– Korkma, bağılıdır, gel, kes sesini Çomar, havlama, yabancı değil gelen, kan kardeşim benim. Havlama oğlum ne havlıyorsun?

Koştı, İsa'yla kucaklaştı. İkisi de birbirlerini iyi gördüklerini söylediler. Söylediler söylemesine de avlunun kapısında bir gürültüdür koptu. Çomar da yeniden eti kesiliyormuş gibi, boğazlanıyormuşçasına havlamaya başladı. Avlunun kapısında büyük bir kalabalık vardı. Arkaya dönüp baktılar. Bahçe duvarından bir şey göremediler. Sadece gürültüler işitiliyordu.

İsa koltuk değneğiyle seke seke kapıya vardı, açtı, bir şey anlayamamıştı. Kapıda zabitler vardı, bir araba duruyordu. Gacal Hamdi da aralarındaydı. Zabitlerin arasından şişmiş boyun damarlarını gere gere başını uzattı:

– Bunlar Mazlum'u arıyorlarmış, Mazlum burada mı, dedi.

– Evet, şimdi geldi, burada, dedi İsa.

Yalan atıp yok diyecekti ama, Mazlum arkasındaydı, apaçık, aşikâr ortadaydı.

– Mazlum seni arıyorlarmış, bak hele ne istiyorlar, dedi İsa.

O da kapıya geldi. Gacal Hamdi'yi gördü. Onun bir yerlere bir şeyler söylediğinden, yetiştirdiğinden, gammazladığından emindi.

– Ben Mazlum, ne diyecekseniz deyin, ne var, ne oldu?

– Seninle konuşmamız lazım, arabaya bin de yolda konuşuruz, dedi zabitlerin başı.

Binmek istemedi ama, ne de olsa askerdi, dinlemek zorundaydı, arabaya bindi, uzaklaştılar.

Diğerleri, Gacal Hamdi orada kaldı. İsa, Hamdi'nin bir şeyler karıştırdığına, bir pislik yaptığına inanıyordu. İlk defa bir büyüğüne kötü söz söyledi, çünkü içine çok kötü şeyler doğmuştu.

– Sen yine ne halt işledin, ne pislikler karıştırdın Hamdi Aga, söyle bana, diye avazı çıktığı kadar bağırdı İsa. Anlat anlat yoksa kafanın içinde sakladığın hainlikleri birer birer ben çıkaracağım, beynini patlatacağım senin, leşini sereceğim buraya. Çanakka-
le'de öldürdüğüm düşman askerlerinden daha az acıyacağım sana.

Gacal Hamdi çok korktu, yapacağı kötülükleri yapıyor, ondan sonra da korkuyordu.

– Yok canım, İsa, ne yapabilirim ki oğlum, ben arabayı, kalabalığı görünce geldim, merak ettydim de ondan, dedi.

Oysa topraklıkta Mazlum'u gördükten sonra yapılacak birkaç işini bitirmiş, sonra da koşa koşa Gülsüm'ün babasını bulmuş, Mazlum'un geldiğini haber vermişti. Gülsüm'ün babası da Mazlum'un ve Gülsüm'ün kararlılığını bildiği için tek çözümün Mazlum'u ortadan kaldırmak olduğuna inanmıştı. At arabasına atlamış, bitişik köydeki zabıtlere durumu anlatmış. “Asker kaçığıdır.” demiş, Gacal Hamdi'yi de yanlarına koymuş, köşe bucak iz sürdürerek, köyün içinde Mazlum'u arattırılmış ve sonunda buldurmuştu onu.

Zabıtlar, Mazlum'u arabalarına aldılar, köyün dışına çıktılar. Komşu köyün mezarlığına vardıklarında: Mazlum'a:

– İn aşığı konuşalım, dedi zabitlerin başı.

Mazlum arabadan indi.

– Sen asker kaçağıymışsın öyle mi?

– Hayır, ben izinli geldim, kumandanım gönderdi beni, tebdil-i havaya geldim, işte izin kağıdım, demeye kalmadı, az ilerideki saman yığınlarının arkasından bir yerlerden atılan birkaç kurşundan ikisi, tam göğsünden vurdu Mazlum'u, yere yıktı.

Sağa sola bakıştı zabitler, oradan oraya koşuştular, kimin ateş ettiğini bulmaya çalıştılar ama nafîle ...

Bir hafta önce cepheye Yunan'a karşı kahramanca çarpışan, siperden sipere koşan, Azrail'i atlatan bu kahraman beden, burada, hem de köyünde kendi köylülerinden birinin silahından çıkacak kurşunlarla öleceğini duysaydı, kesinlikle inanmaz, “kardeş kardeşi vurmaz” derdi. Ama vurmuştu, kardeş kardeşi vurmuştu. Hem de henüz murat alamayan, sevdiğine doyamayan, onun kollarında gönlünce yatamayan bu gencecik fidanı vurmuştu.

Gacal Hamdi de hangi aralıkta geldi, ne ile geldi bilinmez, oracıkta bitiverdi. Böyle olaylar onun ruhunu besliyordu sanki, kanı, canı geliyordu, kanlanıyordu, canlanıyordu, yeni doğmuş gibi oluyordu.

Yere serilmiş Mazlum'u görünce, keyfine keyif kattıldı, ah vah bile etmedi. Gözlerini yere dikti. Zabitanne:

– Ne yapalım, diyen askere, sanki ona soruluyormuş gibi:

– Ben şehitle ilgilenirim, siz vazifenize bakın, dedi.

Zabitler de, Mazlum'un katilini araştırmak için oradan çevreye dağıldılar.

Gacal Hamdi'yle Abdurrahman Ağa'nın birkaç adamı henüz soğumayan körpecik bedeni, oracığa, mezarlığın köşesine, apar topar, urbalarıyla gömdüler ve oradan uzaklaştılar.

Bir an, Hafize de korucu da sessizce beklediler. Hafize durdu, dili tutulmuştu. İlk hamleyi korucu yaptı:

– Hafize kardeş, bir şey diyeceğim ama dilim varmıyor, nasıl söyleyeyim bilmem ki...

Kötü bir şeyler olduğunu hissetmişti Hafize. Durup dururken niye gelsindi ki korucu, hemen atıldı:

– Yoksa, yoksa agama mı bir şey oldu, dedi, ezim ezim oldu, birden yüreği ufalandı. Korucu başını öne eğdi, eliyle kasketinin zotkasını düzelitti, terini sildi:

– He, Mazlum'u vurmuşlar, öldürmüşler, dedi.

Aha, şimdi dam başına yıkılmıştı, aha şimdi çatı çökmüşü, çökmüşü de altında kalmışlardı. Hem de bütün köy, hem de bütün dünya...

Kovanın ipini koyuverdi elinden, kuyuya düşü kova tangır tungur. Taşın üstüne yığıldı Hafize bayıldı. Korucu korktu, şaşırdı. Hafize hamileydi, karnı burnunda. Ya bir şey olursa diye korktu. Arkaya dolandı, Kamil Hocaya, Atiye Yengeye olanları anlattı. Onları aldı Hafize'nin yanına getirdi.

Hâlâ baygındı, taşın üzerinde yatıyordu Hafize. İki susak su döktü yüzüne Hafize'nin Atiye, birkaç soğan kırdı, burnuna koklattı, bir iki tokat attı suratına. Bi-

raz sonra iniltileri duyuldu, gözünü açtı. Derken bastı feryadı:

– Agam Mazlum Agam, kavak boylu Agam, sürmeli gözlü Agam, zabıt Agam, asker Agam. Aaaah Agam, kim kıydı sana agam ...

Kalktı, doğruldu, nerede olduğunu sordu, agasına nerede kıydıklarını sordu.

Asker kaçacağı diye ihbar edilen Mazlum'u besbelli ki Abdurrahman Ağanın adamlarından biri vurmuştu. Hem de urbalarıyla, asker urbalarıyla, olduğu gibi, yıkamadan, cenaze namazını kılmadan mezarlığın köşesine gömüvermişlerdi, apar topar, suçlarını bir an önce örtercesine, yığıvermişlerdi kara toprağı üzerine.

Korucu yeri tarif etti, Kamil Hoca, karısı Atiye, Hafize talikayla yola çıktılar. Hafize; saçını başını yoluyordu, kendini yerden yere atıyordu, Atiye zor zapt ediyordu kendisini. Kamil Hocanın gözyaşları yanaklarından yuvarlanıyordu. Atiye Kadın da: “Vah benim kadersiz kardeşim, vah benim Mazlum kardeşim” diye sessiz sessiz ağlıyordu. Mezarlık yakındı ama kimsekinin yürüyecek takati yoktu.

On beş dakika sonra mezarlığa gelince Hafize yine bayıldı. Atiye'nin yanındaki soğan ve iki tas suyla ayıldı. Kadınların yardımıyla talikadan indirildi. Tekrar feryada başladı, susmasının imkânı yoktu:

– Anam da dediydi agam, asker dönüşü, savaş bitişini seni verecektik, nereye gittin, neden söz dinlemedin, kim kıydı sana, kim incir dikti ocağımıza?

Koştı, kalabalığın durduğu taze toprağın üzerine kapaklandı. On parmağını toprağa geçirdi, tırmalamaya başladı:

– İnanmam, yüzünü görmeyince inanmam. Hem hıçkırды, hem toprağı tırmaladı, tırnaklarıyla eşeledi, eşeledi. Zaten eğreti örtülen toprağın bir ucundan asker urbalarının ucunu, ceketinin ucunu gördü, biraz daha eşti toprağı, ceketinin cebinde Gülsüm'ün verdiği çevrenin ucunu gördü.

İnanası gelmiyordu ama şimdi aklı kesmeye başlamıştı. Oydu, Mazlum'du, daha fazla rahatsız etmek istemedi ölüyü.

Eştiği toprakları elleriyle örtmeye çalıştı, gücü yoktu, takati kesildi, oracığa yağıldı, tekrar bayıldı.

Mezarlığa bitişik sütninesinin evi vardı, feryatları işitmişti, koştı, geldi. Hafize'yi bir hamlede kucakladı, mezarın üstünden indirdi. Yaşlı olmasına rağmen kuvvetliydi.

– İki canlıdır, yazıktır, kaldıramaz bu yükü, dedi, yere yatırdı. Ama burada da yatmasının uygun olmayacağını söyledi:

– Atalım arabaya da bizim eve götürelim, burada yatmasın, dedi.

Kamil Hoca, sütninenin damadı Ali, Atiye kucakladılar arabaya bindirdiler. Mezarlığın arka tarafındaki sütninesinin evine götürdüler.

Portaları açtılar, talika içeri girdi, yine hep birlikte kucakladılar, içeri odaya götürdüler, yer yatağına yatırdılar.

Bu arada kara haber bütün köye yayılmıştı. Gül-süm'ün babası muradına ermişti. Önce zabıtlere şikayet etmiş sonra da kendi adamlarından birine vurdurarak, zabıtlar yaptı süsü vermek istemişti.

– Sen Hafize'ye göz kulak ol, ben zabıtlere gidip danışayım bakalım, neymiş bu olayın aslı astarı, suçu neymiş bu Mazlum'un da kıymışlar buna? Yıkılmışlar bu fidanı yere, dedi Kamil Hoca.

Tam kapıdan çıkacağı sırada İsa da kapıda görüldü. Kim demiş erkekler ağlamaz diye, ağlamaktan yumruk gibi şişmişti gözleri. Ayakta duracak takati kalmamıştı. Acı haberin şokunu henüz üzerinden atamamıştı. Dayandığı koltuk değneğine son gücünü veriyordu sanki.

– Neler oluyor Kamil Dayı, neler oluyor? Kime ne yaptı, kimin üç koyununa, beş keçisine hişt dedi sanki? Bu kalleşliği kim yaptı? Daha bir saat önce yanımdaydı. Boynuma sarıldı, gazilerin en büyüğü dedi bana. Şimdi de şehidlerin en büyüğü o mu oldu? Doğru dürüst hatırını bile soramadım. Gacal Hamdi kapıda bitti zabıtlarla, sonra da aldılar, götürdüler. Adım gibi eminim, bu iş Gacal'ın işi, sonra da Gül-süm'ün babası Abdurrahman Aganın...

Hırsından kapıları, duvarları yumrukladı İsa. Koltuk değneği yere düştü. Eğildi almaya, beceremedi, kendisi de değneğin yanına yıkıldı. Yere kapaklandı, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

– Biz Çanakkale'de çarpışmadık mı seninle, yedi düvele karşı koymadık mı beraber? Güle oynaya döndük de harpten, beraber böbürlenmedik miydi, ne büyük iş başardık diye? Sen demedi miydin, biz kolay

kolay hiç kimseye, hiçbir düşmana pabuç bırakmayız diye? Yunan'ın da işini bitirecektin, İngilizin de, Fransızın da... Şimdi ne oldu da sözünde durmadın, oyun bozanlık yaptın? Mazlum, niye yalnız bıraktın en büyük gazini? En büyük şehid olmak için mi?

Destan gibi sayıp döküyordu İsa; hem hıçkırıyor, hem söyleniyordu kapaklandığı yerde iki büklüm.

– Ben gidiyorum, işin aslını bir araştıracağım, geliyor musun, diyen Kamil Hocanın sesiyle söylenmeyi kesti, kafasını yerden kaldırdı. Sütünenin damadı Ali, koluna girdi ayağa kaldırdı İsa'yı, öbür kolunun altına da değneğini sıkıştırdı.

– Gidelim bakalım, ne kılıf uyduracaklar. Haydi kıydınız diyelim bu yiğide, aceleniz neydi, niçin hemen gömdünüz, son defa yüzünü göreydik. Suçunuzu örtbas etmek mi istediniz bre insafsızlar? Yürü Hocam, yürü gidelim, dedi İsa.

Sonucundan hiçbir şey çıkmayacağını bile bile konuşarak çıktılar dışarı. Hoca önde İsa arkada.

– Abdurrahman Aga, gel bu çocukları everelim, bak çok seviyorlar birbirlerini dedim de küçümsedi bizi İsa oğlum. “Siz aga kızı alamazsınız Kamil” dedi. Sen evlendiğinde aga mıydın Abdurrahman düşün bakalım. Alamayacağımızı nereden biliyorsun? Verdin de altından kalkamadık mı? İstediklerini eksik mi edecektik? Hiç doğru yapmıyorsun, sevenlerin arasına girilmez. Aklını başına devşir, vakit geç olmadan, dedim de Nuh dedi, peygamber demedi İsa oğlum. “Çoban kulübesinde, padişah rüyası görüyorsunuz. Çarık çarıkla, sarık sarıkla... Muhacirdir dedim, evi-

mi açtım, kızıma göz koydu. Ama boşuna dememişler: İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküze bıçak olmazdı.” dedi bana. Ben de ona:

– Âleme paşa mı geldin Abdurrahman! Çul içinde aslan yatar, bu delikanlının kıymetini bil! Bu dünyada baki kalan iyiliklerdir. Beni daha çok konuşturma, söylediklerimden hisse kap!

Kime söylüyordum ki ... Abdurrahman gözünü malda, mülkte açmış. Gözünü ancak, bir avuç toprak doyurur ama yanlış oldu. O bir avuç toprak, günahsız bu masumun yüzüne atıldı. Ama eğer o yaptırdıysa ki o yaptırdı biliyorum. Ben de bu olayın aslını nasıl olsa öğrenirim, bir çift sözüm var ona. Hafize'nin hâli ne olacak? Ölene sorma kalana sor demişler. Öbür kardeşi Kadir, Çanakkale Savaşı dönüşü veremden öldü biliyorsun, kala kala iki can kalmışlardı. Ana baba zaten rahmetli. Onlar bana emanetti, ben nasıl avuturum, ne der de kandırır, ikna ederim Hafize'yi bilemem. Kocası İbrahim de cephede. Kendisi de ha bugün ha yarın doğuracak karnı burnunda. Allah iyi etsin, sabır versin ne diyeyim. Dilim lal oldu, dedi Hoca.

Derken zabitlerin bulunduğu binaya girdiler. Zabıtlar sırta kadem basmışlardı. İçerde kimseler yoktu odacıdan başka. Nerde olduklarını sordu Hoca. Odacı üç dört saat önce gittiklerini, henüz dönmediklerini söyledi.

– Peki, bugün buraya şikayet için kimse geldi mi, dedi Hoca.

– Öğleye doğru biri geldi de bir asker kaçağı ihbarı yaptı, dedi odacı.

– Nasıl biriydi?

– Çok uzun boylu, zayıf, bastonlu, orta yaşlı biri.

– Sağ ol evlat! Haydi gidelim İsa!

Dışarı çıktılar.

– Gördün mü, Abdurrahman'ın ta kendisi, ben de-memiş miydim? Yaktın bizi Abdurrahman. Hem bizi yaktın, hem kızını yaktın.

– Hocam, alalım Hafize Yengemi de size götürelim, ben de yalnız bırakmam, sık sık gelir hatırını sorarım.

– Hele gidelim bakalım da uykudan uyandı mı ne hâldedir, görelim.

Mezarlığın yanına geldiler. Mezarlığın köşesinde-ki toprak yeni tümsekleşmişti, tazecikti, tıpkı Mazlum'un yitip giden gençliği gibi...

Başında durdular, dua ettiler, gözlerinden akan yaşlara da hakim olamadılar.

– Mazlum kalk ben geldim. Hani biraz önce sen bana gelmiştin ya, şimdi de ben sana geldim. Biz kan kardeşтик, çok sevmiştik birbirimizi, yüreklerimizi bir etmiştik. Sevince yürek eskimez demiştin, ne oldu yüreğin mi eskidi de gittin. Biliyorum biraz önce pırıl pırıldı o yürek, oyun yapma bana beni kandırma deli oğlan, hâdi kalk!

Baktı ki İsa da fenalaşacak, Kamil Hoca kolundan tuttu, gidelim dercesine uzaklaştırdı onu. Sütüne'nin evine döndüklerinde evde çok telaş olduğunu gördüler. Biraz önce bıraktıkları dingin ev değildi. Sütüne'nin damadı Ali atları tekrar arabaya koşuyordu. Besbelli ki bir yerlere gidecekti. Sütüne koşar adım-

larla sundurmaya açılan kapılardan birine girdi. İki dakika sonra çıktı bir diğerine girdi. Elinde upuzun bir urgan vardı.

– Ali, çabuk tut elini, sallanma, köyden Atife Ebe-yi kap getir. Bu gelin de ayılmadı nasıl doğuracak bil-mem.

Hem dövünüyor, hem koşuşturuyor hem de:

– Allah'ım, sen yardım et Hafize kuluna. Bu iki canı sağ salim birbirine kavuştur, eli ayağına kavuşsun ne olur. Bir de bu gelinin acısını gösterme bize Rabbim, diye bağıra bağıra yalvarıyordu.

– Kamil Dayı, burada bir şeyler var, herhâlde Hafize Yengemin sancıları tuttu.

– Dur şimdi öğreniriz İsa.

Avlu kapısından değil de yıkık olan kerpiç duvarların arasından geçerek avluya girdiler. Yere yıkılan kerpiçler, onların üzerine atılan öteberiler İsa'nın koltuk değnekleriyle yürümesini güçleştirdi. Kamil Hoca da kendisini üzüntüden yorgun ve bezgin hissediyordu. Her ikisi de sendeleye sendeleye sundurmanın yanına vardılar.

– Ali nereye gidiyorsun, atları koşmuşsun? Ne oldu arkamızdan yahu?

– Yengem sancılandı, Atife Halayı almaya gidiyorum.

– Durumu nasıl ayıldı mı?

– Kayınanam biraz önce dövünüyordu, ayılmazsa bu iş zor olacak diye, bilmiyorum.

Sütnine tekrar sundurmaya çıktı, arkasından da kı-zı.

– Ateşe bolca kaynar su koy, temiz tülbentleri de hazır et, dedi kızına, sonra Ali’ye döndü:

– Ali, Atife’yi almaya İsa’yla Hoca gitsin, sen gel şu urganı tavana asıver, bize yardımcı kal, evi yalnız bırakma.

– Tamam Ali, biz Kamil Dayımla gidelim sen kal.

Hemen arabaya atladı İsa, Kamil Hoca da bindi, köyün yolunu tuttular. Atiye Yenge; Hafize’nin üzerine örttükleri, elde dikilmiş, allı güllü çiçekli yüzü bulanun yün yorganı kaldırdı, bir değişiklik var mı diye baktı. Durum aynıydı.

– Yandık Sütüne, bu gelin aylmazsa ikisini de ölmüş bil, hem de doğuramadan. Bu çocuk sıkışır kalır hazneye, Hafize ıkmazsa, sonu felaket olur bunun, ben sana peşin peşin diyeyim, çocuk kuruya kaldı, işimiz zor.

Sütüne iyice telaşlandı, kapıdan başını uzattı, Ali’yi tekrar çağırdı:

– Hâdi oğlum Ali, kime dedim ben gelsene içeri, gir, can pazarı var burada. Ölüm kalım savaşı, cephe gibi burası, koş. Şu ipi tavandaki salıncak çengeline takıver. Eğer ayıltabilirsek, ipe tuttururuz da kuvvet alır. Belki doğumu kolaylaştırırız.

Ali sıkıla sıkıla içeri girdi, urganı çengele geçirdi, bir iki düğümle sıkılaştırdı. Gene utana sıkıla dışarı çıktı. Ali’nin karısı da ocağın altına kucak dolusu odun attı, kazanın kaynamasına yardım etti, kendi çocuklarından kalan “belki üçüncü çocuğumda da kullanırım, ilazım olur” diyerek, büyük bir özenle sakladığı tül-

bentleri hazırladı, bebeğin kundaklarını, zıbınlarını... İçinden de “Allah’ım, inşallah bu zıbınları, kundağı kullanmak kısmet olur, ne olur kurtar onu, bize bağışla... Cephedeki kocasına iki acı haber birden vermeyelim.” diye dua etti.

Sütnine Hafize’nin suratına bir iki tokat attı, soğuk ıslak bez koydu alnına belki ayılır diye. Nafile, hiçbirinin faydası olmadı. Üç yüz yıl uyuyan Eshab-ı Kehf gibi derin uykulardaydı. Kolay kolay uyanacak gibi görünmüyordu.

Yarım saat sonra; biri kır, biri doru atın koşulduğu araba avluya yanaştı, Atife Ebeyi getirdi.

Atife Ebe; elinde, içi ev yapımı ilaçlarla dolu doğum çıkısı, arabadan indi, koşar adımlarla sundurmaya geldi. Lastik ayakkabılarını çıkardı, siyah çarşaf perlerinin iplerini söktü, üzerinden fırlatırcasına attı. Daha sonra da çarşaf etekliğini... İkisini de sundurma tahtasının üzerine ... Sütnine kapıda onu bekliyordu.

– Gel Atifem gel, başımıza neler geldi?

Atife Ebe hışımla içeri girdi. Böyle durumlarda saniyelerin öneminin büyüklüğünü biliyordu, işin ciddiyetine vakıf bir doktor edasıyla sordu:

– Açılmadı mı daha?

– Açılmadı Atife, su kesesi de patlamış, nasıl çıkarız bu zor işin içinden?

– Dur bakalım Allah kerimdir. Ayaklarının altına bir iki yastık getirin, havaya kaldıralım da beynine kan gitsin.

Dediklerini yaptılar. Sonra çıkısını açtı Atife Ebe.

Leğen ve kaynar su istedi. Ellerini sabunla bir güzel yıkadı, sonra muayene etti Hafize gelini.

– Doğum henüz başlamamış, biraz daha vaktimiz var, ayıltmaya çalışacağız. Onun da bizim de henüz şansımız var, dedi.

Bir küvetin içine doldurduğu kaynar suya, kendisinin çeşitli otlardan damıtarak elde ettiği yağdan birkaç damla akıttı. Sonra bu suya batırıp batırıp ısılattığı tülbentle usul usul karnını ovmaya başladı. Bu işlemi bir saat tekrarladı, tekrar muayene etti, bir değişiklik yoktu.

Pencereleri açtırdı, içeri temiz hava girmesini sağladı. Şimdiye kadar köyün kadınlarının yarısını Atife Ebe doğurtmuştu. Ters bir durumla karşılaşmamış, karşılaştıklarını da çözümlemişti. Bu sefer de böyle olmasını diliyor, bu aksi durumun da üstesinden gelmek istiyordu.

Hafize'nin sırtına destek yaptılar. Sütüne, kızı ve Atiye üçü birden oturtmaya çalıştılar.

– Biraz hareket ettirelim, oturtalım, sağa sola çevirelim, belki kendisine gelir, dedi Atife Ebe.

Hepsi boşunaydı sanki, Hafize duvar gibiydi, gözleri kapalıydı, eli kolu hâlsiz tutmuyor, cansız iki yanında duruyordu. Bir iki dakika oturtuktan sonra, usulca sağ yanına yatırdılar. Beş dakika sonra da sol yanına çevirdiler.

Atife Ebe ayaklarını hareket ettirdi. Derken Hafize derin bir iç çekti, ağırlaşmış gözkapaklarını açmaya çalıştı, biraz zorlandı ama hafifçe araladı. Gözleri

ağlamaktan kıpkırmızı olmuş, gözkapakları şişmişti. Zavallının gencecik bedeni, çok büyük bir acı sınavdan geçmişti, bu yüzden de çok hırpalanmıştı. Ama gençliği ve tazeliği bu acıya galebe çaldı. Savaşı Hafize kazanacak gibi görünüyordu.

Sütnine, kızı, Atiye, Atife Ebe çok sevindiler.

– Hafize, aç gözünü kızım, bak anne olacaksın, az kaldı ha gayret, ha gayret toparla kendini. Bize yardım edersen daha çabuk anne olursun, canım yavrum, kınalı kızım, hâdi güzelim.

Hafize gözünü açtı, kendini dinledi, ne olduğunu anlamaya çalıştı. Çok şiddetli bir ağrısı vardı. Karnında tarifi imkânsız bir ağrı vardı. Böyle bir ağrıyı hiç çekmemişti. Geçen yıl baharda yediği yiyecekten zehirlenmiş, birkaç gün hem kusmuş, hem bağırsakları bozulduğu için karnı ağrımıştı. Ama bu ağrı, hiç o ağrıya benzemiyordu. Garipti, hem de aşağıya doğru bir basınç yapıyordu. Sanki karnındaki bebek çıkacak gibi. “Herhâlde böyle anne olunuyor.” dedi içinden.

Nerede olduğunu anlamaya çalıştı. Sütninesini, kızını gördü. Buraya nasıl geldiğini düşündü. Mezarlığı hatırladı, agasını hatırladı. Yine ağlamaya başladı.

– Bak kızım, dedi Atife Ebe. Eğer ağlarsan, sancuların geri gider, doğumun daha da gecikir, çocuğunu doğuramazsın. Dokuz ay karnında taşıydın, yazık değil mi? Hem yazık, hem günah, sık dişini, hâdi kalk, biraz odanın içinde yürütelim seni.

Ayağa kaldırdılar, iki koluna girip odada bir aşağı, bir yukarı yürüttüler. Tekrar sancısı geldi, yere çöktü, kıvrandı. Bir daha muayene etti ebe:

– Az kaldı, iyi gidiyor, çok şükür, çok şükür. Haydi kalk biraz daha yürüyelim de aşağıya silkelensin. Acı-
nı da daha az hissedersin.

Biraz daha yürüdüler, sonra elini yüzünü yıkadılar, serinlettiler Hafize'yi. Akşam ezanı okunuyordu. Ali, İsa, Kamil Hoca; kendilerine ihtiyaç duyulduğunda yardım etmek için, sundurmanın baş tarafındaki odada bekliyordular. Onlar da saatlerdir, yememiş, içmemiş, bu öksüz ve yetim gelinin kurtulmasını canı gönülden diliyorlardı. Ali, bir şeyler yemeyi teklif etmiş ama Kamil Hoca ve İsa kabul etmemişti. Sonunda onları dinlemeyen Ali bir tepsinin içine biraz yiyecek koyup getirmişti. Üçü de bir iki lokma yemek, açlıklarını biraz olsun bastırmak zorunda olduklarını düşünerek yemeye başladılar.

Bir an dışarıdan değişik bir ses geldi, bir bebek ağlamasıydı bu. Önce derinden ve tedirgin bir sestti, sonra olanca şiddetiyle kuvvetlendi. Ciyak ciyak bir ağlama sesi... Kulaklarını hiç de rahatsız etmedi bu ses. Çünkü saatlerdir bekledikleri buydu, bu sestti.

Kamil Hocanın titreyen elleriyle zor tuttuğu kaşık, bakır sininin üzerine düştü. Ölüm sessizliği içindeki odada beklenmeyen bir tıngırtı çıkardı. Ali boş bulundu ve sıçradı.

– Çok şükür Rabbim, inşallah anne de bebek de iyidir, dedi Hoca.

– Dualarımız kabul oldu Hocam.

– Ali, git bakalım kapıya, çık dışarı nasıllar, dedi İsa.

Ali sundurmaya çıktı, gözlerini kapıya dikti. Beş dakika sonra karısı kapıyı açtı:

– Kurtuldu Ali, kızı oldu, Hafize gibi güzel bir kızı oldu, şükürler olsun.

Bebeği yıkadı, kundakladı, daha sonra da annesiyi temizledi Atife Ebe. Bu sefer de işin üstesinden gelmişti, çok mutluydu. Altı yedi saat önce ağabeyini kaybettiği yerin yakınında yeni bir cana sahip olmuştu Hafize. Sanki biri gitmiş, yerine yenisi gelmişti. Keşke ağabeyi de yaşasaydı.

– Bu sabah birlikteydik, bu gece kara toprakta, bu nasıl iş Kamil Dayım, aklımı kaçıracağım, dedi İsa.

– Sakin ol oğlum, sakin ol. Bunu da hiç unutma, aklının bir köşesine yaz, yarınlar kimseye va’dedilmemiştir.

Hepsi rahatladı. Dışarıdakiler de içerdekiler de... Yemek yiyecek hâlleri kalmadı, boğazları düğümlendi, kalan lokmalarını bitirdiler. Atife Ebenin işini tamamlamasını beklediler.

“Hafize’nin birkaç gün, hiç olmazsa yarı kırkı çıkana kadar kalması gerekir.” diye düşündü Kamil Hoca. Bu ev de yabancı sayılmazdı. “Atiye’yi de bırakırım yanında, yardımcı olsun, bir kaç gün, bebeği memeye alıştıranaya kadar.” dedi içinden.

Nihayet aydınlık bir yüzle dışarı çıktı Atife Ebe. Başını göğe dikti, ellerini havaya kaldırdı, içinden dua etti, sonra da ellerini yüzüne sürdü.

– Beni kim götüreceksin köye, şimdilik işim tamamdır, lüzum ederse yine gelir alırsınız. Ben her şeyi anlattım, tembihledim.

– Ben götürürüm, dedi Ali. Konuşmaları işiten İsa ve Kamil Hoca da dışarı çıkmışlardı. Hoca:

– Hafize’yi bir görelim, biz de gideceğiz, arabamız burada ya Ali. Sen niye götüreceksin, biz bırakırız ebemizi. Gelebilir miyiz Atiye, müsait misiniz, diye içeri seslendi Hoca.

Kapıyı açan Sütüne içeri buyur etti onları. Yer döşegine yatırılan Hafize’nin yanında bebeği vardı. Sesi soluğu çıkmıyordu, fırtınadan sonraki sessizliği yaşıyordu sanki.

– Gözün aydın olsun kızım, güle güle büyüt bebeğini. Atiye Yengen de birkaç gün yanında kalsın istersen. Sonra gelir, ikinizi de alırım. Her gün de ziyaretinize gelirim ben.

Başıyla olur dedi, konuşacak mecali kalmamıştı. Kamil Hoca, İsa ve Atife Ebeyi uğurladı Sütüne. Sonra da Hafize’ye bir şeyler hazırlamak üzere mutfağa girdi. Artık anne olmuştu, sütü gelmesi ve bebelerini besleyebilmesi için bol bol yemesi gerekiyordu.

Odada yalnız kaldı Hafize, yanı başındaki bebeğiyle birlikte. Bebesine hiç bakası yoktu, içindeki kor ateş, onu her şeyden uzaklaştırıyordu. Arkasına döndü, seni istemiyorum dercesine. Sonra:

“Onun ne suçu var ki, bu dünyada ondan başka, henüz birkaç saatlik olan bu bebeden başka kimsem kalmadı. Bir tek kocam var, o da cephede, ya gelir, ya gelmez.” diye düşündü.

Sarı çiçekli pazen bir kundağa sarılmış olan kızına tekrar döndü. Kollarının arasına almaya çalıştı onu, başını kokladı, mis gibiydi.

– Oooh, cennet kokusu, canım kızım benim. Sana annemin adını vereceğim, Behiye anamın adını, doya doya kokusunu alamadığım, yüzünü bile hatırlamadığım Behiye anamın adını.

Bebeğinin ağlama sesi birden heyecanlandırdı Hafize’yi, ne yapacağını, nasıl yapacağını bilemedi.

“Herhâlde karnı acıktı, ama nasıl emzireceğim ki?” diye düşündü.

Loğusa yalnız bırakılmaz, kırklara karışır, düşüncesiyle, odanın bir köşesinde oturan Atiye Yenge yardımcı olmak istedi:

– Hâdi doyuralım Hafize, bu ilk sütü, ağız sütü, çok yararlıdır kızana.

Hafize kucağına aldı kızını, Atiye Yenge yardım etti:

– O nasıl olsa bulur, emmeğe başlar. Bunlar Rabbinden öğütlü Hafizem, her şeyi öğrenmiş geliyorlar dünyaya. Tamam mı, hah bak tuttu işte. Artık korkma, acıktıkça ver emsin, emsin de serpinsin.

– Sağ ol Yengem, sizler olmasanız, ben ne yaparım, agamın yangınını nasıl söndürürüm? Bu yangın mahşere kadar sönmez, kor olur da kalır içimde. Cephede öleydi, hiç bu kadar yanmazdım, hiçi hiçine vurdular Yengem, hiçi hiçine... Elleri kırılısın vuranların.

– Bırak şimdi üzölmeyi, sütün kesilir, bir daha da gelmez, bu kızan da aç kalır, yazık olur. Takdir-i İlahî dizi dizidir. Bize de bu düştü. Rıza göstermekten gayrısı boş Hafizem, boş.

Sütüne içi yemeklerle dolu, kocaman bir bakır si-niyle odaya girdi:

– Daha dün bana süt nine diyordun, şimdi büyüdün de sen mi emziriyorsun, can kızım, küçük annem benim. Bak sana güzel güzel yemekler getirdim, karnını doyur da sütün bol olsun. Hâdi Atiye, gel, yanaş da, ikiniz karnınızı doyurun.

– Sağ olasın, ellerine sağlık Sütinem. Sen de gel hep birlikte yiyelim.

– Ben mutfakta pişirirken yedim, size afiyet olsun. Sığırlar geldi, ben inekleri sağacağım, pişirir taze süt getiririm, yatmadan içeriz.

Kara haber tez ulaşır derler. Çobanları Resul, Gülüm'ün kardeşine Mazlum'un vurulduğunu söyledi. Kardeşi inanamadı. Evlerinin arkasında oturan amcasına gitti, onlara sordu, haberi doğrulattı, eve döndü.

Ablasına nasıl söyleyecekti. Etrafında dolanmaya başladı. Ablası içeri, o içeri, ablası dışarı o dışarı...

– Senin derdin ne, peşim sıra ne geziyorsun, diyeceğin bir şey varsa de, sıkıntısını çekme. Bugün vereceğin hiçbir haber beni üzemez, keyfimi kaçıramaz. Çünkü Mazlum burada, çok mutluyum. dünya gelse bu keyfimi bozamaz, dedi. Sonra annesinin açarak ona verdiği yufkaları, sofraya bezinin üzerine sermeye devam etti.

Kardeşinin işi çok zordu. Bu kara haberi vermeseyse başkasından duyacaktı. Kendisinin vermesi de imkânsızdı. Ablasının nasıl tepki vereceğinden, çıldırmasından, yığılıp kalmasından, canına kıymasından endişe ediyordu. Vazgeçti. Bu sefer de ablası üstüne geldi, sıkıştırdı.

– Çıkar ağzındaki baklayı, dedi.

Bakla ağzındaydı ama çıkmasına imkân yoktu. Tam o sırada babası geldi. Pat diye, hiç düşünmeden, ortaya, bu sözün sonu nereye gider demeden:

– Mazlum'u vurmuşlar, dedi.

Bir heykel gibi, elinde yufkalar, ortada kalakaldı Gülsüm. Babasının suratına baktı, kardeşine baktı:

– Demek ki yumurtlamak istediği buydu, dedi.

– Köyün öte başında vurmuşlar, asker kaçağıymış.

– Kim ihbar etmiş, baba? İzinli gelmişti o. Hangi insafsız düşman yapmış olabilir bunu?

Dışarı çıktı Gülsüm, odasına girdi. Ortalıkta kimse olmadığını bir sırada giydi çarşafını doğru Mazlumların evine. Evde kimsecikler yoktu, arkaya Atiye Halalara geçti. Orada da havlayan köpekten başka kimse yoktu. Yola çıktı, yolda arkadaşı Mübeccel'e rastladı. Mübeccel Gülsüm'ün yüzüne baktı, nabız yokladı. Önce hatırını sordu, birşeyden haberi yok gibi duruyordu. Tam yanından ayrılacaktı, Gülsüm:

– Neler olmuş Mübeccel, Mazlum'a, diye sordu.

– Vurmuşlar, pisi pisine vurmuşlar. Kim gammazlamış, kim yapmış bu kahpeliği Gülsüm?

Gülsüm'ün sesi de vücudu da titriyordu. Baktı ki onun da haberi yok, oyalanmanın bir anlamı yoktu. Evden kendini zor atmıştı, deli dana gibi bir haber almak için oradan oraya koşuyordu. Doğruca İsalara evine yollandı. Ayakları titriyor, birbirine dolanıyordu, yol da uzadıkça uzuyordu. Bahçe kapısından seslendi. İsa'nın annesi köpeği susturdu, kapıyı aç-

tı, içeri aldı Gülsüm'ü. Hemen konuya girdi Gülsüm, sözü uzatacak, geveleyecek hâli yoktu:

– Kim yapmış bunu yenge söyle?

– Ağlama kızım, İsa iki saat önce uğradı haber verdi. Bitişik köydelermiş, Hafize'nin ağrısı tutmuş, Atife Ebeyi götürdü. İşin doğrusunu o bilir, gelince öğreniriz.

– Yaralı mı acaba?

“Vay vay benim başım, öldüğünü bilmiyor bu, ben nasıl derim.” diye bir telaş aldı İsa'nın annesini.

– Bu gece belki geç gelir, doğum bu belli olmaz, sen yarın öğrenirsin işin aslını. Ben sana ayran vereyim iç.

– Yok yenge, ben eve gidiyorum, yarın yine gelirim, diyerek ayrıldı İsaların evinden. Doğruca evine geldi.

Annesi, babası Gülsüm evden habersiz çıktığı için telaşlanmışlardı, ama bunu Gülsüm'e belli etmediler. Odasına gitti, kapıyı kilitledi Gülsüm. Bütün gece de dışarı çıkmadı.

Ertesi sabah gün ağarır ağarmaz doğru İsalar'ın evinde aldı soluğu. Dış kapıdan seslendi, Gülsüm'ü içeri aldılar. İsa gözlerini dikmiş Gülsüm'e bakıyordu, ama dili tutulmuştu. Nasıl konuşacak, olanları nasıl anlatacaktı. O bunları düşünürken Gülsüm:

– Söyle, nerede, söyle, susma?

İsa sustu, gözlerinden akan birkaç damla yaş her şeyi çok güzel anlattı.

– Öldü mü, ölemez, sözümüz vardı, asker dönüşü evlenecektik. Sakın öldü deme!

İsa ağladı, annesi ağladı, Gülsüm ağladı. Bu manzaraya can dayanacak gibi değildi.

– Ne zaman kalkacak cenazesi, son bir defa dünya gözüyle göreyim götür beni yanına.

– Sonra gideriz Gülsüm. Kendini toparla, sonra götürürüm seni.

Kıyametleri kopardı Gülsüm, bir saniye bekleyemeyeceğini söyledi, yırtındı, figan etti. Çaresiz annesini de Gülsüm'ü zaptetmesi için yanına aldı, arabayla mezarlığa doğru yola çıktılar. Yolda kimse konuşmadı Gülsüm'den başka. Mezarlığa gelince durdurdu arabayı İsa. Bir şey anlamadı Gülsüm:

– Nerede? Yoksa burada mı? Yapma İsa, sen nasıl kan kardeşisin, toprağın altına mı koydun kardeşini? Bana gayrı yaşamak haram, dünyam zindan benim bundan böyle. Göster hangi mezar?

İsa, annesi arabadan indiler. Toprağı taptaze, henüz kurumamış olan mezarı gösterdi, geri çekildi, iki gündür bu mezarlık başında oynanan trajediyi seyre koyuldu İsa. Çünkü yapılacak hiçbir şey yoktu.

Koşa koşa gitti, mezara kapaklandı Gülsüm:

– Daha ellerim ellerinde ısınmamıştı, daha sana doyamamıştım. Gözlerinin derinliklerinde ruhum erimemişti, sesini bile doya doya dinleyememiştim, kulaklarım sesine hasret kalmıştı. Yüreğimin kıpırtıları, pırpırları daha durmamıştı. Nasıl oldu, nasıl yaptılar, niçin yaptılar bilmiyorum? Bu kadar büyük ne suç işlemiştim ki cezam bu kadar büyük oldu? Sen bir defa öldün, ama beni milyarlarca defa öldürdün.

Keşke gelmeseydin, hiç olmazsa göreçeğim umudum vardı, ya şimdi, gelmez yerlere gittin. Şehid yavuklum benim, ben seninim. Bundan gayrı hiç kimseye varmaya niyetim yok. Bu benim alın yazımmış. Ahrette buluşup, kavuşacağımıza inancım tamdır. Senden tek ve son arzum; beni orada Hakk'tan iste de, bu dünyada olamadım, bari o dünyada, anlı şanlı bir gelin olayım. Bundan böyle ben yaşayan bir ölüyüm, ne çıkar ben ahret geliniyim, telimi duvağımı orada takacağım. Ben gelene kadar rahat uyu ...

*Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var
Mehmet Akif Ersoy*

Yunan ordusu Batı Anadolu'da yaptığı taarruzlarda üstünlük sağladı ve Tekirdağ'a bir tümen çıkardı. Bizim de Tekirdağ'daki 55. Tümenimiz dağınık bir vaziyetteydi. Henüz toparlanmamıştı. Bu tümenin Keşan, Edirne, Uzunköprü dolaylarını savunan 60. Tümen'in, Kırklareli bölgesini savunan 49. Tümen'in desteğine çok ihtiyacı vardı. Yunan ordusu Batı Anadolu'da üstünlük sağlamış, dörtnala geliyordu çünkü. Ne var ki, gelecek yardıma çantada keklik gözüyle bakılamazdı. Destek gelse de, gelmese de çarpışılacaktı. Vatanın her karış toprağı, ana sütü gibi kutsal ve değerliydi ve de helalinden kazanılmıştı. Her asker son damla kanını akıtmadan, bir karışını bile teslim etmeyecekti. Öyle söz vermişler, öyle yemin etmişlerdi, askerinden kumandanına kadar hepsi... Hiçbir olumsuz unsur askerliğin gereklerini yerine getirmelerine, vatanperverlik namuslarını göstermelerine engel olmayacaktı. Tarih sayfalarında bembeyaz, apak birer sayfa olmak için söz vermişler ve de yemin etmişlerdi.

İbrahim de yemin eden askerlerden biriydi, sadece biri. Geride bıraktığı hamile eşi, bir an bile aklına gelmiyordu. Odaklandıkları tek düşünce hainlerin topraklarımızdan kovulmasıydı.

Tekirdağ'a doğru, İbrahim'in bağlı bulunduğu tümenin üstüne üstüne yaklaştı Yunan ordusu. Askerlerimiz vaziyet almaya, karşı koymaya çalıştılar ama nasılsa, İbrahim'in müfrezesini tuzaga düşürdü Yunanlılar.

Etraflarını çevirdiler, beşer onar topladılar askerlerimizi. Sıraya dizdiler. Ön tarafa gelen Yunan subayı en yüksek sesiyle bağırdı. Ne dediğini bir türlü anlayamadılar. Ama kötü bir şeyler söylediği, azarladığı, belki de küfrettiği apaçık aşikârdı. Bu ses tonuyla, sert bir yüz ifadesiyle sevgi sözcükleri dağıtılamazdı etrafa.

Kimse bir şey anlamadığı için kımıldamadı, biraz da esir düşmenin verdiği öfke, hırs ve şaşkınlık vardı hepsinde.

Söyledikleri yapılmadığı için kızdı, arkasında kalan askerlerimizin yanına yaklaştı, bir iki tanesine, öyle bir tekme attı ki, vurduğunu yere yıktı. Hırsını alamadı, silahının dipçiğiyle kafalarına kafalarına patlattı. Önünde kalan askerler heyecandan nefeslerini tuttular, içlerinden: "Mutlaka beyin sarsıntısından ölmüşlerdir" dediler.

Yere düşen askerlerin kalkmadıklarını görünce, olanca sesiyle bir daha bağırdı. Askerlerimiz, sendeleye sendeleye toparlandılar ve ayağa kalktılar.

Kimsenin Yunanca bilmediğini, bu esirlerle işin zor olacağını anlayan başka bir subay geldi. Ne yapmak

istediklerini hareketlerle anlatmaya çalıştı. Hepsinin kollarını arkada birleştirdiler ve bağladılar. Üstelik gözlerini de bağladılar. İkişer kişilik sıralar hâlinde yaya olarak yürüttüler. Gözleri kapalı yürüyemedi asker, yere kapaklanan ve düşenler oldu. Bunun üzerine “hiç olmazsa gözlerini açalım” dediler. Bu vaziyette iki saatlik yol yürüttüler. Hepsi çok yoruldu, acıktılar, susadılar... Ama Yunan’ın hiçbir şey vermeye niyeti yoktu.

Hava kararırken hepsini, yakalanan esirlerin toplandığı kampa getirdiler, 25-30 kişiyi küçücük bir odaya tıktılar. Kapıyı üstlerinden kilitleyip gittiler. Gitmeden önce de ellerindeki bağları çözdüler.

Yere oturdu İbrahim, ayağını kaldırdı:

– Selim bak, ne var ayağımın altında, çok yanıyor.

– Su toplamış ve patlamış İbrahim... Benimkilerin de seninkilerden farkı yok.

– Ayakkabımız sağlam olaydı, böyle sızlamazdı ayaklarımız, ama çarıklar bu kadar koruyor, insanın ayağını uzun yolda... Çünkü derisi çok sert.

– Benimkilerin ipleri söküldü, ödüm koptu. Ayağımdan çıkar da yolda düşer ve yalınayak kalırım diye, ucuz kurtulduk, sesini çıkarma İbrahim.

Çarıklı da olsa, ayakları sağlam olanlar bu iki saatlik yolu, öyle böyle bitirmişlerdi de en çok zorlanan kol-tuk değnekleriyle yürümeye çalışan Rıza oldu.

Rıza; gönüllü olarak savaşa katılmış; “Gün bu gündür, bir nebze katkım olursa mutlu olurum” demişti. Esir kafilesinin hep gerisinde kalmış, yol boyunca birkaç kez dipçik yemiş, hatta bir seferinde öfkelenen

Yunan askeri, silahını kafasına doğrultmuş, ama nedense insafa gelmiş, vazgeçmişti.

Kolları çözümlenerek rahatlayan, yol yorgunu olan asker, birer ikişer, birbirlerinin üstüne yığıldılar ve uyudular. Açlığı, susuzluğu düşünecek hâlleri kalmamıştı, uyku daha ağır bastı.

Birkaç saat uyuduktan sonra, tuvalet ihtiyacı olanlar uyandılar, kapıyı zorladılar, kilitliydi, bir iki yumrukladılar, açan olmadı. 25-30 kişinin tıkladığı oda havasızdı, penceresi açılmıyordu. Üstelik de görmesinler diye, dışarıdan kağıtla kapatılmıştı. Sadece pencere-deki ışığın koyu ve açık bir ton almasından, anahtar deliğinden sızan ışıktan gece ve gündüzü fark edebiliyorlardı. Ondan başka dışarıyla irtibatları yoktu.

Çok acıktığı için midesi kazınanlar, şoka girip hiç konuşmayanlar vardı. Birkaç kişi de mideleri bulan-dığı için kusmaya başlamıştı.

Odaya kapatıldıklarından iki gün sonra kapı açıldı. Karanlık ve loş odaya alıştığı için, hepsinin gözleri kamaştı. Parlak gün ışığına beş dakikada zor uyum sağladılar. Kapıdaki asker Yunanca bir şeyler söyledi. Yine anlamamışlardı. Eliyle yaptığı hareketten, dışarı çıkın dediği belli oluyordu.

Dışarı çıktılar, bahçede toplandılar. Açlıktan yürü-yecek güçleri kalmamıştı. Ellerine birer teneke kutu tutuşturdular. İçine de köpeklerin bile yemeyeceği, ne olduğu belirsiz, çamur gibi bir yemek koydular. Karınları çok acıkmıştı ama hiç kimse bu acayip sıvıyı yiyemedi. Teneke kutuları yere bıraktılar.

Yunan askeri; herkese teneke kutusunu gösterdiği

yere boşaltmasını, tekrar yanına almasını işaretlerle anlattı. Dedikleri gibi yaptılar, aksini yapmak mümkün değildi, yoksa bir kurşunda yere serilirlerdi. Gerekirse kafa da tutarlardı ama şimdi yapılacak şey sadece itaatti.

“Yürüyün.” dedi asker, tekrar ikişer kişilik sıralar hâlinde, bir başka odaya götürüldüler. Bu oda, iki gece geçirdikleri odadan daha da küçüktü, tavanı basıktı. Odaya iki üç basamakla çıkılıyordu. İçeri girerken İbrahim’in dikkatini çekmişti; odanın altı boştu. Kapı tekrar kapandı üzerlerine.

– Kim bilir, ne zaman açacaklar Selim? Kaç gün ışığa hasret kalacağız?

– Işıktan vazgeçtim İbrahim, üstümüz başımız perişan, pislik içinde kaldık, şu tuvalet ihtiyacı mahvetti bizi, şimdi ne yapacağız?

– Ne yapacağız var mı, elimizdeki teneke kutuları niye verdiler zannediyorsun?

– Nasıl düştük biz bu pusuya anlayamadım, yoksa yanlış yön mü çizdiler, yanlış yöne hareket emri mi verdiler bize? İki gündür hep bunu düşünüyorum. Beni ne açlık, ne susuzluk, ne de pislik ilgilendiriyor, dedi Rıza.

– Beni de ilgilendirmeyecek ama pisliğin içinde olan da benim, açlığın ve susuzluğun içinde olan da...

– Bırakın çekişmeyi, ayaklarımın altı yanmaya başladı. Aşağıda ateş mi yaktılar ne? Girerken demiştim ama bu odanın altı boş, ağzı da fırın ağzı gibi kapaklı diye. İçime doğan başımıza geldi, gördün mü? Ayak-

kabılarımızı da onun için çıkarttırmışlar içeri girerken. Ben de içerisi çok temiz, herhâlde ondan diye düşünmüştüm.

Sıcaklığın derecesi artmaya başladı. Gerçekten oda ve altı özel olarak yapılmış, işkence odasıydı bu. Alttaki fırın ateşlenmişti. Habire de odun atılıyor olmalıydı ki ayakları yere basmanın imkânı yoktu. Herkes parmak uçlarına basmaya başlamıştı.

– Böyle bir işkence hiç duymamış ve görmemiştim, dedi İbrahim.

– Gördünüz mü beterin beteri varmış, açlığınızı da, susuzluğunuzu da, pisliğinizi de unuttunuz. Haydi ayıklayın, pirincin taşını bakalım.

Bunları diyen Rıza kendince haklı çıkmıştı. Hayatında ilk defa koltuk değnekli olmanın avantajını da yaşıyordu. Koltuk değnekleri sayesinde onlardan güç alıyor, ayakları yere basmıyordu. Böylece ayaklarını da yanmaktan kurtarıyordu. Bazıları da verilen teneke kutuları yere ters kapatıyor, üzerine çıkıyordu. Ancak bir süre sonra, teneke de ısınıyor ve çıplak ayaklar daha çok yanıyordu. Rıza acıdı, koltuk değneğinin birini İbrahim'e verdi. Değneğe yaslanan İbrahim de parmak uçlarında yükseldi ve kısa bir süre de olsa ayaklarını yanmaktan kurtardı. Rıza'nın kendisine verdiği değneği nöbetleşerek diğer arkadaşlarına da verdi.

Zıp zıp zıplamaktan, parmak ucunda durmaktan yoruldu. Ama ateşe de hiç dayanılmıyordu.

– Dua edelim de bizi fırının içine atmasınlar. Çünkü, bunlar geçtikleri köylerde, bu merhametsizliği yapmış ben işittim, dedi içlerinden biri.

Daha da kötüsünü düşünerek; içinde buldukları kötüden, mutluluk payı çıkardılar.

Aç, susuz geçen bir gecenin sabahında kapı tekrar açıldı. Yine bahçede toplandılar. Bu sefer yemekleri ortaya büyükçe bir tepsiye dökülmüştü. Hepsi aynı yerden yiyecekti. Bazıları yemek istemediler, daha doğrusu yiyemediler. Açlığa daha fazla dayanamayacağını anlayanlar, kaşık kaşık yediler. Çoğu sadece su içmekle yetindi.

İbrahim eğilmiş, Selim'in kulağına bir şeyler söylüyordu. Onları gören Yunan subayı yanlarına yaklaştı, yanağına öyle bir tokat aşk etti ki, İbrahim'in dünyası karardı. Öbür yanağına da ikinci tokat için hamle yaptığı sırada, İbrahim yüzünü çevirmek istedi. Tokat tam kulağına isabet etti. Başını kollarının arasına aldı, inlemeye başladı; zira ağlamaktan korkuyordu. Canı çok yanmıştı, elini kulağına götürdü, kanadığını gördü.

“Kalkıp iki tokat da ben ona vurayım, ya da boğazını sıkıp, oracıkta geberteyim” diye düşündü.” “Ama ölüm aramanın anlamı yok, ölümü sadece siperde, cephede arar Türk askeri, şimdi biraz sabır lazım.” dedi.

Yemeklerini yiyen, içinde çer çöp bulunan kazandıktan kirli sularını içen esirler, sıralar hâlinde tekrar içeri alındılar.

İbrahim'e vuran subay işaret ederek:

– Sen kal, diye işaret etti.

– Şimdi sonum geldi, kura bana çıktı galiba, dedi İbrahim.

Subay önde, İbrahim arkada iç avluyu geçtiler, arkadaki binalardan birine girdiler. Burası bir revirdi,

içeride hastalar vardı. Hastaların yanındaki doktora bir şeyler anlattı subay. O da biraz sonra gelerek İbrahim'i muayene etti, birkaç damla ilaç damlattı kulağına. Subaya dönerek kısa bir açıklama yaptı. İbrahim tokat yiyen kulağının az işittiğinin, hatta hiç duymadığının farkına vardı, muayene sırasında. Demek ki kulak zarı patlamıştı.

Açıklamaları dinleyen subayın yüzü değişti, garip bir acıma ifadesi kapladı suratını.

Dışarı çıktılar. İbrahim'i Yunan askerlerinin kaldığı koğuşa götürdü. Kalacağı yatağı, kullanacağı dolabı gösterdi. Sırtına temiz kıyafetler verdi, yıkanıp temizleneceği yeri gösterdi.

“Beni kullanacaklar bunlar, haydi hayırlısı olsun, inşallah kendi orduma karşı kullanmazlar.” diye düşündü İbrahim.

Korku içinde yıkandı, yeni kıyafetlerini giydi, askerlerle birlikte karnını doyurdu. Sızlayan kulağıyla, günlerdir yatmadığı yatakta, sabaha dek iki, üç kez sıçrayarak uyansa da, uyudu. Her uyanışında aklına; pislikler içinde, üst üste karanlıkta yatan arkadaşları geldi, çok üzüldü. Aynı sıkıntıyı duydu, gözlerini sımsıkı yumdu, eliyle ağrıyan kulağını kapattı, zihnini kemiren üzüntüden uzaklaşmak istedi.

Kahvaltıdan sonra İbrahim'e; üç dört kilometre ötedeki karargâha götürmesi için bir çanta dolusu evrak verdiler. İlk gün yanına kattıkları Yunanlıyla beraber gönderdiler, sonraki günlerde yalnız... Bu görevi her gün yapması, gittiği karargâhtan da getirilecek evrak varsa getirmesini tercüman vasıtasıyla iletiler kendisine.

Yeni görevine kısa sürede alıştı. Görevini erken bitirdiği bir gün, arka binadaki arkadaşlarını görmek istedi. Hepsini çok özlemişti, kimseye görünmeden, bahçeden arkaya geçti. Odaların bomboş olduğunu gördü. Ürperdi, oracığıtaki askere:

– Buradaki esirler nerede, diye sordu. Asker de işaretle kurşuna dizildiklerini anlatmaya çalıştı.

İbrahim kahroldu.

– Keşke ben de yanlarında olaydım, dedi. Rıza'ya acıdı, Selim'e acıdı, diğerlerine acıdı.

– Suçları neydi, vatanlarını sevmek miydi? Aah keşke insanlık kemale erdikten sonra doğsaydım! Bunlar beni de öldürürler, fırsatını bulduğum an kaçmalıyım, dedi.

Sahip olduğu çok değerli varlıkları kaybeden insanların çaresizliği içinde; başı önde, yüreği yaralı, omuzları yıkık, kararmış dünyasına gömüleceği koğuşuna, ayakları birbirine dolaşarak, yalpalaya yalpalaya gitti.

Karyolasının yanındaki yatak komşusu, arkadaşı Yorgo'nun:

– Ne oldu, niye üzgünsün, sorusuna cevap aradı, ama bulamadı.

Kendisini toparlamalıydı, “büyük acıların sesi duyulmaz” dedi, ateşini içine gömdü, yangınını içinde sakladı, sustu, düşman askerlerinin elinde esirdi ve o askerler kendi asker arkadaşlarını, hiç acımadan kurşuna dizmişlerdi. Üzüldüğünü onlara belli etmenin, hesap sormak anlamına geleceğini düşündü, he-

men toparladı kendisini. Hiçbir şey olmamış gibi şarkı mırıldanmaya başladı.

Yorgo da şaşırıldı:

– Biraz önce üzgündü, şimdi şarkı söylüyor. Bu ne iştir, anlamadım, dercesine dudagını büktü, başını iki yana salladı, “aklını kaçırmış olmalı” dedi.

Elini yüzünü yıkayan İbrahim, kaçış planlarını yapacağı yatağına yattı. Bu askerlerin bir gün ülkesinden kovulacağına, Türk ordusunun mutlaka galip geleceğine bütün kalbiyle inanıyordu. Hiçbir zaman umutsuzluğa düşmemişti, ne kendisi ne de arkadaşları Selim ve Rıza ve de diğerleri... Ayakları fırının üstünde, kızgın ateşten ısınan döşemede, zıp zıp zıplarlarcken bile bu umutlarını hiç kaybetmediler.

Bir fırsat kollamalıydı ama nasıl, nasıl bir fırsat olmalıydı bu? Kesinlikle yakalanmayacağı, düşman eline geçmeyeceği, emin bir yerlere kapağı atmalıydı. Tümenin, yerini bilmiyordu, onlara ulaşması çok zordu. Öyleyse köylerden birine ulaşsa işi biraz kolaylaşırdı. Bu kıyafetle, Yunan askeri kıyafetiyle bunu nasıl başaracağını uzun uzun düşündü. Bu karışık düşünceler içinde uykuya daldı.

Bütün erler, sabah, kampana sesiyle erkenden uyandılar, kahvaltılarını yaptılar. Kimileri, cephedeki askerlerin nöbetlerini devralmak için yola çıktı, kimileri kışladaki günlük alışılmış işlerine koyuldu. İbrahim de karargâha götüreceği evrakları almak için, emir subayının kapısını çaldı, içeri girdi. Götüreceği evraklar hazır, özenle çantasına koydu. Sıkıca koltuğunun altına yerleştirdi, selamını verdi, odadan çık-

tı. Hâlâ kafasında kaçma düşüncesi ve planları vardı. Attığı her adımda bunu düşünerek kışladan dışarı çıktı. Bir iki kilometre gittikten sonra: “Bugün kaçsam!” dedi kendi kendine. Döndü, arkasına baktı. Yürüdüğü patika yolda, kendisinden başka kimsecikler yoktu. Arada bir, çok uzaklardan top sesleri duyuluyordu. Üstündeki asker üniformasının gömleğini çıkardı. İç fanilasıyla kaldı. Pantolonundan tanırlardı, onu da çıkardı. Sabahleyin bilerek çıkarmadığı pijaması vardı altında, onunla kaldı. Pantolonunu ve gömleğini de çalıkların arasına attı, üzerlerini toprakla örttü, gizledi.

Gittiği istikametten doksan derecelik bir açıyla uzaklaştı. Tahminlerine göre 9-10 kilometre uzaklarda bir köy olmalıydı. Ama gün ışığında o köye nasıl ulaşacaktı? Yolda fark edilirse hemen kurşuna dizilirdi, kurtulması imkânsızdı. Yol güzergâhından epey uzaklaştı. Bulduğu bir çukuru siper aldı: “Fırtınada her liman iyidir.” diyerek sindi, havanın kararmasını bekledi. Karanlıkta ve gece yol almaya karar verdi. Çok büyük bir risk almıştı, ama hiç önemli değildi. Arkadaşları nasıl olsa ölmüştü, o da ölse ne çıkardı sanki!

Etrafta ağustos böceklerinden başka ses yoktu. Bir ara ürperdi:

“Kaçmasa mıydım?” diye düşündü. “Ama ben doğrusunu yaptım. Bugün değilse bile, beş on gün sonra bunlar beni öldürürlerdi.” dedi. İyice büzüldü, tespah böceği gibi tortop oldu, bulunduğu çukura sığışmaya çalıştı.

Hava kararınca da yola çıktı. Buradan kuzeydoğuya doğru yürürse var olduğunu tahmin ettiği köye ula-

şacaktı. Hızlı hızlı, fazla gürültü çıkarmadan yol aldı. Dolunay vardı, yolunu aydınlatıyordu, ama kendisini de açığa çıkarıyordu. Bir saat yürüdüktan sonra, uzak-tan köyün tek tük ışıkları görüldü. Rahat bir nefes aldı. Köpek havlamaları yüreğine su serpti. Ömrü boyunca köpek seslerini hiç bu kadar dost ve yakın hissetmemişti kendisine. Kaval sesi gibi candan ve sıcak geldi, içini ılttı bu sesler, kurtuluşun habercisi gibiydiler.

Evlerden birine girip karnını doyumayı, su içmeyi düşündü, sonra vazgeçti. Yoluna devam etti. Doğru yöndeydi, aynı yönde gitmeye devam ederse beş altı kilometre ötede bir başka köye ulaşacaktı, öyle de oldu.

Bu köyde akrabaları vardı; onlara gidip geceyi orada geçirmeyi düşündü. Ama Yunan ordusuna ait evrakları, kimsenin görmesini istemiyordu. Onları göğsüne, fanilasının altına yerleştirmişti, kıtasına, subaylarına teslim etmek istiyordu. “En ağır yük sırdır, aşk olsun taşıyabilene. Bir gece daha toprakta yatsam, bir şey olmaz.” dedi.

Saatler sonra batan dolunay nedeniyle; ortalık, biraz öncekinin aksine karanlığa gömüldü. O da çok yorulmuştu. Bir tarlanın içinde sabaha kadar uyudu, gecenin ayazını, sabaha karşı yağın çiy damlalarını hiç hissetmedi. Bir iki saat sonra sabah olacaktı, gün ışıyacaktı çünkü. Günü de tetikte ve gecenin gelmesini bekleyerek geçirecekti.

Keyifli geçen birkaç saatlik uykudan sonra gün ışıdı. Çok uzaklardaki yolda birtakım kıpırdanmalar, hareketler hissetti. Gözlerini ovuşturdu, uzaklara bir daha dikkatlice baktı. Evet, yol boyunca karıncalar gibi

kaynaşmalar gördü, bir telaş sezdi. Başını köye çevirdi, köyden de dumanlar, alevler yükseliyordu.

“Bu dumanlar gece de vardı mutlaka, ben niye fark etmedim.” diye hayıflandı. “Tarladaki çalılar ve otlardan, heyecandan, bir an önce uyuma isteğinden, yürek çarpıntılı geçen bir günün yoğunluğundan hissedemedim herhâlde.” dedi kendi kendine. Yolda olan biteni çok merak etti.

Bir daha dikkatlice baktı. Köy yanıyordu. Saklandığı yerden çıkıp, daha da yakına yanaşmak, köyde neler olup bittiğini öğrenmek istedi. Tarlaların arasından, çapraz, kestirme yoldan köye yöneldi. On, on beş dakika yürüdükten sonra yol boyunca, hareket hâlinde olan insanlar, gürültüler, köpek havlamaları işitti. Yunan askeridir korkusuyla gitmek istemedi. Ama bir ihtiyarın:

– İrecep, bu talika çok yüklü, yükün birazını senin arabaya boşaltalım, demesinden:

– Bunlar bizimkiler, köylüler bunlar, dedi. Atlaya zıplaya toprak yola çıktı.

Gördüğü manzara aklını alacaktı neredeyse. Dağ, taş yol boyunca insan seliydi. At arabası olanlar, at arabalarıyla, öküz arabası olanlar, öküz arabalarıyla, eşeği olanlar, eşekleriyle, kimileri de yaya yola revan olmuşlardı. Köylerini terk ediyorlardı, kalan köyler de alev alev yanıyordu.

Bu kalabalığı düzene sokmaya çalışan kişinin müsteşar Şevki Bey olduğunu öğrendi İbrahim. Müsteşarın yanına yaklaştı:

– Şevki Bey, bunca ahali nereye gidiyor?

– Yirmi sekize yakın köy halkı bunlar, bine yakın kişi. Çaresi yok Bulgaristan’a sığınmaya gidiyorlar.

– Yolda kırılmaz mı, bu çoluk çocuk, durum çok mu vahim?

– Hepsinin köyleri yakıldı. Saray’ın Güngörmez köyünden de yüz kadın ve çocuk, beş de erkek Istranca’ya iltica ettiler. O civardaki köyleri de tamamen yakıp yıktılar. Erkekleri ya öldürdüler ya hapsettiler. Kadınlara da tacizde bulunduktan sonra vahşice öldürdüler. Dağlara sığınabilenleri de boğazladılar.

Bu işkenceyi Büyük ve Küçük Manika köylerinde de yaptılar. İşte haklı olarak kalanlar da oraya buraya can korkusuyla kaçıyorlar.

Sordu soruşturdu, kendi köyünün halkı yoktu aralarında:

– Oraya ulaşamamışlar, dedi.

Onca insan, hayvan bir müddet sonra hareket etti. Kervan ağır ağır yol almaya başladı.

Savaşın en acı yönü bu olmalı, diye düşündü. Evinde, barkından olmak, köyünün, toprağının, yurdunun işgal edilmesi... “Erkekçe cephede savaşsalar neyse, böyle kalleslik yapılır mı, masum halk hedef alınır mı, ne günahı var bu bebelerin, çocukların, kadınların.”

Bir an önce kendi köyüne ulaşmak için sabırsızlandı. Ağır ağır ilerleyen kervanın arasından sıvıştı. Hepsine içinden “Allah’a emanet olunuz!” dedikten sonra geçeceği son köyden sonra kendi köyüne ulaşacaktı.

“Ne olursa olsun gündüz yol alacağım.” dedi ama emniyet açısından da görünme ihtimalinin en az ola-

çağı yolu, mesafesi uzun da olsa seçti: “İtle dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir.” diyerek.

Yarım saate yakın yol tepti. Daha sonra yemyeşil kavak ağaçlarının arasından, bir kuğu güzelliğinde boyununu uzatan ve de kavaklardan uzun olduğu için, taa uzaklardan fark edilen köyün minaresi görüldü.

– Buradan; yangına benzer bir alamet görünmediğine göre, asayiş berkemal herhâlde, dedi.

Köyde kahvecilik yapan uzaktan akrabası, Yakup Eniştesine uğramak için, yolun alt başındaki mahalleden geçti, meydana ulaştı. Ortalık oldukça sessizdi, burada da bir şeylerin ters gittiğini sezdi. Sezdiği anda da meydandaki çınarın yanında tam orta yerdeydi. Birkaç adımda kahveye ulaştı. Kapıyı açtı. Tam karşısında eniştesi çay ocağının başındaydı. Karşısında İbrahim’i görünce şaşırıldı. Başıyla git işareti yaptı. Ama çok geçti, İbrahim kendi ayaklarıyla kendisini ele vermişti. Tam karşısında dört beş Yunan askeri, bir Yunan subayı duruyordu. Kapıyı kapayıp kaçmasına fırsat vermeden gördüler onu. İki asker kollarından tutup subayın karşısına getirdiler, sorguya başladılar. Yunanca bilen Yakup Eniştesi tercüme etti söylenenleri.

– Kimsin sen?

– Ben fakir bir çobanım, sığırtmacım.

– Ne arıyorsun burada?

– Günlerdir hayvanları otlatmak için kırdam, meradaydım. Üstüm başım çok kirlendi, çamaşırlarımı değiştirmeye geldim.

Gerçekten üstü başı çok kirlenmişti, bu nedenle

söyledikleri inandırıcıydı. Ama Yunan subayı inandırmadı, inansa da inanmak istemedi:

– Götürün hapsedin, kapısında da nöbet tutun, dedi.

Dışarıdaki tuvaletin içine kapattılar İbrahim'i, kapısına da nöbetçi diktiler.

Gece yol almadığı için hayıflandı: “Ya göğsümdeki evrakları bulurlarsa, üstümü başıma ararlarsa, bir yolunu bulup buradan kurtulmalıyım.”

Tuvaletin arka duvarına tırmanmayı ve oradan atlamayı düşündü. İçerdeki su testisine bastı, ses çıkarmamaya çalıştı. Duvara tırmandı. Çatıyla duvar arasındaki aralık dardı. Aşağıya atlamayı deneyecekti de, ya arada sıkışıp kalırsa, kendini geriye nasıl çekecekti? Aksi hâlde orada mihlanırdı.

Denemekten başka çaresi yoktu. Önce başını uzattı, sonra duvarın üstüne tutundu. Ayaklarını aşağıya sarkıttı, başarıyordu. Sonra tutunduğu ellerini bıraktı. Duvar iki insan boyu yüksekliğindeydi. Toprak zemine düşünce, çıkacak ses kapı önünde nöbet tutan askeri harekete geçirebilirdi. Bunun için atlar atlamaz tabana kuvvet kaçmalıydı.

Asker atlama sesini duydu, etrafına bakındı, sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı, tuvaletin etrafını dolandı. Yirmi, yirmi beş metre uzakta olanca kuvvetiyle koşan İbrahim'i gördüğünde vakit çok geçti. Silahına davranmak istedi. Sonra bir hamleyle kahveye girip subayına haber verdi, ikisi de dışarı çıktıklarında İbrahim gözden kaybolmuştu. Subay çok sinirlendi, yumruğunu duvara vurdu, aynı sertlik ve hışım da tekrar kahveye girdi, çaycıya dönerek:

– Ver bir acı kahve, dedi. Olanları izleyen Yakup Enište de gözleriyle derin bir “oh” çekti, “Aslanım benim, sen çok yaşa İbrahim!” dedi içinden.

Uzun süre koştuğu için kan ter içinde kaldı, arkasına dönüp baktı, kimselerin olmadığını görünce rahat bir nefes aldı. Biraz dinlenmek, soluklanmak istedi, yere oturdu. Yarım saat sonra kendi köyünde olacaktı, birden kalbi çarpmaya başladı, heyecanlandı. Aldığı mektuplardan; hamile olduğunu öğrendiği karısı Hafize doğurmuş olmalıydı. Bebeklerinin kız mı, erkek mi olduğunu düşündü. Kime benzediği geldi aklına, sonra birden ürperdi: “Ben neler düşünüyorum, bakalım doğurabildi mi? Ya bir terslik ol-duysa? Bu kadar mola yeter, yola revan olmalı.” diye-rek ayağa kalktı. Ayaklarının altı su toplamıştı, yere bastığında canı yandı. Topallaya topallaya, seke seke yoluna devam etti.

Tam tepeye yükselen güneş, ortalığı kavuruyordu. Biraz daha dışını sıkarsa, köyüne ve çok özlediği karısına, belki de yeni doğmuş olan bebeğine kavuşacaktı. Savaş nedeniyle bazıları ekilmiş, bazıları ekilmemiş tarlaların arasında epeyce yürüdüktan sonra köyün silueti belirmeye başladı. Mezarlığı geçtikten sonra tahta köprüye ulaştı. Koca kuyunun bulunduğu tepeyi aştı. Gacal Hamdiler’in evinin arkasından, köşeyi dönünce sokaklarına geldi. Köy terkedilmiş gibi ıssızdı, yollarda kimsecikler yoktu. Oysa savaş olmasaydı; üzerinden yürüyerek geçtiği tarlaların hepsi ekilmiş olurdu. Bir karış boş toprak bırakılmazdı. Ayçiçekleri, buğday, arpa başakları ılık yaz rüzgârıyla birlikte,

cezbeye tutulmuş derviş misali, bir sağa, bir sola yatar, deniz dalgası gibi “şar şar” ses çıkarırlardı.

Her zaman sokak aralarında ayak altında dolaşan tavuklar, yumurtadan yeni çıkmış civcivler bile ortalıkta yoktu. Onlar da bir yerlere sinmişler, özgür havalalarının zedelendiğini sanki hissetmişlerdi.

Eniştesi, Kamil Hocalar’ın evinin yanından geçiyordu. Kafasını çevirdi, belki birilerini görürüm diye. Kimseye takılıp oyalanmak da istemiyordu, karısına bir an önce kavuşmak arzusu içinde yanıyordu. Sundurmada ablası Atiye’yi gördü. Bahçeye girdi, iç avluya geçti. İki kardeş birbirlerine sınımsıkı sarıldılar, ağladılar.

– Canım kardeşim benim, hoş geldin, ama bu vaktisiz gelişin niye?

– Uzun hikâye abla, sonra anlatırım. Ne var, ne yok, sizler nasılsınız? Kamil Eniştem, çocuklar nasıl? Hafize doğurdu mu?

– Kızın oldu İbrahim, gözün aydın, müjdem istemirim. Behiye koydu adını Hafize. İyiyiz elhamdülillah. Savaşın bitmesini, Yunanın defolmasını bekliyoruz.

– Mazlum’dan ses var mı, haber alabildiniz mi?

Ablası yutkundü, önüne baktı. İbrahim bir daha sordu:

– Ne var abla, ne oldu?

– Hiiç bir şey yok, yok bir şeycik, dedi.

Atiye acı haberi söylemek istemedi.

– Haydi Hafize’yi gör, eve git, akşama eniştenle biz geliriz, uzun uzun konuşuruz.

Ablasının evinden ayrıldı. Hemen ön taraftaki bahçe kapısını açtı. Evde hiç kıpırtı yoktu, içeri girdi. Eve yaklaştığı zaman korkmaması için Hafize'ye seslenme gereğini hissetti:

– Hafize'm ben geldim, İbrahim.

İçerde kimseler yok gibiydi, tekrar seslendi:

– Ev sahibi, hane sahibi Hafize gelin, gelinlerin en güzeli ben geldim.

Bebeğini emziren Hafize bu sesi duydu da geldiğine inanmadı. Ayağa kalktı, pencereden baktı. İbrahim kapıdaydı, gözlerine inanmadı, kapının kilidini açtı. İşte, kocası; aylardır görmediği, sıkıntılı ve zor zamanlarında yokluğunu çok hissettiği, varlığına hava gibi, su gibi, ekmek gibi ihtiyaç duyduğu, evinin direği, kocası karşısındaydı.

– İbrahim, İbrahim'im benim.

Öyle sarıldılar ki, Hafize'nin kucağındaki bebek ikisinin arasında sıkıştı kaldı.

– Dur, kızanı öldüreceksin, dedi İbrahim.

– Nerden geldin sen?

– Yunan'a esir düştüm, ellerinden kaçtım, kurtuldum. Sizi görüp tekrar kıtama gideceğim.

– Ne esir mi düştün, anlat ne olursun, anlat. Üşütüm, ya da başım ağrıyor biraz der gibi söylüyorsun.

– Anlatırım tabi, niye anlatmayayım. Ama önce evladıma, yavruma bakmak istiyorum. Bebeğimiz hayırlı olsun, ömürlü olsun, şanslı bol olsun inşallah. Çok zor oldu mu doğumun, Atife Hala mı doğurttu, Mazlum'dan haber alabildiniz mi?

Mazlum deyince gözlerinden yaşlar yuvarlanmaya başladı Hafize'nin.

– Ne oldu, yoksa şehid mi düşmüş?

– Şehid düştü ama köyde, mezarlığın köşesinde şehid düştü, cephede değil!

– Bilmence gibi konuşma Hafize, adam gibi anlat şunu.

İçeri girdiler, uzun uzun hepsini anlattı Hafize. İbrahim olanlara çok üzüldü. Abdurrahman Agaya kin duydu, öfke duydu.

– Ben hesabını sorarım, hele şu askerden döneyim, savaş bitsin.

İbrahim yıkandı, temizlendi, kana kana su içti. Sofraya koyacak bir şey bulamadı Hafize, çeşitli otlardan yaptığı bir tabak yemekten başka.

Un bitmişti, ekmek yoktu. Kimsenin kapısına gidip de un isteyememişti. Bu yüzden bir iki haftadır ekmek yiyemiyordu.

– Sen bu kızana nasıl süt veriyorsun yemedem, sü-tün var mı? Ben ödünç de olsa un bulurum, dedi İbrahim.

Hafize'nin yüreği genişledi, kocaman oldu, büyüdü, ferahladı. Evinin erkeği gelmişti çünkü, kendisine sahip çıkamı gelmişti.

Bir iki lokma yemek yediler. İbrahim doğruca yukarı mahalleye Ahmet Çavuşlar'a gitti, ödünç un istedi. Ahmet Çavuş:

– Veririm ama yerine sen bana bunun gibi beyaz un veremezsin, diyerek çok kırıcı konuştu.

Karşı komşusu Hüseyin.

– Gel İbrahim, bende sana verilecek un var, al, çuvalna koy götür, karnınızı doyurun, ne zaman istersen, o zaman getir, istersen hiç getirme, insanlık daha ölmedi.

Teşekkür eden İbrahim un çuvalını sırtına yükledi ve doğruca evine gitti.

Gelen unla ekmek yaptı Hafize. Sofraya oturduklarında çok yemek istemedi İbrahim, Hafize'ye kalsın diye. Ne de olsa emzikliydi, yerse sütü olacak ve bebeğini doyuracaktı. Hem bir iki gün sonra tekrar cepheye gidecekti. Kalan un, uzun süre eşine yetmeliydi. Yetmeliydi ki, o yokken sıkıntı çekmesin.

Karınlarını doyurduktan sonra Atiye Yenge, Kamil Hoca ve diğer komşuları, köyün dışına, siperlere gitmek için hazırlandılar. Yanlarına sadece bir testi su ve bebeğin bezlerini aldılar. Yunan askerleri gündüz köyleri basıyordu. Çok yakınlarındaki köye gelmişler; kadınlara ve çocuklara saldırmışlardı. Belki onların köyü de basabilirlerdi. O nedenle gündüz köy dışında saklanıyor, gece evlerine gidiyorlardı.

– Haydi toparlanın, gidiyoruz, dedi Kamil Hoca.

– Kızanı bana ver Hafize, ben taşıyım.

– Onu benim sırtıma bağla, ben onu götüreyim. Sen su testisini, bez çıkını al İbrahim.

Kadınlar önde, erkekler arkada köyün hemen dışındaki çatağa geldiler, çukura yerleştiler. Yol boyunca diğer köylüler de siperlere yerleşmişlerdi.

– Düşman gelecek olursa, bebenin ağzını kapa ki, ağlarsa sesi duyulmasın. Eğer bir kıpırtı hisseder bizi

fark ederlerse, hepimizi kılıçtan geçirirler, süngülerler. Emzir onu, altını da temizle, sesi çıkmaz inşallah!

– Çocuk bakımını sen mi öğreteceksin Hafize'ye İbrahim, dedi Kamil Hoca kızarak.

– Yalnızca hatırlattım. Bak burada bir tek biz yokuz, cümle âlem köylü burada. Herkes nefesini tutmuş.

– Sen onu bırak da bu hengâmede nasıl gideceksin kıtana, ortalık ateş çemberi?

– Gece yol alacağım, gündüz saklanacağım enişte.

– Avcı ne kadar yol bilirse, ayı da onca hile bilir İbrahim, ya yakalanırsan?

– Birkaç tehlikeli mania var, onları aştım mı evvelallah, kıtama ulaşırım tahmin ediyorum. Ulaşamaz da başıma bir hâl gelirse, Hafize ve kızım sana emanet eniştem. Bilirsin dostun zahmeti düşmanıninkinden çoktur. Eh o kadarcık da olsun, ne dersin?

– Deli deli konuşma oğlan, yüreğimi cızırdatma, daha Mazlum'un cızırtısı geçmedi.

Bu konuşmaları çocuğunun altını temizleyen ve Atiye Yengeyle konuşan Hafize duymadı. Zaten duyulmasın diye onlar da alçak sesle konuşuyorlardı.

Dümdüz oviden dört beş kilometre ötesi seçilebiliyor, gelen giden görünüyordu. Ama onlar çukurda, çatakta oldukları için ara sıra çukurun başındaki göz-cüden bilgi alıyorlardı.

Beklemek, hele hele birilerinin, hem de düşmanın gelebileceğini düşünerek beklemek, hiç de kolay değildi. Kadınların, çocukların beti benzi kehribar sarısı olmuştu.

– Biz de bu Yunan'ın hakkından gelemesek, yazık bize, dedi öfkeyle Kamil Hoca.

– Üzme canını eniştem, deli deli akarı, bura bura sıkırlar. Sen Çanakkale'yi unuttun mu? Biz yedi düveli hakladık, Yunan ne ki? Yarın da durayım, gece yola çıkarım ben. Bu kadar eğlenmek, oyalanmak, bu kadar mola yeter. Zira yerimde duramıyorum, bir nefer, bir neferdir cephede...

Köyde herkes tedirgindi. Evlerinde mi kalsınlar, köy dışına çıkarak mı saklansınlar bir türlü karar veremiyorlardı. Köye gelen bir konuk bu kararlarının netleşmesini kolay kılmıştı.

Edirne'den gelen misafirin haberi tez ulaştı köyün her tarafına. Yaşlı ve sakat erkekler kahvede aldılar soluğu...

Asmalı büyük kahvenin tahta sedirlerinde boş yer kalmadı.

Hâli vaktinin yerinde olduğu giysilerinden anlaşılan yirmi-yirmi beş yaşlarındaki erkek konuk, kahvehanenin etrafını çevreleyen tahta sedirlerin ortasındaki masada yerini çoktan almıştı.

Haberi duyup, nefes nefese, yağın şiddetli yağmura aldırmadan çamurlara bata çıka gelenler, kulaklarını dört açmışlar, anlatılanlardan bir şeyler kaçırmamak için dikkat kesilmişlerdi.

– Selamün aleyküm, dedi ihtiyar yanında oturana.

– Nerden gelmiş aga bu fidan. Kimmiş, neyin ne-siymiş, neler anlatıyor.

– Aleykümüsselam! Ziyalar’a gelmiş, Edirne’den. Bizim köy daha içerdedir, orta yerlerde kalır, belki Yunan buraya ulaşamaz diye gelmiş herhâlde. Ben de şimdik geldim, hele dinleyelim bakalım, anlatacakları varmış, neler satacak bize.

– Bu biraz genç değil mi, komşum, askere gidecek yaştaadır. Bak bizim köyde yalnız ihtiyarlar ve kadınlar kaldı. Eli silah tutanlar askerde. Hem zafer istiyoruz, hem kurtuluş istiyoruz, hem de evdeyiz. Bu böyle olmaz agam. Hem çörek, hem börek vermezler adama. Bugün çöreği yersin, yarın da böreği. Hem koyunlar tam, hem kurtlar tok olmaz Agam. Bu toprak uğrunda çarpışacaksın ki kıymetini bilesin.

Yaşlı adam gence öfkelendiği için hem söyleniyor hem de yağmurdan sırlıslık olan paçalarını, lastik ayakkabıları su aldığı için ıslanan çoraplarını, sönmüş, ama ılıkılığı hâlâ devam eden sobada kurutmaya çalışıyordu.

– Dur be ahretlik, sus da dinleyelim. Bak çenen yüzünden konuştuklarını kaçırdık. Heh, ne dedi de bakalım, sen işittin mi, söyle?

Köye gelen genç, kendi aralarında konuşanların gürültülerinden, dinleyenlerin işitemeyeceklerini düşünmüş olmalı ki, ses tonunu yükseltti.

– Can büyüklerim, dayılarım, amcalarım, diye söze başladı. Ben Edirne’den geldim. Haberler hiç de iç açıcı, gönül ferahlatıcı değil, bildiğiniz gibi. Bildiklerimi, duyduklarımı, işittiklerimi sizlerle de paylaşmak istedim. İstedim ki uyanık olalım hepimiz. Uyumanın zamanı değildir, bir bela çullandı ki başımıza Allah

tez elden bu ülkeyi feraha ve felaha kavuştursun inşallah. Yunanlılar, Edirne'deki mahpushaneleri boşalttılar, mahkumları salıverdiler. Rumlar Pınarhisar, Lüleburgaz ve Kırkkilise'de ezan okumak için minareye çıkan müezzinleri taşladılar. Babaeski Mandıra köyünde on kadar kadını idam ettiler Yunanlılar. Bu kadınlardan biri de benim öz be öz halamdır. Yedi erkeği de döve döve öldürdüler.

– Bu Yunan yok mu bu Yunan, Trakya'daki bütün Rumlar'ı silahlandırıyormuş.

– Demek ki duyduklarım essahmış. Ben de çoğunun aslı varsa, birazı da tevatürdür diyordum.

– Ne tevatürü Yusuf, işte kulaklarınla duydun, köye gelmeleri yakındır.

– Ne yazık ki, ne acıdır ki hepsinin aslı vardır. Üstelik bunlar Çilingos Çiftliğini de üs olarak kullanmaktadırlar, oraya yerleşmişlerdir. Çatalca Mutasarrıflığı Jandarma Tabur Kumandanlığından bildirilmiştir bizzat, ne tevatürü. Tabur Kumandanlığına da Edirne yolcularından biri tarafından bizzat Çatalca İstasyonu Şef Muavinine söylenmiştir. Silahlanma konusuna gelince, onunla ilgili haber de Yunan baskısından kurtulmak için Istranca'ya iltica eden Müslümanlardan öğrenilmiştir. Bu da Istranca'daki zabitimiz tarafından merkez bölüğü kumandanlığından haber alınmıştır. Çorlu'dan Arnavut Ali Bey, Ziya Bey, Talat Bey, Reji Memuru Münib Beyin biraderi sabık Müftü, Ramazan ve İsmail Çavuşlar, Eyüp Efendi, Kantarcılar'ın Halid, Saray'dan Sadık Efendi, Müftü Ferhat Efendi, Eczacı Hulusi Efendi,

Süleyman Efendi, Salih Ağa, biraderi Hasan Ağayı hapis ve tevkif etmişlerdir.

Kapı yanındaki kerevette oturan doksanlık İsmail Çavuşun iki elinin arasına aldığı ve bastonuna dayadığı çenesi kaydı. Bir deri, bir kemik kalan ve ufaldıkça ufalan zayıf bedeni, önce oturduğu kerevete, ardından da yere yığılıverdi. Dikkatleri Edirne'den gelen gencin anlattıklarında yoğunlaşan köy erkekleri, heyecanla toparlandı, İsmail Çavuşun başına üşüştü.

Kahveci, kaşla göz arasında ıslattığı bir havluyu, alnına, yüzüne koydu. Sırtındaki yamalı paltoyu çıkardılar. Yakasız gömleğinin düğmelerini çözdüler.

– Açılın, dedi içlerinden biri. Açılın ki hava alsın, sıkboğaz etmeyin adamı, nefesi daraldı herhâlde.

– Hakkın rahmetine kavuştu galiba, baksanıza mosmor oldu. Eğildi, nefesini dinledi bir diğeri:

– Yok canım, hemen öldürdün sen de Çavuş'u. Nefes alıyor. Demin kapıdan girdiğinde biraz öfkelenmişti, benimle konuştu. Hırsı yüreğini yordu herhâl... Zaferi görmeden, galibiyeti yaşamadan, Azrail'e yüz vermez o.

– Yerden kaldıralım, dediler. Birkaç kişi ayaklarından, bir iki kişi omuzlarından tuttular, düştüğü kerevete tekrar yatırdılar.

Ağacı kurdu yer.

S ekiz-on kadar atlı; tarlaların arasından, hışırdayan uzun uzun kavakların yanından geçerek, köyün alt başındaki toprakla sıvanmış evlerden birinin önünde durdular. Atlarından indiler, silahlarına davrandılar, etrafı kolaçan ettiler. Ortalarda kimseler görünmüyordu. İçlerinden uzun boylu olanı evin kapısına yaklaştı; önce tokmağını vurdu kapının, tekrar vurdu. Ses alamayınca öfkeleni, ayaklarıyla tekmelemeye başladı. Bir kez vurdu, bir kez daha, bir kez daha... Arkasındaki yetişti, o da tekmelemeye başladı.

Ayakları acımış olmalı ki, tekmelemekten vazgeçtiler, geri çekildiler. Kavakları siper aldılar, arkasına sindiler. Nasıl olsa görünen bu evlerden sesi duyan birileri dışarı çıkar, yakalar, sorgularız diye düşündüler. Yere oturdular, birer sigara tüttürdüler. Evleri de göz hapsine aldılar.

Evdeki köpekler gelen yabancıları fark etmiş, atlardan huylanmış, çoktan havlamaya başlamışlardı. Atlar da onlardan ürkmüş, kişnemişler, biraz önceki ölüm sessizliğini çoktan yok etmişlerdi. Köpekler ve atlar karşılıklı atıştıktan sonra aradaki gürültü düel-

losu sona ermiş, on dakika sonra etraf eski sessizliğine kavuşmuştu. Havlamaları ve kişnemeleri duyan Mahir Efendi pencerenin perdesini araladı, dışarıyı gözledi, kimseleri göremeyince de küçük kızını Nahi-de'yi çişe tutmak için bahçeye çıkardı. Köpekler, Mahir Efendiye etraftaki yabancıları haber vermek için tekrar havlamaya başladılar: “Gir içeri, gir içeri çıkma!” dercesine...

Mahir Efendi; köpeklerin sesini duyar duymaz huylandı, çömeldiği yerden kalkmaya yeltendi, ayağında-ki lastik ayakkabılardan biri çıktı. Çıkan lastiği tekrar giyemeden doğruldu, kızını kollarının arasına sıkıştırdı. Eve doğru iki üç adım attı. Ama nafile, ensesinde bir yabancı belirdi, süngüyü yanağına dayadı. Beti benzi sarardı. Kızını düşündü, kendi kendine:

“Keşke o içerde olsaydı.” dedi. İçerdeki karısı geldi aklına:

“Kapıyı sürgüleseydi arkamdan bari!” dedi.

Gözünün ucuyla eve baktı, kapı kapalıydı. Sonra başını arkaya çevirmek istedi, bir iki dipçik yedi, kızı ağlamaya başladı.

Yabancı adamın yanına yedi sekiz kişi daha geldiler... Aralarında konuşmaya başladılar. Sonra süngüyle ite ite evinin kapısına götürdüler Mahir Efendiyi.

Azarlayarak kapıyı açtırmasını işaret ettiler. Bir yandan da tekmelediler. Kucağındaki çocuğu aldılar, yere attılar.

Mahir Efendi çaresiz karısına seslendi:

– Emine kapıyı aç, bunların gözü dönmüş, hepimizi öldürecekler!

Kapının açılmadığını görünce Mahir Efendiyi tekmelemeye devam ettiler, ağızını burnunu kan içinde bıraktılar, yerlerde yuvarladılar, vücudunun her yerini dipçiklediler. Gözünü korkutmak için de havaya rasgele ateş ettiler.

Mahir Efendi sürünerek kapıya geldi:

– Emine aç, yalvarırım aç, bunlardan kurtulamayız.

Emine kapıyı açtı. Hepsi öfkeyle evin içine daldılar, yüklüğü aşağıya indirdiler, süngüyle yatağı, yorganı delik deşik ettiler. Para, altın aradılar. Bulamayınca da sinirlenerek “Nerde?” diye işaret ettiler.

Mahir Efendi ve karısı da canlarını kurtarmak için; ocağın arkasındaki taşın yan tarafına, toprak altına gömdükleri tencere dolusu beşibirliği verdiler.

Altınları atın heybesine koyan yabancılar, Mahir Efendiyi, Emine’yi aldılar, küçük kızlarını içerde bıraktılar. İtekleye itekleye dipçik zoruyla bitişik bahçedeki eve götürdüler. Bu evde Mahir Efendinin kardeşi oturuyordu.

Silahı tekrar şakağına dayadılar, bir şeyler söylediler. Mahir Efendi söylediklerini anlamamıştı, ama “İçerdekilere seslen!” dediklerini tahmin etmişti.

Gönülsüz de olsa, kardeşine:

– İsmail, İsmail, diye bağırdı. Ağabeyinin sesini duyan İsmail dışarı çıktı. At üstündeki yabancı bir şeyler söylüyor, hem de elindeki altınları göstererek çevreyi

işaret ediyordu. Besbelli ki: “Kimde en çok altın varsa bize onun evini gösterin.” diyordu. Mahir Efendi:

– İsmail, Bedriye Ablaların evine götürelim bunları, çare yok, gözleri doymadan bizi bırakmaz bunlar, dedi.

– Tamam agam, götürelim, dedikten sonra evi gösterdiler. Bir yandan da:

– Bunlar Yunan’a benzemiyor, ne konuşmaları ne de asker urbaraları... Belki de özellikle anlaşılmaz bir şekilde konuşuyorlar, diye düşündüler...

Üçü de yabancılarla birlikte arka taraftaki bahçeye geçtiler. Bedriye ablalarının ahırdan sesi geliyordu, hayvanlara yem veriyordu, Kocası Hasan da ahırdaydı. Gürültüleri duyunca her ikisi de ahırın kapısına çıktılar ve de kendi ayaklarıyla yakalandılar.

Bedriye Abla görür görmez neler olduğunu anladı, korkudan kulağındaki küpeleri çıkardı, yabancılarla uzattı, sonra da bayılarak oracığa yığıldı.

Hasan’a altınların bulunduğu torbayı gösterdiler, sen de getir anlamında işaret ettiler.

Hasan içeri girdi, bir çıkı dolusu altınla döndü. Tam uzatacağı sırada çıkı çözüldü, çil çil sarı liralara bahçeye saçıldılar. Hasan’ı dipçikleyerek toplamasını işaret ettiler. Hasan eğildi, tozların içinden bir bir topladı altınları, tekrar çıkıldı.

Bedriye Abla kendine geldiğinde; Nahide’nin avaz avaz ağlamaktan kısılan sesini işitti. Yattığı yerden kalktı, içeri eve girdi:

– Hasan, diye seslendi.

Hasan yoktu. Yan bahçeye İsmailerler'e gitti, İsmail de yoktu.

Oradan Mahir Efendi ve Eminelere geçti. Ev bomboştu. Nahide sundurmada ağlıyordu. Nahide'yi kucağına aldı, yalın ayak arka mahalleye gitmek istedi ama korktu. Köyün dışında siperlere saklanan komşuları geldi aklına. Oraya gitmeye karar verdi.

Bedriye Abla ve eşi bugün siperlere gitmemişlerdi:

– Günlerdir gidiyoruz, bir şey olmadı, bugün gitmeyelim, demişlerdi.

Korktukları başlarına gelmiş miydi acaba? Yabancı adamların kocasını, Emine'yi, Mahir'i, İsmail'i ileride bırakmış olabileceklerini düşündü, öyle olmasını diledi.

Yolun karşısından çatağın başına çıktı. Yürüyecek mecali yoktu, ayakları “Gitme!” diyordu sanki. Gücünü toplamaya çalışıyor, bir yandan da sırtındaki Nahide'yi avutuyordu:

– Geldik kuzum, geldik, aha bak şimdi geldik. Anana götüreceğim seni, ağlama, aha bak şimdik.

Ayağına sert bir şey takıldı, eğildi, baktı. Ne olduğunu anlamaya çalıştı, aslında ne olduğunu anlamıştı, yerde kesik bir bacak vardı.

“Olamaz!” dedi. “Olamaz!” etrafına, yerlere bir göz gezdirdi. Çatağın içine baktı. Köyün alt başından gelen ve poyrazdan esen rüzgâr bir şamar gibi yanağını yaladı. Sıcak yaz günlerinde bir cankurtaran simidi gibi onları, bunaltıcı sıcaktan kurtaran, ferahlatan poyraz rüzgârı, şimdi sevimsiz ve sert geldi Bedriye Abla'ya.

Sırtındaki küçücük beden tonlarca ağırlaştı, omurgasını çökertti sanki, ayakları durdu, adımları çarpıklaştı. Her zaman tarlanın bir ucundan öbür ucuna seğirten ayaklar diremiyor, yürüyemiyorum, diyordu.

Dili damağı kurudu, dudakları çatladı. Açık olan gözleri önünü görmez oldu. Çepellenmiş gözlerini ovaladı, çatağın içine bir daha baktı. Çatak; kesik kol, bacak ve kafalarla doluydu.

Attı Nahide'yi sırtından, topraklığın yanından ayakları kayarak çatağa indi. Bastı feryadı:

– Ah yandım, ah yandım Allah'ım yandım. Nasıl yandırdın bizi Rabbim? Kör olsun gözleriniz, hem altınları aldınız, hem bunlara kıydınız. Olur mu bu nasıl insanlık? Siz insan olamazsınız.

Yere oturdu. Kocasını Hasan'ı üç parça etmişlerdi, Emine'yi de, İsmail'i de, Mahir'i de... Hem kurşunla delik deşik etmişler, hem parçalamışlar, hem gözlerini oymuşlardı. Baygın kaldığı bir iki saat içinde bütün bu vahşeti nasıl gerçekleştirmişlerdi hayret etti.

Az önce sırtında bulunan Nahide'nin ağırlığının yüz katı acı çörelendi yüreğine. İçi, ciğeri yandı. Yandı da söndürenini bulamadı. Yere oturdu, dizlerini dövmeye başladı. Bir kış gecesi, bohçasını kaparak kocasını Hasan'a kaçışını hatırladı. Bir hafta sonra kış kıyamet yapılan düğünlerini... Kaynanasının kaynanasından kalan sırma işlemeli güvez renkli gelinlik kaftanını hatırladı. Ertesi kış doğan oğlunu. Arkasından peş peşe yaptığı düşükleri ve de daha sonra dünyaya gelen kızını hatırladı. Şimdi askerde olan oğlu, komşu köye gelin giden kızını geldi aklına. Karmakarışık kafası başka bir

şey düşünmez oldu, sanki orada takıldı kaldı, dilinden doğaçlama dökülen bu ağıtı yakmaya başladı:

*“Yandırdılar, yandırdılar bizi, nasıl yandırdılar.
Hepinizi kuzularım bu çatağa mı doldurdular?
Kırdınız kolum kanadımı,
Unuttum ben hep adımları.
Nerdesin Hasan’ım, nerdesin Hasan’ım?
Kaybettim ben adamımı...”*

Siperlerin içinde toplanan köylü de oradan buradan konuşurlarken, gün akşam olmaya başladı. Karanlık bastı. Herkes evine doğru yola çıktı. Çünkü köyler gece karanlığında basılmıyordu. Bugünü de korkuyla da olsa sağ salim atlatmışlardı.

İsmaillerin, Mahir Efendilerin komşusu Nazif ve karısı da siperlerden ayrılmış, köyün girişindeki evlerine gidiyorlardı. Topraklık sırtına çatağa geldiklerinde, yol kenarında bir çocuğun uyuduğunu fark ettiler. Eğilip baktılar, Nahide’yi tanıdılar. Sıradışı bir şey olduğunu sezdiler.

– Allah, Allah bu kızan burada ne arıyor, dediler.

Daha sonra aşağıdan, çatak içinden inilti işittiler.

– Kim var orda, dediler, gözlerini aşağıya diktiler, görmeye çalıştılar.

Başını iki eli arasına almış bir kadındı bu, saçlarını yolan bir kadın.

– Sen çocuğun başında kal, ben aşağı ineyim, dedi karısına Nazif. Bir iki adımda kayarak çatağa indi. İnmesiyle irkilmesi bir oldu. Bedriye Abla hem söylüyor,

hem ağlıyordu. Hepsini bir araya topladığı parçalanmış cesetlerin başındaydı.

Hiç konuşmadı. Yerdeki cesetleri tanımaya çalıştı, komşusunu ve de hepsini bir bir tanıdı.

– Vah vah, tüh tüh, yazıklar olsun, dedi.

Bedriye Ablasının kolundan tutarak çataktan çıkarmak istedi, ama o direndi, gitmek istemedi. Sonra bir hamlede yukarı çıktı, karısına:

– Sen kal, ben köylüye haber vereyim, dedi.

Fırladı, orta mahalleye koştu. Olanları anlattı.

– Biraz sonra Osman'ın evinde toplanır konuşuruz, ama önce şu cenazeleri toplayalım, vaziyetleri çok dehşet verici, dedi Nazif.

Öküz arabasıyla çatağa gittiler, ceset parçalarını kilimlere sardılar. Hepsini de Osman'ın evinin avlusuna sıraladılar.

Bedriye Abla'yı da kadınlar kollarına girerek, toplanacakları eve götürdüler.

– Bunlar Yunan değil, dedi Nazif. Yunan olsa kalabalık gelirler, öyle basarlardı köyü. Hem asker urları da yokmuş üstlerinde. Bunlar eşkıyalar...

– Jandarma subayı geçen hafta gelip ikaz etmedi miydi canım, eşkıyalar da kol geziyor, dikkatli olun, uyanık olun demedi miydi, dediydi... Bunlar nasıl gafil avlandılar? Mahir Efendinin tüfeği vardı, vuramadı mı bu kafirleri?

– Demek ki vuramadı.

Birbirlerine öteden beri öfkeli ve kırgın olan bu iki

köylü, fırsatı ganimet bilip atışmaya başlamışlardı ki; Kamil Hoca araya girdi:

– Ne biçim konuşuyorsunuz, sataşmayın birbirini-ze. Kardeşin kardeşe düşmanlığı, düşman görünene kadardır, hırlaşmanın değil, birleşmenin zamanıdır.

– Birleşmenin zamanı da Hocam, niye eşkıyalar ortaya çıktı? İnsan kendi halkına el kaldırır mı, silah çeker mi? Düşmanlık yapar mı? Allah aşkına de bana. Ağacı kurdu yer, yanlış mı söylüyorum, yanlışsa yanlış deyin bana Allah, Muhammet aşkı için!

Kamil Hoca, oturduğu sedirdeki yastığa yaslandı, öfkeden kıpkırmızı olan yüzündeki dağınık kaşlarını yukarı kaldırarak:

– Yarın bu cenazeleri defnedelim. Ondan sonra herkes iki kat uyanık olsun. Gündüz kimse evde kalmasın. Gece de toplu olarak, kadınlar, çocuklar bir yerde, erkekler bir yerde toplanalım. Bunun başka çözümü yok. İşte bu kadar.

Kamil Hocanın bu sözlerini duyanlar “olur” dercesine başlarını salladılar.

– Haraçlarına razı olcaz da cana kıymasalar, dedi Nazif.

– Eniştem, biz gene ucuz kurtulduk.

– Ucuz kurtulduk deme! Bunlar dadandıkları yerden kolay kolay vazgeçmezler, yarın, öbür gün, daha sonraki gün, yakındır, yine gelirler. Herkes tetikte olsun.

Kimileri dışarıda cenazelerin başında nöbet tuttu, kimileri içerde birbirleriyle konuştular. Kamil Hoca-

nın, İsa'nın, İbrahim'in eşkıyalardan haberleri vardı. Köylüye de anlattılar. Geçen hafta gelen jandarma subayı da olabileceklerden söz etmiş, köylüyü uyar-
mıştı ama...

– Ben yarın gece yola çıkacağım, bize izin verin de biraz dinleneyim, diyerek İbrahim ve eşi bebekleriyle evlerine gittiler. En kısık alevle yanan gaz lambasının ışığında bir iki lokma yemek yediler. Sonra da yattı Hafize ve İbrahim. Bir gece sonraki maceralı yolculuğu düşünerek uykuya daldılar.

Birkaç saat sonra bebeklerinin sesiyle uyandılar. Hafize acıkıp ağlayan bebeği emzirdi. İbrahim pencereye yanaşıp araladığı perdeden dışarıya baktı. Havlayan köpek seslerinden başka gürültü yoktu, köyde her şey yolunda görünüyordu.

Ertesi sabah çatağa saklanmaya gitmediler. İbrahim ve diğer köylüler cenazeleri yıkadılar, namazlarını kıldılar, köyün mezarlığına defnettiler. Annesiz ve babasız, öksüz ve yetim kalan Nahide'yi da köyde oturan teyzesi aldı.

Mezarlıktan dönünce İbrahim ve Hafize tek katlı kerpiç evin tavan arasına çıktılar, gün boyu orada saklandılar. Düşman askerleri köyü basar, onların evine de gelirse, diye yanına kocaman bir balta aldı İbrahim. Ama Hafize'ye hiçbir şey söylemedi.

– Ben bu gece yola çıktıktan sonra, sen Atiye Yengemlerle köylünün toplandığı yere git, yumruk kadar çocukla, böyle bir başına evde olmaz. Ben askerden dönünce, inşallah alnımızın akıyla savaşı da kazanırız, evimize tekrar dönersin.

– Her gün senin için dua ediyorum, sağ salim dönesin diye. Zulme uğrayanların duasını kabul eder Rabbim, ben inanıyorum İbrahim. Mazlumun ahı, tahttan indirir şahı.

Korkulu geçen bir bekleyiş günü de son buldu. Hava karardı, İbrahim’in de gitme vakti geldi.

Köylü gündüzleri çatak içinde geçirdi. “Bugün gitmeyelim, şu birkaç işimizi yapalım.” diyenler gafil avlandı, eşkıyalar yine köyü bastılar.

“Çocuklarınızla helalleşin, sizi öldüreceğiz.” deyip saklanmaya gitmeyenleri öldürdüler. Demir sacayağını ateşte kızdırdılar, boyunlarına geçirmeye çalıştılar, kafa derilerini, yüzlerini çatır çatır yaktılar.

*Ey şehid oğlu şehid isteme benden makber,
Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber.
Mehmet Akif Ersoy*

Kuvva-yı Milliyeciler tarafından karşı yakadaki Cephaneliklerden aşırılan mühimmat, hiç kimse- nin dikkatini çekmeden, Sarıyer'den balıkçı teknelerine yükleniyor, yalya getiriliyor, gecenin sessizliğinde bahçeye istiflenip üzerleri çalılarla örtülüyordu.

Eski İttihatçılardan Yenibahçeli Şükrü'nün adamları, parolayı söyledikten sonra açılan kapıdan içeri giriyorlar ve istiflenen mühimmatı, yine gecenin sessizliğinde, ikişer üçer Üsküdar Sultantepe'deki Özbekler Tekkesi'ne aşırıyorlardı. Kelimenin tam anlamıyla aşırmak değildi bu. Çünkü kendi malımızın hırsızlığı olmuştuk aslında.

Cephanelikteki silahlar bizimdi, alan bizdik, savunmak için kullanacağımız vatan da bizimdi. Tekkede toplanan mühimmat, Gebze'ye ve İnebolu'ya gönderiliyordu. İnebolulu ustaların, pencere demirlerinden yaptıkları; süngü, kasatura, kılıçlarla birlikte, erzak ve yiyecekler de ekleniyor, İnebolu iskelesinden Çankırı'ya, oradan da Ankara'ya ve kanatlarını, büyük bir

cesaret ve kahramanlıkla Anadolu'nun üzerine germiş olan sarı kartalın, Kemal'in askerlerine iletliyordu.

Bitişikteki Mükerrerem Beyin yalısı, o güzelim, pa-ha biçilemeyen eşyaları talan edildikten ve İngiliz karargâhı olduktan sonra, Selami Hocanın tadı tuzu kalmamıştı. Çünkü; silahları yalıda depoladıktan sonra, Anadolu'ya kaçırma işi tehlikeli hâle gelmişti. Selami Hoca:

– Bu gün de yükleme yapalım, ben gelip Yenibahçeli'yle görüşeceğim, burayı devreden çıkarıyoruz evlatlar, diye haber gönderdi Şükrü Beye. Ne yazık ki, haberin cevabı gelmeden yalı basıldı. İngiliz'in öbür bahçeden yan bahçeye atlaması gecikmemişti.

Önce yalının bahçe kapısı yumruklandı, açılmayınca da kırılarak, yere serildi. İçeride, gizli bir takım işler çevrildiğine kuşkuları kalmayan subayları başlarında olduğu hâlde, on, on beş İngiliz askeri, günlerdir gözledikleri, gireni çıkanı bir bir kaydettikleri yalhy daldılar.

Yalının birkaç dönümlük bahçesi, ulu ağaçlarla bezenmişti. Ağaçların altındaki çalılık ve fidanların araları da Kuvvaya gidecek silah ve cephanenin saklandığı depoydu. Talan ettikleri bahçede kısa sürede buldular küçük cephaneliği. Çuvallara sarılmış olan bütün silahları, öfke ve kızgınlıkla, yalının önünden denize attılar.

Ne oluyor diye dışarı fırlayan Şahika ve arkasından gelen kız kardeşi İffet, Recai Beyin çocukları merdivenlerde hedef oldular kurşunlara. Anneanne Nigar Hanım ve dede Selami Hoca odalarında Kur'an okur-

larken, anne Gülfidan Hanım da öğle yemeği hazırlıklarını kontrol etmek için girdiği mutfakta, yardımcı kadınlarla birlikte şehid edildiler.

“Zilletle yaşamaktansa, izzetle ölmek evladır!” dercesine ...

Sabah çiseleyen yağmurdan sonra, tava gelen, nemlenen toprağı havalandırmak, çapalamak, üstündeki çiçeklere de nefes aldirmek isteyen bahçıvan, alt bahçeye inen merdivenlerin arka tarafında çalışıyordu. Gürültü ve silah seslerini işitince, önce merdivenlerin arkasına sindi. Oradan da kayıkhaneye geçti. Bağrışmalar ve ayak seslerinin yaklaşması üzerine de dubaya bağı olan kayığın ipine tutunarak suya atladı. Çünkü can çok tatlıydı.

Aradan epey zaman geçtikten, hava karardıktan sonra çıktığında gördüğü manzara aklını alacaktı. Yalı halkının hiç biri kurşunlara hedef olmaktan kurtulamamıştı.

Aileden sağ olarak; askeri hekim olarak görevli olan Hamit, İsmet Paşanın komutasındaki Garp Ordularında asker olan Ezel ve ikiz kardeşi Ebed kalmışlardı. Bir de köyde evli olan, diğer torun Hafize!

Bahçıvan; aptallığı biraz geçtikten ve kendini topladıktan sonra, komşu yalılardan yardım istemeye gitti. Şehidleri; yalının girişindeki büyük salona yan yana sıraladılar. Çamlıca’daki akrabaları, Paşa Dayının oğulları, gelinleri, kara haberi duyan dostları, sabaha kadar başlarında beklediler, Kur’an okudular, göz yaşlarını silmekten bitap düştüler.

Ertesi gün, Üsküdar Mihrimah Sultan Camiinde kılınan namazdan sonra Karacaahmet Mezarlığına gömüldü şehidler. Namaz dönüşü yalıda hatim-i şerif indirildi. Paşa Dayının çocuklarının üstün gayretleriyle gelenlere yemek verildi. Yedi gece, akşam namazı ile yatsı namazı arasında verilen, Kur'an ziyafeti, yedinci gece son buldu. Selami Hocanın yazmış olduğu, şehid edildiği zaman, üzerindeki yelek cebinden çıkan, vasiyet niteliğindeki mektup da hatim-i şeriften sonra okundu:

“Ömrüm boyunca, yaptığım her işte, takdir etmesi lazım gelen mevki olarak, sadece, Yüce Yaratanı gördüm. Hiç bir zaman kula kulluk etmedim. Uğrunda ölmeye değer nesne olarak da vatanımı... Sevgili vatanım, sen sağ ol!

Vatan sevgisi dendi mi, gönlümdeki bütün sevgiler selam durur da şapka çıkartırlar huzurunda. Sevgilerin ve sevgililerin şahikasıdır o. Anayı oğlundan, oğlu yavuklusundan ayırır sorgusuz sualsiz.

Bu sevgi uğrunda, yüz kere ölsem, dirilir, dirilir de yüz bin kere daha ölesim gelir. Ey vatan! Senin için yaşamayan canlardan tiksiniyorum. Senin için harcanmayan mallardan, zenginlikten hicap duyarım. Malımı, mülkümü bu uğurda harcaşım da bu yüzdendir

Neslimden gelecek olan torunlarım, vatan diye benimsediğimiz toprak parçasının hudutları, bu gün olduğu gibi, istikbalde de, çeşitli sebeplerle daralabilir. Ama hudutları daralmaması icap eden tek nesne, tarihi şuurumuzdur.

Atalarımızın, cedlerimizin kahramanlıklarına göz-
lerimizi kapatmamamız ve onlara layık oldukları kıy-
meti vererek, yad etmemiz icap etmektedir.

Geçmişine kurşun sıkanları, gelecek topa tutar. Hiç
bir milletin size efendi olmasına müsaade etmeyiniz.
Anadolu'da verilen mücadele, bunun mücadelesidir.
Bunun için de çok çalışınız. Anafartalar kahramanı,
Selanikli sarı kartal Mustafa Kemal, kanatlarını öyle-
sine geniş açtı ki, altına düşmanı sokmayacaktır.

Sen, torunumun torunu sevgili evladım, er geç düş-
mandan arındırılacak olan bu toprakların hakiki sa-
hibi, sen körpecik bir fidansın. Fidanı çekersen kö-
küyle gelir. Senin kökün de Osmanlı Devleti'ndedir.
Onu inkâr etmek, babanı inkâr etmektir. Baban ol-
masaydı sen olmazdın. Anadolu Selçukluları'nı inkâr
etmek dedeni inkâr etmektir. Deden olmasaydı, ba-
ban olmazdı. Bu zincir, tarih sahnesine çıktığımız ilk
ana kadar, uzar gider evlat.

Atalarının mazileri; şanlı, şerefleyle yüklüdür. On-
lar seni incitecek, hiçbir yanlış yapmamaya gayret
gösterdiler. Yeter ki, sizler de bundan sonra, yanlış
yapmayın.

Bir dönemi, maziye tenkit ederken, bütünüyle, ne
alkış tutun, ne de ayaklar altına alın. Vicdan terazi-
sinin kefelere, her devrin, hatalarını da, sevaplarını
da, ayrı ayrı koyun. Gülü koparıp atmayın! Sadakat;
gülü koparmadan koklamaktır!

Sen; soyu soppu belli, mazisi temiz, kökleri tarihin
sayfalarına uzanan, şerefli bir milletin torunusun,
evladısın. Başın dik, alnın açık, göğsün ilerde dolaş-

malısın. Size söyleyeceğim tek şey, uyanık olun! Etrafınızdaki milletler, sizin gafletinizden faydalanmak isteyeceklerdir her devirde, tıpkı bu günkü gibi.

Her karış toprağı şehid kanlarıyla sulanmış olan ve de sulanmakta olan bu topraklara sahip çıkın. O şehidlikleri; şuurla, inançla, o şehidlere dürüstçe söz vererek dolaşın bu topraklarda. Demek istiyorum ki bu toprakları hak edin. Allah, hakkı olmayanların elinden, sahip olduklarını er geç alır!

Şehidlikler, bir ülkenin gazilik madalyalarıdır. Varlığımızın sebebi, o madalyalardır. O madalyalar olmasaydı, bizler var olmazdık. Biz de şehid olurduk. Demek ki onlar, bizim yerimize şehid düşen fedakâr gönüllülerdir. Sizin için çok şey yapmış olan bu yüce insanları incitmeyin. Vermeniz icap eden, en büyük kıymeti verin. Çünkü biz onlar için hiçbir şey yapamadık! Savaşlarken; ayaklarına postal veremedik, sırtlarına asker urbası... Hele hele karınlarını bazen doyurduk, bazen doyuramadık. Şu anda Anadolu'da çarpışan Kemal'in askerleri de aynı yokluk içinde kıvrılmaktadırlar. Bize ait olan, elimizden kaptırmayaçağımıza kesin olarak inandığımız, müdafaa ettiğimiz bu toprakların kıymetini bilin! Size bu cennet vatani armağan edenlere, siz de saygıyı esirgemeyin lütfen.

Gazilik madalyaları göğüslerde, nasıl şanla, şerefle, iftiharla taşınyorsa, o kutsal mekânlara da öylesine değer verin.

İstiklalinizi sağlamak ve ebediyete kadar korumak istiyorsanız, şehidlikleri, başımızın tacı, ruhunuzun ilacı, istikbalinizin miracı yapmalısınız.

Size de bu yakışır, kendinize benzeyin, sizi siz yapan manevi kıymetlerinizi, ananelerinizi, örfünüzü terk etmeyin. Başkalarına benzerseniz, siz, siz olmaktan çıkarsınız.”

Okunan hatm-i şerifin duası yerine geçen bu mektup, kimsede mecal bırakmadı. Dinleyenlerin, İstanbul’un dört bir tarafını işgal eden, birçok İstanbullu’yu tutuklayan, birçoğunu öldüren, şirketlerde Türkçe kullanılması zorunluluğunu kaldıran, Edirne ve Trakya halkının silahlarını toplayan, basında sansür uygulaması başlatan, İstanbul ve Anadolu’da beğenmedikleri yöneticileri değiştiren, birçok yerde Türkler’in işine son vererek, azınlıkların alınmasını sağlayan; İngiliz, Fransız, İtalyan askerlerine olan hıncını, öfkesini kat be kat artırdı. Paşa Dayının oğulları tarafından, hayatta kalan torunlara iletilmek üzere, bu değerli mektup özenle katlandı.

Yukarıdan alt katlara kadar, yalı temizlendi, eşyalar yerli yerine bırakıldı. Gülfidan’ın, asker olan ikizleri; Ezel, Ebed ve büyük oğlu Hamit, şehid olmadan dönerlerse, onlara; dönmezlerse, ailenin tek varisi olarak kalan, en küçük torun Hafize’ye teslim edilmek üzere, yalının onarılan, oymalı, ahşap bahçe kapısı çekildi, büyük döküm anahtarıyla da kilitlendi. Zaferden sonra dönmesi umut edilen torunların açması duasıyla; yalının bembeyaz patiska perdeleri indirildi.

Mart 2002- 25 Ocak 2005

Sözlük

âli: Yüce, yüksek.

ayyuk: Gökyüzünün pek yüksek yeri.

bakır: Su kovası.

bıldır: Geçen yıl

culuk: Hindi

cülus: Hükümdarın tahta çıkması, hükümdar olması...

cürm-i meşhut: Suçüstü.

darb-ı mesel: Ata sözü.

evla: Birinci.

fağfur: Çin yapısı iş.

fenersiz yakalanmak: Sokak lambalarının olmadığı dönemlerde, gizli işler yapmak isteyenlerin, görünmemek için, gece fenersiz sokağa çıkmaları ve suçüstü yakalanmaları.

gözleri velfecri okumak: Kurnazlığı gözlerinden okunmak.

gülabi: Gül suyu.

hare: Meneviş.

hüsran: Zarar, zıyan. Beklenen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı.

Hüvelbaki: Baki kalan, kalıcı olan Tanrı'dır.

kurna: Hamamlarda, musluk altında, içine su biriktirilen, yuvarlak ve çoğunlukla, mermer veya taş tekne.

liyakat: Layık olma, yaraşırılık. Kifayet.

meczub: Divane, aptal.

muhasara: Kuşatma, etrafını çevirme, kapatma.

muhtesip: Zabıta müdürü.

mukavemat: Karşı durma, dayanma. Direngi.
muktedir: Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten, erkli..
musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.
müeddep: Güzel ahlaklı, terbiyeli, eğitimli.
müstakim: doğru.
müstebid: Kendi başına, hiçbir nizam ve kanuna bağlı olmadan idare eden.
namahrem: Şeriat bakımından düşüp kalkılması haram olan, yabancı.
narh: Ekmek, et gibi temel gıda maddelerine hükümetçe konulan fiyat.
nisyan: Unutma, hatırdan çıkarma.
nush: Nasihat.
ordugah: Kışla.
paytaht: Başşehir.
porta: Geniş kanatlı bahçe kapısı.
peder: Baba.
refik: Arkadaş. Yoldaş.
rical: Rütbeli, mevki sahibi kimseler.
salahiyet: Yetki.
sığirtmaç: Köylünün büyük baş hayvanlarına para karşılığı bakan çoban.
sıklet: Ağırılık, sıkıntı.
suvacı: Uçlarına kova takılarak, omuz üzerinde, su taşımaya yarayan, ağaçtan yapılmış uzunca sopa.
talika: Dört tekerlekli, üstü kapalı, yaylı, bir tür at arabası.
tektir: Azarlama.
tevessül: Sarılma, inanma. Sebep tutma.
tırabzan: Merdiven parmaklığı.
vakıf: Bir işten haberi olan.
valide: Anne.
vuslat: Sevenin sevdiğine kavuşması.
urba: Elbise.

umumhane: Genelev.

zabit: Askerde, erlere komuta eden rütbeli asker.

Zadegan: Şehzadelerin eğitim gördüğü sınıf..

zeval: Yok olma, yok edilme.

zotka: Şapka siperliği